TEST

Aţi făcut bine că v-aţi ales cariera militară?

Domnule locotenent (sublocotenent, maistru-militar clasa a IV-a, sergent-major), iată că aţi absolvit şcoala militară şi aţi fost deja repartizat într-o unitate a forţelor noastre armate. Vă felicităm şi vă dorim mult succes! Aveţi în faţă un drum lung, frumos, dar nu lipsit de greutăţi, de aceea armata presupune calităţi umane deosebite, verificabile în încercări dintre cele mai diverse, fapt probat de îndelungata tradiţie a acestei instituţii sociale. Vă propunem în cele ce urmează un chestionar „nevinovat" despre problemele începutului de drum în această carieră, solicitînd ca singur aliat sinceritatea dumneavoastră. Nu credem că este lipsit de interes ca acest chestionar să fie completat şi de alte cadre tinere, chiar dacă au absolvit şcolile militare ceva mai demultişor. Ba mai mult încă, şi cei mai în vîrstă, cu toate că le este mai greu să schimbe ceva în felul lor de a fi, pot reflecta cu folos pe marginea întrebărilor şi răspunsurilor propuse, cu toată simplitatea acestora. Îndrăznim chiar să ne gîndim şi la ceilalţi, care şi-au ales în viaţă alte meserii, „civili", cum se spune, faţă de care nutrim speranţa că citind aceste rînduri se vor cunoaşte mai bine şi vor re-cunoaşte, măcar în treacăt, că cel puţin o singură dată în viaţă s-au visat în uniformă ostăşească sau s-au întrebat cum ar fi fost dacă ar fi ales calea aceasta.

S-o luăm, deci, cu începutul:

1. Scrieţi o scrisoare unui prieten din copilărie pentru a-l anunţa, între altele, că aţi absolvit cu bine şcoala militară, aţi fost avansat şi aţi fost repartizat la o unitate militară în garnizoana x. Cum semnaţi?
   a) Locotenent Ion Popescu
   b) Lt. I. Popescu
   c) Nelu

2. Sînteţi tînăr, aşadar, proaspăt absolvent de şcoală militară, nou venit în garnizoană şi aţi cunoscut o fată cu care urmează să vă întîlniţi prima oară
   a) veniţi la întîlnire în uniformă
   b) veniţi în civil
   c) veniţi cum presupuneţi că i-ar plăcea ei

3. Dacă fata întîrzie zece minute la întîlnire, cum vă manifestaţi?
   a) vă mulţumiţi să vă uitaţi semnificativ la ceas
   b) surîdeţi doar şi nu spuneţi nimic
   c) solicitaţi o explicaţie

4. Prietena dumneavoastră iubeşte foarte mult dansul şi muzica, prilej de suferinţă pentru dumneavoastră care nu ştiţi să dansaţi.
   a) o rugaţi să vă ajute să învăţaţi şi dvs.
   b) evitaţi discoteca oferindu-i alte posibilităţi de distracţie
   c) încercaţi să învăţaţi singur să dansaţi

5. E duminică, în restaurantul în care aţi intrat singur se află subordonatul dumneavoastră, soldatul Y, ce la masa împreună cu părinţii săi care au venit să-l viziteze, situaţie pentru care a fost învoit
   a) vă aşezaţi la o masă cît mai îndepărtată pentru a nu-i deranja
   b) treceţi pe la masa lor pentru o scurtă discuţie de prezentare
   c) ieşiţi imediat

6. Aţi hotărît împreună cu prietena să mergeţi la un film, dar la cinematograf ea vă mărturiseşte că l-a mai văzut
   a) mergeţi la un alt cinematograf
   b) o rugaţi să-l mai vadă o dată şi cu dvs.
   c) o invitaţi la o plimbare sau la un local

7. Urmărind un film cu subiect militar împreună cu prietena dvs., cu acţiuni de luptă care sînt mai puţin cunoscute altora
   a) îi oferiţi, din proprie iniţiativă, lămuriri
   b) vă abţineţi de la orice comentariu
   c) încercaţi să-i explicaţi după ieşirea de la cinematograf

8. În compartimentul de tren în care călătoriţi în civil, cîţiva militari în termen, în uniformă, pe care nu-i cunoaşteţi, sînt cam gălăgioşi, deranjînd călătorii
   a) nu-i luaţi în seamă
   b) vă declinaţi calitatea de ofiţer (maistru-militar, subofiţer) şi le cereţi să înceteze
   c) pentru început îi rugaţi, pur şi simplu, să fie mai temperaţi

9. Văzîndu-vă salutînd un ofiţer superior într-o anumită împrejurare, prietena dumneavoastră vă întreabă dacă:

a) l-aţi salutat pentru că aşa cere regulamentul militar
b) pentru că este un om mai în vîrstă
c) pentru că are o bogată experienţă militară
Care este răspunsul dumneavoastră?

10. Sînteţi în civil, treceţi pe stradă şi întîlniţi un coleg de unitate de acelaşi grad care este însoţit de o femeie pe care nu o cunoaşteţi
a) îl salutaţi dumneavoastră primul
b) vă faceţi că nu-l observaţi
c) îl opriţi pentru o scurtă conversaţie sub un pretext oarecare.

11. La o petrecere la care participaţi, constataţi că unul dintre invitaţi nu agreează, din motive personale, „uniforma militară"
a) îl ignoraţi evitînd orice provocare
b) încercaţi să-l lămuriţi de subiectivitatea atitudinii sale
c) regretaţi că aţi venit în uniformă

12. Constataţi că fata pe care o simpatizaţi vă apreciază în primul rînd pentru că-i place uniforma, apreciindu-i în mod deosebit pe militari
a) încercaţi să-i arătaţi că aveţi şi calităţi personale, care vă individualizează, şi pentru care aţi prefera să fiţi simpatizat
b) consideraţi că este victima unui „hobby" şi nu merită să-i acordaţi prea multă atenţie
c) îi promiteţi să-i faceţi cunoştinţă cu un coleg care credeţi că i s-ar potrivi

13. O dată cu numirea la comanda plutonului (formaţiunii) pe care urmează să-l conduceţi, aflaţi că acesta a obţinut rezultate slabe în ciclul de instrucţie anterior
a) solicitaţi comandantului o altă subunitate
b) consideraţi că e o şansă bună pentru a vă demonstra calităţile profesionale
c) acceptaţi fără rezerve, dar cereţi să fiţi sprijinit de celelalte cadre din unitate

14. Imediat după luarea în primire a subunităţii, unul dintre militari vă solicită o învoire sub un motiv oarecare
a) îi aprobaţi pentru a demonstra din capul locului că sînteţi un comandant cumsecade
b) îl refuzaţi, eventual amînîndu-l pentru cînd vă veţi familiariza cît de cît cu problemele
c) verificaţi temeinicia cererii şi procedaţi în consecinţă

15. În urma primei şedinţe de tragere pregătită de dumneavoastră, rezultatele obţinute de subunitate sînt nemulţumitoare
a) apreciaţi că motivul trebuie căutat în slaba pregătire a militarilor, anterioară venirii dumneavoastră
b) acceptaţi că vina aparţine exclusiv lipsei dumneavoastră de experienţă
c) consideraţi că este doar un simplu accident

16. Unul dintre militarii subordonaţi vă solicită sprijinul într-o problemă personală dificilă
a) raportaţi comandantului ierarhic superior solicitîndu-i ajutorul
b) încercaţi s-o rezolvaţi singur, pe măsura posibilităţilor
c) vă consultaţi cu gradaţii pentru a găsi soluţia

17. Sînteţi solicitat de o „cunoştinţă" din afară să acordaţi o favoare, o învoire să zicem, unui militar din plutonul dumneavoastră care nu vă creează probleme deosebite
a) refuzaţi din capul locului această imixtiune
b) îi acordaţi învoirea, deoarece nu vedeţi în aceasta nici o încălcare a regulilor şi regulamentelor militare
c) angajaţi o discuţie cu militarul în cauză pentru a vă lămuri

18. Sînteţi avertizat de comandantul companiei să fiţi prudent, dintr-un motiv oarecare, în relaţia de amiciţie pe care aţi înfiripat-o cu un cadru militar mai vechi din unitate
a) ignoraţi această recomandare preferind să vă alegeţi singur prietenii
b) evitaţi în mod discret compania acelei persoane
c) căutaţi să vă convingeţi singur dacă recomandarea făcută este justificată

19. Întîmplător, unul din militarii plutonului pe care-l comandaţi are acelaşi nume cu al dumneavoastră
a) neglijaţi în atitudinea pe care o aveţi această coincidenţă
b) îi acordaţi mai multă atenţie pentru ca nu cumva prin modul lui de comportare să vă prejudicieze oarecum prestigiul
c) sînteţi foarte exigent cu el pentru ca să nu-şi imagineze careva că-l protejaţi

20. Sînteţi chemat la comandant, împreună cu cele cîteva cadre nou sosite în unitate, pentru a fi informaţi că unităţii i-a fost repartizat deocamdată un singur apartament de la fondul de stat pentru cei din promoţie
a) sînteţi de părere ca acesta să fie repartizat primului în ordine alfabetică
b) lăsaţi totul la aprecierea comandantului
c) consideraţi că e cazul să-l primească cel cu situaţia familială mai dificilă

21. La luarea în primire a subunității (formațiunii) constatați o lipsă în gestiune care nu este însă prea mare
a) raportați imediat comandantului ierarhic superior
b) discutați mai întîi cu cel care a răspuns anterior de acea gestiune
c) încercați s-o rezolvați deocamdată pe cont propriu, pentru a nu vă crea inamiciții încă din primele zile

22. Pentru că nu au fost alte posibilități, pînă la repartizarea unei locuințe sînteți cazat în unitate și într-o după-amiază, după terminarea programului, în timp ce vă odihniți, un soldat din subunitatea dumneavoastră vă deranjează pentru a vă raporta o neînțelegere între militari
a) lăsați totul pentru a doua zi
b) mergeți imediat să vedeți despre ce e vorba
c) transmiteți prin militarul respectiv ordinul care credeți că va pune la punct problema

23. Unul dintre militarii pe care-i comandați vă raportează că a primit de la părinți o scrisoare cu o veste care ar necesita să-i acordați o permisie
a) raportați comandantului ierarhic superior pentru a decide
b) îi cereți să vă arate pasajul din scrisoare care dovedește situația raportată
c) îi promiteți că va obține permisia necesară

24. Într-o pauză de instrucție, un militar vă mărturisește că ar dori să citească o carte nou apărută, dar nu știe cum să și-o procure
a) îi spuneți că îi veți acorda o învoire pentru a merge s-o caute la biblioteca sau librăriile din localitate
b) îl trimiteți la biblioteca unității
c) îi promiteți că veți încerca să i-o procurați dvs.

25. Tînăra dvs. soție, care v-a curățat uniforma, nu știe cum să-i coasă petlițele
a) îi arătați poziția lor corectă
b) vi le coaseți dumneavoastră
c) îi sugerați să le coasă întocmai ca la o altă haină de uniformă pe care o aveți în șifonier

26. Citind acest chestionar și răspunzînd întrebărilor propuse considerați că:
a) a fost o experiență amuzantă
b) a fost un bun prilej de reflecție
c) ați regăsit puține probleme care să vi se potrivească

■ **CASANDRA**

Răspunsuri

1 - c; 2 - c; 3 - b; 4 - a; 5 - b; 6 - a; 7 - c; 8 - c; 9 - a; 10 - a; 11 - b; 12 - a; 13 - c; 14 - c; 15 - b; 16 - a; 17 - c; 18 - c; 19 - a; 20 - c; 21 - b; 22 - b; 23 - c; 24 - a; 25 - a; 26 - b.

Acordîndu-vă cîte un punct pentru fiecare răspuns bun și zero în cealaltă variantă, vă veți afla într-una dintre următoarele situații:

23 - 26 puncte: aveți o foarte bună capacitate de adaptare și există toate motivele să sperați că veți ajunge un comandant destoinic;

20 -22 puncte: veți fi un bun cadru militar dacă vă veți elimina din comportament starea de îndoială în avantajul fermității;

17 - 19 puncte: personalitatea dumneavoastră nu este precis conturată, nu vă sfiiți să învățați de la cei cu mai multă experiență;

14 - 16 puncte: singura șansă este aceea de a vă reconsidera complet atitudinea, eliminînd egoismul, suficiența, neîncrederea, făcînd eforturi să vă înțelegeți mai bine colegii și subordonații;

13 puncte și mai puțin: nu sînteți destul de potrivit pentru cariera militară.

VEGETARIENI CELEBRI

Platon (aprox. 429 — aprox. 347 î.e.n.)
Cicero (106 — 43 î.e.n.)
Ovidius (42 î.e.n. — 17 e.n.)
Sfîntul Francisc de Assisi (către 1181 — 1226)
Leonardo da Vinci (1452 — 1519)
La Fontaine (1621 — 1695)
Blaise Pascal (1623 — 1662)
Isaac Newton (1642 — 1727)
Gottfried Leibnitz (1646 — 1716)
Voltaire (1694 — 1778)
Immanuel Kant (1724 — 1804)
Percy Bysshe Shelley (1792 — 1822)
Richard Wagner (1813 — 1883)
Lev Tolstoi (1828 — 1910)
George Bernard Shaw (1856 — 1950)
H.G. Wells (1866 — 1946)
Gandhi (1869 — 1948)
Albert Einstein (1879 — 1955)

RECORDURI AVIATICE ROMÂNEŞTI MAI PUŢIN CUNOSCUTE

O prestigioasă publicaţie românească de pe la începutul veacului nostru — **„Gazeta Ilustrată"** — îşi informa cititorii săi, la 20 mai 1912, despre un nou şi strălucit record al foarte tinerei aviaţii româneşti. Pe un biplan „Farman", sublocotenentul Protopopescu străbătuse ruta Bucureşti—Constanţa în trei ore şi jumătate fără nici o escală. Fotografiile publicate cu această ocazie erau însoţite de un amplu comentariu. **„Merită cu adevărat titlul de campion** — se spunea despre îndrăzneţul aviator — **căci (...) aventurîndu-se cu un superb dispreţ pentru moarte în lupta pentru cucerirea şi stăpînirea văzduhului (...) din capul locului a avut conştiinţa** (...) **că se devotează patriei în serviciul căreia se află... Armata noastră are nevoie de mulţi din aceşti piloţi şi cea mai bună urare ce putem face şcoalei militare de aviaţiune de la Cotroceni (este) de a produce elevi la înălţimea însuşirilor sublocotenentului Protopopescu care astăzi e unul din profesorii ei".** Comentatorul mai ţinea să adauge că, ajuns la Constanţa, îndrăzneţul pilot s-a lansat fără ezitare deasupra mării, realizînd evoluţii „uimitor de frumoase".

Foarte curînd tînărul aviator înscria — după aprecierea aceleiaşi reviste — şi o premieră mondială. La bordul biplanului a fost instalat pentru întîia oară un aparat prin care, folosindu-se sistemul telegrafiei fără fir, se transmiteau comunicări pînă la o distanţă de 30 km. Experimentul s-a încheiat cu un succes deplin. Recepţia comunicărilor transmise de locotenentul Protopopescu — între timp fusese avansat — au realizat-o căpitanul Zaharia de la staţia de telegrafie fără fir, aflată la Anadalkioi, şi Gustav Rotlender de la staţia Serviciului Maritim Român. **„Ca români** — se arăta în revistă — **nu putem decît să fim mîndri că o problemă atît de delicată a fost rezolvată întîi la noi în ţară".**

■ C. TATU

ZBOR FRÎNT

Memoriei lui
DORU
DAVIDOVICI

Aerodromul s-a închis... oraşelul aviatorilor era în delir. Jur-împrejur, pădurica de salcîmi acoperea cu vălul ei de verdeaţă blocurile de locuinţe cu strandul şi clubul aviatorilor, tainele şi patimile acestui „Kleine burg" sau „Malenchii grad" — cum îi ziceau aviatorii, fiecare după afinitatea şi prieteniile pe care le stabiliseră în diverse activităţi cu piloţii sovietici sau germani.

De-o vreme, cei mai mulţi învăţau engleza. Pe rupte, pe nerăsuflate — era expresia colonelului Alexandru, mare as în pilotaj. „Învăţaţi, fetelor!" — îi îndemna pe boboci — cei care nu apucaseră încă să zboare în „dublă".

Colonelul Donea, comandant şi maestru în ale picturii ca şi în ale zborului, picta ca un mucenic, în special înaintea revelioanelor aviatorilor, toţi pereţii sălii festive, încît tînărul şef al Casei Armatei se minuna în faţa copleşitoarei personalităţi a acestui om de talent, de altfel foarte sever în meseria sa. Deşi student la politehnică şi cu o serioasă biografie culturală, tînărul ofiţer se simţea un pigmeu în faţa acestor stăpîni ai aerului, care păşeau pe pămînt ca exploratori din alte sfere, cu paşi calculaţi şi mari, parcă vrăjiţi de o altă lume. Pentru copiii lor şi pentru cei mai tineri dintre ei, inimosul animator înfiinţase cerc de limba engleză şi balet, cerc de pictură şi artă decorativă. Cercul de foto trăia mai mult prin pasiunea plutonierului gestionar, un subofiţer pacheş, cu mult suflet artistic; cercul literar era susţinut de condeiul cîtorva ofiţeri şi de familiile lor, reuşind texte pentru o exemplară brigadă artistică şi pentru jurnalul de cenaclu afişat la intrare; de asemenea, aici locotenent-colonelul Petrinescu îşi citea memorabila lucrare literar-istorică despre începuturile aviaţiei româneşti.

Operatorul cinema Stelescu era un bun specialist, deşi cu o familie grea, era altruist şi devotat pînă la sacrificiu meseriei sale, cu un deosebit simţ artistic în „croiala" unor afişe pitoreşti; micul grup de „sufletişti" se completa cu instructorul cultural care, în afară de faptul că „începea" cîte-un montaj literar-muzical pentru ostaşi, mai consola familiile celor năpăstuiţi ca şi pe instructorii de zbor veniţi în control de la eşaloanele superioare şi dornici de a găsi în micile garnizoane de aviaţie cîte-un biliard, un televizor, o bibliotecă etc.

În zilele mohorîte de tristeţe ca acum, instructorul cultural intra în animaţie, şeful de club intra în alertă, iar ceilalţi „sufletişti" veneau zgribuliţi, strînşi laolaltă ca la vreme de primejdie, intrau prin încăperile goale ale Casei Armatei (sau clubului de garnizoană — cum îi ziceau localnicii), apoi, la fel de nedumeriţi, plecau.

Nu se mai rula film, nu se mai cupla magnetofonul la staţia de radioamplificare, care, altminteri, făcea să răsune pădurea de salcîmi.

O tristeţe ca o bură creştea peste suflete... A căzut Ghiţu, căpitanul Ghiţu, unul dintre cei mai buni piloţi ai regimentului.

Comisia de funeralii, condusă de colonelul Păcurariu, avea activitate intensă pentru a salva ultimele rămăşiţe pămînteşti ale temerarului aviator, care intrase în pămînt şi lăsase în urma lui o aură de legendă. Soţia sa, o olteancă frumuşică şi pasionată de profesia sa, de o mare demnitate sufletească, devenise poate ecoul tuturor iubitelor şi soţiilor rămase singure, în urma cîte unei catastrofe aeriene. „Vreau pe Ghiţu, nu eroul; îl vreau pe Ghiţul meu!", dorind să cumpere

pămîntul și aerul în care s-au prăbușit și dizolvat trupul și sufletul celui drag și neasemuit, pentru a-i face mormînt, „măcar un mormînt oarecare!".

Cine ar fi trecut printre blocurile aviatorilor ar fi rămas impresionat de liniștea mormîntală care acoperise așezarea și s-ar fi întrebat ce se întîmplă cu acești oameni; au cumva un ritual al lor misterios? Soțiile care nu-și pot stăvili lacrimile, copiii care rămîn uimiți și starea ciudată durează cîte-o săptămînă. Oare cui îi vine rîndul?! — cică ar fi întrebarea nerostită, din privirile și sufletul aviatorilor. După o vreme, ca la comandă, se reia activitatea, pasările argintii străfulgeră iarăși văzduhul, copiii ies pe stradă arătînd cu micuțele lor mîini spre azur, undeva, un punct mișcător. „Uite-l pe tata! Uite-l pe tata!"

— Ba e tata! ba e tata! striga altul.

Și așa se luau la trîntă pînă ce îi despărțea un al treilea, care ducea mai departe firul supozițiilor: „E tata, e tata!".

Căpitanul aviator Deveanu era cel mai afectat. Avionul cu care zburase Ghiță fusese al lui. Și nu putea ierta nenorocirea. Avea cîteodată impresia că este vinovat, că dacă ar fi zburat el nu s-ar fi întîmplat, era consternat că „Șoimul" lui a putut face așa ceva. Îi plîngea inima după colegul lui, care îi fusese și prieten, se necăjea și pentru că îl pierduse pe „Șoim" — primul avion pe care zburase și apoi se consacrase în „grele".

Soția sa și cele trei fetițe îl încurajau, îl adorau și se minunau de pronia cerească care veghease asupra lui Deveanu.

Dar bucuria n-a durat mult. La un antrenament banal de pregătire fizică a piloților, Deveanu cade de pe bara fixă și își rupe piciorul de la gleznă. Se internează în spital — „o operație simplă acolo, ce mai", îl asigură doctorul unității, dar ghinioanele se țin lanț. Secția de ortopedie experimenta o metodă nouă cu introducerea unei tije prin femur pînă la genunchi; așa că se vindecă ruptura inferioară și se infectează genunchiul. Alte operații, alte suferințe, tratamente la Mamaia și Felix, drumurile necontenite ale soției și celor trei fetițe de la București acasă și înapoi, pe la spitale, apoi... sfîrșitul... Pilotul rămîne șchiop; fusese scos de la zbor, acum este pensionat pentru totdeauna.

Cel ce „trebuia" să moară, o dată cu avionul lui, își trăia acum neputința și înfrîngerea cu zilele sale osîndite. Parcă îi citeai în ochi destinul și zbaterea unui sine bolnav, durerea dublată de stupiditatea căderii la o oră de sport și nu în temerara sa activitate de pilot militar.

— Măcar să fi căzut cu avionul ca un pilot adevărat, nu la o oră de gimnastică, ca un profan oarecare... își reproșa cu necaz.

Îi era rușine și ciudă, suferea din baierele sufletului și abia se trăgea pe picioare. Devenise ursuz și întunecat. Șocul psihic îi dublase infirmitatea. Se vedea mărunt și nesemnificant, ca un Icarus rămas fără aripi. Trecea pe la clubul aviatorilor cu fetițele de mînă, șchiopătînd și pomenind de Ghiță și avionul lui... Îmbătrînise parcă dintr-o dată.

— Piloții sînt o avuție națională — afirma cîteodată — o avuție ce trebuie bine păstrată de neamul căruia aparțin, ca niște comori peste veacuri... Ori eu ce mai sînt? Și se uita lung la picior, apoi la un semn iluzoriu dincolo de orizont, ochii albaștri i se luminau cînd zărea cîte-un punct argintiu, care putea fi un coleg de-al său, ar fi putut fi el dacă... Sau Ghiță, dacă! Și asculta aiurit o muzică a văzduhului numai de el auzită, numai de el știută, părea statuie sau... monument sau...

Ca un șoim rănit se frîngea din umeri, apoi își lua fetițele de mînă, cîte una, și se furișa spre casă. Îl aștepta soția sa, profesoară de muzică, care-și părăsise locul natal și profesia pentru a-l urma pe aviator, aici undeva în Oltenia. Acum era bolnavă și ea de boala soțului, deși cîteodată îl mîngîia cu privirea ei blîndă de odinioară, îl încuraja cu sfială poate. Punea cosițele sale aurii pe umărul pietros al soțului, care privea undeva peste vreme și spațiu, cătrănit de toate cîte există:

— Eu, în primul rînd, mă bucur, Nicule, că trăiești, că te am lîngă mine și lîngă fetițe! Uită-l pe „Șoim" și zborul său; ne ai pe noi și noi facem parte din dragostea ta!

Fetițele îi săreau de gît, promiteau să fie cuminți, să învețe bine la școală și să nu-l supere niciodată! El atunci se lumina, ca un nor de ploaie și lacrimi.

...Au trecut anii, a rămas acolo pe aerodrom dascăl pentru copiii aviatorilor. Era animatorul muzeului unității și al tuturor expozițiilor de pictură și filatelie cu tematică de aviație. Soția i-a... murit. El, nenea Deveanu, a rămas acolo să urmărească stolurile de păsări argintii care pentru el erau lăstunii primăverii și berzele toamnei, cocorii și lebedele vremii.

— Dacă aș fi fost eu în locul lui Ghiță!... Și le povestea copiilor cel mai frumos basm cu „Șoim" cel înaripat, apoi deschidea toate geamurile clasei să audă vuietul avioanelor de pe pistă sau în zbor; copiii săreau la geamuri:

— Uite-l pe tata!

— Ba e tata!...

— Tovarășe învățător, nu-i așa că...

Dar bătrînul dascăl, pironit în scaun, cu capul răsturnat pe spate, privea cu ochii lui albaștri cerul... Un punct mișcător s-a etern în neant...

■ I.C. PETRIȘAL

SOȚI ȘI SOȚII

Therese Vaughn (Anglia)	61 de soți
Ibn-Seoud (Arabia Saudită)	35 de soții
Brigham Young (Statele Unite)	27 de soții
Hieronimus (Roma)	21 de soți
Edward Teach (Anglia)	14 soții
Martha Jane Burke (Statele Unite)	12 soți
Pancho Villa (Mexic)	9 soți
Artie Shaw (Statele Unite)	5 soții
Henric al VIII-lea (Anglia)	5 soții

Menționăm că în primele 5 cazuri e vorba de situații de poligamie sau poliandrie.

(urmare din pag. 93)

AVIAȚIE

Priorități feminine românești

Istoria aviației feminine românești înscrie în primele ei pagini, în anul 1909, cel dintîi zbor planat din lume: zborul Valeriei Vlaicu, sora mai mică a lui Aurel Vlaicu, care, la numai cinci ani, s-a înălțat la 10—15 metri. La coborîrea din aeroplanul meșterit de fratele său, Valeria era mirată de faptul că s-a înălțat în văzduh, dar nu se gîndea o clipă măcar că momentul acela a constituit o premieră mondială și că protagonista era chiar ea, Valeria Vlaicu. Valeria lua parte astfel la începutul erei aviației feminine.

Elena Stoenescu-Caragiani este prima aviatoare a României și între primele zece din lume. Este și prima femeie-avocat din țara noastră. S-a născut în 1887 la Tecuci — leagăn al pilotajului românesc. Cel mai mult a fascinat-o zborul lui Aurel Vlaicu din 17 iunie 1910, pe cîmpul de la Cotroceni — București, aflîndu-se de față. Așa i-a încolțit ideea de a zbura.

În 1912—1913 urmează Școala de pilotaj a Ligii Aeriene de la Cotroceni, condusă de George-Valentin Bibescu și avînd ca instructori de zbor pe reputații aviatori Constantin Fotescu, Nicu Capșa și Mircea Zorileanu.

Deși și-a însușit în foarte bune condiții profesia de pilot, n-a fost admisă la proba de brevetare pentru că era femeie. S-a înscris atunci la Școala de pilotaj de la Mourmelon — Franța, unde, la 22 ianuarie 1914, este brevetată pilot aviator.

Revine în țară și solicită admiterea în corpul aviatorilor, dar cererea îi este respinsă. Pleacă din nou în Franța și se angajează ca reporter aerian la un mare cotidian. Reportajele ei din avion constituie premieră în presa mondială.

În dorința de a-și servi țara, la intrarea României în războiul de întregire a neamului (1916—1918) revine în patrie și își reînnoiește cererea de a fi admisă în corpul de aviație pentru a lupta pe front. Este respinsă și pusă în situația de a lucra ca infirmieră voluntară la Spitalul Militar din Iași și apoi la Spitalul Militar din Tecuci, instalat în casele părinților ei.

După război pleacă în Mexic ca angajată pentru a scrie — pasiunea își spune din nou cuvîntul — reportaje din avion. Îmbolnăvindu-se de plămîni, revine în țară și moare în 1929, la numai 42 de ani.

Ioana Cantacuzino este prima femeie-pilot brevetată în România (1930) și prima femeie din lume directoare de școală de pilotaj.

Preocupată de propășirea aviației românești, contribuie alături de fratele ei, Mircea Cantacuzino, la înființarea Școlii civile de pilotaj din București.

Urmează cursurile Școlii de pilotaj, avîndu-l ca instructor pe neînfricatul pilot de încercare Octav Oculeanu și, în 1930, este prima femeie care obține brevetul de pilot aviator din România.

După 25 mai 1930, cînd fratele ei moare într-un accident de avion, preia conducerea școlii în calitate de director. Prin stăruința și dăruirea sa, înființează „Asociația Mircea Cantacuzino", care funcționează pînă în 1941.

Ioana Cantacuzino

Acordă o atenție sporită înzestrării școlii cu avioane. Continuă antrenamentele de zbor și este prima femeie care participă la un miting de propagandă aviatică în România.

Școala condusă de Ioana Cantacuzino poate fi caracterizată ca un amfiteatru unde, prin riguroase lecții și devotament pentru profesie, au crescut și au îndrăgit pilotajul alte viitoare femei-pilot, cum ar fi Marina Știrbey, Mariana Drăgescu și Victoria Pokol, brevetate în 1935, iar în 1936, Virginia Duțescu, Nadia Russo-Bossie și Virginia Thomas.

După desființarea școlii, Ioana Cantacuzino se retrage lîngă soțul ei, inginerul Aurel Perșu, iar după o lungă suferință se stinge din viață în 1950.

Este decorată cu Ordinul „Virtutea Aeronautică" și „Medalia Aeronautică".

Smaranda Brăescu, născută în 1899 în satul Hânțești, Comuna Buciumeni, județul Galați, pilot parașutist, recordmană națională și mondială, pioniera a parașutismului sportiv de performanță.

Aflîndu-se la Școala de belle-arte din București, pleacă în 1928 la Berlin, unde urmează parașutismul la firma „Schroeder et Co." obținînd brevetul internațional de parașutistă. La 28 octombrie 1931 revine în țară și stabilește recordul național și primul record mondial de parașutism, sărind de la 6 000 de metri din avionul pilotat de Alex. Papana, lîngă Sărăținca, la 28 km de Slobozia.

Participă la mintinguri aeriene organizate la Miami (S.U.A.). La 19 mai 1932 sare cu parașuta de la 7 233 m, corectînd propriul ei record mondial și doborînd și recordul mondial masculin, care era de 6 628 m. Pentru acest rezultat este declarată sportiva nr. 1 a lumii. Recordul este doborît abia în 1952 de Traian Demetrescu-Popa.

În 1934 urmează cursurile de pilotaj ale Școlii Curtiss — Wright din New York și obține brevetul de pilot pe avioane de turism. Brevetul îi este omologat

la București (1936). Participă la mai multe concursuri în țară, precum și la raiduri aeriene, între care: București — Roma — Tripoli (1936). Este prima dată cînd o româncă se încumetă să traverseze Mediterana cu un avion monomotor de mică putere.

În iulie 1941 este numită instructor la Școala de parașutiști militari. Pe timpul războiului antihitlerist zboară în cadrul Grupului de aerotransport „Escadrila Albă", îndeplinind numeroase misiuni.

Moare în 1960, în București Noi, ca urmare a unui reumatism cronic.

Elena Stoenescu-Caragiani

Este decorată cu Ordinul „Virtutea Aeronautică".

Valeria Mircea-Ionescu, născută în 1914 în Comuna Deda, satul Pietre, județul Mureș, este prima femeie-aviator din Ardeal.

După terminarea liceului, se căsătorește cu talentatul pilot Gheorghe Ionescu Sidef, care o inițiază în tainele pilotajului. În 1934 urmează cursurile teoretice la Cluj, absolvindu-le cu media 9,16. Aceasta îi dădea dreptul să execute gratuit partea practică de zbor (cursurile costau pe atunci 20.000 lei). Face practica de zbor la Școala de pilotaj ARPA — Someșeni-Cluj, avînd ca instructor pe soțul său care era pilot de vînătoare la Flotila de gardă din Cluj. Este brevetată în același an (1935) și de acum putem vorbi despre prima familie de aviatori (soț și soție) din România.

Ziarul „Patria" din Cluj, în numărul său din februarie 1935, semnala evenimentul într-un articol intitulat „Prima pilotă din Ardeal".

În cuvîntarea comandantului Școlii, comandorul C. Călăreanu, se arăta că cel mai distins elev al școlii este... o elevă: Valeria Mircea-Ionescu. Ea s-a clasat prima atît la cursurile teoretice, cît și la probele de zbor. A obținut în același an brevetul internațional gradul II de pilot civil.

Participă la mitinguri aeriene interne și internaționale, precum și la raiduri. În septembrie 1938, în echipaj cu soțul ei, participă cu o avionetă la Concursul „Micii Antante", obținînd premiile: „Cupa Federației Aeronautice Române", „Cupa Orașului Brno" și locul I acordat de Aeroclubul Cehoslovaciei.

În 1939 urmează Școala de instructori de zbor pe aerodromul Giulești — București. Însă, după ce devine mamă, se retrage din activitatea de zbor.

Din 1930 și pînă în 1943 au mai primit brevetul de pilot încă 41 de aviatoare. Drumul n-a fost nici ușor și nici simplu. Unele au abandonat din diverse motive, preponderent fiind cel financiar. Este drept că li se acordase femeilor permisiunea de a urma școli de pilotaj, dar cursurile costau destul de mult, iar ca să continui aveai nevoie de un aeroplan. Statul acorda un ajutor care reprezenta jumătate din costul unui avion, numai că cealaltă jumătate era prea costisitoare pentru viitoarele aviatoare cu condiții modeste. În acest context vom mai aminti unele nume de brevetate în perioada 1930—1943 care au și priorități în domeniu.

Mariana Drăgănescu

Irina Burnaia — fată din Ciurarii Teleormanului — brevetată în 1933, în 1934 traversează Carpații de la Brașov la București cu avionul ei unicat I.A.R.-22. În același an devine prima femeie-acrobat aerian din România. În 1935 efectuează, cu același avion, un raid aerian București—Entebbe — în Centrul Africii, împreună cu instructorul ei, renumitul aviator Petre Ivanovici. Era cel dintîi raid aerian executat de o româncă. În 1937 a făcut un raid aerian, singură la bord, pe ruta București — Roma — București, iar în 1938 raidul București — Ankara — București și București — Haga — București.

Marina Știrbey, născută în 1912 la București, este prima femeie pilot militar din România.

Smaranda Brăescu

Irina Burnaia

Urmează Școala de pilotaj condusă de Ioana Cantacuzino și obține brevetul nr. 93 din 1935. Mare sprijinitoare a aviației feminine din România, contribuie substanțial la înființarea escadrilei sanitare. Obține brevetul de pilot militar la Școala de perfecționare de la Buzău.

În 1936 ocupă locul 1 la un concurs aerian pentru piloții de turism din România. În 1938 participă la manevrele militare.

O premieră a Marinei Știrbey a constituit-o zborul prin Golful Finic pe o ceață extrem de groasă, specifică regiunii scandinavice. Realizează prima legătură între București și Stockholm. A fost decorată cu ordinul „Virtutea Aeronautică".

Virginia Duțescu: brevetată în 1936 la Școala de pilotaj condusă de Ioana Cantacuzino, devine prima instructoare la zborul cu motor. Bună acrobată, participă la mitinguri aeriene, la parte la război în cadrul escadrilei sanitare, îndeplinind numeroase misiuni.

Virginia Thomas, pilot militar, acrobat aerian, planoristă, stewardesă. Brevetată pilot în 1936 la Școala de pilotaj condusă de Ioana Cantacuzino.

Bună cunoscătoare a limbilor străine engleză, germană și franceză, se angajează, în 1939, ca stewardesă la Compania română de transport aerian LAR, fiind prima femeie din România care a ocupat un astfel de post. În 1940 este încadrată ca pilot în Grupul militar de aerotransport, escadrilă sanitară, iar în perioada războiului îndeplinește numeroase misiuni în această calitate.

Sanda Agachi

În 1945, în urma unui curs, devine instructor de zbor la planorism.

Este decorată cu ordinul „Virtutea Aeronautică".

Felicia Bădăliță-Țigănescu, din Țara de Sus (Horodnicu, județul Suceava). Este prima planoristă a României. Brevetată în 1934, posedă pe brevet semnătura reputatului comandor av. Constantin Beroniadi.

Mariana Drăgescu, din Craiova, brevetată în 1935, este pilot militar, acrobat, instructor de zbor. Participă în 1935 la manevrele militare ca pilot de legătură, apoi la competiții aeriene interne și internaționale. Participă la războiul în cadrul Escadrilei Albe, îndeplinind numeroase misiuni.

După război continuă activitatea de acrobat, instructor de zbor și pilot sanitar. Participă la combaterea tifosului exantematic.

Două surori aviatoare din Gura Humorului (județul Suceava): Huțanu-Palade Stela, pilot militar, acrobat, instructor de zbor, participă la război și îndeplinește numeroase misiuni de transport sanitar în cadrul Escadrilei Albe. Sora ei, Huțanu Viorica-Elena, este prima stewardesă brevetată în țara noastră (brevet nr. 1 din 01.04.1955). Execută zboruri pe curse interne și internaționale. A făcut parte din echipajul avionului IL-18 YR IMB care, la 15.02.1962, a aterizat forțat, pe plajă, cu 69 de pasageri la bord, lîngă localitatea Paphos din Cipru. Pentru modul exemplar în care a acționat împreună cu întregul echipaj pentru salvarea pasagerilor și aeronavei, a primit o distincție.

Viorica Huțanu este singura însoțitoare de bord care a făcut călătoria în jurul lumii cu un avion IL-18, în 1969—1970 (28 de zile). A fost distinsă cu numeroase ordine și medalii.

■ Colonel
DUMITRU CRĂCIUN

— Mario, geamul acestei ferestre este așă de murdar că aproape nu se mai vede prin el.
— Da, domnule, însă, dacă doriți să vă uitați pe stradă, se poate deschide fereastra!

.
. .

O gospodină spune fiicei sale:
— Clementino, du-te la cîrnățar și vezi dacă are picioare de porc.
— Bine, mamă.
Fata se reîntoarce.
— Ei bine, spune-mi: ai fost, și ce-ai văzut?
— Nimic, mămico. Cîrnățarul era încălțat cu cizme...

.
. .

— Dragul meu, cum găsești prăjitura pe care ți-am preparat-o?
— Îngrozitoare, draga mea!
— Ei, ca să vezi! Și totuși, cartea de bucate pe care mi-ai adus-o de ziua mea te asigură că va fi foarte delicioasă!

.
. .

O doamnă în vizită se adresează copilului gazdei:
— La ce oră se ia prînzul la voi acasă, micuțul meu?
— Mama a zis că vom prînzi imediat ce dumneavoastră o s-o luați din loc!

.
. .

— Vedeți, am venit de opt zile în oraș și ne pare rău că n-am venit pînă acum aici.
— Mă fiatați, domnule
— Vreau să zic că aș fi preferat să mănînc peștele ăsta acum opt zile...

.
. .

— Ospătar, de unde ar fi putut să iasă un pui atît de tare?
— Probabil dintr-un ou tot așa de tare!

.
. .

— De ce gen este cuvîntul ou?
— Va fi masculin sau feminin după cum va ieși — un cocoș sau o găină...

Glume

Într-un tramvai ticsit, trei doamne stau în picioare pe platformă. Un domn dinăuntru se ridică și zice foarte galant:
— Locul meu — celei mai în vîrstă dintre aceste frumoase doamne!
Nimeni nu se mișcă. Domnul se reîntoarce și se reașează

.
. .

Domnul Raymond se duce la poștă să trimită o scrisoare recomandată. Oficiantul o cîntărește cu multă atenție și spune imediat:
— Scrisoarea dumneavoastră costă mult mai mult. Trebuie să mai aduceți un timbru de 65 de pfenigi.
— Dar, replică Raymond cu toată convingerea, dacă voi adăuga încă o marcă, nu va cîntări și mai mult?

.
. .

Colonelul Montvillier discută cu cele două ordonanțe ale sale:
— Pierre, ești acolo?
— Da, domnule colonel!
— Ce faci?
— Nimic, domnule colonel.
— Și, tu, Jean, ești tot acolo?
— Da, domnule colonel!
— Și tu ce faci?
— Îi ajut lui Pierre.
— Cînd veți termina, să-mi aduceți imediat cizmele!

.
. .

Un vînzător de ziare strigă pe bulevard:
— Mare escrocherie! 30 de victime!
Un trecător cumpără ziarul, îl frunzărește, nu vede nimic, se uită după puști, care strigă:
— Mare escrocherie! 31 de victime pînă acum!

.
. .

Într-un mare magazin:
— Vă recomand această țesătură, doamnă!
— Nu se va decolora la soare?
— Oh, nu, doamnă. A rămas trei luni în vitrină și încă nu s-a decolorat de tot!

.
. .

Acasă la croitorul de pe strada Cazărmii:
— Vă asigur că mi-ați făcut pantalonul prea scurt.
— Nu, domnule, nu. Domnia voastră aveți picioarele prea lungi!

.
. .

Doctorul Dillon discută cu prietenul său Dolomieu:
— V-am văzut ieri soția. Tusea atît de tare că toată lumea o privea. Probabil trebuie să fie foarte bolnavă.
— O, nu, doctore. E sănătoasă tun. Numai că și-a cumpărat o rochie nouă...

.
. .

— Sînteți în întîrziere! De unde veniți?
— De la frizer.
— În timpul orelor de serviciu?
— Doamne!... dar părul nu crește în timpul orelor de lucru?

.
. .

Într-o seară oarecare, la un concert, se aude următoarea conversație:
— Ce căldură la acest concert!
— Bineînțeles, pentru că n-au nici un instrument de suflat!

.
. .

Doamna Ducasse întreabă pe prietena sa, doamna Duchatel, al cărei soț este spitalizat:
— Cred că Jean va rămîne mult timp la spital.
— Ah, ai vorbit cu doctorul său?
— Oh, nu... însă i-am văzut asistenta!

.
. .

Celebrul neurolog Duchesne consultă o clientă.
—Ah, doctore! Sufăr îngrozitor! Lăsați-mă să mor!
— Nu-i nevoie de sfaturi, doamnă. Îmi cunosc meseria de foarte multă vreme...

POESIS

Abjurare

Cum veneam să spun adevărul
cotropit de-o beție amară,
mă alungau fariseii din templu,
procuratorii fricii mă purtau povară.

O, iată Forma, strigam arătîndu-ți
strălucirea cazmelor mele deșarte —
urma lor viscolea peste trupu-mi
uns cu uleiul cel mai de moarte.

O, iată fibrele umilinței ciudate,
adevărul înghețat în cuvinte:
trebuie să-l scuip, să-l hulesc, renegîndu-l,
să spun că beția aceasta mă minte!

Astfel veneam să spun adevărul
și tu plîngeai, hohotind credincioasă,
în jur se zbenguiau heruvimii
înălțînd rugul și șoptind: lasă, lasă.

■ Locotenent-colonel **NICOLAE BOGHIAN**

Floare de colț

Floarea ce străjuiește pădurea
îmi îngînă privirea uimită
de verdele ierbii ce abia a răsărit
printre stîncile golașe.
Simt cum memoria mă lasă
în fața tinereții acestei flori
ce îmi îngînă privirea uimită
de înălțimea
la care m-a aruncat.
Floare de colț ce
îmi îngînă privirea uimită
de soarele ce strălucește
în adîncurile negurii ce ne-nconjoară,
m-ai făcut să te numesc
floare de colț.

■ Elev sergent-major
EUGEN MARCHIDAN

Ruperea cuvîntului din piatră

chiar și numai pentru atît
merită să trăiești:
pentru a vedea încîntarea
din ochii bunului sălbatic
vrăjit de falsa lucire
a primejdioasei podoabe de tinichea
imitînd prețioasa corolă a florii

să schimbi luciul mat al pietrei,
al pietrei adevărate
pe imaginea ei orbitoare
(chiar dacă și aceasta
își are propria viață):
dureros troc al pierzaniei
prin depărtatul miraj al cuvîntului!

nimeni n-a putut face vreodată
un bumerang de piatră,
pe cînd chipul acesteia
este, prin ei înșiși, un bumerang

și totuși, supune-te idolului,
chipului cioplit,
fără de care intrarea
în labirint
e cu neputință

■ Căpitan **GEORGE DAVID**

Transparențe

Rouă verde străvezie
Cum îți place numai ție
Prind în gene
Din troiene.
Vară fac din iarnă-amară
Mă desfac și mă prefac
Umbră caldă, dulce leac
Susur albă în pridvor
Ce cați noapte la izvor
Cînd din răni îmi curg petale
Și sînt floarea florilor
Din visarea pomilor
Cei demult secătuiți
Și de rod și de dorinți?
Sau nu știi că pentru tine
Fost-am miere de albine,
Împlinire de străbunii,
Roabă stelelor cu anii?
Iasomie și verbină
Și floare rece de mină
Tot ce fac e în zadar
Cîmpul alb de nenufar
Ce iubirile te-nvață,
Tu îl simți doar cer... de ghiață.

■ **MARIA-LUIZA NICULICEA**

Ultima Thule

Vindem rouă! vindem rouă!
Carnavalul stă la poartă,
Boala grea de-atîtea veacuri
S-a uscat în ochi şi-n glas;
Vindem rouă! vindem rouă!
Cumpăraţi ce-a mai rămas
Din răspîntia vegherii
La Sarmata-Mare-Moartă;

Vindem vălurimi albastre
Şi statui cuminţi, de sare,
Vindem întristate umbre,
Vindem şi surîs şi plîns;
Vindem rouă! vindem rouă!
Cumpăraţi-ne ce-am strîns
De pe cîmpul de bătaie
Palizi şi cu-nverşunare;

Vindem capetele sforii
Ce ne-a-ngemănat sub cruce,
Zurgălăul spadei care
Ne-a-nlemnit lîngă butuc:
Vindem ploaia fulguită
Peste Hanul-lui-Manuc
Şi — de pe faianţa băii —
Sîngele ce nu se duce;

Vindem timpedea răşină
A pădurii seculare,
Cuibul rotitor de ape
Încotro ni-i ochiu-ntors;
Vindem blîndele războaie
Unde mamele ne-au tors
La hotar de Lună-Nouă
Descîntatele piepteare;

Vindem tot! Numai lăsaţi-i
Neamului acesta Dorul,
Numai Pacea, numai ştirea
Că va fi o Zi-în-plus;
Vindem tot ce ne mai leagă
De acei care s-au dus,
Dar lăsaţi-ne speranţa
C-o s-atingem Viitorul!...

■ Maior **GEORGE FLORIN COZMA**

Certitudine

Mai trec, mai cad, mă sprijin iar pe zare
Şi mă ridic cu înc-o dimineaţă,
Dar semnele acestea de-ntrebare
De gaica timpului mereu se-agaţă.

Şi orizontu-nsîngerat de stele
S-a revărsat din vatra lui în mare,
Ascult cum clipele străbat tunele
Spre mîine printre semne de-ntrebare.

Auzul meu hotar va fi şi ţintă
Neliniştii şi liniştii deodată,
Răspunsurile toate pot să mintă
Dar ştiu că întrebarea niciodată.

■ **Locotenent-major**
GABRIELA FILIP

Reînviere

Mă aplec cu evlavie spre pămînt;
Strîng un pumn de ţărînă
În care Sîngele neamului nostru
L-a udat din belşug.
Îl ridic încet, tot mai încet
Să vadă cerurile şi soarele
Ce-a uscat în tristele veacuri
Cînd furtunile şi singurătatea
Blestemau în fuga lor
Scînteietoarele copite nemiloase
Ce-au lăsat arsura vulcanilor
În zgura pe care acum
O şlefuim cu cremenea zorilor.
Freamătă torţele
În porţile cetăţilor de lumină
Ce şi-au scos şi ars umbrele
De sub verdele arborilor;
Cu braţele ridicate culegîndu-le
Fructele de aur
Cînd îşi poposeşte toamna
Trecerea-n doinele neamului nostru.

■ **VASILE IFTODE**

„CA UN POD DE ARGINT, DIN POVESTE"

În urmă cu un secol, tînărul inginer Anghel Saligny, care, la vîrsta de numai 35 de ani, își cîștigase deja un nume de notorietate în lumea științifică și tehnică din România, încheia calculele unuia din cele mai temerare proiecte inginerești din vremea aceea: înfăptuirea vastului complex feroviar de peste Dunăre, între Feteștl și Cernavodă, destinat să lege de patria-mumă străvechiul teritoriu românesc al Dobrogei. Pînă la acea dată, Anghel Saligny participase la construirea celei dintîi căi ferate între Buzău și Mărășești, înfăptuită numai cu forțe tehnice românești, realizase sub proiectare și supraveghere proprii construcția unor importante poduri și lucrări feroviare peste apele din Moldova, precum și a docurilor și silozurilor de la Brăila și Galați, după o tehnică originală care a constituit o premieră mondială — și anume, folosirea pentru prima dată a betonului armat la astfel de lucrări.

Așadar, în 1889 (după trei ani de studii, prospectări, calcule și schițe tehnice), inginerul Anghel Saligny prezenta oficialităților, în detaliu, proiectul temerarei sale construcții. Cele două concursuri internaționale lansate în anii 1883 și 1886 pentru realizarea podului de la Cernavodă nu dăduseră rezultatele scontate. Apelul la măiestria lui Anghel Saligny s-a dovedit inspirat. Lucrarea terminată în 1895 avea să însemneze o dată memorabilă în istoria tehnicii mondiale. Testat la 14 septembrie 1895, prin traversarea unui convoi alcătuit din 15 locomotive grele, podul a rezistat cu bine probelor, în ciuda opiniilor atîtor neîncrezători. Ferm în credința soliditățli construcției sale, marele constructor a stat calm, în tot timpul manevrelor, sub arcul impunătoarei schelării de oțel. Cu mult înaintea acestui examen public, petrecut în prezența guvernului și a mulțimii compuse din zeci de mii de curioși, Saligny știa că puterea marilor curenți de aer „verificase", cu o severitate mult suverană, temeinicia marilor arcade metalice — care timp de aproape încă un secol a rezistat și încă mai rezistă timpului. La vremea aceea, podul lui Saligny, încadrat între statuile simbolice ale celor doi dorobanți amplasați fiecare la cîte un capăt al construcției, reprezenta, în ierarhia performanțelor tehnice ale secolului al XIX-lea, cel mai lung pod metalic din Europa și cel de-al treilea ca lungime din lume.

Și astăzi, manualele și tratatele inginerești ale tuturor centrelor de învățămînt politehnic din lume amintesc și expun în termenii cei mai elogioși marea realizare a lui Saligny. Trecut prin dureroasa încercare a primului război mondial, cînd însuși zidirorul construcției a trebuit să indice punctele de distrucție ale podului pentru stăvilirea armatei dușmane, dantelăria metalică a cedat doar atît cît a trebuit, pentru a-și suda punțile, mai apoi, întru împlinirea statornică a destinului său.

E uimitor cîtă biografie poate încăpea chiar și în existența lucrurilor, mai ales a celor înfăptuite de om. Podul lui Saligny nu este doar un poem, ci o parte

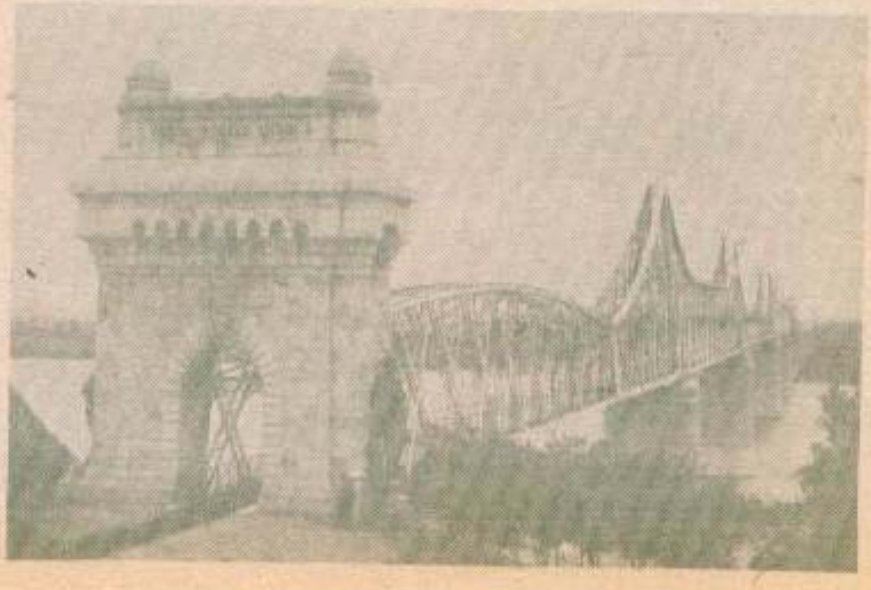

constitutivă — de un realism robust — a ființei neamului românesc. Și, totuși, poezia care știe să celebreze i-a închinat un omagiu perpetuu: un omagiu așezat ca o inscripție pe pragul unui muzeu ridicat la proporțiile naturii și semnat de Alexandru Vlahuță, în celebra sa „Românie pitorească".

„Înaintea noastră se-nalță, strălucitor în bătaia lunei, podul. În liniștea nopții, sub cerul limpede și înstelat, frumusețea și măreția acestei puternice întruchipări a geniului românesc ne dau impresia că sîntem într-o lume de vrăji, în fața unuia din acele minunate poduri de argint, de care ne vorbeau poveștile-n copilărie. Picioarele de sprijin, zidite-n piatră, sînt așa de departe unele de altele s-atît de înalte, încît toată uriașa împletitură de fier, pe care aleargă zguduitoarele trenuri, pare că plutește-n aer, ușoară ca o dantelă".

■ **GHEORGHE ISTRATE**

BAIONETA INTELIGENTĂ ȘI FONDATORUL OPERETEI ROMÂNEȘTI

Așa a fost denumit de criticii literari și cronicarii de specialitate ai vremii generalul Gheorghe Bengescu-Dabija, unul dintre cei mai prolifici dar și caustici autori de librete pentru operete și piese de teatru din ultimele decenii ale secolului trecut și primele două decenii ale secolului nostru. Autor a peste 12 piese de teatru - drame și comedii, vodeviluri și operete -, membru al Societății literare **„Junimea"** *din anul 1868 și colaborator permanent la* **„Convorbiri literare"**, *generalul Gheorghe Bengescu-Dabija a fost, pe lîngă un bun ofițer de carieră, un mare pedagog, profesor la Școala Superioară de Război și un mare dramaturg. În lucrările sale, gustate de spectatori, a ironizat și criticat sub forme destul de fățișe moravurile societății în care a trăit. Satira sa a fost îndreptată împotriva parvenitilor, lingușitorilor, înavuțiților. Haina militară, funcțiile importante pe care le-a deținut în Ministerul de Război, gradele pe care le-a dobîndit, de la cel de sublocotenent la cel de general, nu l-au împiedicat să traducă din limba franceză libretele unui număr de opt operete. Să creeze poezii pe care să le publice sub pseudonimul „G. Barbu", să scrie numeroase cronici literare, mai multe operete, comedii, drame, melodrame sau piese cu caracter istoric.*

Născut la București la 30 iunie 1844, Gheorghe Bengescu a îmbrățișat de tînăr cariera militară. De-a lungul anilor a îndeplinit numeroase funcții importante, printre care și pe cea de șef al Direcției Administrative din Ministerul de Război, funcție ce i-a permis să contribuie la elaborarea unor regulamente militare și la înființarea Școlii militare de administrație, prima de acest fel din armata română. Pentru o scurtă perioadă de timp a fost Inspector general al armatei și profesor de administrație la Școala Superioară de Război. În anii 1877-1878, în timpul Războiului pentru Independența de stat a României a îndeplinit în bune condiții funcția de șef al intendenței Diviziei 4 infanterie, participînd cu această mare unitate la luptele de la Grivița și Plevna.

Numele generalului Gheorghe Bengescu (după căsătorie l-a adăugat pe cel de Dabija) este legat de ceea ce a realizat pe frontul literaturii, dramaturgiei și, în special, de faptul că a fost unul dintre întemeietorii operetei românești.

Era tînăr ofițer, avînd vîrsta de 26 de ani, în 1870, cînd a debutat cu piesa **„Amorul unchiului"**, *jucată cu mult succes de un grup de actori amatori. Atras însă de genul muzical, de operetă, l-a ajutat moral, material și cu librete traduse sau scrise pe entuziastul Th. Aslan să înjghebeze la București, în 1875, primul spectacol românesc de operetă. Pentru a obișnui publicul cu acest gen, Gheorghe Bengescu-Dabija a tradus numeroase libreta ale unor operete care au avut în capitala Franței un mare*

succes, cum au fost: **„Fata mamei Angot"**, **„Prinţesa de Trebizund"**, **„Girofle-Girofla"**, **„Fintiniţa"**, **„Corabia Salamandra"**, **„Domnu' Choufleury"** *şi* **„Marira"**.

În 1876, la aproape un an de la data cînd împreună cu Aslan a pus bazele operetei la noi în ţară, Gheorghe Bengescu-Dabija a scris libretul pentru opereta **„Scalul bărbaţilor"** *care s-a bucurat de un remarcabil succes. Acest lucru l-a încurajat să scrie imediat după terminarea Războiului de independenţă libretul pentru opereta* **„Olteanca"**, *a cărei muzică a fost compusă de G. Otremba şi Eduard Caudella. Peripeţiile numeroase şi de bun gust au fost organic şi cu măsură date de autorul libretului, într-un subiect profund popular. Atmosfera de şezătoare într-un sat românesc a dat posibilitate personajelor operetei să folosească replici spontane şi înţepătoare, proverbe cu tîlc ce au fost pe placul spectatorilor, chiar de la primul spectacol din 1880. Cîţiva ani mai tîrziu, în 1893, Gheorghe Bengescu a scris o nouă operetă intitulată* **„Insula florilor"**. *Fără a neglija opereta, a continuat în acelaşi timp să traducă* **„Macbeth"** *de Shakespeare şi să scrie comedia* **„O palmă la bal mascat"** *în 1871, piesele istorice* **„Radu III cel Frumos"** *în 1873 şi* **„30 August 1877"** *în 1878, vodevilul* **„Cucoana Nastasia Hodoronc"** *în 1877, dramele* **„Pigmalion"** *în 1886,* **„Amilcar Barca generalisim al Cartaginei"** *în 1894,* **„Silvina Doamna"** *în 1897, melodramele* **„Crimă sau virtute"** *în 1901,* **„Mustrare de cuget"** *în 1913, cu trei ani înainte de deces (13 ianuarie 1916).*

Multe din piesele de teatru scrise de Gheorghe Bengescu-Dabija s-au bucurat de distribuţii prestigioase, fiind jucate de mari actori ai vremii: C.I. Nottara, Grigore Manolescu, V. Leonescu şi mulţi alţii. Publicul le-a urmărit şi gustat cu mult interes, ani de-a rîndul. Cu certitudine că ele s-ar bucura de acelaşi succes şi în zilele noastre dacă ar vedea luminile rampei sub bagheta unui regizor înzestrat.

■ **Dr. C. VERANU**

GHEORGHE BRĂESCU

— A face haz de necaz —

Spre sfîrşitul primăverii anului 1918, un bărbat înalt, masiv, cu o privire deschisă, cu mişcări înăsprite de haina militară îndelung purtată, încărunţit de vreme, folosindu-se anevoie de o singură mînă pe care o mai aducea întreagă din război, se întorcea acasă în laşul copilăriei sale: era fostul combatant, mutilatul de război şi scriitorul Gheorghe Brăescu.

S-a născut la 30 ianuarie 1871 la Iaşi şi a fost tutelat de la 3 ani de o rudă din partea tatălui său, Eliza Tomşa. După terminarea claselor primare, Brăescu urmează pentru puţină vreme liceul internat „Institutele Unite" din Iaşi, iar în 1886 este înscris la Şcoala fiilor de militari din oraş. Ulterior, în anul 1889, pleacă în Franţa la o şcoală de subingineri din Nancy ale cărei cursuri, ce trebuiau să-l ducă pe cărări „forestiere", le înlocuieşte cu numeroase lecturi din literatura universală, îndeosebi din cea franceză.

Revenit în ţară în 1892, Gheorghe Brăescu se înrolează voluntar în armata română, la Regimentul 7 Rahova, ca simplu soldat (18 mai 1893). La expirarea celor trei ani de stagiu militar (1893—1896) — timp în care avansează caporal, sergent, sergent-major şi adjutant —, Brăescu, în vîrstă de 25 de ani, se reangajează în oştire pe termen de 5 ani cu gradul de plutonier. Dovedindu-se un subofiţer destoinic şi priceput, comandantul său îi încredinţează instrucţia ostaşilor din subunitatea pe care o comanda. Plutonierul Brăescu s-a simţit deosebit de încîntat de

încrederea acordată, făcînd totul pentru a nu o dezmînti: „Am fost aşa de fericit! — mărturiseşte el. Le-am dat tot ce aveam mai bun în mine, sentimentul camaraderiei bărbăteşti, dezinteresată, învăţată la şcoala încercărilor grele. De o vîrstă cu ei, deprins să privesc ierarhia de jos, îi instruiam fără să-i înjosesc cu injurii sau palme..."

Impresionîndu-şi fără voie comandanţii şi superiorii prin inteligenţă, pregătire, dragoste pentru muncă cu oamenii şi cunoaşterea unor limbi străine (germana şi franceza), plutonierul Brăescu este selecţionat şi trimis la Şcoala de ofiţeri de infanterie din Bucureşti, al cărei elev devine la 1 octombrie 1897. Peste doi ani, la 1 iulie 1899, este avansat sublocotenent şi repartizat la un regiment din garnizoana Calafat; mutat după un timp (în 1902) în garnizoana Bîrlad, leagă prietenie cu Emil Gîrleanu şi alţi literaţi din localitate.

Deşi considerat bun ofiţer de infanterie („de cîmp"), deosebit de priceput în instruirea soldaţilor şi elevilor, sublocotenentul Brăescu îşi face mai mult de lucru cu însărcinări puţin obişnuite pentru mîndria de odinioară. Apreciat „maestru" în regiment pentru toate sporturile, îşi petrece o bună parte din primii ani de ofiţer ca profesor de gimnastică al micilor dorobanţi şi instructor de scrimă. Încercarea sa de a desfăşura o activitate culturală, cu participarea trupei regimentului, se izbeşte de rezistenţa ofiţerimii obtuze, care-i zădărniceşte planurile, reţinîndu-i soldaţii de la repetiţii.

Neodesparţit de cărţi şi dornic să-şi valorifice din plin înclinaţi-

ile și preocupările sale intelectuale și literare, Gheorghe Brăescu, avansat între timp la gradul de căpitan (10 iulie 1910), își caută cu vremea un loc mai potrivit cu aceste preocupări și pasiuni, găsindu-l în pedagogia militară. Între anii 1911—1915 îl găsim în București, la Școala de ofițeri de infanterie, ca profesor de tactică, educație morală și inspector de studii, impresionîndu-și comandanții și șefii prin metodă, însușiri morale și intelectuale. Aici îl cunoaște pe Nicolae Iorga, unde acesta predase o vreme istoria.

Noua îndeletnicire îl pasionează în asemenea grad încît școala, care odinioară îi trezea o rezistență organică, deoarece folosea „o singură metodă pentru temperamente variate: constrîngerea", îi devine acum mai dragă ca oricînd. „E nelipsit în orice moment dintre elevii săi, îi îndrumează și le insuflă cele mai bune sentimente de disciplină și educațiune", notează, într-o caracterizare, comandantul Școlii de ofițeri de infanterie. Tot acum își face debutul în activitatea publicistică prin lucrarea „Educația socială a națiunii armate" (București, 1914).

Din primele momente ale intrării României în primul război mondial, Gheorghe Brăescu, avansat la gradul de maior la 1 noiembrie 1915, participă, împreună cu Regimentul 30 Muscel, la luptele desfășurate pe frontul din Transilvania, la cele de pe Valea Oltului și Valea Prahovei. În cursul lor este grav rănit de schijele unui proiectil inamic, fiind internat în Spitalul Colțea din București, unde după intervenții chirurgicale neizbutite i se amputează, la 26 octombrie 1916, brațul drept. Găsit în spital de nemți și refuzînd să dea declarație că nu va mai lupta împotriva lor, maiorul Gheorghe Brăescu, deși mutilat, este declarat prizonier de război și transportat în lagărul de la Stralsund — un orășel în nordul Germaniei, aflat în fața insulei Rügen — o dată cu alți 300 de ofițeri români. Aici, Brăescu Gheorghe își descoperă talentul de prozator, distrîndu-și camarazii cu citirea unor schițe umoristice care vor vedea lumina tiparului mai tîrziu.

În primăvara anului 1918, după încheierea armistițiului, maiorul Gheorghe Brăescu se întoarce în țară, o dată cu majoritatea prizonierilor din lagărele germane. La 30 septembrie același an este „trecut în retragere pentru infirmități incurabile"; ulterior va fi avansat colonel și general de brigadă în retragere.

Părăsind cadrele active ale armatei, Gheorghe Brăescu se dedică plenar activității și creației literare, remarcîndu-se în domeniul prozei și dramaturgiei. Îndeplinește, de asemenea, unele funcții în aparatul de stat; spre exemplu, între 1919 și 1931, este funcționar superior în Ministerul Muncii, la Direcția pentru ocrotirea veteranilor de război.

Bun cunoscător al vieții militare, opera prozatorului și dramaturgului Gheorghe Brăescu, apreciată superlativ și consacrată de criticul Eugen Lovinescu, în cenaclul cărula, la „Sburătorul", era nelipsit, are ca principală temă viața de cazarmă. Cele mai importante lucrări ale sale rămîn schițele și nuvelele **„Vine domnul și doamna general"** (Iași, 1918), **„Maiorul Botan"** (București, 1921), **„Schițe vesele"** (București, 1924), **„Un scos din pepeni"** (București, 1926) ș.a. La acestea se mai pot adăuga unele romane ca **„Moș Belea"** (București, 1927), **„Conașii"** (București, 1935) și **„Margot"** (București, 1942), piesa de teatru **„Ministrul"**, care i se joacă la Teatrul Național în 1927, și scrierile cu caracter memorialistic din **„Amintiri"** (București, 1937) și **„Primii și ultimii pași"** (București, 1939).

Prin schițele sale inspirate din viața ostășească, Brăescu Gheorghe este un urmaș demn de toată stima al marelui I.L. Caragiale și, prin tematica abordată, al lui Anton Bacalbașa. Umorul generos, satira inteligent construită, simțul deosebit al limbii și ritmica compoziției sînt atributele cele mai de seamă ale artei prozatorului, opera lui rămînînd un document psihologic și social referitor la vechea armată. Apreciind-o, în monumentala „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent", G. Călinescu scrie: „Ca orice operă satirică, schița lui Brăescu se bizuie pe observarea și, pe cît cu putință, îngroșarea mecanizărilor sufletești. Arta scriitorului constă într-o transcriere încordată a dialogului și în semnalarea din afară a acelor mișcări sufletești care, dacă nu aparțin psihologiei personalității, nu sînt totuși numai simple ticuri profesionale". Se stinge din viață la 15 martie 1949, în vîrstă de 78 de ani, la București.

■ **Locotenent-colonel**
TEOFIL OROIAN

SERGENTUL DE GENIU, UN MARE ACTOR AL SCENEI ROMÂNEȘTI

Una dintre marile personalități ale vieții artistice din România a fost marele actor și animator al teatrului de revistă, Constantin Tănase. În fiecare an, în luna mai, în orașul său de baștină, se desfășoară „Festivalul umorului", în semn de omagiu pentru cel care s-a bucurat de o mare popularitate și simpatie din partea spectatorilor din țara noastră.

Puțini dintre cititori știu că această mare personalitate a scenei românești a îmbrățișat de tînăr cariera militară, că începuturile sale artistice s-au manifestat din timp în rîndurile ostașilor armatei noastre, că primele cuplete au fost interpretate cu deplin succes pe scenele unităților militare.

Fără știrea părinților, la 14 octombrie 1899, tînărul de 19 ani Constantin Tănase s-a înscris voluntar în armată, fiind repartizat la Regimentul de geniu din București.

După terminarea perioadei de instrucție a fost trimis cu subunitatea sa pentru amenajarea și întreținerea fortului de la Popești. Cîteva luni mai tîrziu a urmat școala de caporali. Aici s-a remarcat imediat atît ca bun instructor, cît și ca unul care era

foarte bine pregătit la istoria și geografia patriei, fapt pentru care a fost însărcinat să predea cursanților aceste materii.

A funcționat ca „profesor" de istorie și geografie și la școala de sergenți, iar la terminarea acesteia, proaspătul caporal C. Tănase a fost detașat la fortul Jilava. După ce a fost înaintat la gradul de sergent, a fost mutat la Regimentul de căi ferate din București.

O dată cu viața de cazarmă, sergentul Constantin Tănase și-a început și cariera artistică. El are meritul de a fi organizat primul teatru ostășesc. Având mai mult timp liber, cu aprobarea comandantului de regiment, a frecventat, aproape seară de seară, reprezentațiile date de Teatrul Național. Se pare că spectacolul cu temă patriotică **„Curcanii"** a avut o înrîurire pozitivă asupra lui C. Tănase, deoarece această piesă inspirată din lupta armatei române în Războiul de Independență a fost montată de el și jucată de militarii unității cu mult succes.

În vara anului 1901, aflîndu-se cu regimentul în aplicație la Râmnicu Vîlcea, sergentul Constantin Tănase a primit ordin să organizeze un spectacol în folosul Crucii Roșii. În numai cîteva zile a pus în scenă o comedie într-un act intitulată **„Ofițerul și ordonanța"**. Pentru completarea spectacolului, Tănase a organizat și o gală de lupte greco-romane. În lipsa unor luptători „mai arătoși", Tănase a găsit un soldat cu o statură de Hercule, fost hamal în portul Constanța, pe care, cu autoritatea ce i-o dădea gradul de sergent, se spune că l-ar fi sfătuit: „Mai soldat, ascultă la mine, să te lași bătut că așa e piesa".

Reușita acestui spectacol l-a făcut pe C. Tănase să facă pași mari în sfera activității regizorale. Ca atare, a montat cu mare minuțiozitate **„Atacul dorobanților de la Plevna"**, inspirîndu-se din litografiile vremii, atîrnate pe pereții dormitoarelor. Folosind fanfara regimentului, artificiile, gloanțele oarbe și chiar focul bengal, Tănase a montat un spectacol care, în anul 1901, s-a bucurat de un mare succes. (De reținut că filmul cu această temă a fost realizat abia în anul 1912).

În ziua de 28 august 1902, după trei ani și 10 luni de militărie îmbinată cu activitate artistică, sergentul C. Tănase a părăsit cazarma, nu fără oarecare melancolie, căci cazarma și haina militară i-au dat prilejul să se afirme ca organizator și regizor de spectacole ostășești.

Marele actor de mai tîrziu nu s-a despărțit pentru totdeauna de viața de unitate. Peste un an, în 1903, deși era student la Conservator, a solicitat să fie reangajat și primit în cadrele active ale armatei. Avansat la gradul de plutonier, a fost încadrat la Regimentul 1 geniu în funcția de ajutor al ofițerului cu îmbrăcămintea, iar mai tîrziu a îndeplinit și funcția de grefier al comisiei de disciplină de pe lîngă regimentul din care făcea parte. Cu aprobarea lui C. Nottara, care preda la Conservator dicțiunea, mimica, jocul de scenă etc., plutonierul C. Tănase a frecventat cursurile Conservatorului îmbrăcat în haine militare. De atunci datează și fotografia alăturată. Concomitent cu cele două ocupații principale, plutonierul C. Tănase era și figurant la Teatrul Național, corist și comandantul pompierilor, iar între anii 1904—1905 și actor în nenumărate spectacole.

Pînă la urmă s-a hotărît să cearăă trecerea în rezervă spre a se dedica teatrului, și astfel armata a pierdut un plutonier, dar țara a cîștigat un mare actor, pe marele om de teatru Constantin Tănase.

Începînd chiar cu primul deceniu al secolului nostru, activitatea desfășurată de el pe scenele teatrelor din țara noastră a devenit din ce în ce mai bine cunoscută. A jucat la început în diferite companii teatrale: Grigoriu în anii 1905—1907, Petre Liciu și Al. Davila în 1907—1908, Constantin Nottara și Niculescu Buzău în 1908—1910, Al. Bărcănescu în 1910—1913 și așa mai departe.

În anii grei ai primului război mondial a fost chemat sub arme, fiind încadrat la Regimentul 1 geniu, care a intrat în compunerea Armatei a 2-a române, comandată de generalul Al. Averescu. Ca toți militarii unităților subordonate acestei armate, plutonierul Constantin Tănase a luat parte la luptele din zona Brașov, Sf. Gheorghe și apoi Făgăraș. Pe timpul retragerii armatelor române în Moldova, Constantin Tănase a primit sarcina din partea Marelui Cartier General, refugiat la Iași, să organizeze un grup de artiști de toate categoriile și să pregătească spectacole în folosul militarilor mobilizați și al răniților din spitale. În primăvara și vara anului 1917, colindînd prin garnizoanele din spatele frontului de la Mărăști și Mărășești, echipa teatrală condusă de plutonierul Constantin Tănase a dat zeci de spectacole la care au participat mii de soldați, subofițeri și ofițeri ai armatei române. Cîntecele, cupletele comico-satirice și pantomimele lui Tănase au avut darul să ridice moralul luptătorilor și răniților.

După război, C. Tănase a fost demobilizat, întemeindu-și în anul 1919 compania de teatru de comedie și revistă **„Cărăbuș"**, pe care a condus-o pînă la 29 iulie 1945, cînd a decedat.

Jocul absolut natural, original, vocea firească, mimica, șarja comico-satirică, execuția muzicală a cupletelor, dansul, acrobația au fost atributele prin care s-a impus, atît în țară cît și peste hotare, ca un mare actor de comedie al scenei românești.

■ **Dr. CONSTANTIN UCRAIN**

Locotenent-colonelul (r) ing. DIMITRIE LEONIDA

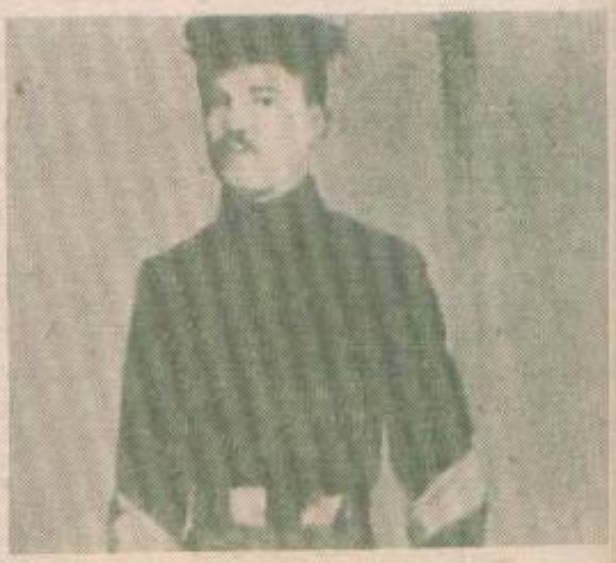

București se poate mîndri cu un număr impresionant de muzee ce atestă contribuția sa la tezaurul de valori spirituale ale omenirii. Unul dintre acestea este, fără îndoială, Muzeul tehnic „Inginer Dimitrie Leonida". Și merită a fi menționat că omul de știință care a dat numele său muzeului amintit a făcut parte, asemeni multor altor personalități ale culturii și științei românești, din rîndul cadrelor oștirii române... Avea doar 19 ani cînd, la îndemnul tatălui său, și el ofițer de carieră, s-a hotărît să îmbrace uniforma de ostaș, devenind, la 21 septembrie 1903, soldat cu termen redus al Regimentului 1 geniu din București. La numai cîteva luni de la încorporare, datorită pregătirii sale exemplare — absolvise, cu rezultate strălucite, Liceul „Mihai Viteazul" —, înclinațiilor sale deosebite în domeniul mecanicii și electricității, superiorii săi hotărăsc a-l trimite la studii de specialitate peste hotare. Se impune, chiar din primii ani de studenție, la celebra Politehnică Charlotthenburg din Berlin. Astfel, proiectează, printre altele, **„Primul plan sistematic de utilizare a apelor țării în scopuri energetice"**. Tot în anii de studii mai pune la punct un îndrăznet proiect de „metropolitan" ce urma să fie construit în București, precum și planurile — elaborate minuțios, după o vastă documentare — privind construirea unei uzine electrice la Bicaz și valorificarea energetică complexă a Văii Bistriței. (Pentru amănunte a se cerceta lucrările **Scurtă istorie a creației științifice și tehnice românești**, Editura „Albatros", 1981 și **Focul viu**, Editura Științifică, 1963). Respingînd propunerile ispititoare de a-și continua activitatea științifică peste hotare, revine în patrie, pe care o va sluji cu credință și pricepere pînă în ultimii ani ai vieții. În 1905 este avansat la gradul de sublocotenent și trimis, din nou, în mai multe orașe din Europa spre a studia cele mai avantajoase soluții de electrificare, ce urmau a fi adaptate la nevoile energetice ale principalelor orașe ale țării. Ca urmare, se construiesc termocentralele de la Grozăvești și Botoșani și prima rețea electrică din Capitală, la ființă prima Școală de electricieni și mecanici, pe care o conduce de-a lungul multor ani. În același timp elaborează un regulament de funcționare a centralelor termoelectrice și întocmește noi planuri de electrificare a orașelor. În 1913 este avansat la gradul de locotenent în rezervă. În timpul mobilizării nu-și încetează activitatea. Realizează **„primele stații mobile de telegrafie și telefonie din armata română"**, iar în 1916 își aduce contribuția la construirea unui post de telegrafie fără fir (pentru nevoile armatei) în București și a altuia la Roman. Tot el este autorul unui dispozitiv de reglare automată a tirului de artilerie antiaeriană. După război — avansat de acum la gradul de căpitan în rezervă — călătorește în Franța, Anglia, Statele Unite ale Americii, Elveția, Italia, întocmind, la întoarcere, un amplu memoriu privitor la modalitățile de **„formare a cadrelor și organizarea industriei"**. Se preocupă, în continuare, cu aceeași dăruire, de introducerea tramvaielor în București, fondează fabrici de mașini electrice și transformatoare, instalații de semnalizări feroviare, înființează societatea „Energia" (al cărei director general este pînă în anul 1934), editează reviste și lucrări de specialitate... Își găsește timp și pentru a preda la catedrele politehnicilor din București și Timișoara. În 1942 devine membru al Academiei Române.

Inginerul Dimitrie Leonida rămîne un strălucit precursor al științei românești și europene.

■ **GH. JENICĂ**

Locotenentul
VICTOR ION POPA

Printr-un concurs de împrejurări, semnatarul acestor rînduri — dacă îi este îngăduit să mărturisească un asemenea amănunt — a avut fericitul prilej ca, la sfîrșitul anului 1945, să audieze, în fostul Teatru „Muncă și Lumină", o parte din neuitatele cursuri de artă dramatică ale maestrului Victor Ion Popa, dramaturg, romancier, actor, director de scenă, scenarist, producător de filme (datorită străduințelor sale s-a turnat antologicul film **„O noapte furtunoasă"**), caricaturist, pictor-scenograf, cînd era cazul, pentru reușita spectacolului, se transforma, după nevoi, și în croitor, zidar, mașinist sau electrician. Era un om deosebit. Cult, înzestrat cu un ales simț pedagogic, atașat sufletește de toți elevii săi, de toți cei cu care își ducea prodigioasa-i activitate. Criticul Eugen Lovinescu îl caracteriza astfel: **„Dl Victor Ion Popa s-a coborît din Bîrlad și, dacă a adus cu dînsul trei nume, e unul din rarii ce nu le-a uzurpat: căci ce nu a făcut pînă acum acest om al Renașterii în care să nu fi fost Victor prin realizare și Ion prin autotonicitate?"**.

S-a stins din viață în martie 1946, în plină maturitate creatoare, însoțit de regretele sincere ale celor ce i-au fost în preajmă și s-au bucurat de îndrumările sale, cît și de ale numeroșilor admiratori ai spectacolelor puse de el în scenă, ai pieselor și cărților pe care le-a creat.

Deoarece cititorii pot apela la monografia ce i-a fost dedicată de către Ștefan Cristea — **Victor Ion Popa (Viața și descrierea operei; contribuții documentare)**, ne vom rezuma să vă reamintim cele mai reprezentative piese ale sale, ce fac și astăzi parte din repertoriul teatrelor românești: **Ciuta, Mușcata din fereastră, Tache, Ianke și Cadîr, Acord familiar, Răzbunarea sufleurului, Răspîntia cea mare...** Și cine nu-i citește cu interes romanele **Velerim și Veler Doamne, Sfîrlează cu Fofează** (eroul cărții este tînărul Toader, inventator aviator), **Maistorașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu** (dedicat pionierului aviației românești și mondiale, Aurel Vlaicu), ca și **Micul îndreptar de teatru**, ce cuprinde nu numai probleme specifice scenei, ci și unele referiri la viața sa. Victor Ion Popa a mai semnat, în publicațiile din Capitală și din țară, nuvele, povestiri, poezii, nu puține rămase în manuscris.

Cît privește anii petrecuți sub arme, între 1916—1919, deținem puține date. Dacă am avea la îndemînă și monografia întocmită de intelectualii satului Dodești din județul Tecuci, unde V.I. Popa și-a petrecut copilăria, informațiile noastre ar fi mai bogate...

A fost mobilizat în 1916 și, după absolvirea unei școli de ofițeri, a fost înaintat la gradul de subfocotenent și repartizat Regimentului 12 infanterie. Participă direct la lupte, dînd dovadă de curaj și eroism în tatăliile de pe frontul de la Soveja, Mărășești și Oituz. Deși grav rănit în înfruntarea cu inamicul de pe Dealul Leșunului, lîngă Oituz, tînărul ofițer pune în scenă piesa **Suprema forță** de Haralamb Lecca, prezentată spectatorilor, în mare parte militari veniți de pe front, la Teatrul din Bacău. Își notează, în continuare, impresiile din război și-și definitivează romanul, în parte autobiografic, **Floarea de oțel**. În 1918, abia ieșit din spital, unde fusese internat pentru a doua oară, revine la Bîrlad, locul său de naștere, și montează comedia **Flori și fluturi**. Ieșind din cadrele active ale armatei (între timp fusese avansat la gradul de locotenent), se dedică scrisului și-și pune întreaga pricepere și talentul în slujba teatrului, pornind de la profesiunea sa de credință ca: **„Sîntem o țară excepțional de înzestrată pentru arta aceasta a scenei pe care am descoperit-o tîrziu și greu (...) Ne trebuie doar inimă, curajul și cumințenia să ascultăm porunca pe care ne-o dă destinul adevărat al teatrului românesc"**.

■ JEAN GHELIUC

CAMIL PETRESCU „Cu moartea pre moarte călcînd"

Atunci cînd factorii de decizie ai țării au hotărît intrarea României în război (august 1916) — acțiune subordonată exclusiv apărării independenței, eliberării teritoriilor românești aflate sub dominația dublei monarhii austro-ungare și unirii lor cu Patria-mamă, tînărul sublocotenent de rezervă Camil Petrescu, în vîrstă de 22 de ani, s-a prezentat la Regimentul 22 Dimbovița (Tîrgoviște), participînd la acțiunile ofensive și de apărare ale armatei române din prima parte a campaniei din anul 1916, inclusiv la cele din zona Sibiu.

În timpul aprigelor încleștări din zona Munților Piatra Craiului (cota 741 m), sublocotenentul Camil Petrescu a fost rănit de rafala unei mitraliere inamice, fiind evacuat și internat în spital. După însănătoșire, a plecat din nou pe front, în Moldova, fiind repartizat la data de 16 martie 1917 la Regimentul 16 infanterie „Suceava", unitate care, în vara fierbinte a acelui an, a luptat eroic la Cașin și Oituz.

La 26 iulie 1917, în calitate de comandant al unui grup de mitraliere, sublocotenentul în rezervă Camil Petrescu a participat la vitejeasca încleștare de la cota 789 — Ungureanu, la poalele muntelui Coșna. În vîltoarea luptelor este rănit grav și cade prizonier, fiind internat, împreună cu alți camarazi, în lagărul de la Sopronyék, din apropierea orașului Sopron (Ungaria). Prin ordinul de zi nr. 560 din 1 august 1917, sublocotenentul Camil Petrescu, împreună cu alți 13 ofițeri, este dat mort în timpul luptelor de la cota 789 — Ungureanu.

La 10 aprilie 1918, după semnarea armistițiului, Camil Petrescu se întoarce din prizonierat: este demobilizat, revenind în București. Rana provocată de explozia unei bombe de mare calibru îi va aduce și surzenia parțială, pentru tot restul vieții, scriitorul fiind obligat a purta un aparat auditiv. Reluîndu-și studiile în primăvara anului 1919, Camil Petrescu își trece examenul de licență în filozofie, apreciat cu calificativul „magna cum laudae" de către comisia formată din C. Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu și I. Rădulescu-Pogoneanu. Se știe că de acum înainte Camil Petrescu va duce una din cele mai active și agitate existențe, tipică pentru intelectualii din epoca interbelică: profesor suplinitor la Liceul „Gh. Lazăr" din București (februarie — martie 1919); profesor suplinitor de limba română la liceul din Timișoara, unde, între 1919—1921, desfășoară o intensă activitate publicistică, redactînd periodicele **„Banatul românesc"**, **„Țara"** și **„Limba română"**, și colaborator asiduu la o serie întreagă de publicații, precum **„Adevărul"**, **„Dimineața"**, **„Contemporanul"**, **„Argus"**, **„Rampa"**, **„Cuvîntul liber"**, **„Universul literar"**, **„Omul liber"** ș.a. Multe din articolele publicate în ziarele și revistele vremii, unele dintre ele editate de el însuși (**„Săptămîna muncii intelectuale"** și **„Cetatea literară"**), sînt consacrate comentariilor asupra diverselor faze ale războiului la care participase, modului în care se cerea organizată și dotată armata română în scopul nobil al apărării patriei și semnificației istorice a zilei de 1 Decembrie 1918. Vorbind despre ziua de 1 Decembrie 1918, în primul articol publicat în **„Banatul românesc"**, intitulat „Ziua neamului — 1 Decembrie 1919", Camil Petrescu scria: **„E cea mai mare, cea mai luminoasă din istoria neamului nostru. După suferințe milenare, după veacuri de dureri înăbușite, de umilințe de neuitat, iată în sfîrșit clipa neprețuită, care deschide o eră nouă. E atît de mare ziua aceasta de 1 Decembrie 1918 pentru noi, că nu-i găsim o alta egală în înțeles"**.

Totodată, experiența războiului de eliberare națională și întregire statală la care luase parte a fost redată de scriitorul Camil Petrescu în versurile din placheta **„Ciclul morții"** (1923) și romanul **„Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război"** (1933) — opere de referință în literatura noastră.

Pînă la sfîrșitul vieții sale (14 mai 1957), Camil Petrescu a purtat un respect deosebit față de oștirea română în rîndurile căreia a slujit cu devotament și eroism, vibrația patriotică regăsindu-se permanent în scrierile sale.

■ AUREL PENTELESCU
■ TEOFIL OROIAN

LA CEASUL ÎNTREBĂRILOR

„Trataţi oamenii ca pe un noroi şi veţi vedea că se transformă în noroi", *obişnuia să spună Hitler. Şi, totuşi, istoria prea chinuitului nostru veac demonstrează, fără drept de apel că, în chingile celor mai demente forme de totalitarism, sufletul popoarelor a izbutit să păstreze ceva neîntinat.* **„Umanismul** - *scria André Malraux în primele ceasuri de după încheierea celei dintîi conflagraţii mondiale* - **nu înseamnă să afirmi că «ceea ce am făcut noi nici un animal nu ar fi făcut-o», ci înseamnă să demonstrăm că ne-am împotrivit pornirilor animalice ale fiinţei noastre. Umanismul înseamnă să declarăm răspicat că dorim să regăsim omul oriunde şi ori de cîte ori ceva sau cineva va vroi să-i strivească."**

Această ascensiune spre zonele superioare ale conştiinţei, această resurecţie morală a individului prin ideal se regăsesc în mai toate filmele importante pe tema războiului produse din 1945 încoace. Şi, har Domnului, n-au fost puţine. Dimpotrivă. La un moment dat chiar, prin anii '60, în anumite ţări, cum ar fi Iugoslavia, Uniunea Sovietică şi într-o anume măsură Polonia, genul ajunsese să sufoce ecranele, fără ca publicul să dezerteze din săli. Iar astăzi, cînd, după un relativ reflux al temei din producţia lumii, filmul numit de război reîncepe să apară cu oarecare insistenţă în repertorii, statistici de ultimă oră indică limpede că, în ierarhia preferinţelor absolute ale marelui public, cinespectacolul de acest fel continuă să ocupe un loc de frunte, situîndu-se după filmul de dragoste, cel poliţist şi cel... porno.

De ce atrag atît de mult filmele de război? Iată o întrebare pe care psihologii şi sociologii şi-au pus-o încă din anii '20, străduindu-se, pe bună dreptate, să elucideze dacă *„trebuie înţeles că ele fac propagandă împotriva războiului sau mai curînd îi fac reclamă?"* Oricum, pasiunea publicului, îndeosebi a celui tînăr, pentru genul în cauză a fost şi rămîne justificată. În filmele de război, suspansul şi spectaculosul se văd permanent dublate de *veracitatea istorică* a întîmplărilor înfăţişate. Chiar şi în cazul unei pure ficţiuni, spectatorul are sentimentul că acea realitate romanescă ar fi putut fi adevărată, suportul istoriei, contextul politic autentic al tramei apropiind ficţiunea de viaţă, încărcînd-o cu dramatismul memoriei colective a vremurilor. Poate nu este tocmai o coincidenţă faptul că nu există nici un mare regizor al lumii care să nu fi atacat, măcar o singură dată, măcar în treacăt, măcar aluziv, tema războiului.

DE LA GRANDILOCVENŢĂ LA LUCIDITATE

Dacă ar fi să privim înapoi în timp, am observa că din 1945 şi pînă astăzi genul a funcţionat ca un *perfect barometru al stării politice a planetei*, reflectînd întocmai evoluţia situaţiei internaţionale, de la era războiului rece la aceea a destinderii. În arcul boltit peste vieţile noastre între Yalta şi Malta, perspectiva cinematografică asupra conflictelor armate s-a umanizat progresiv pe toate meridianele. În primii doi-trei ani de relativă confuzie de după încheierea păcii, cu excepţia cineaştilor sovietici, încîntaţi în dogmele estetice jdanovist-staliniste, ale mistificatorului „realism socialist", ce nu permitea decît glorificarea pompoasă a înfruntărilor armate, în tot restul lumii cel dintîi reflex a fost acela al exorcizării imediate a monstruozităţii inutile a holocaustului. Neorealismul italian (prin Rosellini şi Lattuada), şcoala documentaristă engleză (prin Humphrey Jennings şi Carol Reed), ca şi cei mai interesanţi realizatori europeni ori americani s-au grăbit să acuze măcelul orb şi sechelele coşmarului. **Luptătorii din umbră** (1945) al francezului René Clement, **Ultima etapă** (1948) al polonezei Wanda Jakubovska, **Asasinii sînt printre noi** (1946), turnat de Wolfgang Staudte într-o Germanie încă nesfîşiată în două, **Ultima şansă** (1945) al elveţianului Leopold Lindtberg, **Undeva în Europa** (1948) al maghiarului Geza Radvanyi sau **Povestea soldatului Joe** (1945) al americanului William Wellman au fiorul acuzator al operei de artă născute din sinceritatea impulsului de a spune pe nerăsuflate adevărul şi numai adevărul despre o tragică experienţă a umanităţii.

Treptat însă, o dată cu împărţirea lumii în cele două blocuri militare adverse şi instalarea „războiului rece", suflul de sinceritate al filmului de război îngheaţă, copleşit de responsabilitatea de factură patriotică pe

O sumbră alegorie

Paul Newman și Dwight Schulz în filmul american „Shadow Makers" (Făcători de umbră) de Roland Joffe

care noile realități politice o așază pe umerii cinematografiilor naționale. În prima perioadă de după încheierea păcii, de la Moscova la Washington, de la Paris la Tokio, de la București la Stockholm, cine ar fi îndrăznit să prezinte în culori sumbre sau pe un ton critic paginile de suferință și jertfă ale luptei antifasciste risca oprobriul opiniei publice, dacă nu chiar curtea marțială. Grandilocvența apăsată a mitului eroic, ilustrat de filme populate cu personaje spectaculare, infailibile, angajate fără șovăire într-o înfruntare pe viață și pe moarte, la capătul căreia se afla neapărat victoria, a dus la o viziune romantic idealizantă a vieții de tranșee. Stereotipul fals optimist al acestei perioade și-a găsit echivalența, în plan formal, într-o stilistică prăfuită, de un academism rigid, cultivat cu egal entuziasm, spre exemplu, de cinematografia sovietică și cea americană — istoria ne-a învățat că extremele se ating. Printr-o ciudată metamorfoză, pe ecran războiul se convertea într-o pură convenție, puțin convingătoare, trăită de personaje ilustrative lipsite de consistență și viață interioară. Variantă a filmului de aventuri, acele pelicule de război se depărtau propriu-zis de realitate, de drama sfâșietoare a milioanelor de familii zdrobite, de încleștarea crîncenă a conflagrației, cultivînd manicheismul și simplismul perspectivei istorice. Nu pentru multă vreme însă. În 1965, criza Suezului readucea violent în actualitate fragilitatea armistițiilor. Spectrul războiului plutea din nou deasupra Europei și nu numai a ei.

În fața acestei amenințări surde, cinematograful a reacționat prin apariția, pe mai toate meridianele, a unor opere rechizitoriu. **Al 41-lea** de Grigori Ciuhrai, **Canalul** de Andrzej Wajda, **Viața nu iartă** de Iulian Mihu și Manole Marcus, **Hiroshima, dragostea mea** de Alain Resnais, **Marele război** de Mario Monicelli, **Romeo, Julieta și întunericul** de Jiri Weiss au propus, totodată, un nou limbaj cinevizual, noi și îndrăznețe formule narative. La un deceniu și mai bine de la încheierea păcii, cinematograful se trezea din torpoare și, revoluționînd canoanele vetuste, îmbrățișa din nou principiile lucidității și ale adevărului.

După o lungă, prea lungă perioadă „romantică", el își lua curaj să redescopere și să aplice realismul în sensul definiției date de Bertolt Brecht: *„Realism nu înseamnă să arăți lucruri adevărate, ci să le prezinți așa cum arată ele într-adevăr."* A condamna declarativ războiul ar fi fost inutil, iar a respinge în bloc fenomenul belic ar fi echivalat cu o revoltă sterilă, depășită de contextul noilor tensiuni politice. Pacifismului utopic al tradiției umaniste de tip clasic urma să i se substituie acum *un pacifism activ*. Momentul entuziasmului și al optimismului necondiționat trecuse. Începea perioada examinării critice, sau ciclul *„dezintegrării prin cunoaștere"*, cum îl definește istoricul de artă francez Elie Faure. În concepția căruia omenirea înaintează printr-o succesiune de *„cicluri de integrare prin iubire"* — cînd mase sînt antrenate de fervoarea unui ideal comun — și de *„cicluri de dezintegrare prin cunoaștere"* — cînd, dimpotrivă, în prim-plan trece individul care se distanțează și analizează lucid experiențele trăite.

EROI SAU VICTIME?

După ce cultivaseră pînă la exces latura eroizantă a războiului, după ce îl prezentaseră exclusiv ca pe o pagină glorioasă, ca pe un prilej de afirmare a virtuților

„Balada soldatului" — o amintire romantică a cinematografiei sovietice

unora sau altora, cinematograful se încumetă în sfîrșit să impună filme care nu mai exaltă gestul vitejesc, ci *prețul sacrificiului*, insistînd mai puțin pe secvențele de front și mai mult pe *valorile existenței în timp de pace*. Această reconsiderare critică a războiului, aplicată, mai întîi, dintr-o explicabilă prudență, primei conflagrații mondiale, s-a extins rapid la ultima conflagrație mondială, pentru ca, în cele din urmă, cineaștii să îndrăznească să abordeze, cu toate riscurile, și conflicte armate de dată recentă; e cazul unor regizori francezi, care nu vor pregeta să condamne conflictul din Algeria, ori al veritabilei cruciade pornite în anii '70 de confrații lor din Statele Unite împotriva războiului din Vietnam, între peliculele de notorietate înscriindu-se **Vînătorul de cerbi** de M. Cimino, **Apocalipsul acum** de F.F. Coppolla sau **Întoarcerea acasă** de H. Ashby, fiecare din ele vorbind din alt unghi despre deformările și traumele asupra participanților la dezastruoasa campanie. Eroi sau victime?

Iată, deci, că lupta regizorilor de pretutindeni pentru a-și cîștiga dreptul de a spune adevărul și numai adevărul în filmele lor de război a fost de lungă durată, cu victorii efemere și replieri tactice în fața opiniei publice, a producătorului sau a cenzurii, pînă la consacrarea în deceniul '80 a unei viziuni lucide, dezbărată complet de clișee, elocvente fiind în special, prin realismul lor demistificator, **Pluton** și **Născut pe 4 Iulie** de Oliver Stone. Tot mai frecvent, efectele de pirotehnie și secvențele de lureș năprasnic ai unor uriașe mase de figuranți, încleștările corp la corp sau discursurile excesiv patriotarde sînt înlocuite cu lucide meditații pe tema responsabilității individuale a celor învestiți cu putere decizională.

În **Verificare din mers** al sovieticului Iuri Gherman, un ofițer al armatei sovietice dezertează în tabăra inamică, apoi, cuprins de remușcări, se reîntoarce la ai săi, unde va fi mereu suspectat, pînă ce își răscumpără prin sacrificiu vina trădării. Egală importanță în economia acțiunii și în pledoaria pentru prevalența valorilor umane în raporturile dintre cei ce dețin puterea decizională și cei asupra cărora se exercită ordinele o are personajul comisarului politic, de înțelepciunea sau de dogmatismul căruia depinde în un moment dat soarta unui întreg regiment.

„Se mai poate oare spune ceva nou despre și împotriva războiului pe ecran?" — se întreba, cu ani în urmă, celebrul cineast german Fritz Lang. Și tot el răspundea: *„Nu. Și totuși, esențial este să repetăm, mereu, iar și iar, lucrurile rostite."* Iată de ce n-a surprins pe nimeni cînd unul din cei mai „în voga" realizatori americani, Roland Joffe, triplu laureat al Premiului Oscar pentru **Cîmpuri ucigașe** (1984), și-a anunțat intenția de a dedica un film „cazului Oppenheimer", redeschizînd dosarul unuia dintre părinții bombei atomice. Pe parcursul lucrului la scenariu, Joffe a înțeles însă că în dramaturgia filmului o egală importanță trebuie să aibă personajul generalului Leslie R. Groves, cel care a condus, cu voință neclintită, experimentele Pentagonului de la Los Alamos, pînă la obținerea doritei, dar înspăimîntătoarei arme. Teza din **Făuritorii de umbră** (Shadow Makers) este că, fără tenacitatea și îndîrjirea militarului respectiv, îndoielile și reticențele savantului ar fi avut cîștig de cauză și, cine știe, poate că „Bomba" nu s-ar mai fi născut în laboratoarele de la Los Alamos împingînd omenirea în era războiului nuclear. Interpretat cu aplombul obișnuit de către Paul Newman, generalul Groves se înscrie în lunga galerie de eroi cinematografici menți să personifice „eternul" unui conflict moral major, căci întrebarea pe care și-o și ne-o pune filmul este unde se termină obediența și unde începe excesul de zel în îndeplinirea unei misiuni.

În ochii posterității, din perspectiva dezastrelor de la Hiroshima și Nagasaki, și mai ales din perspectiva funestei instaurări a războiului rece, vina pentru detonarea primei bombe atomice revine nu atît savantului Oppenheimer, cît generalului responsabil cu împlinirea „Proiectului Manhattan", cum s-a numit în cod militar secret cursa contra cronometru purtată pentru realizarea bombei. Filmul urmărește pas cu pas erodarea morală a unui militar de elită sub presiunea puterii absolute de care dispune și care îi alienează treptat comportamentul. Iată cum, dintr-un film despre cazul Oppenheimer, **Făuritorii de umbră** s-a convertit într-un film, cu caracter acuzator, despre paranoia puterii. Nu este mai puțin adevărat că tot în acești ani s-a încercat și reeditarea eroului infailibil, un fel de Superman atottriumfător și cu gust pentru violență ca atare, precum seria **Rambo** a americanului S. Stallone, care a avut, și încă are, publicul său. Între tendința întreținerii unui cult al forței primare și curentul mai larg al blamării a tot ceea ce implică războiul ca fenomen psihouman, filmul contemporan cu tematică de război aduce propria sa mărturie despre starea de spirit actuală a unei lumi aflate în plină prefacere, cu destule semne de întrebare însă în ce privește destinele omenirii.

Secvență din filmul „Du-te și vezi" al sovieticului Elem Klimov: copilărie ultragiată de război

■ MANUELA CERNAT

DORU STĂNCULESCU

„SPER S-O DUC EXTRAORDINAR!"

M-ați rugat să vă las să vă prezentați singur, domnule Stănculescu...

– Prezentarea mea, un fel de foarte scurtă autobiografie, a apărut în programul spectacolelor ținute imediat după Revoluție, pe 28 februarie și pe 1 martie, spectacole organizate de Clubul A al Arhitecturii (aceste două spectacole au reprezentat reinaugurarea Sălii Palatului, după atîția ani în care nu s-au mai auzit acolo nimic altceva decît cuvîntări): M-am născut la maternitatea Colțea, în ziua de 25 iunie 1950. În acel an se împlinea un veac de la nașterea lui Eminescu... De remarcat. La vîrsta de 39 de ani, am dat în clocot pe baricadele renașterii noastre naționale și am ajuns, împotriva voinței mele, la închisoarea Jilava, eveniment care putea să-mi curme firul vieții la același număr de ani la care s-a săvîrșit și sublimul spiritului național românesc, Eminescu. Între timp, le-am îngăduit părinților și unor dascăli să-și închipuie că fără ei nu aș fi ajuns om. Și am ajuns în posesia unei diplome de arhitect conductor. În paralel cu aceste eforturi, chiar în școala de arhitectură, m-am „încîrdășit" cu cel care urmează să devină arhitect diplomat, Sorin Minghiat, cel ce s-a rallat cu flautul și cu gîtul său la întreprinderea pe care o începusem încă din anii liceului, aceea de a mîngîia și șfichiui spiritul, conștiința contemporanilor, deocamdată. În acest sens, am asaltat scenele din țară (mai departe nu am fost lăsați), cucerind mult mai multe aplauze decît huiduieli, ba chiar au existat și două cazuri cînd am compus și muzica a două filme ale cinematografiei române: **Porțile albastre ale orașului** *și* **Ultima noapte a singurătății.** *Nu mai are rost să enumăr – modestia mă roade – diplomele ce-mi încununează activitatea artistică. Aveți grijă cum vă purtați cu mine; posteritatea vă va judeca...*

— Fără să fiți un bătrîn, ați asistat la începuturile muzicii folk în țara noastră. Vreți să ne vorbiți despre acei ani?

– Fac parte din prima generație de folkiști din România. Dintre aceia care am fost, mulți au plecat. Ca să dau un singur exemplu, Dan Andrei Aldea (cu care am apucat să înregistrez niște piese compuse de mine, colaborare în care rolul său a fost, într-adevăr, decisiv) a plecat definitiv din țară; a fost o pierdere pentru folkul românesc, nimeni nu poate nega asta. Să vorbim, deci, de începuturi. Prin 1968, cînd eram în clasa a XI-a, a apărut la radio emisiunea numită „Metronom", emisiune realizată de un om drag nouă, Dumnezeu să-l ierte, Cornel Chiriac. Era un prim contact al nostru, al generației noastre, cu ceea ce ne doream noi să aflăm. Radioul era singura poartă prin care ne informam, magnetofonul fiind pe vremea aceea un lux (și nici pick-up – un nepot al gramofonului – nu găseai în orice casă). Apariția acelei emisiuni a fost primul pas către o deschidere a generației noastre spre informația artistică. Pentru mulți dintre noi a însemnat o cotitură. De mult timp nu mai înțelegeam să înghițim **Firicel de floare albastră** *și alte cîntece de același soi – frumoase, de altfel –, care nu erau însă în spiritul nostru, pentru că atunci, în lume se întîmpla altceva. Era „primăvara de la Praga"... Existau niște conflicte între întrebările noastre personale. Noi, care învățasem pînă atunci că soarele răsare de la răsărit, aflam acum că acest soare era cam... pătat. Începeam să căutăm prin anticariate niște cărți mai... ciudate, care, și ele, născuteau alte întrebări. Nouă ni se spusese că Stalin a fost tătucul nostru, iar în anumite birouri tronа portretul lui Lenin. Măcinam aceste întrebări, noi, cei care abia eram majori, și absorbeam, ca niște bureți, emisiunea „Metronom". Acești doi factori au declanșat apariția mai multor cîntautori (mi se pare termenul cel mai potrivit), tineri care ieșeau între oameni și spuneau, pe muzică, ceea ce le trecea prin cap. Nemaivorbind că se întîmpla să auzim, o dată pe anotimp, cevа Beatles – momente în care tot tineretul care avea un magnetofon înregistra, iar apoi cîntam astă prin parcuri, cu chitarele. Au fost niște ani superbi...*

Din albumul familiei Stănculescu: puiul Matei...

— Îi regretați?

— Nu. Deși sînt născut în zodia Racului, privesc înapoi doar ca să văd cum să calc înainte.

— Cum ați început să cîntați?

— Tot atunci, în 1968. Sora mea, Mihaela Mihai

era deja lansată, urca spre prima ligă a cîntăreților de muzică ușoară. Îmi tot propunea să mă introducă în radio, în televiziune; eu însă nu înțelegeam să mă las introdus prin ea. Drept pentru care mi-am luat chitara și m-am dus singur în fața sediului Radiodifuziunii, unde am stat trei zile în șir, întrebînd pe oricine vedeam că posedă o legitimație dacă nu vrea să mă asculte cîntînd cu chitara mea. După trei zile, fără nici un rezultat, m-am mutat la Televiziune. Acolo m-a luat cu el un tip mărunțel (mai tîrziu am aflat că era Titi Ax) care a avut timp și răbdare să-mi asculte două melodii. I-au plăcut și s-a hotărît să le înregistrăm. M-a întrebat dacă am tradiție de muzicant în familie, i-am spus de sora mea, și mi-a făcut figura, chemînd-o și pe ea – e drept, doar ca „anturaj" – la înregistrarea pieselor mele: „Fratele și sora...". Și, apropo de cenzura care exista atunci, mi-amintesc că am înregistrat două piese: **Ion Crișmaru, pe versurile lui O. Goga, și În cinstea celei ce-a plecat** – o bossanovă pe versurile lui Minulescu. A fost transmis pe post doar primul cîntec, cel de-al doilea fiind considerat de către (domnul) Bucheru o „dedicație" făcută cîntăreței Luminița Dobrescu, care rămăsese cu două săptămîni în urmă în R.F.G. După asta mi-am mai văzut și de școală, am terminat-o, m-am chinuit de vreo trei ori să intru la Arhitectură și abia a treia oară am reușit. Îmi aduc aminte că, prin '70, a venit la mine George Stanca și mi-a zis: „Hai cu mine, că începem Cenaclul Flacăra". „Ce-i aia?" — *I-am întrebat.* „Dar tu nu știi nimic, nu citești și tu presa?" *(Mă întreba de parcă aș fi avut ce citi în presă)* „Tu n-ai văzut ce conține acum revista «Flacăra», în noua ei organizare?" *Eu dădusem un interviu la „Flacăra", dar înainte să vină Adrian Păunescu ca redactor-șef, interviu pe care mi l-a luat Jeana Gheorghiu, ea fiind pe vremea aceea doar o puștoaică, dar la fel de bătăioasă. Și, iată, vine Gigi Stanca și începe să-mi laude acest cenaclu, că Păunescu face revista, Dorin Tudoran este secretar de redacție, în fine, îmi umple capul cu numele unor personalități și mă convinge să particip la ședința inaugurală a cenaclului. La această întrunire, ținută în strada Slătineanu nr. 1, am întîlnit o grămadă de prieteni, convocați și ei acolo. Mă cunoscusem și cu Sorin Minghiat, care am văzut că nu duce deloc flautul la gură, și zic eu că ne-am completat foarte bine unul pe altul. Înainte de cenaclu, tot auzind de Adrian Păunescu și vrînd să-l cunosc și din scris, nu numai din auzite, am găsit, în volumul lui* **Istoria unei secunde**, *o poezie care m-a atins și pe care m-am simțit dator s-o pun pe muzică: este vorba de* **Balada de copilărie**, *melodie pe care am prezentat-o la primul cenaclu. Așa a început colaborarea cu „grasul", cum îi spuneam noi, nu peiorativ, ci din simpatie. Că, mai tîrziu, din „grasul" a ajuns să i se spună „boss", nu am fost noi, cei din prima gardă, care i-am schimbat porecla; noi am continuat să credem în el și să-l avem la suflet. După aceea, evenimentele s-au derulat cu o viteză și cu o densitate greu de imaginat. La început, „Flacăra" era o chestie efectiv de suflet, primii doi ani nu am luat nici un ban, doar ni se asigurau cazarea și masa în turnee. Pe urmă a devenit o industrie, dar nici acesa nu era o mină de aur. Numai dacă te gîndești că stăteai în scenă de la 6 ore în sus, iar în afara scenei erai tot timpul „în priză", că nu știai dacă i se năzare boss-ului să joace fotbal sau să facă ședință (după modelul de „mai sus"), nu prea aveai viață personală în cadrul cenaclului, mai ales în anii de declin ai acestuia era îngrozitor. Am fost unul din ultimii – din prima gardă – care am părăsit*

și Doru, tatăl, „veteran" al primei generații de folkiști

cenaclul, deși mulți din „bătrîni" mă întrebau de ce mă tot duc cu ei, cu Păunescu adică, nu vezi, „a luat-o razna?" Și le spuneam că a luat-o razna prin lipsa noastră, că noi, plecînd, am creat loc lingăilor, impostorilor, care l-au făcut pe „grasul" să se schimbe într-atît. Poate eu am avut mai multă bună-credință; efectiv, la un moment dat, Păunescu m-a dat afară din cenaclu, și oricărula i se spunea așa ceva, să plece, ceda și pleca. Eu n-am cedat și i-am spus: „Ba nu. Eu am ce căuta în cenaclul ăsta, care este copilul nostru și al cărui tată nu se cunoaște exact. Am plecat împreună acum 8 ani și nu ne putem exclude unul pe altul, doar așa". „Ce, ești nebun? Cum poți să spui așa ceva?" „Păi, așa îți spun, că de aia strigăm în cenaclu «Toți! Toți! Toți!», fiindcă sîntem toți. Nu e cenaclul tău". „Ba nu, cenaclul e al meu!" „Ba nu e al tău, e al nostru" „Să știi că am oameni care să te dea afară cu forța". „Bine, mă dau afară, iar eu mă duc prin față și îmi cumpăr bilet (asta nu mă poate opri nimeni să o fac) și intru în sală și cînt din mijlocul publicului, să vedem la cine se uită lumea? La tine sau la mine?" „Ce, ești nebun?" „Nu, tu mă obligi să fiu așa!" „Mai bine cere-ți scuze!" „Dacă asta îți face plăcere, poftim, îți cer scuze, deși n-am de ce". *Și ne-am împăcat. Asta se întîmpla prin 1981, la Tulcea. În 1980 fusesem angajat ca tehnoredactor la „Flacăra", dar n-am rezistat, în subordinea lui Păunescu, mai mult de 8 luni. După 6 luni de întrerupere, m-am întors la facultate, am terminat-o, cu o șansă deosebită, avînd în vedere că am fost reprimit. Mi-am făcut stagiatura la Tulcea, unde, avînd și niște prieteni buni — vezi formația „Accent" —, am încercat să organizez cîteva spectacole, care ar fi costat mai puțin, pentru că aduceam pe scenă prieteni de-ai mei din București și din țară. Însă președintele culturii pe județ, la care aveam acces, dar nu ca stagiar, ci ca invitat, deși vorbeam cu el, zicea că facem, dar nu se făcea nimic. Era o inerție și o lipsă de interes pur și simplu. M-am căsătorit, apoi m-am*

întors la București. Am un băiețel — Matei — „domnul președinte", cum îi spun eu de cînd s-a născut. Întrebat fiind dacă îi spun așa pentru că vreau să fie președintele țării, am răspuns: „Nu. Vreau să fie președintele tuturor Statelor Lumii". Nu știu dacă va izbuti să ajungă atît de sus, dar eu sper. Sper nu numai ca Matei să ajungă președintele tuturor Statelor Lumii, dar sper și ca oamenii să ajungă la o înțelegere totală, să nu mai existe, de fapt, discordii, să fim oameni toți.

—Cum rezolvam problema limbii vorbite?

— Nu asta e problema. Cu limba, oamenii mai mult se încurcă, cuvintele, zic eu, mai mult stînjenesc. Dacă ne privim în ochi, e mult mai semnificativ. Dacă nu ne privim, începem să căutăm cuvinte, nu?!

—Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră din '80 încoace? De ce v-ați retras?

— Am obosit. După plecarea surorii mele din țară, încet-încet, fără să se creeze panică, am fost dat ușor la o parte, în sensul că aveam acces la televiziune și la radio din ce în ce mai rar. În situația asta, eu, nefiind nici cu facultatea terminată, trebuia să trăiesc din ceva. Și-mi rămîneau doar spectacolele. Pentru a-ți păstra firma, trebuie să fii zilnic pe post (la radio sau la televizor), iar dacă nu, măcar să fii fizic în fața publicului. Or, a face din artă, din prea-plinul tău sufletesc, un mijloc de trai, mi se pare îngrozitor. Să cînți astăzi ca să ai ce-mînca mîine. Nu mai este bucuria intelectuală a mesajului, ci este — scuzați-mi expresia — grija pentru stomac, adică oribil. De multe ori, veneau ai mei la aeroport, eu coboram din avion, le dădeam valiza cu rufe murdare, o luam pe cea cu schimburi curate și mă urcam din nou în alt avion. Cînd mi se întîmpla să stau o săptămînă acasă, nu puteam să dorm în patul meu fiindcă nu era ca patul de hotel, cu care mă învățasem. Se adăuga și faptul că încă din vremea aceea se mergea pe formula de spectacol complex, adică unul sau doi folkiști în prima parte și o trupă rock în partea a doua. Or, majoritatea spectatorilor veniseră să audă cum se bate toba, nu să asculte povești cu o chitară și cu o muzicuță. Asta te obliga la un efort suplimentar de concentrare, ca să captezi atenția atîtor oameni; inevitabil, la un moment dat, mai cedau piulițele și nu-ți mai venea să fii cumsecade cu ei. Așa că fie te certai puțin cu publicul și făceai puțină militărie cu ei, fie închideai ochii, urechile și îți dădeai drumul, ca la banda de magnetofon. Dar nesimțirea nu e în caracterul meu, și sufeream din ce în ce mai mult. Asta m-a făcut să mă hotărăsc să-mi continui studiile și să-mi cîștig o pîine alt fel decît prin muzică.

— Ați ajuns cumva la concluzia că folkul este un gen depășit?

— Nu, categoric nu! Sînt foarte bine primiți, dar de cei care vor să-i asculte. De aceea, după părerea mea, nu trebuie amestecate diferitele genuri de spectatori. În ultimul timp, am pus la cale o astfel de „cooperativă", un grup de cantautori — insist asupra termenului — care să cîntăm în săli de spectacol (mai bine trei concerte mai mici într-o sală de spectacol, decît unul mare, pe un stadion sau într-o sală de sport). La noi, comunicarea - și nu zbîrnîiala - este ceea ce contează. De altfel, acum revin pe scene cu o poftă deosebită, tocmai din cauza pauzei extrem de lungi de activitate artistică. Acum nu mai vin pe scenă pentru a avea ce mînca mîine, ci pur și simplu din plăcere, atunci, într-adevăr, eman bucuria artistului care bucură publicul.

— Și tot de atîta pauză ați dat în clocot pe baricadele din decembrie?

— Am aflat de ce se întîmplă în orașul Timișoara, ca mai toată lumea, de la diverse posturi de radio străine. Așa că pe 21 decembrie eu clocoteam deja. Pusesem la cale o întîlnire cu cei mai apropiați de mine: Mircea Vintilă, Valeriu Sterian, Victor Socaciu, Mircea Baniciu; îi convocasem la mine pentru ziua de 21 decembrie, la ora unu a după-amiezii. Urma să discutăm detaliile unui... „complot al folkiștilor". Ideea mea era să ne întîlnim toți pe 24 decembrie pe treptele Ateneului Roman, la ora 14.00, nici un minut mai devreme sau mai tîrziu, astfel încît să fim mai greu de dispersat. Tot ceea ce vroiam să facem era să începem să cîntăm colinde de Crăciun. Bineînțeles, prin celebrul telefon fără fir urma să anunțăm fiecare cîțiva din cunoscuții noștri de acest spectacol... surpriză. S-ar fi adunat, cu si-

Anca Turcașiu

ANCA ȚURCAȘIU:

„Dacă aș putea, aș oferi fiecărui ostaș o floare"

Dialogul cu fermecătoarea mea interlocutoare a pornit de la o întrebare „la modă" și totodată firească pentru o solistă de muzică ușoară: Ce ați făcut în ultimii... ani? Răspunsul — la fel de spontan ca și candoarea pe care o exprimă în interpretarea cîntecelor sale.

— Am debutat în anul 1986, la vîrsta de 16 ani, cu prilejul Concursului de interpretare de la Mamaia, obținînd o mențiune. Anul următor, în cadrul aceluiași concurs, am primit premiul special al Teatrului „Fantasio" din Constanța. Au urmat apoi mai multe filmări și înregistrări la radio și televiziune, numeroase spectacole în toată țara. Pe

guranță, vreo două sute de spectatori, la care, dacă mai adăugăm și trecătorii curioși sau hotărîți să și participe alături de noi, inevitabil se afla că ne-am strîns și că și în București s-a întîmplat ceva. Pînă să ne întîlnim noi, a venit un vecin la mine și am aflat ce s-a întîmplat după mitingul din fosta Piață a Palatului. Și cum eram deja pe punctul de a exploda, am plecat în centru, unde am trăit cea mai extraordinară și, în același timp, cea mai îngrozitoare noapte din viața mea. Inițial, m-am așezat pe treptele din fața „Intercontinentalului", de unde stăteam și priveam. Cînd am coborît însă între manifestanți, parcă am intrat într-o magmă care fierbea și din care, chiar dacă aș fi vrut să ies, pur și simplu nu aș mai fi putut. Totul s-a terminat la un filtru al miliției, unde unul dintre civili a observat că eram puțin cam răgușit. Și așa, via Miliția capitalei, am ajuns la Jilava, de unde am fost eliberat a doua zi după-amiază, pe 22 decembrie. Era singurul lucru pe care îl puteam face, nu pentru mine, ci pentru fiul meu.

— Totuși, cum de nu ați scos nici un disc pînă acum?

— Ba am fost „scos" pe un disc cuprinzînd muzică folk cu piese ale celor mai semnificative personalități la vremea aceea. Eu, personal, am aflat că, după ce a apărut discul, benzile au fost luate din Radio fără să fim întrebați și înregistrate în „Electrecord". M-am supărat foarte tare pentru că, în mod normal, trebuia să facem contract, nu să primesc acasă, în mod simbolic, trei sute de lei, răsplată că am fost pus pe disc. Ulterior apare și o casetă audio, cu aceeași culegere de melodii, de care iar nu știam nimic, și mai primesc acasă vreo trei sute de lei. Oriunde în lumea asta, în momentul în care ești difuzat, faci un contract, ai cotă-parte din vînzare și stai liniștit acasă cel puțin un an pe banii cîștigați. De fapt, acesta este unul din scopurile unei nou înființate asociații cu caracter sindical numită Societatea „Metronom", anume apărarea drepturilor legitime ale artiștilor. Este un vis mai vechi al meu, nefiind numai un sindicat, dar și o societate cu caracter cultural, preluînd și funcțiile fostei agenții de impresariat artistic ARIA; e vorba, adică, de o uniune de creație, organizație care există pretutindeni în lume, care reglementează în primul rînd satisfacerea drepturilor artiștilor. Să nu mai existe anomalii de genul apariției unui disc de care nici nu ai fost întrebat; Uniunea Compozitorilor funcționează tot cum a funcționat în ultimii ani, în sensul că sînt foarte mulți compozitori care trăiesc din beneficiile pe care le aduc alți compozitori, respectiv, necontestînd valoarea lor, compozitorii de muzică clasică nu aduc încasările pe care le aduc cei de muzică ușoară, dar sînt remunerați cu sume mult mai mari. Societatea „Metronom" nu zice „să moară capra vecinului", ea zice: „să avem și noi două capre". Să trăiască fiecare din ce produce. Eu, la ora asta, nu am box-office-ul lui Gabriel Cotabiță, eu nu aduc atîția spectatori cîți aduce formația „Compact", drept care eu nu pot să cer prețul pe care îl cer ei. Aici ar trebui să intervină și mass-media, a cărei misiune este să ridice nivelul cultural, dar și forța producătorului de artă de a atrage și de a convinge oamenii să-i cumpere produsele de calitate. Mai degrabă mi se pare normal ca, din impozitul pe care îl plătesc eu, să susțin niște valori mai puțin comerciale. Tot în același context, nu-mi permit nici eu să ies pe piață cu cîntece de șlagăr sau de cabană; dorința mea cea mai mare este ca, după ce pleacă de la un concert de-al meu, spectatorul să se ducă acasă și să-și aleagă o carte pe care s-o citească în liniștea casei sale. Pentru că, mai întîi de toate, trebuie să fii om, și ca să fii om trebuie să gîndești, și ca să gîndești trebuie să te informezi, adică să citești, nu numai să te uiți la televizor. „Metronomul" și asta își propune: de jos în sus, ridicarea nivelului cultural către valorile din ce în ce mai puțin interesate de comerț.

— Ce a făcut „Metronomul" pînă acum potrivit principiilor sale?

— Relativ puțin. Între altele, o colaborare cu fostul B.T.T. în organizarea turneului pe care l-au efectuat cele trei formații englezești în februarie la noi în țară și cam atît. Abia ne-am constituit; poate, ca orice copii, se naște cu dureri, dar „Metronomul" este un copil normal, nu născut prin cezariană. Eu nu sînt optimist, ci absolut convins

tru prima oară, în septembrie 1989, am participat la un turneu peste hotare. În U.R.S.S., alături de alți cîntăreți, unde ne-am bucurat de un real succes. Am absolvit liceul (profil chimie) în 1988 și Școala Populară de Artă din Capitală.

— Ce părere aveți despre muzica ușoară românească și cum ați dori să arate în viitor?

— În primul rînd, menționez că melodia „Devreme și prea tîrziu", compozitor Horia Moculescu, a fost premiată la Concursul de muzică de dans în anul 1989, la Costinești. Referitor la întrebare, sînt multe de spus. Muzica românească va putea străbate un curs ascendent numai prin serioase schimbări calitative, zic în ceea ce privește textul, melodicitatea, cît și modul de exprimare al interpretului. Numai așa putem fi în competiție cu cîntecele străine care au un succes deosebit în rîndul tinerilor noștri.

— În luna decembrie anul trecut, v-ați aflat în București. Ce ați simțit în acele zile fierbinți cînd Revoluția a triumfat?

— A fost un șoc tot ce s-a petrecut atunci și simt că am renăscut. Am rămas profund impresionată de eroismul ostașilor. Locuind în zona sediului M.Ap.N., l-am văzut de aproape și vă spun, fără să mă laud, că în acele zile am dus și eu mîncare militarilor de pe tancurile din fața blocului meu. Doresc să le mulțumesc prin intermediul dumneavoastră pentru sacrificiul făcut, pentru binele ce-l simțim și aerul de libertate pe care-l respirăm.

— Revenind la muzică, ce exprimă cîntecele dumneavoastră?

— Tinerețe și vivacitate. Doresc prin repertoriul meu să satisfac cerințele publicului tînăr, să răspund dorinței lui de viață, să-l stimulez în a se simți bine. Am colaborat și cu C.C.A. prezentînd spectacole militarilor unde, subliniez, am fost primită cu mult entuziasm. I-am înțeles și am cîntat cu bucurie. Mi-a fost drag de ostași, de însăși bucuria lor. Am căutat să dau cît mai mult în acele spectacole și oricînd tot așa voi proceda.

— Am omis vreo întrebare?

— Despre pasiuni. Îmi plac teatrul, poezia și, bineînțeles, muzica. Ca idol, cîntăreața Whitney Houston. Iubesc animalele, am avut și o cățeluță dalmațiană. Sînt puțin superstițioasă, în special cînd întîlnesc pe stradă preoți.

— În încheiere, ce ați dori să transmiteți cititorilor noștri?

— Să aibă puterea de a-și păstra tinerețea sufletească, bucurîndu-se de ea, acum, în primăvara libertății noastre. Dacă aș putea, aș oferi fiecărui ostaș o floare. Am fost și rămîn alături de ei cu inima și gîndul, așa cum numai un tînăr poate simți.

■ **Locotenent-major**
TIBERIU FRĂȚILĂ

că în scurt timp „Metronomul" va ajunge o instituție de prim rang în viața culturală a României, și nu numai. Cît despre aparițiile mele discografice, am mai scos un disc single, pe care apar două piese vechi: **Ai, hai** și **Cîntec între apele țării.** Am avut și plăcuta surpriză să aud, la Europa Liberă, pe Monica Lovinescu vorbind nu frumos, ci senzațional despre acest disc-single și cu o ușoară iritare că abia după zece ani de activitate apare primul disc al lui Doru Stănculescu. Acum, eu sper ca cel tîrziu anul viitor să apară primul meu L.P., **Doru Stănculescu de ieri și pînă ieri.** Ce e astăzi urmează să apară ceva mai tîrziu. Pentru a realiza însă ceva frumos cu adevărat, trebuie să ai timp — deci bani —, să stai acasă să te gîndești și să compui, să prinzi momentul de inspirație cu chitara în mînă, să poți să-ți chemi niște prieteni cu care să înregistrezi după ce ați lucrat împreună, niște oameni care să aibă și ei timp și bani. Eu vreau să fac artă, nu industrie. La vîrsta de 17 ani mi-am numărat compozițiile. Am ajuns la un număr „colosal": 42 de melodii, din care mi-am păstrat cel mult 4 melodii. Deci, am și eu cenzura mea proprie, de fapt, singura cu care sînt de acord.

— Și ce speranți în continuare?

— *Sper s-o duc extraordinar. Nu sînt doar optimist, ci cred că sînt realist. Dar am răbdare, nimic nu se poate face bătînd din palme. Nu sînt sigur că fiul meu va ști cu adevărat ce este democrația. Dar nu am nici un motiv să nu sper.*

— Aveți ceva împotrivă să-i pun cîteva întrebări „domnului președinte" Matei?

— *Bineînțeles că nu, îi faceți publicitate încă de pe acum.*

— Matei, unde pleci tu acum, că de cînd vorbesc cu tăticul tău tu îți faci valiza și nu ești deloc atent la noi?

— *Plec în Franța, la bunica.*

— De ce te duci în Franța?

— *Mă duc să mă joc cu jucăriile lor. Sînt mult mai frumoase decît ale noastre.*

— Cine ți-a spus asta?

— *Nimeni, dar așa e, ei nu l-au avut conducător pe Ceaușescu.*

— Domnule Stănculescu, de cînd gîndește Matei așa?

— *De cînd a fost destul de mare să înțeleagă ce-i spuneam eu, că ăla care dă din mînă la televizor este Bau-Bau și că să nu asculte la sfaturile bunicilor, să nu aplaude, ci să scuipe cînd îl vede. De multe ori am fost „amendat" de familie, pentru că îl învăț pe copil să vorbească asemenea prostii, dar erau prostiile pe care le vorbeam și eu, și toți cunoscuții mei, așa că și Matei putea la fel de bine să spună adevărul.*

— În final, ați vrea să le spuneți cîteva cuvinte militarilor armatei noastre?

— *Aș vrea, în primul rînd, să le urez armată ușoară. Aș dori, însă, ca fiul meu să uite că a văzut uniforme militare. Apărarea unei națiuni se realizează, după părerea mea, prin cuvîntul „națiune" și prin limba ei. O mare personalitate, nu mai știu bine cine anume, spunea că „atîtea limbi cîte cunoști, de atîtea ori ești om". Mi se pare simplu și frumos: „ce fel de sînge am eu? Sînge de om!"*

— Dați-mi voie să sper, alături de dumneavoastră, că aceste nobile gînduri le vom trăi ca realități. Vă mulțumesc.

■ **Grupaj alcătuit de ALINA KESLER**

VEDETE • VEDETE • VEDETE • VEDETE

Interviuri fulger cu:

LIZA MINNELLI

„Arthur II", noul film al Lizei Minnelli, se anunță a fi un mare succes. Cu ocazia unui interviu, Liza Minnelli se confesează:

Reporterul: „Începem în viață prin a imita pe alții - spunea Picasso -, dar ceea ce este important este de a ne ridica deasupra acestora". Cum ajunge cineva, cu un nume care poate fi mai degrabă un handicap, un artist întreg, un artist prin el însuși?

Liza Minnelli: Am crescut printre oameni de geniu: pictori, muzicieni, scriitori, comedieni. Copil fiind, eram ca un burete: absorbeam toate gîndurile, toate emoțiile din jurul meu. Călătoream fără încetare. Și totuși nimeni nu m-a marcat în mod deosebit. Mama mi-a transmis energia sa, iar tata, visele. Adevărata lupte s-a concentrat în a canaliza aceste impulsuri spre realizarea țelului meu. Este esențial să ai un scop și să ți-l apropii cu entuziasm și bucurie. Nu rareori cei ce reușesc își pierd liniștea, iar plăcerea lucrului împlinit nu mai vine la întîlnire. În loc de a-și trăi prezentul, ei regretă trecutul și se tem de viitor. Melancolia este o stare care nu mă prinde. Sînt constructivă, optimistă și puternică.

R: Niciodată nu am întîlnit o femeie ca dumneavoastră, care nu renunță, care aleargă atît de repede după viață.

L.M.: Dacă mă găsiți activă aici la New York, ar trebui să mă vedeți atunci cînd sînt la Paris. Parisul este orașul pe care îl iubesc cel mai mult. Pînă într-atît încît la Betty Ford Center (unde urmam cura de dezintoxicare), cînd ni s-a cerut să creionăm o imagine care să reprezinte vindecarea noastră, am desenat fără ezitare Turnul Eiffel. Eu sînt, spontan, fără a mă forța, foarte activă. Soțul meu, cu care sînt căsătorită de 9 ani, prin încurajările și sfaturile sale, mă ajută să răzbat în modul de viață pe care mi l-am ales. Trebuie să lupți pentru ca un mariaj să reziste la dezacorduri. Căsnicia este o stare de spirit. În loc de a accentua diferențele, trebuie să descoperi afinitățile comune.

R: Am impresia că artiștii au nevoie de mai multă dragoste decît toți ceilalți.

L.M.: Spectatorul nu poate să dea unui artist aprobarea de care acesta are nevoie. Spectatorul reprezintă ceva fără formă, față sau nume. Este important să ai pe cineva aproape de tine, care să poată să te înțeleagă. Și tu la rîndu-ți să-l înțelegi. Nu, nu cred că este vorba de dragoste în a-l striga cuiva „bravo".

R: Ați spus odinioară „Numai pe scenă mă simt în deplină siguranță; viața de toate zilele mă înfricoșează".

L.M.: Între timp mi-am schimbat părerea. Viața nu este o linie continuă. A nu ști ce-ți rezervă

„mîine" este teribil. Eu nu mă mai întreb: „Ce vei face astăzi?", ci „Ce-ai putea, ce ți-ar plăcea să faci?". Tratîndu-mă cu respect, bunătate și disciplină, mi-am devenit cea mai bună prietenă. Acum îmi țin demonii la distanță. Am învățat că toate virtuțile atribuite alcoolului și tranchilizantelor — relaxarea, energia și siguranța — sînt de fapt ceea ce ele suprimă. Eu am avut puterea să mă opresc și să-mi galvanizez energiile în slujba artei mele...

S-a întors din nou pe platoul de filmare Valérie Kaprinsky: ea este vedeta creației lui José Giovanni „Prietenul meu, trădătorul". Într-un interviu acordat cu acest prilej, Valérie Kaprinsky, pe lîngă unele amănunte de senzație din viața sa, subliniază dificultățile condiției de vedetă.

VALÉRIE KAPRINSKY

Reporter: V-ați jurat că nu vă veți reîntoarce niciodată pe scenă ca să filmați dezbrăcată. Acum, fiți onestă, dacă mîine vi s-ar propune să vă dezbrăcați pe platou în rolul vieții dumneavoastră, ați accepta?

Valérie Kaprinsky: Nu... Deja, psihologic, sînt foarte tulburată. Prea fragilă. Am o supra-doză a acestei imagini de sex-simbol. Trebuie să țin cont că femeii, care am devenit, nu-i place actrița pe care o vede pe ecran. Am impresia că mă privesc într-o oglindă și văd o cu totul altă persoană. Nu m-am respectat. Mi-am trecut o parte din existența mea, încercînd să mă justific, în timp ce eu însămi nu eram convinsă de ceea ce făceam. Am plătit foarte scump pentru asta.

R: Dacă a fost atît de insuportabil, de ce ați acceptat?

V.K.: Din lipsă de încredere în mine. Mi-am început cariera cu multă ambiție. O dată cu reculul, am realizat că nu îmi dezgoleam doar trupul, dar că lăsam în plus și o parte din sufletul meu.

R.: A fost un bărbat care v-a influențat în luarea acestei decizii?

V.K.: La modul absolut, o femeie — mai ales dacă este o actriță — are nevoie să se lumineze în ceea ce face. Numai ea, ea singură, va lua acest gen de decizie. Dar poate să se întîmple ca un bărbat să-i ceară să se schimbe. De-abia atunci încep problemele...

R: Este ceea ce s-a întîmplat cu Anthony Delon? (NT - fiul actorului francez Alain Delon).

V.K.: Aceasta nu ne privește decît pe noi doi. Am trăit o poveste de dragoste foarte prețioasă pentru a o face publică. O poveste Sublimă, cu „S" mare.

R: Primul lucru pe care mi l-ați relatat cînd v-am întîlnit a fost „Am ieșit din închisoare".

V.K.: Așa e. Am fost într-o închisoare. O foarte frumoasă închisoare. M-am lăsat în mod voluntar încarcerată.

R: Aveți simțul sacrificiului?

V.K.: Cînd iubesc, mă dăruiesc total. Ca să iubești trebuie să fii generos, să nu-ți fie teamă să-ți asumi riscuri. Eu merg pînă la capăt. Pînă în ziua în care devin conștientă că sînt pe cale a mă distruge. Atunci instinctul de supraviețuire mă salvează. Nu trebuie niciodată să regreți. Poți să te îmbogățești cu fiecare poveste de dragoste. Și cu atît mai mult, cu cît ai suferit...

R: Se spune că sînt ființe care sînt, mai mult sau mai puțin, dotate pentru a fi fericite.

V.K.: Visez la o viață fără greutăți și fără monotonie. Am momente în care găsesc că existența este prea grea și că nu se mai termină odată... Cîteodată, traversez mari perioade de disperare. Aș vrea, atunci, să pocnesc din degete și să dispar...

R: Aveți aceleași ambiții astăzi, ca acum 17 ani?

V.K.: Atunci voiam să fiu doar o comediană, ca să pot trăi din meseria mea și să fiu recunoscută ca o artistă. Am aflat foarte repede că nici-o reușită profesională nu poate înlocui o familie. Cea mai mare angoasă din viața mea este vidul. Nu există nimic mai tragic ca acele vedete care după filmare dorm în vastele lor apartamente singure...

SYLVESTER STALLONE: *Trebuie să rămîi mereu în contact cu realitatea"*

REPORTER: Ați spus odată într-un interviu: „Văd slăbiciunea în mine și asta nu pot să suport".

SYLVESTER STALLONE: Fiind sentimental, am tendința de a lăsa să intre prea mulți oameni în viața mea. Sînt foarte sensibil la ceea ce mă înconjoară, dorind ca totul să fie perfect.

R: Pentru a trăi cu dumneata în armonie, ce calități trebuie să aibă o femeie?

S.S.: Iubesc femeile care au clasă, sînt sigure de ele, sînt vesele. Fiind o fire pesimistă, am nevoie de cineva care să-mi remonteze moralul cînd sînt trist. Îmi rămîne să găsesc o iubire adevărată, o femeie care să mă

înnobilieze, să facă parte din mine. Înainte de căsătorie, fiecare caută să fie pe placul celuilalt. După aceea...

R: Se pare că așteptați ca ea să vă respecte personalitatea.

S.S.: Există o frază în filmul „Rocky" care exprimă ceea ce eu gîndesc: „Nu-mi spune ce trebuie să fac, pentru ca și eu să procedez la fel". Altfel spus: eu sînt bărbat, tu, femeie, nu încerca să-mi iei locul.

R: N-ar trebui oare să vă recăsătoriți?

S.S.: Mulțumesc de sfat. O femeie poate să distrugă un bărbat și să-l determine să-și piardă încrederea în el. Cunosc un prieten care, fiind părăsit de soție, a întrerupt turnarea unui film, renunțînd pur și simplu la acest proiect...

R: Pe dumneata nu te-a „distrus" niciodată vreo femeie?

S.S.: Nu, din fericire. Simt cînd o legătură începe să se deterioreze și mă retrag, nu înainte de a fi prea tîrziu.

R: O asemenea filozofie de viață pare a se baza pe revanșă.

S.S.: Tata mi-a spus cînd eram mic: „Dezvoltă-ți mușchii, cu capul tău nu vei ajunge nicăieri". Am fost un copil dificil, destinat a ajunge în închisoare. Sînt mîndru că nu am făcut nici un rău nimănui. Și astăzi există în străfundurile ființei mele o voce care mă sfătuiește: „Muncește mai mult, asumă-ți mai multe riscuri". O ascult... Sînt ca o mașină de curse, vreau să văd pînă unde pot accelera înainte ca motorul să explodeze.

R: În afară de operele de artă, știu că investiți mult în acțiuni la bursă. Ați suferit din cauza ultimului crah de pe Wall Street?

S.S.: Eu cred în preziceri, în astrologie. Cu cîteva zile înainte de a muri, un medium mi-a scris că vor fi mari frămîntări la bursă. Am alergat la avocatul meu și i-am cerut să vîndă toate acțiunile. Eu am păstrat mentalitatea unui sărac, am teamă ca mîine să nu pierd totul. Trebuie să rămîi mereu în contact cu realitatea. La un moment dat, succesul mă făcuse nebun și credeam că sînt în centrul lumii. Astăzi, cînd intru într-un ascensor, am întotdeauna un cuvînt bun și pentru liftierul care îl face să funcționeze. Se spune că gentilețea este trăsătura de caracter prin care se disting oamenii deosebiți de ceilalți...

■ **Selecție și traducere CONSTANTIN ARDELEANU**

CUPLURI CELEBRE ALE ECRANULUI

Cel mai fermecător cuplu hollywood-ian a fost creat în 1934: **William Powell** și **Mirna Loy.** Întîlnirea lor a fost plină de magnetism, emanînd ironie și senzualitate. Cei doi nu formau un cuplu, ci cuplul perfect — unicul căruia Hollywood-ul i-a admis să ironizeze convențiile mariajului.

Mai recent, în 1951, filmul „A Place in the Sun" îi are componenți pe **Montgomerry Clift** și **Elisabeth Taylor:** el, unul dintre cei mai buni actori ai vremii sale, ea, cea mai frumoasă actriță, chiar dacă publicul, sedus de ochii ei violeți, nu-i descoperise încă talentul. Trăsătura fascinantă a acestui cuplu, ce a realizat împreună doar trei filme, este aceea că Montgomerry Clift pare a cataliza talentul partenerei, ceea ce nu i s-a mai întîmplat acesteia niciodată înainte de a-l întîlni pe Richard Burton. Dar cuplul Clift-Taylor era atipic, nu numai pentru că prezentau amorul ca pe o nevroză, ci, mai ales, deoarece producătorii nu au mizat niciodată pe aceste două nume ca pe un cuplu „real" și deci nu l-au folosit ca atare.

Dar cuplul cinematografic se poate realiza și cu doi bărbați, ca în celebrul caz **Stan Laurel—Oliver Hardy,** care, curios, reprezintă cel mai stabil, fidel și de lungă durată duo al marelui ecran. Ei s-au întîlnit destul de tîrziu în viață, ca și în carieră (Laurel avea 37 ani și Hardy 35), dar au rămas împreună timp de 26 ani în 104 filme, pînă cînd moartea i-a despărțit, aceasta intervenind în 1957, o dată cu atacul de cord al lui Hardy.

Unul din cele mai celebre cupluri ale Hollywood-ului s-a născut o dată cu filmul mut: **Greta Garbo** și **John Gilbert** înnebuneau spectatorii prin intensitatea privirilor lor și printr-un expresiv limbaj al corpului. Din păcate, vocea lui i-a condamnat la tăcere cînd filmul a devenit sonor, în timp ce Garbo, Divina, cînd finalmente s-a decis să vorbească, a provocat delir cu vocea ei joasă, catifelată.

Filmul muzical a fost și el un sol fertil pentru cupluri de excepție: **Dick Powell—Ruby Keeler, Nelson Eddie—Jeanette MacDonald, Judy Garland—Mickey Rooney...**

Dar cuplul-cuplurilor „The Pearless" (Cei fără de pereche) a fost desigur **Fred Astaire—Ginger Rogers.** Ei au dansat în 9 filme, într-o comuniune perfectă, de domeniul magicului și al sublimului. El era un Mozart al stepului și al oricărui dans modern; ea era abilitatea însăși — de domeniul ficțiunii — de a fi una cu el. Ea era frumoasă; el nu... El era fascinant și foarte elegant; ea, atrăgătoare și isteață. Cine ar fi ghicit că, în realitate, celor doi această colaborare nu le era... agreabilă? Acest cuplu s-a dizolvat în 1939 pentru a se reuni 10 ani mai tîrziu, dar magia — deci talentul și profesionalismul — nu dispăruse...

Și ar mai fi atîtea cupluri... Cel mai violent, ca într-un război al sexelor, s-a format cu **Spencer Tracy** și **Katharine Hepburn.** A apărut în anul 1942, după o expresie favorită a Katharinei Hepburn, prin întrebarea *„dacă nu e puțin cam înaltă pentru el?"* Tracy a mormăit ceva dezaprobator, după care cei doi urmează a se iubi toată viața, în timp ce pe ecran vor continua să interpreteze certuri și conflicte.

Cel mai romantic cuplu va rămîne **Humphrey Bogart** și **Lauren Bacall.** Alăturarea lor a avut loc în anul 1944 cu prilejul turnării filmului „To Have and To Have Not". Deși filmele realizate împreună nu au depășit cifra de cinci, cei doi au fost și au rămas fericiți toată viața.

Cel mai straniu cuplu a fost *Me-Tarzan și You-Jane,* interpretat de **Johnny Weissmuller** și **Maureen O'Sullivan,** mereu întovărășiți de maimuța Chita. Zece ani, de-a lungul a șase filme, biata Maureen ducîndu-și zilele în junglă, amenințată de lei, elefanți, crocodili, rinoceri, scorpioni, suindu-se și coborînd pe liane, cu timpanele traumatizate de celebrul chiot al castului și credinciosului ei partener, care o

urma și o salva fără a fi ispitit măcar o dată de a o lăsa să se înece sau de a tăia liana..

Au mai existat cupluri fantastice, precum **Sophia Loren—Marcello Mastroianni**; cupluri sublime ca **Laurence Olivier—Vivien Leigh** și un cuplu imposibil, cum nu a mai fost și nici nu va fi niciodată — dar ar fi fost un cuplu de vis — **Marlyn Monroe** și **Humphrey Bogart.**

Mobilitatea artei contemporane

„LA STRADA" de Fellini și „CASABLANCA" de Curtiz ADAPTATE PENTRU TEATRU

I. GELSOMINA DIN VERMONT

Middleburg, Vermont. Un tîrgușor tipic din Noua Anglie. Curat, pașnic, civilizat, de bun gust. De la orele șapte seara, cînd soarele lunecă sub linia orizontului, spectatorii se îndreaptă cu pas domol spre circul amplasat în mijlocul unui cîmp. Îmbrăcați în pulovere, purtînd sub braț pături și umbrele. Sînt întîmpinați de doi jongleri, trei clovni, o balerină în vîrstă de 5 ani, într-un tutu roz și un șarlatan jucînd cărți cu o prezicătoare, care are înfășurat în jurul gîtului un șarpe boa. Un alt jongler arăta copiilor cum se joacă popice, un clovn oferă floricele de porumb, iar un spectator intră și el la partida de cărți.

Cînd, deodată, maestrul de ceremonii anunță „Apropiați-vă, doamnelor și domnilor" și, fără măcar a-și da seama, spectatorii devin parte integrantă din „La strada" de Frederico Fellini. Este o versiune pentru teatru în aer liber, a cărei adaptare se datorează trupei Vermont Ensemble Theatre, specializată în așa-numitul „teatru adaptat la mediu".

Prima problemă: scenariul n-a fost niciodată publicat. Soluția: s-a cumpărat videocaseta filmului.

A doua problemă: cum să obții autorizația lui Fellini?

Fellini nevorbind decît italiana (cei puțin, oficial), anturajul lui neînțelegînd decît italiana (cei puțin, în public), au fost alertați profesorii de limba italiană din Middleburg. După ce s-au trimis mai multe scrisori în Italia și au avut loc lungi convorbiri telefonice, contactul cu celebrul regizor este, în sfîrșit, stabilit. **„Maestrul nu poate fi prins, din cauză că toarnă ultimele duble din «intervista». Avocatul lui s-a decis să pledeze pentru cauza noastră și Fellini a zis da, solicitîndu-ne doar să menționăm că piesa este inspirată din filmul său, ceea ce era lucrul cel mai simplu de îndeplinit".** Folosirea decorului natural s-a făcut spectaculos și bine gîndit. Motocicleta lui Zampano apare din spatele terenului de fotbal, jeep-ul Nebunului — din partea opusă. Despărțirea Gelsominei de tovarășul ei se petrece sub un soare de plumb, descoperirea Nebunului — funambulul beneficiază de un splendid apus de soare, întărind magia primei sale apariții, ca apoi o noapte intensă să învăluie totul, atunci cînd singurătatea lui Zampano ajunge la punctul culminant. Totul se petrece pe fondul comentariilor

La Moulin Rouge, un client îl cheamă pe chelnerul care-i servise și-i reclamă:

— Uită-te și dumneata aici, în paharul de vin se găsește un fir alb!

Chelnerul se apleacă asupra paharului, privește atent și-i răspunde:

— Stimate domn, găsesc că e foarte normal. Vinul pe care vi l-am adus e foarte vechi!

* * *

Micul Pierrot a dat peste un cuvînt pe care nu-l pricepe. Îl caută pe tăticul său, pe care-l găsește în bucătărie spălînd vasele.

— Tăticule, ce înseamnă cuvîntul bigam?

— Bigam? Foarte simplu. Bigam este un om care spală de două ori mai multe vase decît mine!

* * *

Un cetățean intră într-o expoziție de automobile și se plimbă cîmp îndelungat printre ele.

— Doriți ceva? întreabă expozantul.

— O, nu! Mulțumesc. Este atît de plăcut să te plimbi printre atîtea automobile fără să fii obligat să te ferești !

* * *

— Draga mea, cunoști bine pe domnul acela simpatic care dansează acum cu Micheline?

— Da, desigur, cum să nu. Am dansat chiar ieri de cîteva ori cu ei. Ne-am plimbat vreo două ore împreună, de cîteva ori chiar ne-am și sărutat... dar să nu mă întrebi cum îl cheamă, că nu știu!

* * *

— Dacă îți mai prind cocoșul în curtea mea, îl tai și am să-i fac o supă clasa întîi.

— Da? Ei bine, tocmai așa am să fac și eu cu pisica ta!...

bonom ironice ale maestrului de ceremonii, personaj care nu există în film. Localizînd acțiunea sub cupola circului, regizorul face aluzii abile la celelalte personaje, eminamente felliniene, clovnii. **„Este dificil** — declară regizorul Kate Loewald — **să nu te lași încarcerat de amintirea filmului, dar trebuie să urmărești instinctual întîmplarea pe care Fellini o povestește și nu să te conformezi strict la maniera în care acesta a povestit-o".** În adaptarea teatrală, cîteva episoade din film au dispărut.

„În seara premierei, toate locurile fuseseră ocupate. În ajun plouase. Eram teribil de neliniștiți. În scena în care Gelsomina imita cîntecul canarilor, un stol de canari sălbatici au zburat deasupra circului. Ne-am întrebat dacă destinul sau Fellini s-au gîndit la noi în acea seară".

II. TOATĂ LUMEA VINE LA RICK'S

La Woodstock, scenaristul Michael Cristofer a îndrăznit să rescrie pentru teatru cel mai „cult" dintre „filmele culte" cunoscute: „Casablanca". Din teatrul Byrdcliffe, avînd silueta unui castel elvețian, se răspîndește în jur un amestec de muzică arabă cu jazz interpretat la pian, specific debutului anilor '40. Banda muzicală e întreruptă periodic de mesaje radio, anunțînd prezența a doi periculoși teroriști urmăriți pentru uneltiri contra Franței și se solicită concursul localnicilor pentru prinderea răufăcătorilor. O interesantă manieră de a te introduce în ambianța filmului „Casablanca", transpus scenic de către Michael Cristofer.

Da, un oarecare a îndrăznit să se atingă de marele clasic al lui Michael Curtiz, încununat cu atîtea premii Oscar.

Da, un oarecare a îndrăznit să reia „As Time Goes By" și să-i înlocuiască pe Humphrey Bogart, Ingrid Bergman, Claude Rains, Peter Lorre, Sidney Greenstreet, Paul Henreid...

Michael Cristofer crede că, oricît de scînteietoare au fost performanțele actoricești, partea de succes a filmului revine scenariului, fapt care nu a fost suficient recunoscut pînă în prezent. De fapt, „Casablanca" a fost la început o piesă de teatru. Titlul: „Toată lumea vine la Rick's". Niciodată publicată, niciodată jucată. A fost cumpărată în manuscris de casa Warner pentru suma, enormă în acea vreme, de 20 000 dolari. Warner, care mult timp a ținut ascunsă „comoara sa", a acceptat tranzacția cu teatrul Byrdcliffe.

Filmul se vrea romanțios, elementele politice servind doar pentru a alimenta focul romantic al acestei povești de dragoste, în timp ce piesa de teatru accentuează tocmai aspectul politic.

„Casablanca este un fel de pămînt al nimănui, unde nimeni nu deține puterea absolută, unde fiecare trebuie mereu să negocieze cu celălalt. Fiecare personaj se vede confruntat cu o opțiune morală, care reclamă din parte-i o acțiune imediată. În aceasta constă, pentru mine, măreția ascunsă a acestei povești de dragoste".

N-are rost să ocolim adevărul. Obstacolele majore de depășit sînt Bogart, Bergman, Henreid, Rains, Lorre, Greenstreet... Nu este deloc comod ca actor să fii mereu paralizat de aceste faimoase fantome din film. Dar, fără îndoială, fantoma cea mai greu de înfruntat este cea a lui Humphrey Bogart. În piesă, Rick. **„Singurul rol, de fapt, care va fi scris în termeni pur cinematografici** — precizează Cristofer. **Celelalte roluri sînt entități teatrale. Pe hîrtie rolul lui Bogart este mai cinic, mai pasiv. Pe parcursul primei părți, el nu monopolizează totul și permite și celorlalți numerele lor mari. În film, camera se concentrează cu precădere asupra lui".**

Cel mai frecvent, piesele de teatru sînt transpuse cinematografic. Iată că aceste două mari capodopere cinematografice cunosc fenomenul invers, demonstrînd convingător marea mobilitate a artei contemporane.

Duvalier, campionul Franței la categoria grea — 90 kg — veni într-o zi să bea un whisky la barul Condorcet.

Refuzînd să plătească, barmanul solicită concursul unui polițist. Acesta, fiind mic de statură, privi admirativ pe omul de 2,10 metri din fața lui și spuse barmanului:

— Foarte bine, voi rezolva eu însumi acest caz imediat și, scoțînd portofelul, întrebă: cît vă datorează domnul Duvalier?

* * *

— Charles, scoală-te că e tîrziu. Nu vezi că a răsărit soarele?

— Păi, mamă... soarele de ce răsare înainte de a mă scula eu?!!

* * *

— Doctore, ce mă sfătuiți să fac ca să nu contractez o nouă răceală?

— Păstrează-o cu grijă pe asta pe care o ai!...

* * *

— Pierrot, întrebă profesorul, lucrarea ta despre pisică seamănă cuvînt cu cuvînt cu cea a fratelui tău, Jeannot!

— Sigur că da, domnule, pentru că este vorba de aceeași pisică!

* * *

Mama îi spune lui Gerard:

— Să nu te joci cu Jojo. Acest copil este prost crescut!

Gerard răspunde mamei sale:

— Atunci aș prefera ca Jojo să se joace cu mine, căci eu, precum știi, sînt destul de bine educat!

PAULA ABDUL –

drogul ei, munca

Paula Abdul a vîndut într-un an 6,5 milioane exemplare din albumul ei „Forever You Girl". Cu clipul „Opposites Attract", în care și dansează, și filmul „Roger Rabbit", unde joacă alături de o pisică de desene animate, Paula a „colonizat" televiziunea din lumea întreagă. Dar cel mai bine s-a simțit cînd a primit un telefon de la idolul ei dintotdeauna, Gene Kelly, care i-a spus: „Dacă aș avea vîrsta ta, exact aceleași lucruri aș fi făcut".

Născută în 1962, mama — o pianistă canadiană, iar tatăl — un antreprenor de origine siriano-braziliană, de unde și numele Abdul. Paula, la șase ani, văzînd filmul „Cîntînd în ploaie" la televiziune, a decis să devină coregrafă. „Cînd sînt deprimată, derulez filmul la aparatul meu video și buna dispoziție îmi revine imediat".

A învățat totul: balet clasic, dans de jazz, clachete. La 18 ani era deja lidera celebrelor Pam-Pam Girls, **care dansau în pauza meciurilor de bachet „Lakers" din Los Angeles.** „Spectacol și sport — **declară ea.** Eram prea fragedă. Uneori era foarte greu. Dar toate starurile Hollywood-ului veneau să ne vadă".

A ajuns apoi coregrafa de varietăți cea mai căutată din Statele Unite, cucerind toate trofeele posibile. Însuși Hollywood-ul apelează la serviciile ei pentru a-l învăța să danseze pe Eddie Murphy și Arnold Schwarzenegger. „Cînd inventez un dans, **ne mărturisește,** acesta este în funcție de morfologia celui sau celei care trebuie să-l execute" **Mica madonă, de 1,60 metri înălțime, avea un vis: să cînte, deși recunoaște cu modestie că „nu e o mare voce, o Areta Franklin". Secretul reușitei? Imensa ei popularitate.** „În Statele Unite, latinii cred că sînt de-a lor, negrii că aș fi metisă, arabii și indienii presupun că avem aceeași origine."

Această californiană e o „drogată a muncii". Ea lucrează acum cu Oliver Stone la versiunea filmată a celebrei comedii muzicale „Evita", iar Hollywood-ul i-a solicitat să cînte în noua versiune a lui „West Side Story".

De asemenea, are în pregătire un nou disc și un turneu, iar japonezii sînt atît de îndrăgostiți de ea, încît au realizat la Londra un fabulos duplex cu o duzină de rețele de televiziune în care Paula cîntă și, desigur, dansează.

Astfel, Paula Abdul, după propria-i mărturisire, trebuie să muncească 25 de ore din 24 „Nici n-am timp să am un prieten, cu care să merg la o discotecă să dansez!"

BEETHOVEN, DINCOLO DE MIT

S-a scris atît de mult despre Beethoven de 200 de ani încoace și încă se va mai scrie. În timpul vieții, deja circulau prin presa vremii legende privind nașterea sa regală, nedezmințite de el vreodată. Însuși Beethoven susținea că e cu doi ani mai tînăr, în ciuda probelor de necontestat care i-au fost prezentate. Puțin înclinat pentru confidențe, el a cultivat ca om și artist o atitudine care a dat naștere la numeroase comentarii, deseori exagerate, în spatele cărora se ascundea totuși un sîmbure de adevăr.

Cît despre muzica sa, este suficient să consulți revistele muzicale ale epocii pentru a descoperi analize judicioase ale creațiilor sale cele mai răspîndite, atestînd că deja contemporanii încercau să explice originalitatea și îndrăzneala sa în muzică.

În cele 400 pagini ale cărții „Beethoven" apărută în 1977, scriitorul Maynard Solomon nu pretinde să trateze toate aspectele unui subiect atît de vast, dar are meritul de a lumina cîteva din colțurile tabloului, lăsate în umbră sau prezentate deformat, din cauza absenței metodei critice a atîtor biografi. Analiza lui Maynard Solomon se orientează cu precădere spre sursele secundare privind viața și creația lui Beethoven, ignorate de predecesori, în ipotezele sale autorul apelînd și la metodele specifice psihanalizei și sociologiei.

Demitizîndu-l pe titanul neînțeles, pe revoluționarul îndrăgostit de umanitate, Solomon reexaminează tot ceea ce a putut da naștere la interpretări excesive, fără a nega tot fundamentul, pentru că acesta corespunde în parte imaginii pe care Beethoven a vrut să o lase contemporanilor în anumite momente ale existenței sale. Cartea este divizată cronologic în patru părți: copilăria la Bonn, Viena, perioada eroică (1802—1812) și ultima parte a vieții. În afara examinării creațiilor sale în fiecare din aceste perioade, o atenție deosebită se acordă mediului familial al fiecărui ascendent, ajungîndu-se pînă la bunicii lui Beethoven, pentru a fi redate cît mai fidel tensiunile și contextul foarte particular, atît de determinant al primilor ani. Apoi sînt prezentate raporturile complexe cu Joseph Haydn și două figuri enigmatice din existența sa: nemuritoarea iubită și nepotul Karl.

Asupra relațiilor dintre Beethoven, care voia atît de mult să-i devină tată adoptiv, și Karl, biografii se rezumă a face referințe, fără a face o legătură între dorința lui de a-și crea o familie și criză personală și creatoare prin care trecea Beethoven în acei ani. Este ceea ce întreprinde cu multă circumspecție Maynard Solomon, unind fără partialitate toate piesele dosarului.

În ceea ce privește iubita nemuritoare, ancheta autorului împrumută ceva din tehnica romanului polițist, prezentînd pînă și harta rutelor urmate de Beethoven și prințul Esterhazy în noaptea de 4 spre 5 iulie 1812, situația meteorologică, orarul curierilor etc., cu intenția de a da cu cea mai mare precizie celebra scrisoare și a desemna fericita aleasă printre atîtea destinatare posibile. Singura care a corespuns celor 7 condiții puse s-a dovedit a fi aceea la care te așteptai cel mai puțin: Antonie Bretano și nu Maria von Erdody. Soluția acestei enigme, care pare a fi definitivă, este prețioasă, ținînd seama că ea are menirea să pună capăt atîtor supoziții. În acest caz, ea are meritul de a servi ca punct de plecare unei reflecții asupra predilecției lui Beethoven pentru situații imposibile. Să ne amintim de o frază notată în unul din caietele sale: *„Contopirea perfectă a două voci împiedică, în fond, progresul uneia față de cealaltă"*. Sub ingenuitatea ei aparentă, această frază cuprinde în sine toată doctrina lui Beethoven și lecția pe care creația sa o lasă posterității.

JOHNNY HALLIDAY — 8000 de kilometri pe motocicletă cu logodnica sa Dadou în vestul american

Din Florida la Pacific, Johnny pe o motocicletă „Himalaya", împreună cu logodnica sa Adeline (Dadou), pe un „Sportster 2000", au realizat o performanță pe care o visează de peste 30 de

ani, în stilul lui Brando. Logodnicii au fost însoțiți de trei prieteni: Hervé Lewis, Pierre Billon și Jean Basselin.

Declară Johnny încîntat: „Luna noastră de miere s-a transformat într-o aventură, în care am înfruntat în cale furtuni de zăpadă, ploi torențiale și oameni ieșiți din comun. Încă o dată Dadou m-a uimit".

În „El Passo", Johnny și Adeline au fost invitații „Clubului Veteranilor din Vietnam", care are deviza „Nu vom uita niciodată".

Celebrarea căsătoriei lor s-a stabilit pentru 12 iulie 1990 la Saint-Tropez. Acest voiaj „sălbatic și tandru" i-a unit și mai mult. „Pentru cît timp?" rămîne o întrebare la care cei doi nici nu se gîndesc să răspundă, iar presa de senzație păstrează imaginile fericitului cuplu pentru viitoarele dosare „Love story".

Să mai adăugăm doar că, la 15 septembrie 1990, Johnny Hallíday urma să apară într-un grandios spectacol la Bercy. Cele 100 000 de locuri erau deja vîndute...

...Am auzit...am văzut...

■ Vă mai amintiți de nunta de vis a lui BJORN BORG cu MARIANA SIMIONESCU? Ei bine, celebritatea tenisului mondial a spus din nou „da", pe 5 septembrie 1989. Fericita? Actrița și cîntăreața italiană LOREDANA BERTE. Căsătoria religioasă s-a oficiat în biserica protestantă de pe strada Montebello din Milano și a fost fotografiată în exclusivitate de un săptămînal de scandal contra unei sume cu multe zerouri. Iată o căsnicie care nu începe de la lingură, dacă existau cumva dubii în acest sens...

■ Se știe că autorii de romane polițiste sînt în general personaje bizare. Nu putea face excepție nici celebrul GEORGES SIMENON, chiar pînă în ultimul moment: decedat pe 4 septembrie 1989 la Lausanne, lăsînd în urmă 300 de romane polițiste publicate, a cerut să fie incinerat iar cenușa să-i fie împrăștiată în grădina casei, sub același cedru unde s-a aruncat cenușa fiicei sale care s-a sinucis în 1978.

■ ROBERT MITCHUM este o stea a Hollywood-ului care la 72 de ani încă mai strălucește. Unul dintre monștrii sacri ai vîrstei de aur a cinematografiei continuă să înfrunte aparatele de filmat și, ca în vremurile bune, durul Hollywood-ului iese victorios. Însă din cînd în cînd se mai și odihnește la vila din Santa Barbara

■ ROMAN POLANSKI, controversatul regizor al filmelor SĂMÎNȚA DIAVOLULUI și BALUL VAMPIRILOR, s-a căsătorit după 20 de ani de văduvie. Mireasa este ultima lui prietenă, EMANUELLE SEIGNER, blonda nepoată a actorului francez LOUIS SEIGNER, care seamănă extraordinar cu actrița NASTASIA KINSKI. Polanski a avut o idilă impetuoasă cu fiica lui KLAUS KINSKI, puțin după scandalul cu minora de 13 ani care l-a acuzat de viol. Tînăra mireasă și-a făcut și ea intrarea pe platouri apărînd alături de HARRISON FORD în FRANTIC, după cîteva apariții pe scenele teatrelor. Polanski a fost căsătorit cu actrița SHARON TATE, asasinată în august 1969 în vila lor din Los Angeles, împreună cu un grup de prieteni cu care sărbătorea apropiata venire pe lume a primului copil, de către banda lui CHARLES MANSON.

■ RAQUEL WELCH, „trupul", pare să dețină secretul tinereții fără bătrînețe. Lîngă piscina hotelului **Sheraton Mirage** din Port Douglas (Australia), poate fi o prezență splendidă pentru care se pare că timpul s-a oprit în loc. Actrița se afla la sfîrșitul filmări-

alături de soție, DOROTHY SPENCER. Aici, în liniștea căminului, își amintește prima zi de filmare, acum 45 de ani: „Este o amintire dureroasă. Am încălecat și de 4 ori calul m-a zvîrlit de cealaltă parte a decorului. Oh! Ce vremuri! Cînd un cadru era gata, regizorul secund îi comunica regizorului și acesta secretarei de platou care cu cea mai mare delicatețe te anunța pe tine, protagonistul. Acum, vine un recuziter și răcnește: „Michum, mișcă-ți fundu' încoa!" El este unul dintre ultimii supraviețuitori ai speciei marilor actori, pe cale de dispariție, care fac parte din istoria filmului. Este un mit, însă unul viu și activ.

mai puțin „magice" pentru tinerețea ei eternă. Fără să discutam ce fel de formulă a fost folosită, trebuie să recunoaștem că indiscutabil a reușit și Kim, așa cum apare în recentele fotografii, este aproape la fel cu cea din PICNIC, film realizat în 1955. La 56 de ani, se află încă în centrul atenției fotografilor și admiratorilor, o mare stea care nu a șovăit să zîmbească în fața aparatelor de fotografiat care, încă o dată, i-au imortalizat frumusețea și zîmbetul care au făcut-o celebră.

■ **Selecție, traducere și adaptare: ANA HAȘ**
(LECTURA S, 22 septembrie 1989)

lor la FILMUL DE MARȚI în care joacă rolul văduvei unui diplomat asasinat. Raquel Welch a fost că-

sătorită de 3 ori, ultima dată cu André Weinfeld de care a divorțat în august 1988, acuzîndu-l de infidelitate. Actrița, născută la Chicago în 1940, a anunțat a patra căsătorie, cu creatorul de modă ROBERT MOORE. A debutat în film în 1965.

■ KIM NOVAK la 56 de ani mai este încă blonda explozivă și zveltă pe care o știm dintotdeauna, din clasicele VERTIGO, PICNIC, OMUL CU BRAȚUL DE AUR. Ca și cum, în acești 20 de ani de cînd n-a mai filmat, Kim ar fi trăit într-un balon de săpun departe de trecerea timpului, deși, bineînțeles, gurile rele ar putea căuta alte explicații

RECORDURI... erotice

De bună seamă că istoria erosului se confundă cu însăşi istoria umanităţii. Chiar şi după geneza biblică dacă ne-am orienta, tot la începuturi ajungem, la momentul păcatului originar, care a fost nu numai unul al cunoaşterii în sensul pe care i-l dăm astăzi, ci şi al descoperirii bipolarităţii erotice. Oare doar întîmplător în limba originală în care a fost scrisă această carte de căpătîi a umanităţii pentru verbele a cunoaşte şi a iubi se folosea acelaşi cuvînt? Dincolo de aceste consideraţii preliminare însă, putem cădea de acord lesne că între asceză ca abstinenţă sexuală şi cealaltă extremă, să-i zicem o bulimie sui generis, a existat totdeauna o marjă destul de mare, pe care religia şi morala s-au căznit mereu s-o menţină în limite justificabile cel puţin din punct de vedere fiziologic. Vă propunem cîteva cazuri de astfel de „exagerări", culese din istorie, demne de o adevărată carte a... recordurilor.

REGELE SOLOMON
(aprox. 973 — 933 î.e.n.)

Să începem atunci chiar cu un personaj biblic, cu fiul celebru al lui David şi al Betşebeei — fosta soţie a lui Urie Heteul, de care regele se îndrăgosteşte nebuneşte şi, pentru a o obţine, îi trimite soţul într-un război fără scăpare —, regele Solomon, cel care a înălţat celebrul Templu din Ierusalim, cunoscut din scrierile gnomice şi ca un mare înţelept. În timpul îndelungatei sale domnii, acest al treilea rege al Israelului ar fi avut însă la curte vreo 700 de soţii şi între 60 şi 300 de metrese! Femeile sale erau originare atît din Israel cît şi din alte neamuri — multe dintre ele „achiziţionate" pentru pecetluirea unor tratate şi înţelegeri politice şi militare — şi erau considerate între cele mai frumoase din antichitate. Deoarece de pe urma acestor numeroase partenere nu a avut nici un copil, rabinii au presupus că a fost pedepsit de Dumnezeu pentru încălcarea legii sacre a monogamiei.

MNESARETA
(Sec. IV î.e.n.)

Mnesareta a fost o curtezană greacă, o hetairă, şi este considerată cea mai frumoasă din antichitatea Heladei. În mod surprinzător, era poreclită Phryne, adică broască rîioasă, dar asta se datora felului deosebit în care se machia, fapt care le-a făcut pe femeile ateniene s-o ironizeze astfel, din invidie desigur. Ea a rămas în istorie pentru că superbul ei bust i-a servit ca model lui Praxiteles pentru statuia zeiţei Afrodita din Cnidos, iar într-o zi, se spune, în timpul unei festivităţi, ea şi-a desfăcut părul, şi-a scos veşmintele şi s-a îmbăiat în mare, inspirîndu-l pe Appelles care a pictat celebrul tablou „Venus Anadyomene". Phryne era foarte conştientă de frumuseţea ei pe care o credea de sorginte zeiască, drept care şi-a permis să facă baie în valurile înspumate de sub faleza din apropiere de Eleusis, unde se spune că s-ar fi întrupat Afrodita, ceea ce i-a mîniat cumplit pe atenieni, care au acuzat-o de crima de a fi profanat misterele sacre. Supusă judecăţii tribunalului — acelaşi care, pentru o vină de aceeaşi categorie, însă mult mai mică, îl condamnă la moarte pe înţeleptul Socrate — va fi apărată de unul dintre mulţii ei iubiţi, oratorul şi omul politic Hyperides. În momentul critic al procesului, cînd membrii tribunalului erau decişi în majoritate să pună în urna în care i se hotăra viaţa pietricica neagră, Hyperides i-a smuls acuzatei veşmîntul arătînd-o goală juraţilor, ca o supremă dovadă. Mnesareta a fost achitată. Ne întrebăm astăzi, după două milenii şi jumătate, dacă succesul actului disperat al apărătorului s-a datorat faptului că juraţii erau... bărbaţi.

CLEOPATRA (69—30 î.e.n.)

Celebra regină a Văii Nilului se pare că nu era de o mare frumuseţe, în schimb a rămas una dintre cele mai seducătoare şi mai experte în dragoste femei din toate timpurile. Sen-

GLUME

• **Mitică (la vînătoare): Ah, ce pasăre! Patru focuri am trăs continuă să zboare!**
Costică: O fi surdă...

• **Mitică se întoarce acasă de la cursele de cai cu o faţă pi uată.**
— Ei, îl întreabă nevastă-sa, iar ai pierdut?
— Să nu mai vorbim, draga mea, răspunde el trist. Calul p care am pariat a fost întrecut doar cu un cap, înţelegi?
— Poate asta o să te înveţe minte ca altă dată să pariezi p un cal mai lung.

• Mitică intră într-o berărie:
— Dă-mi, te rog, o bere. Trebuie să-mi aştept aici nevasta.
— Brună sau blondă?
— Habar n-am, abia a intrat în cofor.

• Soţia lui Costică: Dragule, mîine se împlinesc 20 de ani de cînd ne-am căsătorit. E aniversarea noastră. Ce zici, să tai curcanul?
— De ce să-i tai? Ce vină are biata pasăre?

• Judecătorul către Mitică: E adevărat ce susţin martorii? Trei zile n-ai spus nici un cuvînt soţiei dumitale?
— E adevărat, domnule judecător, n-am vrut s-o întrerup!

• Costică la psihiatru: Vă rog ajutaţi-mă, domnule doctor, sînt într-o stare groaznică. Am sentimentul că sînt un cîine.
Doctorul: Bine, bine, nu-i ceva grav. De cînd te simţi astfel?
Costică: O, de cînd eram căţel!

■ Pentru conformitate: MITICĂ şi COSTICĂ

ala urmaşă a Ptolemeilor ar fi intrat în viaţa erotică încă de la vîrsta de 12 ani, şi toată viaţa ei tumultuoasă s-a folosit din plin de atracţia sexuală pentru a obţine atît plăcere cît şi putere, fapt demonstrat şi de notoriile ei idile cu Marc Antonius şi Iulius Caesar. Se spune că pusese să i se construiască un adevărat templu al dragostei, unde veneau numeroşi tineri amanţi şi că foloseau diverse practici rituale, unele magice, chiar şi inhalarea de droguri, pentru a le stimula virilitatea. Aceştia erau în realitate nişte sclavi sexuali cu care tînăra regină experimenta secretele erotice aflate între altele de la curtezanele unui bordel din Alexandria. E de presupus că multe din aceste practici erau în legătură cu ritualurile şi misterele osiriace. Legenda mai spune că putea să se dăruiască la o sută de bărbaţi într-o singură noapte, ceea ce, din punct de vedere fiziologic, pare greu credibil. La 39 de ani însă, s-a dăruit morţii, lăsîndu-se muşcată de o viperă din motive rămase neelucidate.

ÎMPĂRĂTEASA TEODORA
(508?—548)

Acestui personaj contradictoriu al lumii bizantine, Procopius din Cesareea îi dedică numeroase pagini în „Istoria secretă", insistînd atît pe intrigile politice şi religioase pe care le manevra cu abilitate şi cinism, cît şi pe amănuntele legate de moralitatea sa scandaloasă. Copilă fiind, Teodora a fost actriţă la Constantinopol, cîntînd, dansînd sau prezentînd animale exotice în arenă, situaţie în care a fost cunoscută de împăratul Iustinian, care s-a îndrăgostit nebuneşte de ea. Întrucît legea romană interzicea demnitarilor să se căsătorească cu actriţe, prevederea respectivă a fost abrogată, Teodora ajungînd împărăteasă spre stupefacţia generală. Cea al cărei chip a rămas pînă astăzi într-un reuşit mozaic de pe zidul unei bazilici din Ravenna era de o mare frumuseţe, inteligentă şi voluntară, devenind în scurt timp o adevărată protectoare a femeilor infidele, pe care le apăra împotriva propriilor lor bărbaţi, instituindu-se totodată şi ca o iniţiatoare de reforme morale, amestecîndu-se

→

RECORDURI... erotice

în mod grosolan şi în problemele interne şi de dogmă ale bisericii creştine. Totuşi, pentru a nu viola, chipurile, legea romană care interzicea nuditatea integrală în public, „cea mai depravată dintre toate curtezanele" a apărut într-un spectacol organizat de ea doar cu o simplă... panglică. Se spune că, în urma petrecerilor deşucheate pe care le dădea, ea se destrăbăla cu zece tineri într-o singură seară, a doua zi dăruindu-se la alţi treizeci de sclavi sexuali.

REGINA ZINGUA (Începutul sec. XVIII)

Zingua a fost ani îndelungaţi regină a coloniei portugheze Angola şi a rămas ca una dintre cele mai feroce nimfomane pe care le-a cunoscut istoria. Cruzimea ei nu putea fi egalată nici de cea a miticelor amazoane, cu care se aseamănă prin faptul că toţi prizonierii de sex masculin pe care îi lua în urma numeroaselor războaie intertribale deveneau robii ei personali. Ba mai mult, pentru a le stimula virilitatea, ea punea să fie mutilaţi, pe principiul, împărtăşit în unele vremuri şi locuri, că în felul acesta, din motive compensatorii, deveneau mai apţi pentru plăcerile pe care dorea să le obţină pe seama lor. Reginei, care poseda un imens „harem" de bărbaţi, îi plăcea să organizeze între aceştia lupte pe viaţă şi pe moarte, un fel de lupte de gladiatori, în final dăruindu-se ca premiu învingătorului. Călătorii şi misionarii povestesc că după ce se iubea o noapte întreaga cu un bărbat ales de ea, a doua zi în zori ordona să fie executat. Dar nici femeile nu o duceau mai bine sub domnia acestei crude regine. Zingua era atît de geloasă încît ucidea fără milă pe orice femeie gravidă din preajma ei. Ea a dus această viaţă cel puţin stranie timp îndelungat, pînă către vîrsta de 77 de ani, cînd, culmea ironiei, s-a convertit la catolicism!

CASANOVA (1725—1798)

Spre deosebire de Don Juan, despre care se spune că a avut în viaţă 1003 iubite şi a cărui personalitate a rămas învăluită în mister şi datorită operelor literare care l-au avut ca subiect, Casanova ne-a lăsat, scrise, memoriile sale. Deşi se spune şi despre el că ar fi reuşit să seducă mii de femei în situaţii dintre cele mai diverse, cercetările ulterioare n-au găsit în arhive decît numele a 116 dintre ele, cifră care trebuie considerată oricum subminimală dacă ţinem seama de vălurile de discreţie în care sînt înfăşurate, de regulă, asemenea întîmplări. Viaţa, pentru acest aventurier italian, era o perpetuă căutare de plăceri noi, obţinute pe cale erotică, numele său rămînînd pînă astăzi sinonim cu cel al seducătorului slături de cel al lui Don Juan. Ni se pare interesantă remarca despre faptul că el este primul dintre cazurile expuse aici care s-a folosit în această întreprindere mai mult de aptitudinile sale, de o anumită şiretenie, decît de putere socială sau a banului. Ca o ciudăţenie, care pentru un psihanalist ar însemna un bun prilej de studiu, lui Casanova îi plăcea în mod special să seducă soţiile şi fiicele amicilor, cîteodată pe amîndouă împreună. El făcea adesea baie împreună cu partenerele sale, într-o cadă specială pentru două persoane, iar cînd era cazul, dimineaţa, îşi invita ocazionalele partenere la ceai 50 de stridii, probabil crude pe care obişnuia să le consume

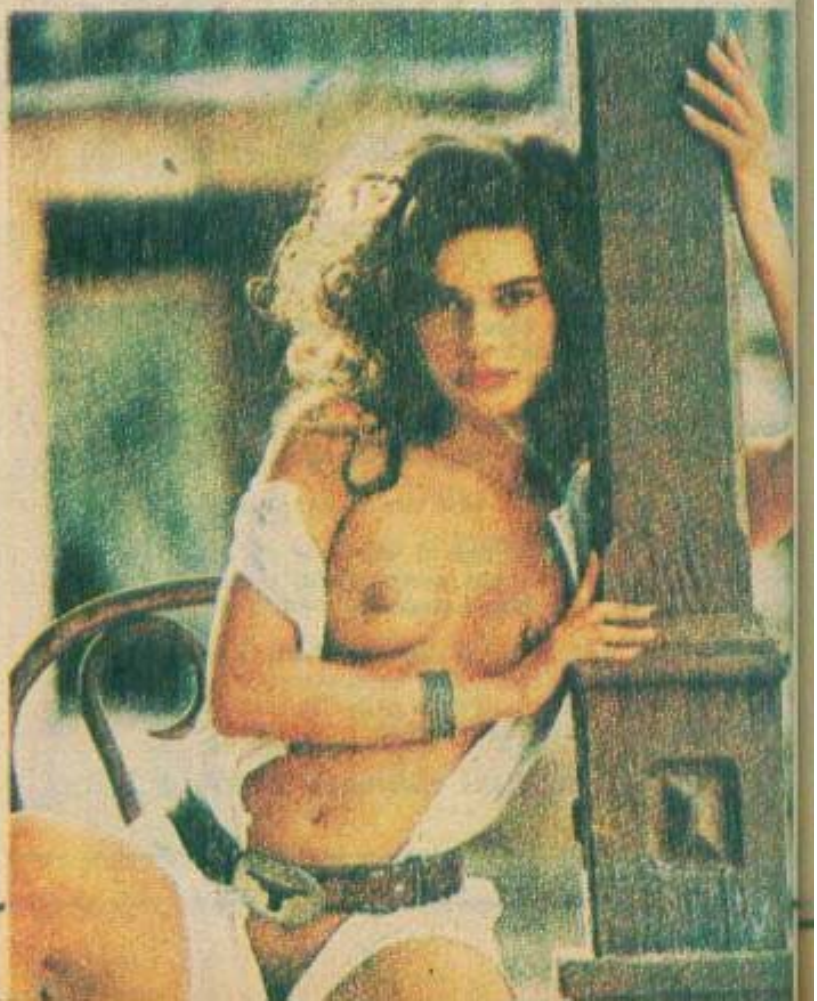

micul dejun, considerînd că acestea au valoare afrodisiacă.

ECATERINA CEA MARE (1729—1796)

Celebra împărăteasă a Rusiei, care a dominat cu personalitatea sa bună parte din veacul al XVIII-lea european, care a continuat cu succes planul rusesc de expansiune teritorială, mai ales către est, fiind de pildă unul dintre principalii regizori ai primei împărţiri a Poloniei, avea ciudate tablouri amoroase. Totdeauna nesatisfăcută sexual, Ecaterina cea Mare dorea să aibă raporturi de 6 ori pe zi, dispunînd, în mod oficial, de 21 de amanţi, deşi în realitate aceştia nu erau mai puţini de 80. Cunoscută şi ca insomniacă, împărăteasa pretindea, contrar părerii acreditate de majoritatea medicilor şi fiziologilor, că acest fapt este valabil numai în cazul bărbaţilor, că sexul este cel mai bun somnifer. Ea dispunea de un sistem special de selecţionare a amanţilor, condus de Roperson, medicul ei personal, şi de madam Protas, una dintre doamnele sale de încredere. Nu ştim exact după ce criterii îi recrutau ei pe viitorii parteneri ai împărătesei, cert este însă că numai după ce erau examinaţi medical şi puşi la încercare erau declaraţi apţi pentru a o satisface.

MARCHIZUL DE SADE (1740—1814)

Omul căruia i se datorează cuvîntul „sadism" a dus o viaţă de libertinaj, plină de scandaluri şi sistematic marcată de infidelitate şi perversiune sexuală. Contele Donatien Alphonse François de Sade — nu ştim din ce motive se recomanda ca „marchiz" — a fost un bărbat frumos, dar „un fanatic al viciului". Devenind foarte cunoscut încă din vremea faimoasei afaceri Rosa Keller, în care torturase o prostituată parizianâ, el a fost judecat, în contumacie, şi condamnat la moarte pentru participarea sa, la Marsilia, la un scandal de proporţii, o orgie în care s-a dedat la sodomie şi tortură sexuală, îndopîndu-şi partenerii cu... bomboane de ciocolată. Graţiat de rege, de Sade scrie mai multe romane şi piese de teatru, între care **„100 de zile ale Sodomei"**, în care descrie 600 de variante de depravare sexuală. De bună seamă că şi el a fost unul dintre cazurile tipic-patologice care îi vor fi inspirat lui Sigmund Freud celebra teorie, dovadă fiindu-i sfîrşitul, petrecut la Charenton, într-un azil de alienaţi, unde şi-a petrecut ultimii unsprezece ani din viaţă.

DOMNIŞOARA DUBOIS (către 1770)

Un alt caz care a făcut vîlvă în Franţa din a doua parte a secolului XVIII, comparabil cu acela al marchizului de Sade, pe care l-a inspirat oarecum, imitîndu-l la rîndul său. Avară şi perversă, „iubirea sa pentru aur nu avea egal decît în iubirea pentru plăcere", cum notează un cronicar de epocă. La un moment dat, actriţa Dubois şi-a întocmit o listă a amanţilor pe o perioadă de douăzeci de ani. Rezultat final: 16 527 de bărbaţi, aproximativ 3 pe zi! Întocmai ca şi de Sade, către sfîrşitul vieţii a căzut şi ea în patima confesiunii literare, scriind un roman intitulat **„Filosofia de budoar"**, în care personajul principal, evident o femeie, M-me de Saint-Ange (ce nume!), declară cu cinism într-un pasaj: „În douăzeci de ani de căsătorie eu am avut între 10 şi 12 mii de amanţi"...

REGELE LAPETAMAKA (către 1778)

Multe aberaţii sexuale au fost, de-a lungul istoriei, de sorginte cutumiară sau religioasă, la populaţiile primitive putînd fi întîlnite diverse practici, dintre cele mai stranii. În timpul celei de-a treia călătorii pe care o face în Polinesia, în 1777, vestitul explorator englez, căpitanul James Cook, a ajuns cu corabia în arhipelagul Tonga, aflat în apele Pacificului de sud, cîteva grade deasupra Tropicului Capricornului. Aici domnea peste populaţia locală regele Lapetamaka al II-lea, atunci în vîrstă de 80 de ani. Încă viril şi cu părul negru ca smoala, regele afirma că avea datoria de a deflora toate fetele din insula peste care îşi avea stăpînirea. El mai susţinea că, dată fiind această menire a lui, nu avusese niciodată de două ori aceeaşi femeie şi că se achita încă de sarcina sa de 8 pînă la 10 ori pe zi.

LOLA MONTES (1818?—1861)

Fiind un nume puţin obişnuit pentru o irlandeză, e de presupus că dansatoarea şi aventuriera care l-a purtat îl împrumutase sau şi-l compusese liniştit, cum era moda şi cum a şi rămas în lumea actriţelor pînă astăzi. Se spune că încă de la vîrsta de 13 ani descoperise că-şi poate vinde foarte avantajos trupul pentru bani. Era capricioasă, cel puţin după ce devenise oarecum celebră. De pildă, a refuzat favorurile vice-regelui Poloniei pe motiv că... avea dinţii cariaţi. Tot ceea ce dorea însă, obţinea. După ce a avut 3 soţi şi nenumăraţi amanţi — unii dintre aceştia ce-

→

RECORDURI... erotice

lebri, cum ar fi Franz Liszt şi Alexandre Dumas-tatăl — Lola a devenit amanta regelui Ludovic I de Bavaria, care a făcut-o baroană de Rosenthal şi contesă de Landsfeld. Regele se confesa că ea „realiza miracole cu muşchii părţilor intime" şi că el i-ar oferi şi regatul său pentru că ea îi procura „zece orgasme în 24 de ore". Influenţa pe care această femeie a exercitat-o asupra regelui bavarez a fost atît de totală şi nefastă, încît pînă la urmă în ţară a avut loc o revoluţie în urma căreia monarhul a trebuit să abdice. Lola a fugit în Anglia, apoi în îndepărtata Americă, unde a dansat, a dat lecţii de dans şi s-a prostituat, devenind metresa a numeroşi americani bogaţi. Către sfîrşitul vieţii, probabil avînd mustrări de conştiinţă, ea şi-a pus averea şi energia în slujba salvării femeilor decăzute.

SARAH BERNHARDT (1844—1923)

„Divina Sarah", cum a numit-o Oscar Wilde, a fost o mare actriţă, cu merite profesionale incontestabile, dar cu o viaţă personală turbulentă şi guvernată de hybrisul erotic într-o măsură mai puţin obişnuită. Biografii susţin că viaţa ei artistică a fost augmentată în mod special de cea intimă în care ar fi intrat nu mai puţin de peste 1 000 de amanţi, artişti ei înşişi sau potentaţi ai momentului, aventurieri sau fanatici ai scenei, amatori de nemurire prin contaminare, campioni ai budoarelor sau pur şi simplu obsedaţi ai vieţii sexuale, care îşi vor fi plătit cu vîrf şi îndesat robia patimilor. Între ei doar un singur nume rămas celebru din cu totul alte motive: Edmond Rostand, mare poet al limbii franceze. Pentru a nu împlieta în plus imaginea acestei dive de la sfîrşitul secolului trecut, reproducem remarca uneia dintre colegele ei de scenă, dincolo de subiectivitatea şi invidia care în mod cert se află ascunse în ea: „Acesta era modul în care se cheltuia pentru a deveni bogată". Nu dispunem de amănunte despre bogăţia la care ajunsese actriţa în ultima parte a vieţii sale, dar menţionăm un singur amănunt: la bătrîneţe, Sarah dormea într-o raclă din lemn de trandafir tapetată cu scrisorile numeroşilor ei iubiţi.

GABRIELE D'ANNUNZIO (1863—1938)

Alături de Marinetti, Papini şi alţii, d'Annunzio reprezintă un capitol special din istoria literaturii italiene. Încă de la volumul **„Intermezzo di rime"** (1883), poetul, dramaturgul, romancierul şi, în egală măsură, aventurierul se impune prin libertinaj estetic şi nu numai atît. Nu întîmplător proza pe care o publică un an mai tîrziu se intitulează **„Il libro delle vergini"** — **„Cartea fecioarelor"**. Dincolo de activitatea sa de la ziarul **„Il giorno"**, promotor al fascismului italian şi european, d'Annunzio rămîne un excentric al moralei erotice, declarînd — probabil pe vremea cînd lupta în primul război mondial ca pilot — că „un soldat adevărat trebuie să fie gata oricînd" — referindu-se mai mult la calitatea virilă a subiectului. Viitorul preşedinte al Academiei italiene îşi lua şi în luptă prezervative frumos aranjate într-o tabacheră care aparţinuse lui Napoleon Bonaparte. Se povesteşte că a fost văzut la vînătoare călărind alături de o femeie despuiată, întrînd cu ea în sala de mese a unui mare hotel, şi că dormea pe o pernă plină cu bucle din părul amantelor sale, sau că servea vin la masă dintr-o carafă făcută din craniul unei virgine care se sinucisese din cauza lui. Utiliza, ca afrodisiac, stricnina. D'Annunzio, a cărui aventură cea mai celebră a fost actriţa Eleonora Duse, se lăuda public de a fi prilej de mare ură pentru o mie de soţi.

RASPUTIN (1871—1916)

Numele Rasputin (sau Rasputnik) i l-au dat oamenii din satul său natal şi ar avea, în consens argotic, semnificaţia de „desfrînatul". Misticul rus care va ajunge curînd de notorietate va merita într-adevăr toată vina acest nume-poreclă. Dispunînd de o capacitate persuasivă ieşită din comun, acest popă-diavol canaliza prin mijloace numai de el ştiute fervoarea religioasă a admiratoarelor sale către sex. Erijîndu-se într-un fel de „mîntuitor şi tămăduitor" şi speculînd în propriul său avantaj potenţiala perversiune care se ascunde de multe ori în spatele bigotismului religios, el a reuşit să seducă sute de femei, de la simple ţărănci analfabete la aristocrate dintre cele mai rafinate, creîndu-şi o aură cu totul specială în epocă, aură ce avea să-i deschidă inclusiv porţile curţii imperiale de la Petersburg. Se afirmă că reuşise să dobîndească deplina încredere a ţarului şi a ţarinei prin aceea că alina suferinţele fetelor lor bolnave de hemofilie (predispoziţie ereditară la hemoragii, datorită insuficientei puteri de coagulare a sîngelui), devenind un obişnuit al curţii şi sfătuitor al familiei imperiale. Din această poziţie privilegiată, prin care dispunea de o mare influenţă, „satirul negru" a sedus un număr mare de femei nobile, care ajunseseră chiar să-i dispute favorurile. El le primea în camera sa de sacerdot, bineînţeles sub pretexte religioase. S-a spus despre el, ceea ce este probabil exagerat, că ar fi avut relaţii intime chiar şi cu ţarina şi cu tinerele sale fiice. Sub acest aspect a avut puţini rivali în istorie.

MATA-HARI (1876—1917)

În mod cert, cea mai celebră spioană şi metresă după Dalila şi o curtezană mai mare decît doamna de Pompadour, Mata-Hari, pe numele ei adevărat Margaret Zelle, spiona pentru germani în timp ce-şi exercita meseria de dansatoare la Paris.

Toate acestea în atmosfera de tensiuni politice şi rivalităţi militare care avea să ducă în cele din urmă la declanşarea primului război mondial. Ea îşi recruta amanţii mai ales dintre personalităţile politice, printre acestea numărîndu-se Jules Cambon, preşedintele consiliului francez, prinţul Germaniei, primul ministru olandez şi ducele Brunswick, prin care a ajuns să afle numeroase secrete militare. I se pune în seamă moartea a circa 50 000 de militari aliaţi (aproximativ cinci divizii, adică o armată!) şi succesele mai multor operaţii militare. Dar ea se dăruia bărbaţilor nu numai pentru a le smulge secrete, ci şi pentru bani, ceea ce îi va fi oferit credibilitate în faţa acestora, adormindu-le vigilenţa. În realitate, Mata-Hari detesta bărbaţii, reminiscenţă cauzată de brutalităţile la care o supusese fostul ei soţ. Asta nu o împiedica însă ca după obositoarele ore de repetiţii să meargă să se „relaxeze" în bordelele franţuzeşti. După ce a fost condamnată la moarte pentru spionaj, mai mulţi dintre foştii ei amanţi potentaţi, pe care îi cumpărase şi-i vînduse, s-au zbătut totuşi s-o scape de plutonul de execuţie, dar în zadar.

REGELE IBN-SEOUD (1880—1953)

Lumea islamului, cu îngăduitoarea sa dogmă în privinţa poligamiei, cunoaşte nenumărate cazuri care ar putea figura cu succes printre cele relatate aici. O lectură mai atentă a cărţii celor **„O mie şi una de nopţi"** este, după părerea noastră, cea mai la îndemînă probă. Oare atitudinea Şeherezadei nu este tocmai reacţia unei morale ancestrale împotriva abuzului erotic! Dar cazul pe care-l expunem aici nu este unul legendar, ci unul apropiat de vremea noastră, despre care există mărturii certe: de la vîrsta de 11 ani şi pînă la moarte, la 72 de ani, Ibn-Seoud, monarhul Arabiei Saudite, a avut raporturi sexuale cu cîte trei femei în fiecare noapte, cu excepţia perioadelor cînd era plecat la război!

MAE WEST (n. 1892)

„Partea cea mai minunată a activităţii mele a avut loc în pat", răspundea legendara stea unui ziarist care a întrebat-o unde şi-a redactat memoriile. Nu se cunoaşte exact numărul amanţilor ei şi nici la ce vîrstă şi-a diminuat sau încetat viaţa amoroasă, dar această vedetă a scenei şi ecranului, al cărei nume a devenit sinonim cu acela de „vamp", s-a numărat cu siguranţă printre femeile cu viaţa amoroasă cea mai intensă. În memoriile sale de care aminteam, ea descrie actul pe care l-a avut împreună cu un partener prodigios, pe nume Ted, şi care a durat 15 ore fără întrerupere, ceea ce ar putea fi, să recunoaştem, un adevărat record de maraton sexual.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Alfred Kinsey, profesor de zoologie la Universitatea din Indiana, S.U.A., expune, într-o faimoasă anchetă asupra sexualităţii, făcută pe o perioadă de zece ani, cazul unui bărbat al cărui număr de acte sexuale era de 33,1 (în medie) pe săptămînă (adică aproximativ 52 000 de raporturi pentru perioada cercetată, cam de 5 ori pe zi), aparent fără influenţe dăunătoare asupra sănătăţii lui. Alţi cercetători au găsit exemple de persoane care avuseseră raporturi sexuale de circa 2 ori pe zi, timp de 30 de ani. Dar şi acestea din urmă se încadrează tot în domeniul excepţiilor. Dincolo de patologic, viaţa sexuală trebuie scoasă de sub incidenţa cantitativului, a competiţiei cu obsesia, ea avînd un rol esenţial în echilibrul fiziologic şi psihic al omului adult. Tot Kinsey a dat o cifră aproximativă pentru frecvenţa actelor sexuale pentru o populaţie masculină standard, examinată: 2,3 pe săptămînă, calculată pe întreaga perioadă dintre pubertate şi andropauză. Dar lăsînd la o parte cifrele, afirmăm, în deplin consens cu ştiinţa şi cu morala, că actul erotic trebuie neapărat eliberat de sub tirania performanţei sterile şi nesănătoase şi integrat armonic şi estetic în marea minune a existenţei omeneşti care se numeşte dragoste. **(V.P.)**

ÎN DRUM SPRE CINEMATOGRAF

Încrederea deosebită în tot ceea ce se adresează privirii, în tot ce este cunoscut pe cale vizuală a constituit şi constituie o predispoziţie şi o trăsătură de prim ordin a forţei umane. În general, oamenii au avut dintotdeauna o receptivitate sporită faţă de tot ceea ce a îmbogăţit zestrea de mijloace prin care căutau să-şi apropie spaţiul vizual. La noi, numeroase zicători şi proverbe, strigături şi ghicitori au ca subiect văzul, în conştiinţa românului neflind nimic mai preţios decît „lumina ochilor".

De consemnat că după numai o lună de la comunicarea făcută la Academia de Ştiinţe a Franţei privind „noua artă a secolului — daghereotipia" la 16 februarie 1839, publicaţia ieşeană **„Albina românească"** aducea ştirea la cunoştinţa cititorilor săi, tipărind în acelaşi an alte patru însemnări despre „secretul şi propăşirea daghereotipiei".

Încrederea românilor în noua modalitate de „zugrăvire a realităţii prin razele soarelui" este sugestiv confirmată de **„Gazeta Transilvaniei"** care, în numărul său din 19 iunie 1840, apreciază că „daghereotipia şi electromagnetismul par a fi pregătitoare de o reformă mare în sfera măiestriilor". Într-o vreme cînd ştirea despre invenţia lui Niepce şi Daguerre nu făcuse încă ocolul pămîntului, primele daghereotipuri intrau deja în dotarea Colegiului „Sf. Sava" din Bucureşti (în anul 1840) şi Academiei Mihăilene din Iaşi (în 1841), pentru ca din 1842 să apară în marile oraşe ale ţării primele ateliere fotografice destinate marelui public.

Carol Popp de Szathmary. Portret de tinereţe

De acum, orice noutate în domeniu este salutată cu entuziasm. De pildă, primul spectacol de DIORAMĂ din ţara noastră este anunţat printr-un afiş, descoperit la Arhivele Statului Braşov, astfel: „Vineri, 6 septembrie 1844 şi în zilele următoare, de la orele 10 dimineaţa la 6 seara, se poate vedea zilnic o DIORAMA, aici pînă acum nevăzută, de noi aflată numai de curînd, compusă din 12 faimoase chipuri din ţări străine făcute cu daghereotipul, care în privinţa aceasta nu înşală, ci reproduce natura cum este ea".

Creativitatea românească devansează receptarea noutăţilor în tehnica şi arta fotografică în luna aprilie 1854, cînd Carol Popp de Szathmary realizează în timpul războiului ruso-turc al Crimeii primul reportaj fotografic de război din lume constituit dintr-un album cu aproape 200 fotografii (scene de luptă, imagini din ambele tabere aflate în conflict, generali, ofiţeri şi soldaţi) multiplicat şi difuzat în diferite ţări europene (Franţa, Anglia, Rusia etc.).

Aflîndu-ne în epoca precinematografului, putem găsi în acest prim reportaj de război şi ideea de film, de succesiune a fotogramelor şi de legătură cadru cu cadru. În acest sens, să nu uităm că în anul 1895, **mutascopul** americanului W.K.L. Dickson utiliza o serie de fotografii care, răsfoite, creau spectatorului iluzia mişcării! Iată de ce abundenţa albumelor fotografice realizate de fotografii noştri în această perioadă justifică într-o oarecare măsură propunerea noastră privind un posibil drum românesc al fotografiei spre... cinematograf.

Ca şi mai tîrziu, în cazul filmului, fotografia a fost implicată de la începuturi, major, în evenimentele politice ale timpului. Astfel, la 11 octombrie 1857, Szathmary fotografiază momentul deschiderii Adunării ad-hoc din Bucureşti, iar Nestor Heck execută, la Iaşi, o fotografie cu deputaţii ţărani din Divanul ad-hoc al Moldovei, pentru ca acelaşi Szathmary să realizeze la 24 ianuarie 1859 primul fotomontaj cunoscut la noi: portretele celor 57 de deputaţi care votaseră Unirea Principatelor.

Dacă primul album privind **„Armata română. Diverse regimente"** a apărut în anul 1866, Războiul de Independenţă marchează introducerea oficială a fotografiei şi atelierelor fotografice în structurile armatei. Astfel, în 1877, iau fiinţă, din iniţiativa generalului dr. Carol Davila, primele ateliere fotografice militare la Serviciul Sanitar al Armatei şi la Farmacia Centrală a Armatei, al căror angajaţi au executat numeroase imagini pe cîmpurile de luptă de la Plevna şi Rahova, de la Griviţa şi Vidin.

În fototeca şi la Cabinetul de stampe ale Bibliotecii Academiei Române se păstrează încă nume-

roase imagini cu mențiunea: „Foto: Serviciul Sanitar al Armatei". De altfel, în cadrul Expoziției de arte și industrii române, deschisă în anul 1880 în Capitală, Spitalul Militar București este distins cu „Medalia de Aur" pentru fotografiile realizate în campania 1877—1878.

În continuare, interesul armatei pentru fotografie crește constant, înregistrîndu-se noi dovezi în acest sens: albumul **„Expediția bricului «Mircea»" și a crucișătorului «Elisabeta» în 12 țări europene și africane"** (1895); albumul **„Instantanee"** luate de căpitanul T. Maltopol din cavalerie (1896); în aprilie 1901, primul concurs național de artă fotografică este cîștigat de locotenent dr. Popescu-Iași, iar în mai 1902, cu ocazia aniversării a 25 de ani de la cucerirea independenței de stat, apare **„Albumul Armatei Române"**, care cuprinde 245 de fotografii semnate de Al. Antoniu și lt. Eliad.

Pe coperta albumului **„Comemorarea lui Ștefan cel Mare. 400 de ani"** tipărit în 1904 apare pentru prima dată mențiunea: „Foto: Regimentul 1 Geniu" — dovada reorganizării și concentrării vechilor ateliere fotografice ale armatei la această unitate. De altfel, în baza decretului 2893 din 24 octombrie 1909, aici s-a înființat compania de specialiști care avea în subordine și o secție de fotografie militară („Monitorul Oastei" nr. 46 din 7 noiembrie 1909, p. 339) cu misiuni distincte. „Personalul trebuie să fie pregătit a lucra nu numai în condiții de atelier, dar și în condiții de campanie. Îndeosebi se vor dezvolta următoarele domenii: fotografieri de documente (hărți, acte), reducerea și amplificarea lor; fotografieri de lucrări de apărare; fotografieri panoramice din puncte de observație cu identificarea pe hartă a zonelor văzute și nevăzute etc. („Memorialul Geniului", nr. 11—12/1923, p. 13).

Fotografia devenea astfel o specialitate militară distinctă care avea să aducă mari servicii apărării țării (recunoașteri fotografice etc.), lăsînd filmului o altă cale, paralelă, de dezvoltare și afirmare, fără să se despartă, însă, definitiv — mulți ani de-acum înainte cele două specialități militare fiind organizate unitar, într-un serviciu fotocinematografic al armatei.

■ VIOREL DOMENICO

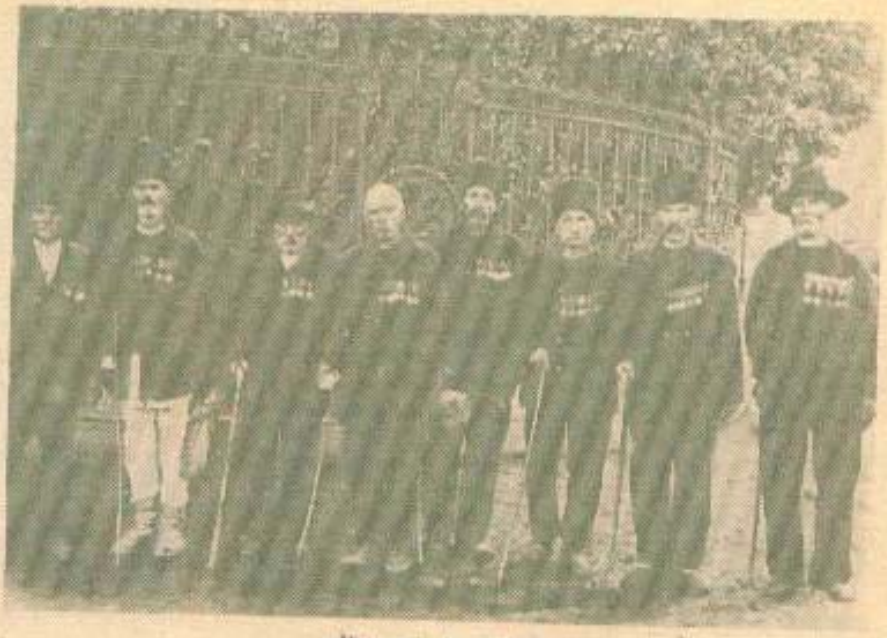

Veterani de război

Dorobanți

MOŞTENIREA LUI CAROL POPP DE SZATHMARY

Mai întîi au fost imaginile, apoi cuvintele... Nu este doar un joc de cuvinte inspirat de faimoasa aserţiune cu care începe textul Vechiului Testament. Ci definirea unei realităţi caracteristice actualei ere a exploziei informaţionale. Realitate, se spune, emblematică pentru timpurile de azi — exprimată, în chip aparte, şi de Revoluţia română din decembrie 1989, „Premiera mondială" pe care a constituit-o retransmisia TV în direct — în lume — a revoltei populare anticomuniste din România, iar, în împrejurările ulterioare, reacţia în lanţ din domeniul presei s-au contopit într-o simbolică înmănunchere a ceea ce reprezintă mass-media în mitologia civilizaţiei contemporane. În măsura în care nu împletează asupra puterii cuvîntului scris, impactul vizualului apare, totuşi, copleşitor. Reluînd o afirmaţie din celebrul film al anilor '40 „Cetăţeanul Kane", „Imaginea e secolul douăzeci însuşi, ea pune lumea în mişcare". Secvenţele TV şi casetele video, peliculele documentare s-au adăugat multitudinii de instantanee fotografice care, completîndu-se reciproc, concură la a intra în arhiva istoriei evenimentelor de anul trecut din ţara noastră. E cazul, de aceea, să ne reamintim că, la capitolul atît de vast al fotografiei, România a dat un precursor de mînă întîi în acea perioadă a începuturilor ei, acum un veac şi jumătate, cînd ţara noastră se afla pe pragul intrării în epoca modernă.

Foto la... „Hanul Verde". Imediat după 1840, în ţară pătrundea cu rapiditate proaspăta tehnică a fotografiei. Mai cu seamă la Bucureşti apar în acei ani ateliere înfiinţate de persoane venite de prin alte părţi, precum I. Pohlmann, Vilhelmina Priz (o femeie!), cehul Anton Chladek, mai apoi, W. Wollenteit. Printre aceştia, la stabilirea sa definitivă în oraş, în 1843, îşi deschide un atelier de pictură şi fotografie şi românul ardelean Carol Popp de Szathmary, în zona de la Curtea Veche, se pare că în localul numit „Hanul Verde", unde şi-ar fi avut şi prima locuinţă. Născut la Cluj, în 1822, Szathmary ar fi trebuit să devină preot. Reprezentanţi din familia sa, foarte veche (Szathmary = Satu Mare?!), fuseseră intelectuali şi demnitari religioşi. Dar împrejurările vieţii (angajîndu-se, după moartea tatălui, la Cancelaria de stat din Sibiu, îl cunoaşte pe pictorul Franz Neuhauser) i-au deschis calea spre pictură şi desen.

Ca şi alţii de vîrsta lui, resimţind nevoia lărgirii orizontului spiritual, Szathmary pleacă în Apus, documentîndu-se şi urmînd studii de artă la München, la Viena, dar şi în Italia şi, probabil, Franţa. La reîntoarcere, ajuns la Bucureşti, şansa îi surîde şi e numit în 1840 pictor al domnitorului Al. Ghica, slujbă oficială pe care şi-o va păstra şi sub Gh. Bibescu şi Barbu Ştirbei. Tot de atunci datează, potrivit documentelor, şi preocupările sale fotografice. Face la Colegiul Sf. Sava primele lui dagherotipii cu un aparat, din cele ce proveneau din Franţa, adus de înimosul Petrache Poenaru, urmaşul lui Gheorghe Lazăr la organizarea, pe baze noi, a învăţămîntului românesc. De altfel, imediat după apariţia în lume a fotografiei, la începutul anului 1839, gazeta „Albina Românească" de la Iaşi dădea această informaţie: *„O nouă aflare a revărsat o nouă strălucire asupra epocii noastre. Daguerre era pînă acum cunoscut în Franţa de zugrav..."* (pictor — n.n.).

Nou-născutul cu doi părinţi. De fapt, în acelaşi an 1839, francezul Louis Daguerre pe de o parte şi respectiv, englezul William Talbot anunţaseră, fiecare separat, inventarea procesului de fotoreproducere a imaginilor. Primul realizase, prin impresionarea unei plăci de cupru, aşa-numita *dagherotipie*, celălalt, folosind un procedeu de tratare chimică a hîrtiei, obţinuse ceea ce s-a spus a fi *„desene fotogenice"*; pentru că imaginile negative ale lui Talbot ofereau posibilitatea de a fi reproductibile, această tehnică (*calotipie*) va fi modelul propriu-zis al fotografiei. Privită iniţial ca un soi de meşteşug, al cărui practicanţi au proliferat vertiginos în mai toate ţările europene, fotografia face paşi foarte repezi, devenind curînd şi o aspirantă îndrăzneaţă la Parnasul artelor (interesant e că destui fotografi, mai mult sau mai puţin pionieri ştiinţifici au manifestat, probabil pentru a atrage clientela, predispoziţia de a purta haina artistului). Avînd afinităţi cu arta penelului, fotografia intră într-o concurenţă constructivă cu pictura, influenţîndu-se şi servindu-se una pe alta, fiind ulterior copărtaşe, cum au remarcat esteticienii, la afirmarea curentelor moderne, novatoare, din domeniul artei vizuale. Deja în preajma lui 1855, apelativul Nadar (pe numele adevărat, Gaspard-Félix Tournachon) desemna pe cel mai mare portretist parizian, cu albume în care figurau celebrităţi ale epocii, de la plasticienii Delacroix şi Daumier sau literaţii Dumas, Hugo, Baudelaire pînă la vestita tragediană Sarah Bernhardt; or, tocmai Nadar (care pornise, iniţial, ca grafician) va găzdui, în 1874, în grandiosul său atelier fotografic prima expoziţie a neînţeleşilor exponenţi ai impresionismului. Aşa cum în Anglia se va ilustra cu strălucire Julia Margaret Cameron, cu ale ei imagini fotoartistice de inspiraţie prerafaelită ori cu sugestii de sorginte biblică. Cît priveşte ţara noastră, fotografia este inclusă, în mod oficial, în rîndul artelor în 1864.

Deschizător de drumuri. El însuşi un acuarelist remarcabil, Szathmary avea un ochi deosebit de atent şi precis. Era un spirit iscoditor, cu neastîmpărul dorinţei de cunoaştere activă (a colindat prin multe locuri din ţară şi, de asemenea, a efectuat cîteva călătorii în afară, ajungînd pînă la graniţele Indiei). El este, de fapt, cel care introduce la noi viziunea realistă, cu „lucrul la faţa locului", ce se va impune după aceea prin opera picturală a unor Grigorescu şi Andreescu. A imortalizat, în număr mare, scene ilustrînd lumea şcolărească şi forfota bîlciurilor şi pieţelor, cu vînzători ambulanţi, surugii, lăutari, călugări, dar şi cu ţărani în straie tradiţionale; depăşind canoanele academismului, a adus, totodată, în prim-plan peisajul românesc, în variate ipostaze.

Se prea poate ca acest dar de a lucra rapid, „la minut" (acuarelele sale au fost numite de criticul de artă G. Oprescu *„stenografie în culori"*), să-i fi permis şi afirmarea ca primul nostru maestru al fotografiei. Pentru că, deşi toată viaţa sa a beneficiat de statutul de pictor şi fotograf oficial (din 1863 reinvestit de principele Al. I. Cuza şi ulterior de regele Carol I), Szathmary şi-a manifestat o poziţie de creator autonom. A practicat genul de portret în picioare, însă nu neapărat la comandă — şi „Generalul Carol Davila" dar şi „Tăietor de lemne" —, lăsîndu-l pe amicul său Chladek să se ocupe el mai mult cu aceasta; participant la toate episoadele majore ale timpului, a făcut tablouri de epocă, între care, probabil, imaginea reprezentîndu-i pe membrii guvernului provizoriu din 1848 şi, cu certitudine, Divanul ad-hoc al Munteniei apărut în 1858 pe-o pagină întreagă în gazeta franceză „L'Illustration"; a alcătuit albume, unul cu vederi din Bucureşti donat Doamnei Elena Cuza, altul „Rom

Peisaj acuarelă

nia", în 1867; în fine, nerecunoscut multă vreme ca atare, a fost, el, cel dintîi fotoreporter de front din lume...

În „linia întîi" a fotografiei. În 1853 izbucnește războiul Crimeii (ce se va purta în condiții modernizate, dată fiind explozia noilor tehnici, precum drumul de fier, telegraful sau... fotografia). La puțin timp, cu instinctul profesionistului de clasă, Szathmary se deplasează în zona ostilităților dintre trupele rusești și otomane desfășurate de-a lungul Dunării. Lucrînd într-o trăsură închisă în chip de laborator improvizat, materialul adunat va constitui obiectul mai multor albume, cu sute de imagini din ambele tabere, albume pe care le va dona ulterior unor capete încoronate, precum Napoleon al III-lea, Franz Joseph și regina Victoria. Răsplătit cu medalii de aur din partea acestora, Szathmary devine un nume cunoscut în Europa prin distincția ce-o capătă, pentru un exemplar similar, la Expoziția universală din 1855 de la Paris. Albumele, din păcate, au avut o soartă nefastă (cele dăruite, de pildă, împăratului francez și reginei Angliei dispărînd de pe urma unor incendii). E unul din motivele pentru care meritul întîietății ca reporter foto de front a fost atribuit, din ignorare, englezilor Robert Fenton și James Robertson, veniți și ei pe scena războiului Crimeii, dar după Szathmary. A contat, în repararea nedreptății, depistarea, tîrzie, a unui volum foarte rar (apărut la Paris în 1856!) al ziaristului Ernest Lacan, conținînd date lămuritoare cu privire la conflictul amintit.

Experiența anterioară îi conferă lui Szathmary privilegiul participării la campania din 1877—1878, alături de pictorii Nicolae Grigorescu, Sava Henția și G.D. Mirea. Însoțind trupele române în victoriosul război pentru independența țării, imaginile culese de pe cîmpurile de luptă (de astă dată avînd la dispoziție laboratorul foto de pe lîngă Serviciul Sanitar al Armatei condus de doctorul Davila) îi aduc medalia de aur la Expoziția de arte și industrii române de la București, în 1880. Și, ca o completare a portretului său, toc Szathmary, în admirația lui pentru portul național, a fost inițiatorul realizării unui set de fotografii cu tematică etnografică, un album cu tipuri și costume românești realizat de el circulînd, de altfel, la Paris încă în 1857. Abia după cîțiva ani, americanii W. Jackson, A. Gardner și L. Hoffman (în urma războiului civil din 1861—1865) vor cutreiera preeriile din vest pentru a imortaliza, în factură documentară, pitorescul modului de viață al triburilor indiene. Exemplul lui Szathmary la noi în materie de fotografie etnografică a fost urmat, imediat, de Franz Duschek, iar la răscrucea dintre veacuri, de Ioan Niculescu.

•

Casa proprie pe care Szathmary și-a ridicat-o, atunci cînd posibilitățile i-au permis, pe strada Enei nu mai există — ne informează George Potra, binecunoscut istoric al Bucureștiului —, ea fiind incendiată și distrusă în urma unui bombardament din cursul anului 1944. După dispariția dezastruoasă a albumelor despre războiul Crimeii, au pierit în asemenea împrejurări nenumărate alte mărturii documentare. Chiar și așa, moștenirea lui Szathmary (a murit în 1887), deși fragmentară, rămîne la fel de prețioasă. Entuziast și energic, cu lipsa lui de prejudecăți și marea-i disponibilitate, Carol Popp de Szathmary s-a impus în epoca de pionierat a fotografiei ca prototipul cel mai complet al fotografului cu personalitate artistică.

...În 1989, în toată lumea se sărbătoreau 150 de ani de la inventarea fotografiei, aniversare patronată de UNESCO. România, deși beneficiară unor merite de seamă în domeniu, n-a putut să marcheze acest eveniment și nici să organizeze tradiționalul Salon internațional de artă fotografică de la București. Dar, ca un făcut, prăbușirea regimului ceaușist s-a petrecut chiar la finele însemnatului an aniversar al debutului mondial al fotografiei, această inepuizabilă *„oglindă a timpurilor moderne"*. Mai mult, la finele deceniului '80, cînd, cum nota presa mondială, în cadrul profundelor schimbări din lume, *„evenimentele din România au bulversat toate pronosticurile și obișnuințele. Imaginile, proaspete și imprevizibile, au năvălit pur și simplu în cotidianul vizual"*.

■ DAN OZERANSCHI

Vînzătoare

Vedere din București

Toamnă sălăjană

Ce foc pe dealuri, arde şi privirea,
Prin curţi muntence vetre de jar string,
Livezile cu mere grele pling,
Călugări fug în munţi cu mînăstirea.

Ce foc pe dealuri, ce dogoare vie,
Cu gloanţ de aur frunze impuşcate,
Şi umblă soarele rănit prin sate,
La strungă lupii luna o ştirbie.

Ce foc pe dealuri şi cîtă tristeţe,
Ce toamnă-n flăcări, de sfîrşit de lume,
Nimic în mine nu mai are nume.

Mi-e sufletul pribeag prin tinereţe,
Spre primăvara neştiutei mume,
În aşteptarea altei dimineţe.

■ Maior VASILE PREDA

Ulpia Traiana

Ulpia Traiana, te-am clădit cu greu
Palmele întoarse către zei, cu plînsu
Doar cu stropi de sînge, înflorind mereu
Temelia-acestui timp de nepătruns

Taină eşti şi-acuma, Ulpia Traiana
Te-au călcat barbarii, ţi-au sculptat icoana
Noi te-am şters c-un bocet, te-am purificat,
C-un altar de inimi te-am iluminat,
Cu leac de legendă noi ţi-am legat rana
Să ne stai de veghe, Ulpia Traiana

Dragoste eternă ţi-am ciopîit în trepte,
Ca s-o urce-n veacuri fiecare fiu
Să se simtă-n sînge şi să se îndrepte
Spre izvoru-acesta limpezit şi viu

Dragoste eternă, fără de păcate
Glorie de-a pururi, pentru cei ce mor
Să-ţi păstreze-n tihnă hainele curate
Şi poemul tînăr şi nepieritor

Fiii tăi puternic nu te-au fost lăsat
Să rămîi în beznă, fără de liman
O, şi cîte jertfe au întunecat
Sufletul cel dacic lîngă cel roman.

Inima română fremătînd sub togă
Ţi-a croit veşmîntul, te-a înnobilat
Chiar dacă şi alţii azi îşi mai arogă
Dreptul la zidirea-ţi de altar curat.

Imnul greu de peceţi, răsunînd spre veacuri
Ne-a-nvăţat să spunem cît de mare-ai fost
Pentru orice rană versul are leacuri
Pentru orice piatră cîntul are rost

Ulpia Traiana, cum nu te-au găsit
Cei ce-n legi străine au murit de sete?
Tandre apeducte curg spre infinit
Către veşnicie versul să-l îndrepte.

Cine de pe-aceste plaiuri n-a iubit
Numele-ţi de-a pururi strălucind columnă
Cine-n adevărul fără de-asfinţit
N-a crescut cu basmu-ţi tînăr, împreună?

Mîndri au fost de tine, mîndri sîntem iar
Jupiter se pare că te-a vrut mireasă
Lui Zamolxis însuşi, el i-a dat în dar
Vrerea-ţi de regină, titlul de frumoasă

Ulpia Traiana, cît de mare eşti
Neamului acesta fi-vei mărturie
Ai ştiut din noapte zorile să creşti
Cald poem de suflet şi de apă vie

Am băut cu sete, am băut plîngînd
Şi era cu lacrimi pe jumate cana
Pentru toţi eroii ce s-au stins pe rînd
Să-ţi înalţe templul, Ulpia Traiana

Te-au călcat barbarii, ţi-au sculptat icoana
Noi te-am şters c-un bocet, te-am purificat
C-un altar de inimi te-am iluminat
Ca să fii tot mîndră, Ulpia Traiana!

■ CAMELIA POPESCU

Am să-ţi spun

Am să-ţi spun adevărul: se face tîrziu
în pîlpîirea frunzei văd un semn vinetiu
în ochiul flămînd de-nceputuri
în vara stropită cu fluturi
în mîna ce cată sub pernă
un vis din iubirea eternă

Am să-ţi spun cu durere: spre seară
se sting adieri în tulpina de ceară
în trupul cu carnea rotundă
se-nchide o umbră, se moaie o undă
şi-o ploaie străveche insistă
în noaptea abstractă şi tristă

Am să-ţi repet: presimţiri
cad în crengi, în tăcute priviri
în păsări desfrunzite şi rare
cu aripi strivite de mare
în raza din soarele stors
în apa cu chipul întors

Am să-ţi spun adevărul: refuz
pădurea pustie-n auz
sărutul zăpezii-n fereastră
pleoapa închisă sub creastă
amurgul singerînd în vacanţă
şi mîna-ţi căzută pe cîntă...

■ MIHAI BARDICI

Moldova istorică

De la un timp,
În fiecare noapte,
Învăluit într-un fel de ceață ori fum,
Mi se arată,
Cutremurîndu-mi ființa
Marele Voievod,
Domn al acestor pămînturi,
Măritul Ștefan.
Vine galopînd
De undeva din nord
Și nu-i văd limpede chipul,
Doar tunetul glasului său îl aud:
„MOLDOVA... n-a fost a mea
și nu e a voastră,
ci a urmașilor voștri,
și-a urmașilor urmașilor voștri
în veacul veacilor!"
Și-i tropot de copite
Peste munți răsunînd...
— Doamne, sar înspăimîntat
Din somn,
Cu ce am greșit și cînd?!
Măritul Ștefan
Mi se va arăta și la noapte
Pe un cal alb galopînd.

■ AUREL PENTELESCU

Cei patruzeci de mii

Ninge blînd la Valea Albă
Doamne, Ștefane Mărite,
Iarna ta de veșnicie
Peste arme imblînzite.

Doamne, uriaș ca pustiul
Lupii sufletelor noastre,
Zările se trag sub pleoapa
Buciumărilor albastre.

Calcă sfinții prin Moldova
Rugăciuni înmiresmînd,
Doamne Ștefane, bărbate,
Prin icoane viscolind.

Ninge blînd la Valea Albă
Ca-ntr-un somn de herghelii
Sub căpestrele ninsorii
Tu visezi galopuri vii
Iar prin cerul de deasupra
Trec cei patruzeci de mii.

■ MIHAI ANTONESCU

Cîntecul vaporului de cursă lungă

O, vapor de cursă lungă,
Plin de nerăbdare aștepți
Să înfrunți
Din nou
Oceanul
Cu metalicii tăi piepți!
Trenuri lungi, cu marfă, vinuri
Duci cu tine peste ape
Și mașini
Și călători...
Curioșii stau aproape
Iar tu mîndru te înalți
Ca un munte lîngă chei,
Neclintit de vînt și valuri,
Zeu al mării între zei!
Știi atîtea, ai umblat
Peste mări, peste oceane
Și la poli
Ai înfruntat
Ghețuri,
Geruri,
Uragane;
Nu te-a-ntors din drum
Furtuna
Și nimic nu te-a supus,
Nici un lucru,
Cît de mare,
Greu nu ți-a părut de dus,
Dar de-ai încărca în cală
Tot ce-n inima mea
Port,
O, vapor de cursă lungă,
N-ai putea să pleci
Din port!

■ Locotenent-major IOAN POPA

Dans în penumbră

Dacă ar fi
să pătrund înserarea
cu măreția ierbii
răsfrîntă într-o undă,
aș da drumul atîtor reîntoarceri
să-mi cutreiere sufletul
ca-ntr-un joc inegal
ce nu vrea să mă frîngă.

Dacă ar fi
să pătrund pentr-o clipă
în dansul Clepsidrei
doar de tine știut;
ți-aș crede lacrima —
iris de cerb
nenăscut...

Dacă ar fi
să ajung saltimbancii
la țărmul nopții
tîrzii și pierdute,
aș spune că umbra ta
nu e umbră,
ci doar luminile sînt
revolute.

■ Plutonier-adjutant MARIUS C. NICA

UN ROMÂN SPULBERĂ SOMNUL ARTEI EUROPENE

În anul 1916, în plină desfășurare a primei conflagrații mondiale, conștiința artistică a Occidentului era zguduită de o explozie pe care Saşa Pană o caracterizează drept „insurecție": apariția dadaismului, fenomen care a bulversat într-o manieră profundă concepțiile asupra literaturii, a dinamitat spiritul suficient, de „peltea zaharisită" care încătușase gîndirea artistică. Mișcarea Dada — cu mult mai mult decît un simplu curent, decît o școală literară, „o pușcă încărcată cu zgomot pur" (cum o definește F. Brunea) — avea să determine o rupere radicală cu vechile (și învechitele) clișee, constituind temelia unor orientări noi care, fiecare în parte, urmau să provoace adevărate revoluții ale concepțiilor privind rolul, simbolurile, sursele artei.

Inițiatorul și liderul unanim recunoscut al acestei mișcări contestatare a fost poetul și eseistul Tristan Tzara. S-a născut la 16 aprilie 1896 la Moinești, județul Bacău, numele său adevărat fiind Samuel Rosenstock. Semnele prevestitoare ale concepției sale despre artă apar de timpuriu, încă din adolescență; din prietenia cu I. Iovanaki (viitorul poet Ion Vinea) și Marcel Iancu, artist plastic, se naște în 1912 revista „Simbolul", care militează fervent pentru o artă modernă. Tot în această perioadă se „naște" și pseudonimul lui Samuel, care urma să devină sinonim cu dadaismul.

Tristan Tzara părăsește România în toamna anului 1915, după încheierea studiilor liceale. Se îndreaptă spre Elveția și se stabilește la Zürich, unde intră într-un cerc cosmopolit de tineri pe care, inițial, îi legau ideile pacifiste. Alături de Hans Arp și Hugo Ball, Tzara este considerat ca fondator al acestui grup, care își avea sediul la cabaretul Voltaire al lui Hugo Ball. Acei tineri, revoltați împotriva tiparelor meschine, hotărîți să schimbe lumea, organizează la cabaret spectacole care sfidează simțul estetic burghez; prima manifestare de acest fel are loc la 14 iulie 1916. Spre surprinderea lor, tinerii „furioși" constată că mișcarea lor prinde contur, începe să-și contureze ideile; ei hotărăsc fondarea „oficială" și pentru „botezul" mișcării este desemnat Tristan Tzara — conducătorul spiritual necontestat. Consecvent principiilor mișcării, ce negau convenția artistică și barierele artificiale impuse spiritului, Tzara propune numele Dada, care, după cum arată el însuși, „nu înseamnă nimic". După cum notează mai tîrziu Marin Mincu, tocmai „aceasta este descoperirea pe care o favorizează și apoi o împinge pînă la ultimele consecințe experiența dadaistă": ideea că semnificantul este în esență vid. Această supoziție este confirmată chiar în definiția pe care Tristan Tzara o dă tehnicii dadaiste: „Poemul Dada? Luați un ziar, luați niște foarfece, alegeți un articol, tăiați-l, luați apoi fiecare cuvînt, puneți-l într-un sac, agitați... și scoateți ca dintr-un săculeț de lotol".

Tristan Tzara în 1914

Crezul artistic al grupării de la cabaretul Voltaire capătă rapid noi aderenți. În revista și la manifestările mișcării Dada se întîlnesc tot mai des numele unor creatori care aveau să influențeze puternic destinele artei interbelice: André Breton, Jean Cocteau, Paul Klee, Louis Aragon. Dada a însemnat o „reacțiune contra trecutului, a lichidat vechile morale. N-a fost o formulă" (Saşa Pană). Ea a dinamitat convențiile literare care sufocau atît spiritul creator, cît și pe cel receptor.

Mișcarea Dada, efemeră (în privința duratei) ca orice explo-

Afiș Dada (1917)

zie, se stinge, practic, în 1922, cînd se conturează spectrul separației membrilor săi între adepții constructivismului și cei ai suprarealismului — în fapt, curente generate de ideile dadaiste. În 1922, la Weimar, Tristan Tzara declară sfîrșitul dadaismului care, disprețuind toate sistemele

marile prefaceri înnoitoare încă nu izbucniseră în Occident, în cultura românească se făceau deja simțiți germenii revoluționari: Constantin Brâncuși, care a generat fundamentale schimbări de concepție în sculptură și în artele vizuale, Urmuz — considerat părintele „programatic" al

avangardei românești... Tristan Tzara este încă unul dintre nu puținele nume românești care ocupă un loc important în devenirea spiritualității universale.

■ **Căpitan GEORGE DAVID**

Tristan Tzara văzut de M.H. Maxy (1924)

literare, a disprețuit și propria sa revoltă atunci cînd aceasta tindea să devină rețetă.

Părintele spiritual al mișcării Dada n-a rupt însă legăturile sale cu avangardismul european, nici n-a capitulat în lupta pentru ideile generoase, lucru demonstrat de prezența sa în rîndurile Rezistenței franceze în anii celui de-al doilea război mondial. După o viață trăită sub semnul fierbinte al luptei împotriva șabloanelor, a artificiului și convenționalului, Tristan Tzara trece în neființă în ziua de Crăciun a anului 1963.

Aparent surprinzătoare, prezența unui intelectual român în fruntea unei mișcări care avea să revoluționeze gîndirea artistică europeană (și nu numai) a fost perfect posibilă și plauzibilă. Cultura românească a începutului de secol XX, deși în aparența întîrziată, era, de fapt, sincronizată în punctele principale cu cea europeană. Mai mult, în primul deceniu al secolului, cînd

Cîntec

am în capul meu un cal
care sare și-mi dă ghes
am în sînge o albină
vorbe-mi spune de iubire

dar albina-nțeapă calul
care-mi spune du-te naibii
totuși eu n-am nici o vină
vină-i poate primăvara

Glas

Zid dărăpănat
Eu m-am întrebat
Astăzi că de ce
Nu s-a spînzurat

Lia, blonda Lie
Noaptea de-o frînghie...
S-ar fi legănat
Ca o pară coaptă

Și ar fi lăsat
Cîinii de pe stradă
S-ar fi adunat
Lumea să o vadă

Și ar fi strigat
„Vezi ca să nu cadă".
Aș fi încuiat
Lacătul la poartă

Aș fi pus o scară
Și-aș fi luat-o jos
Ca o pară coaptă
Ca o fată moartă
Și aș fi culcat-o într-un pat frumos

Fragmente

Între bolnavii din cearșafurile albe
Și gemetele curate ca ninsoarea

În perdele cine s-a ascuns
Cine s-a spînzurat...
Șoarecii rod scîndurile de sub pat.

Din perdele alunecă LACRIMI MARI
capete de cai pe bazalt cum
se sparg jucării de sticlă între stele
cu lanțuri la animale
și în ghețari aș vrea să urmez
cu rădăcina
cu boala
cu nisipul ce-mi furnică în CREIER
fiindcă sînt foarte inteligent
și în întuneric.

Cîntec dada

cîntecu-unui dadaist
ce avea dada la cord
și-și forța al lui motor
ce avea dada la cord

liftu-urca un rege-domn
greu fragil autonom
da-i tăie ciorapul drept
și-l zvîrli la papa-n Rome

fiindcă-acel
ascensor
nu mai avea dada-n cord

mîncați ciocolata
creierul vi-l clătiți
dada
dada
apă sorbiți

cîntecu-unui dadaist
ce fu nici voios nici trist
și iubi o biciclistă
nici voioasă dar nici tristă

soțul ei zi-ntîi de an
știa tot și prins de crize
i-a trimis la Vatican
trupuri două-n trei valize

(Traducere din franceză de G.D.)

BULBUCATUL

Mircroroman despre Teroare și Speranță

Desigur sînt un ochi.
Dar în orbita cui?

NICHITA STĂNESCU

Cap. I

Au sunat prelung. Halatul era azvîrlit pe un fotoliu. Aplecîndu-se să-l ridice, dintr-o dată picioarele i se speriară și căzu pe spate.

- Auziți?... e-acasă, răzbătu o voce de-afară.

Cînd le-a deschis ușa, au pășit prudent în vestibul, ca o trupă de copii incolori, cu privirile rătăcind încolo și încoace. Era cu ei și o femeie cu timple înguste și părul prins într-un coc. Se-apropie de el unul, clipind nervos:

- Mda, n-am făcut drumul degeaba, îi spuse, uitîndu-i-se chiorîș în ochi, te-am mai căutat...

- Abia am sosit, răspunse. Sînt nițel obosit. I-am dus pe-ai mei în vacanță... Am rămas și eu cîteva zile...

Înainte de a-i pofti în sufragerie, deja cîțiva intraseră, fără nici o sfială.

- M-am necăjit din pricina trenului cu care am călătorit... Cu greu am găsit un loc în picioare, lîngă fereastră, urmă el. Era atîta lume încît parcă nici nu mai erau ferestre...

- Ia te uită ce javră caraghioasă! exclamă ea.

Pudelul era cam apatic; suferise poate din pricina absenței lui, chiar și pentru scurt timp. Și, brusc, provocat probabil de ițătura insistentă a femeii, lansă o rafală de lătrături.

- Taci, taci, îl dojeni el. Dar cîinele, indiferent la apelul lui, continuă să latre, parcă trezit din amorțeală.

- O să se potolească, zise și, văzîndu-i intrați pe toți, închise ușa de la sufragerie după ei. Se strecură printre ei, cînd, deodată, se simți împins fără rost într-o parte, apoi cineva îl îmbrînci chiar din spate, încît, din senin, se pomeni lîngă fereastră. Aici se lovi de un altul, rătăcit printre perdele. Acesta se întoarse și rosti înfundat:

- Ei, dacă ții atît de mult, poftim, stai lîngă ferestrele tale! Și continuă după o pauză: E adevărat, ai niște ferestre oribile. De după ușă se auzea acum cîinele mai mîrîind, mai scăpînd cîte un lătrat scurt.

- Dar nu mi-ați spus de ce... apucă el să zică. Din fotoliu, unul dintre ei, cu ochii umflați, rosti, întinzîndu-și o mînă în direcția tabloului aflat deasupra bufetului:

- Ce flori sînt acelea?

Un amic, în pas cu noutățile, îl sfătuise să-i atîrne asimetric, nici pe axa peretelui, nici pe cea a bufetului. „Ascultă, îi spusese, simetria a murit! Simetria căutată strică adevărata simetrie, simetria fascinantă pe care, dintr-o teamă indefinită, o numim asimetrie... Cel mai adesea privim parcă fără să vedem... ehe, să fie de vină, oare, numai ochii?"

Fără să-i mai aștepte răspunsul, Bulbucatul scoase un șuierat sec și, atunci, cel de după perdele făcu un pas și prinse să vorbească precipitat, fără șir, amestecînd cuvintele, fără ca el să priceapă mare lucru:

- Trebuie să... ce atîta... grreu te lași, nu crezi... pentru, da... pentru... fff-eri-ci-reaa...

Ceilalți, răspîndiți prin cameră, fie că mîngîiau pofticios cîte un bibelou sau o vază, fie că stăteau cu ochii pironiți la Bulbucat; acesta, din fotoliu, dădea semne de nerăbdare - sprînceana stîngă i se sălta continuu ca un deget lipit într-un loc nepotrivit... Femeia, trîntită pe canapea, picior peste picior, fuma deja concentrată și indiferentă, cu un surîs straniu pe chip. Obosit cum era, pe el îl cuprinse un soi de amețeală ascultînd bolboroseala celui ce vorbea:

- Să nu cumva..., ascultă, noi... imporrrtanță istoriii-că... sacrificiu perrr-so-naiii... cauza, asta e, cauzza maj...

- E clar, nu?! se-auzi fulgerător glasul dogit al Bulbucatului. În tăcerea care se-așternu, de după ușă, pudelul arse un lătrat vehement.

În clipa aceea, vorbitorul i se adresă tăios:

- În numele prosperității generale, îți revine importanta îndatorire de a ne oferi frumoasele tale geamuri colorate!

Mirării lui de moment îi urmă însuflețirea lor bruscă; ca la comandă, se repeziră spre ferestre. Le luară cu rame cu tot. Pudelul se vîrîse sub canapea și, de-acolo, îi vedea lucind ochii în care citea, parcă, întrebări imposibil de pus.

Cap. II

Îl priveau cu ochi de bufniță nervoasă. Reveni-seră imediat a doua zi.

- Ei vezi, totul e în regulă! glăsui femeia. Ne-au fost de mare folos! Șeful a fost încîntat.

- N-am nici un merit, se trezi el mormăind. Totuși, aș vrea să știu... dar ezită să continue.

- E ceva de neînțeles?! Ce-ar putea fi de neînțeles? Doar știi foarte bine, toată lumea știe despre ce e vorba! Glasul răspicat al Bulbucatului, care umbla cu mîinile la spate prin sufragerie, lăsa să se înțeleagă că nu încape nici o discuție, ba mai mult, trebuia să se simtă onorat. Pudelul, care era închis în bucătărie, lansa lătrături furibunde.

- Javra n-are astîmpăr... chicoti femeia.

- Mă rog, e mai greu s-o lămurești - pufni el.

- Asta-i treaba ta, ceea ce ne interesează acum sînt ușile... Cunoști bine ce criză de lemn este! În situația urgentă de-acum, am ajuns la concluzia unanimă că, diminuîndu-se resursele, tocmai ușile tale pot completa necesarul pentru finalizarea înzestrării Templului Fericirii Tuturor!

Cîțiva mai sprinteni se și apucară între timp să lucreze pe la ușile din apartament, asudînd să le scoată. Văzîndu-le palmele goale cu degete puternice, dar îndemînatice, îi veni aiurea, în noianul de gînduri care îl bîntuiau, o întrebare ciudată: „La ce sînt, oare, bune degetele de la picioare?... Ce întrebuințare au ele? La ce folosesc cu adevărat? În afară că ajută la mers, mai aduc ele vreun alt folos în comparație cu varietatea de întrebuințări a degetelor de la mîini?! O fi vreun sens mai tainic, de nedeslușit?"

- Mai repede, mormolocilor, mai repede...

„Nu prea fac ele multe, stau acolo la umbră, par pașnice, potolite... ah... cine știe ce clocesc, prefăcutele, acolo la întuneric..."

- Asta, ultima, parcă se-ntepenise... a dracului ușă!

- Ce nevoie aveai de-atîtea?! Ia spune!

- Se face că nu știe că nu prea se mai găsește lemn...

- Te pomenești că nu-i convine! Nu știu ce-ar zice Șeful!

„Dar dacă degetele de la picioare... dacă o fi așa?..."

O bufnitură puternică, cineva se împiedicase și două uși căzură cu zgomot. Îi privea mut, din prag, cum plecau. Pudelul tăcuse și el?

Undeva, pe colina orașului se vedea de la el, profilîndu-se pe cer, gigantic și tăcut, Templul fericirii promise pe pămînt... „Așa o fi? Degetele de la mîini sînt, de fapt, la dispoziția degetelor interioare? Dacă degetele de la picioare nu sînt decît stăpînii, adevărații stăpîni, impersonali, tăcuți, dar trufași, cu menirea ce și-au atribuit-o singuri, între ei, de a fi aleșii... și, atunci, degetele de la mîini sînt doar niște robi, robi disprețuiți de acești tirani josnici, perfizi, pitiți în umbră, ieșind la lumină doar cînd doresc ei, spre a fi întîmpi-

PERSIDA FOLESCU: Peisaj cu căsuțe

nați cu osanale, crezînd ei că, în eternitate, reprezintă Puterea...".

Cap. III

– E mult mai plăcut să ai numai cerul liber deasupra, îi susura femeia, mîngîindu-și alene cocul. Te simți și tu cu adevărat liber...

– Cum e posibil, năvăliseră ei din nou, gesticulînd și strigînd, cu o oră mai înainte. Ce să faci tu și cu ai tăi cu acoperișul? Și se apucaseră să-l demonteze.

Cei cîțiva care nu participau la operațiune tropăiau nebunește... Fixîndu-l întruna, Bulbucatul le șoptea cîte ceva, și el avea senzația că vede ochii acestora cum se dilatau, ajunseseră de mărimea unor lacuri pe al căror fund înnămolit, la intervale, se puteau zări, prin apa stătută, scheletele sîngerii de pești...

– Ce naiba e așa frig aici la tine? grohăi Bulbucatul.

– Și frig, și curent, îndrăzni el. Fără ferestre, fără...

– Ce vrei să spui? Poate nu știi, dar Șeful a fost cam furios cînd a auzit că nu te arătașești prea încîntat la povestea cu ușile... Parcă cereai socoteală... la vezi, ai grijă!

Femeia, fără să zîmbească, adăugă:

– Într-o zi o să fii pe deplin răsplătit. Ești un cetățean de nădejde. Nu te încrunta! Poți să fii bucuros! Ușile tale și-au găsit un rost nobil. Dar fără acoperiș, treaba nu-i încheiată...

Exasperat, strigă, fără să mai țină cont de nimic:

– Acoperișul, la ce vă folosește acoperișul? La ditamai clădirea aia?!

– Nu se știe niciodată, neghiobule. Ce tot vrei atîtea explicații?

– A zis Șeful că e nevoie și de acoperiș? se-mbufnă el.

– Ia te uită, vrea să le știe el pe toate... Dacă a zis, dacă n-a zis... Auzi, tot nu mi-ai spus ce fel de flori sînt alea...

– Care flori? se zăpăci el.

– Mă, iar te prefaci... Florile de la tabloul ăla...

Atunci, chicotind ademenitor, femeia îl țintui cu privirea și-i zise apăsat și categoric:

– Nu apreciezi, se vede, că te lăsăm cu cerul liber deasupra... Treaba ta!

„O, să fii doar un vis rătăcind printre aștri, acolo, departe de lume, îi țîșni un gînd ivit din sufletu-i înfierbîntat de neputință. Dincolo de ceruri, și ele amăgitoare, să fii doar un vis și-atît, un vis mîndru și invulnerabil, lunecînd ca o corabie blîndă în depărtările cele vaste, fără amintiri sau griji, un vis slobod străbătînd nehotarele universului...";

– La urma urmei, vă puteți adăposti, toată familia, dacă plouă sau ninge, și sub o umbrelă, continuă femeia. Nesocotești Cauza... Fii om de înțeles și vei avea bucuria să primești titlul de Cetățean de Onoare.

Reîntorși de la plimbare, soția cu copiii și pudelul intrară fără zgomot în casă. El stătea cu brațele atîrnîndu-i în jos, ca un copac fără frunze și cu crengile rupte, încovoiat... Bulbucatul, ieșind, ținea tabloul sub braț. În mijlocul camerei trona, deschisă, o umbrelă azvîrlită la plecare de femeie. O umbrelă cenușie, stingheră și amărîtă

Cap. IV

Se trezirá pe neașteptate. Cineva îl fixa cu ochi nemișcați și cruzi.

– Ce mai e? strigă el, zgribulit.

– Aha! șuieră Bulbucatul triumfător. V-ați trezit și mai faceți și scandal! Fiți mulțumiți că ați rămas cu pereții! Voi dormiți, și eu am o însărcinare specială... Haide!

În clipa aceea se rostogoli vijelios pudelul, sărind spre picioarele celui care răcnea din răsputeri.

– Potaia dracului, exclamă și-i dădu un picior zdravăn, azvîrlind cîinele ca un ghemotoc neputincios... Nu de tine avem nevoie... Dormiți, dormiți, ce vă pasă, noi veghem și voi dormiți... Haide...

Copiii, sculați din așternuturi, îl priveau țintă, în timp ce soția se repezi lîngă el, într-o mișcare firească de ocrotire...

– Ce mai e? Ce mai vreți? repetă el, cu o liniște ce-l nedumerea.

Bulbucatul scoase din buzunar o zgardă mai mare, roasă ici și colo, și porunci:

– Ai fost răsplătit cu titlul de paznic la Templu! E o cinste deosebită. Familia poate veni oricînd la tine. Haide, și-așa am întîrziat prea mult!

Își întinse brațele spre el, ca pentru a-i pune zgarda. El se încordă, gata să se năpustească...

Afară, cerul se despică, tăiat de un fulger uriaș care-i lumină intens pe toți. De pe colina din depărtare, Templul Fericirii Tuturor se zări scăldat, în toată înfățișarea sa amenințătoare, de lumina orbitoare revărsată din cer. O clipă, Bulbucatul rămase neclintit și încruntat, apoi, fără veste, se prăbuși și, după cîteva zvîrcoleli și horcăituri, se încovrigă... Înțepenise ca un semn de întrebare asupra lumii pe care-o părăsea. Bubuitura teribilă care trosni în țării părea să aducă răspunsul la atîtea și atîtea pentru toți cei cărora speranța nu le pierise cu totul din suflet...

■ DAN OZERANSCHI

Pe balcon era un ghiveci imens în care creștea un crin. Țin minte acest lucru pentru că ușa, stînd întredeschisă, lăsa parfumul lui subtil să pătrundă din cînd în cînd pînă la noi, prin fumul aspru al țigărilor aprinse.

Fostul meu coleg de clasă din timpul liceului se schimbase, dar nu atît de mult, totuși. Nu-l mai văzusem de ani și ani, iar faptul că-l întîlnisem, întîmplător, mă bucurase mult. Mă adusese cu mașina pînă la el acasă (invitat, bineînțeles). Mîncaserăm și depănaserăm atîtea amintiri de pe vremea școlii! Rîsesem copios de multe glume, mai vechi sau mai noi. Mihai îmi povestise întreaga lui viață, îmi arătase apartamentul, bine mobilat, mașina lui nouă. Era în el atîta amabilitate și plăcere de a mă vedea, încît mă simțeam stînjenit în sinea mea, gîndindu-mă că, poate, în locul lui, eu aș fi fost mult mai rezervat.

„Carmen, mai adu friptură!"

„O, nu mai trebuie, Mihai, te rog!..."

„Taci! Aici eu comand. Carmen, adu vin!"

Iar Carmen aducea friptură și vin. Era una din acele femei a cărei vedere, la fel ca florile, bucură ochiul. Sfioasă și zîmbitoare totodată, își înconjura bărbatul cu o tandră atenție. Nu stătea mult cu noi — doar atît cît să ne servească. Apoi dispărea. Iar el nu-i zicea niciodată să rămînă și asta m-a mirat.

Se lăsase noaptea. Prin ușa întredeschisă a balconului am putut vedea, pe cerul de cerneală, țintele aurii ale primelor stele, pierdute departe, în spațiu.

În camera alăturată se auzea muzică.

„E televizorul?" am întrebat.

„Nu. E combina. I-am cumpărat-o neveste-mi, acum o lună. Am dat pe ea zece mii..."

Apoi adăugă, zîmbind condescendent:

„Carmen se simte uneori singură. Așa-s femeile... Da... Așa-s femeile..."

Îmi vorbi apoi mult timp despre meseria lui de tehnician dentar:

„Nu mă laud, dar am mînă bună. Mulți clienți mă caută."

Îl cunoșteam pe Mihai. El era un om obișnuit. Culmea era că nu încerca să iasă în evidență — dacă aluneca în această situație o făcea fără să vrea, ca și cînd ar fi justificat trecerea anilor. Există oameni pe care mediocritatea lor îi apasă, dar alții strălucesc în această mediocritate, punînd puțin suflet în tot și îndatorînd pe oricine. Mihai era un asemenea om.

„Mai trebuie ceva, iubitule?"

„Puțin vin, dacă ești drăguță!"

Rostise cuvintele fără să se întoarcă, aproape mecanic.

PERSIDA FOLESCU: Pasaj cu meșteceni

Femeia aceea fermecătoare a plecat. Aproape uitasem de ea, atît de puțin simțită se făcea prezența ei. Atunci, în scurta clipă cît a stat în prag, abia atunci am văzut ce frumoasă e. Își schimbase rochia cu una albastră, de seară. Părul, de culoarea grîului copt, și-l strînsese coc. Ochelarii cu rame subțiri, metalice, confereau chipului ei tînăr (ce plăcut contrast!) o adîncă sobrietate. M-am simțit tulburat și privirile mele, fără să vreau, au urmărit-o mai mult decît se cuvenea, dar Mihai n-a remarcat.

„Carnetul de conducere l-am luat de-abia anul trecut. A fost al dracului de greu, măi..."

Ea ne-a turnat vin în pahare și apoi s-a așezat tăcută pe scaun. De aproape am observat-o și mai bine. Avea ochi albaștri, de o strălucire extraordinară, așa cum vezi numai la smaltul de pe porțelanuri vechi. Fața, cu trăsături fine, albă, gîtul lung, delicat, vocea ei caldă, tandră, felul în care-și pleca sfioasă privirile au făcut ca spiritul meu critic, după o judecată rapidă și secretă, să aprecieze definitiv frumusețea ei tulburătoare.

În cursul discuțiilor de mai tîrziu am aflat că era medic pediatru.

Bărbatul ei nu observase că-și schimbase rochia. Îmi vorbea, în continuare, despre covoarele pe care le cumpărase, despre „pușțiul" lui, despre mașina care mergea „țais", cuvintele țîșneau de pe buzele lui într-o curgere necontenită, mă duceau ca o apă împotriva căreia îmi era imposibil să lupt. Aș greși dacă l-aș judeca rău pe omul acela cumsecade care m-a găzduit în seara aceea cu atîta bunăvoință, care fusese colegul meu, de care mă simțeam legat sincer. Dar în mijlocul torentului său de vorbe eu mă simțeam ca o frunză plutind pe valuri.

De afară răzbătea vuietul înfundat al orașului, adierile serii aduceau pînă la noi parfumul crinului pe care am încercat să-l zăresc dar n-am putut.

„Ești fericit, Mihai!..."

„Da, nu mă plîng. Să știi că sînt un om norocos, măi!..."

L-am privit pe omul acela de lîngă mine, atît de mulțumit de el însuși (și nepăcătuind cu nimic prin asta), care-mi vorbea despre preocupările lui mărunte, despre casa lui, despre mașina și serviciul lui. Pe neașteptate, mi-a apărut în față chipul adevărat al norocului.

Totuși, apartamentul frumos din care nu lipsea nimic care să dea confort vieții mi s-a părut atunci apăsător.

„Citiți, doamnă?"

„O, da. Trece timpul", spuse ea roșind ușor. Încercase, de cîteva ori, să intre în discuție, dar fără nici o șansă.

„Eh, cărțile! Las-o-n pace, și așa este în franceză, nu-nțelegi nimic!", spuse Mihai neliniștit.

„Cunosc franceza, să știi".

Ochii ei mă fixară, bănuitori și mirați totodată. Îmi întinse cartea, zîmbind.

Am deschis volumul, întîmplător.

„Mais un jour vient ou la femme s'éveille dans la jeune fille"...

Mihai:

„Hai să-ți arăt crinul de pe balcon".

Am ieșit pe balcon. Noaptea era magnifică. Jos, luminile orașului, sus puzderia stelelor, și noi suspendați undeva în infinit între aceste două cerur, cel teluric și cel etern.

Mi-am întors privirile încet către fostul meu coleg. Tăcea. Splendoarea nopții îl copleșise pînă și pe el. Fuma și jarul țigării lui puncta întunericul.

Crinul din ghiveciul de lîngă noi ne învăluia într-un parfum misterios. Era el oare fericit? Era udat mereu, probabil gusta răcoarea nopții de afară. Dar locul lui nu era aici și mă gîndesc că suferea în tăcere, visînd la marele pămînt de care fusese rupt și pe care nu avea să-l mai revadă niciodată.

„Ești fericit, Mihai!"

„Da, nu mă plîng. Auzi, vara viitoare am să închid balconul cu geam și am să fac aici o mică sera".

Avusesem impresia că mă scosese pe balcon dintr-un inconștient sentiment de gelozie, dar, vai, nu era asta! Crezusem că nu-mi vorbise deloc de soția lui pentru a trece sub tăcere, de față cu altul, acel miracol al fericirii lui, dar mă înșelasem. Omul acela făcuse din reușita în viață un țel, acel țel îl subjugase și pusese stăpînire pe el, nu mai putea în nici un fel să evadeze de sub tirania lui. El se mîndrea cu toate realizările lui, avusese un cuvînt chiar și pentru crinul singuratic — dar pentru femeia superbă, care era poate realizarea cea mai de seamă a vieții lui, nu avusese nici măcar un surîs. Și nu din egoism sau răutate, pentru ea era totuși un om bun și blînd. Poetul care se născuse în el (dacă se întîmplase așa ceva) în momentul cînd o cunoscuse, cu ani în urmă, murise. Muzica glasului ei, farmecul ei nu-l mai pasionau — ea era acolo, o mobilă oarecare, a lui și doar atît.

Și mi-am dat seama atunci că ceva s-a scufundat în mine, ceva care niciodată nu va mai ieși la suprafață. Seara aceea, care începuse atît de frumos, a devenit, brusc, străină. Tristețea unor momente sterile, singurătatea femeii care citea din Antoine de Saint-Éxupéry, depărtarea, zilele care au trecut, ah, toate acestea n-or să-mi poată fi alungate niciodată. Cît aș fi fost eu de mîndru de acea inimă! Ce fericit aș fi fost dacă ar fi trebuit, soțul ei fiind, să-mi dau sîngele pentru ea!...

Cînd am revenit în încăpere ea plecase. Cartea rămăsese deschisă la aceeași pagină și, fără să vreau, mi-am aruncat privirile peste rînduri:

„...Alors un imbécile se présente.

On lui donne son coeur qui est un jardin sauvage."

„Să-ți spun ultima poantă. Ieri..." Mihai a început din nou să vorbească.

Am plecat tîrziu de la el. Soția lui n-a mai apărut. Se retrăsese probabil în singurătatea ei și mă adîncă după ce noi ne îndepărtaserăm.

Mă gîndesc la ei amîndoi. La visele ei de fată, mai ales, la speranțele pe care ea și le-a pus în dragostea lui, atunci cînd l-a întîlnit și s-a hotărît să-l ia de soț. Probabil ochii ei au strălucit mai mult ca oricînd, șoaptele ei au atins culmi de tandrețe. L-a crezut deasupra tuturor celorlalți bărbați. Oare ce-a simțit în inima ei mai tîrziu?

Mă gîndesc la Mihai. Farmecul femeii se scurgea pe sub privirile lui ca nisipul auriu al unei plaje însorite printre degetele unui orb.

Mereu o asociez în gîndul meu pe Carmen cu crinul acela alb răspîndind zadarnic în noapte parfumul lui și inima mi se strînge cînd mi-aduc aminte că o seară întreagă femeia, singura care dădea viață și lumină în casa în care am stat, n-a primit nici măcar un semn de iubire, ci doar sarcina de a ne servi la masă.

Cartea pe care ea o citea a rămas acolo, deschisă:

„Et l'imbécile emmène la princesse en esclavage"...

(„Și imbecilul ia prințesa în sclavie"...)

■ IOAN POPA

CA UN STROP DE ROUĂ

Trecu un timp oarecare pînă ce Puștiul să-și dea seama unde se află. Dintr-un motiv care deocamdată îi rămînea necunoscut îi fugise somnul. Deasupra, cerul își desfășura imensitatea, într-o luminozitate detașată de real. Sub trup, dincolo de pătura așternută, pămîntul mai păstra ceva din căldura acumulată peste zi. Cîmpia, răsfățată în poleială de aur, respira adînc și amplu. Țîrîiau greierii monocord. Noaptea distila șoapte, miresme și mister încărcat de întrebări. Privi instinctiv spre avion. Dormita la locul lui, cu cele două planuri suprapuse, cel de sus sticlind, cel de jos doar bănuit în întuneric. Botul parcă amușina și era gata să latre. Ca un cîine în lanț, gîndi Puștiul. Parbrizul se inundase și el de luminozitatea aceea imaterială. Puștiul își proiectă interiorul postului de pilotaj, scaunul, manșa, palonierul, aparatele de bord. Deodată, acolo, la postul de pilotaj, se mișcă o efigie, un chip desenat din profil și o parte dintr-un bust — gîtul și umerii. Îl străbătu un fior. Crezu că are o iluzie optică. Se frecă la ochi, căscă, se cuibări pe pătură, își obloni pleoapele. Dar fără voia lui privi iar spre avion. Imaginea de adineauri se repetă. Își încordă simțurile. Era cineva la bord, totuși. Poate de aceea se trezise, intuind, în subconstient, că se petrece un lucru neobișnuit. Se ridică într-o mînă și vru să-l prevină pe comandant. O mînă grea îi strînse umărul și glasul comandantului, mormăit, îl porunci:

— Stai blînd, Puștiul

Întoarse capul. Aproape de el se conturau obrazul lat și țeasta pleșuvă a Pachidermului. Comandantul. Așa îl poreclise, firește, numai pentru sine, din prima clipă cînd se prezentase aici.

— E Nichi. Acum, că te-ai lămurit, culcă-te! E abia douăspe.

Puștiul căță peste comandant. Locul unde ar fi trebuit să fie mecanicul era gol.

— Dar ce?... formulă un început de propoziție.

Celălalt i-o tăie blajin, dar ferm:

— Nimic deosebit, Puștiu. Culcă-te!, repetă el.

Supunîndu-se doar din instinctul disciplinei, Puștiul se întinse pe pătură, însă în așa fel ca să aibă avionul la vedere. Profilul mecanicului, prelung, cu protuberanța nasului acvilin și bărbia în unghi ascuțit se desena aproape clar. Ce-o face acolo? Te pomenești că-i somnambul! Îl pufni rîsul. Nichi, somnambul! Dar se și sperie. Era suficient de tristă viața ca să mai ai în preajma ta și un somnambul. Însemna că **Prăjină,** așa îl numea el pe mecanic, chiar că n-avea de ce să fie vesel.

Puștiul lucra cu Pachidermul și cu Prăjină de cîteva zile. Din visele nutrite în școală nu se alesese nimic. Deocămdată. Se simțea ca în surghiun. Aviația utilitară! Și unde? Pe o rablă de stropitoare. **A plecat fraierul să calce aerul.** Formula asta, ironic-disprețuitoare, una din primele cu care se întîlnise în lumea zburătorilor și pe care și el o folosise adesea apropo de colegi, o folosise ca și veteranii, cu un ton sentențios de superioritate, pentru că, acum, i se potrivea de minune. Cei doi erau indigești. Se purtau cu el doar corect. Rămîneau însă într-o zonă care le aparținea numai lor. Lui nu-i eliberaseră permis de intrare în zona aceea. Vorbeau între ei în propoziții eliptice, ca și cum ar fi avut un sistem de comunicare special, cu un cifru anume.

Zborurile începeau dis-de-dimineață. Împrăștiau de la joasă înălțime substanțe chimice. Cînd căldura atingea paroxismul și aerul devenea irespirabil din cauza degajărilor toxice, le întrerupeau pentru a le relua cînd se mai răcorea. Mîncau și dormeau pe cîmp, deși li se pusese la dispoziție camera de oaspeți. Era mai sănătos, explicase Pachidermul, și preferau să păzească ei aparatul, nu să-l lase în seama vreunui sătean.

Trase cu urechea. Auzi respirația regulată a Pachidermului. Prea regulată. Nu dormea. Dacă voia să se ducă la avion, să observe pe furiș ce face Prăjină, trebuia să mai aștepte. Așa că nu se mișcă și își reglă și el, ca și Pachidermul, respirația. Parcă s-ar fi angajat amîndoi într-un duel ciudat: cine rezistă mai mult în starea de veghe.

Pe semne că Pachidermul intuia, la rîndu-i, ce se petrece cu el. Spuse:

— Dacă nu dormi, mîine nu zbori!

Puștiul nu-i răspunse. Deși ar fi avut destule să-i spună. Grozavă amenințarea asta! Parcă mîine el, Puștiul, trebuia să se lanseze în Cosmos, sau să execute interceptări cu supersonicul, sau să plece în cursă intercontinentală! Replicile nerostite îi evocară, la modul fast, rotirea serenă în spațiul extraterestru, goana în stratosferă, lunecarea de albatros în nemăr-

ginirea în centrul căreia era el. Pentru ei existau acele universuri, îl așteptau, odată vor fi ale lui. Trebuia să strîngă din dinți, să îndure monotonia zborurilor, mereu aceleași, să forțeze mîna Pachidermului pentru calificative pe care să-și întemeieze argumentele către forurile de decizie — asta era cumplit, că destinul lui, aspirațiile lui, talentul și vocația lui depindeau de niște foruri... Și mai trebuia să se resemneze cu compania celor doi.

Care o fi chestia adevărată cu Prăjină? Poate că Pachidermul voia să facă **mișto** de el. **A plecat fraierul să calce aerul...** Nu se mai abținu:

— Și totuși, am dreptul să știu ce se întîmplă. Mi se pare că și eu pilotez drăcia aia care se vrea avion.

— Deci nu vrei să dormi, constată comandantul. Bineee... Pustiule, nu-mi place să mă repet. Nu se întîmplă nimic deosebit. Nichi zboară.

— Lăsați-vă de glume! rosti, plîngăreț și a ceartă, Pustiul. Și dacă e așa cum ziceți, Pră... nea Nichi e somnambul. O să raportez la bază.

— O să-ți vezi de treaba ta! Pachidermul nu-și ieșea ușor din felul lui de a fi. Aia știu povestea.

— Nu știu. Sau nu le pasă, poate. Nu ei se dau pe mîna lui.

Pachidermul se mișcă, îl prinse iar de umăr, îl strîngea ca într-o menghină cu labele lui.

— Gura, mucosule! șuieră. Raportează și la tatăl bazei dacă vrei. Dar acum, abține-te! Clar?

Pustiul nu răspunse. Nu-și mai lua ochii de la parbrizul prin care se contura profilul de ulii al mecanicului. Parcă omul de la postul de pilotaj înțepenise. Un hieratism antic sau o transă. Se porni din necuprinsuri o boare. Latră un cîine în sat și alții îi ținură isonul. Departe, trepida un motor de tractor. Alte și alte zvonuri, difuze, umpleau noaptea. De ce-și închipuise cîmpia adormită?

— Cum să zboare?! se miră.

— Nichi zboară, îl încredință Pachidermul. Apoi, după o pauză. Ferice de tine, băiete.

— Ferice, îl îngînă, tot plîngăreț și a ceartă. Ce fericire!

— Ai mansa în mînă. Înțelegi, ai mansa în mînă. O mansa, oricare, de pe orice aparat, este o mansa. Să nu uiți asta niciodată! El nu o are.

— Ce l-a oprit să se facă pilot?

Nu putea să conceapă că dacă vrei să fii pilot, ar fi un impediment. Dar pusese în întrebare și orgoliu. Căci nu toți cei ce se visează aripi, și zboară. Și mai pusese și o rată cu dobîndă a unei polițe. Mecanicul nu-i ierta nici o greșeală. Parcă ar fi fost un belfer. Îi arunca, uneori politicos, observațiile. Politicos, și chiar binevoitor. Ca un instructor de zbor care **le-a fumat pe toate,** dar nu vrea să facă ostentativ caz de ce știe și ține la elevii lui. Pustiul gîndea că Prăjină, de cînd meșterea la avioane și se învîrtea printre aviatori, prinsese niște șpiluri și i le servea.

— De fapt, n-ai de unde să știi, admise Pachidermul. A fost pilot. Adjutant. Unul din cei mai buni. Știi, adjutanții nu erau mai prejos decît ofițerii. Asta și ca meserie, și ca ținută. Istoria aviației noastre ar fi mai săracă, mult mai săracă, dacă n-ar fi fost adjutanții.

Lucrurile, în ce-l privea pe mecanic, începeau să se mai limpezească. Sau dacă nu să se limpezească, oricum, să capete un fir în jurul căruia să se rînduiască într-o posibilă logică. Mai rămîneau însă destule de lămurit. Probabil că și în cazul lui se petrecuse una din dramele despre care se vorbea în școală, însoțite de comentarii apropo de soartă, de șanse și neșanse, de vremuri. Pustiului îi păru rău de cele spuse mai înainte, nu numai gratuite, dar și malițioase. Nu putea însă să dea înapoi ca un elev prins că a copiat.

— Chiar dintre cei mai buni? îl zgîndări el pe comandant.

— Cînd tu te jucai cu puțoii de seama ta, Nichi... Pachidermul nu-și termină fraza. Să-i întrebi pe cei din leatul meu.

— O să-i întreb.

Într-adevăr, avea să-i întrebe, dacă n-o să uite noaptea asta sau dacă Pachidermul îi va povesti tot ce era de povestit. Chiar în clipa cînd dăduse replica de adineauri stabilise o legătură între numele mecanicului, Nicolae Dumitrescu, și una din întîmplările evocate de instructori și de tehnicii bătrîni la un **pahar de vorbă,** în școală sau pe vreun aerodrom. Pe cît de reale în datele lor, ziua, luna, anul, locul, împrejurările, pe cît de încărcate de ceva legendar, ca o viziune în ceața depărtărilor. Undeva, în Ardeal, în văzduhul toamnei cu marșuri uimitoare prin zloate, peste munți și ape și podișuri, cu mii de răniți și morți, cu infinit mai multe mii de săvîrșiri ale datoriei, doi piloți se înfruntaseră în văzduhul plumburiu cu trei Masserschmidt-uri. De la distanță, superbă geometrie aeriană epuizînd toate figurile euclidiene. Acolo, însă, luptă ca orice luptă. Învingi sau ești învins. Doborîră două aparate inamice care, mugind și fumegînd, se prăbușiră zguduind pămîntul. Dar și un IAR își frînse zborul. Sub ei se învolbură și înflori mătasea unei parașute. Legănată de vînt, se prelînse ca o păpădie în voia curenților spre o miriște de culoarea mucegaiului peste care nu mai apucase să treacă plugul ogorîtului, în spatele liniilor dușmane. Către punctul de impact se desenară, ca în desenele naive cu păsări, grupele de captură. Atunci, celălalt IAR, deși cu cel de al treilea Messerschmidt în coada lui, plonjă din înalturi, se așternu într-o aterizare zdrumicată și scurtă, opri lîngă pilotul ce se desprindea din chingile parașutei, îl absorbi înăuntrul său și, în plinul rafalelor grupelor de captură, decolă și se înșurubă în azimutul ce-l ducea spre cel mai apropiat aerodrom amic. Pilotul ce-și salvase camaradul de la captivitate se numea Nicolae Dumitrescu. Deci Nichi fusese. Pră... Dar celălalt? Firește, își lămuri Pustiul, cert, ca și cum numai așa se putea explica relația dintre cei doi, celălalt fusese Pachidermul.

— Pe dumneavoastră v-a salvat atunci, precis.

Comandantul nu socoti necesar să confirme. Doar îl mai îmboldi:

— Hai, fă nani!

— Mai slăbiți-mă cu dădăceala, se revoltă Pustiul. Tot aud ce vîrste ferice sînt copilăria,

adolescența, tinerețea. Care ferice? O tutelă nesfîrșită. Oricine se consideră îndreptățit să-ți servească lecții și să-ți instituie tabuuri. Vîrstele astea ferice sînt ale păpușilor. Cu care se joacă maturii. În lipsă de alte ocupații.

— N-am băgat de seamă să te fi călcat cineva pe coadă, spuse comandantul.

— Cred că nu e cinstit să-mi ascundeți... Pustiul se poticni. Formăm o echipă, încercă el un alt mod de explicație. Trebuie să ne cunoaștem.

— Vrei profesii de credință?

— Vreau să știu ce-i cu nea Nichi. Și cu dumneavoastră. Cum a ajuns el din pilot, mecanic, dumneavoastră de la aviația militară la utilitară, ce-i cu aiureala asta, că nea Nichi **zboară...** Nu-mi închipui că cer prea mult. Că e vreun secret ce nu trebuie deconspirat.

— Poate ai dreptate, fu de acord comandantul. Nu-i nici un secret. Făcu o pauză. Mai, Pustiu, e mai ușor să treci prin niște întîmplări decît să le povestești. Dacă nu-ți plac melodramele și romanțele, nu le oferi altora. Și chestia e că orice fapt cît de cît mai cîș poate să apară în lumina asta. Dar dacă insiști...

Într-adevar, el fusese cel salvat de adjutantul Nicolae Dumitrescu. Își impusese sieși să nu se mai despartă de el. Nu ca un act de recunoștință, sau nu neapărat ca un act de recunoștință, ci ca o nevoie de a fi alături de un ins care îți dezvăluie ceva din frumusețea omului și, prin aceasta, a vieții. Era război și războiul te satură de urîtul din om și din viața, într-o singură zi te satură pentru o întreaga existență. Au fost, cît a mai ținut campania, Castor și Polux. La fel au fost după aceea, în anii cînd totul era ca un vîrtej, totul se schimba și se schimba atît de repede, atît de amestecat și intens, încît parcă ai fi fost într-un sprint de o sută de metri care nu se mai sfîrșea. Trăiai cu sufletul la gură și uitai de tine. Nici el, nici Nichi n-au avut **probleme** în anii aceia. N-au avut decît probleme în sensul că oameni cu care s-ar fi mîndrit orice aviație au fost eliminați din rînduri pentru motive care nu țineau nici de probitate, nici de meserie, nici de atașament patriotic. O vorbă în doi peri. O rubedenie. O calomnie. Trebuiseră să strîngă din dinți. Mai presus de orice, era nevoie de a fi ostași ai cerului. Nichi a devenit ofițer. Au zburat, amîndoi, alte și alte avioane. Au trecut printre primii pe reactoare. Au fost ani frumoși. Ca o întrecere cu spațiul, cu timpul, cu tine însuți. Aproape că dispare mobilul, trăiești numai încordarea întrecerii, din care-ți vine bucuria **de a exista și a putea**, și trăiești speranța că mîine va fi încă ceva care să te umple de tine și de toate. Trebuiau

Pictură de Ion Țărălungă

să fie aduse nu peste mult timp supersonicele... Nichi n-a mai apucat să le zboare. Înapt medical. Inima. Nici măcar într-un planor nu mai avea voie să urce. A fost ca și cum s-ar fi prăbușit. Mai rău. Cînd te prăbușești, atunci măcar este ultimul tău traiect. Ultimul picaj. Tot o înaripare. În sens invers, dar înaripare. A vrut să plece din aviație, undeva unde să-și poată înmormînta dorurile, durerile, amintirile. Dar nu poți fugi de tine și oriunde ai cerul deasupra ta, cerul care să te răscolească, pentru că în el sînt toate chemările. N-ai unde să te duci, i-a spus Pachidermul, aici ai măcar o prietenie și dacă o prietenie te poate ajuta, oricum... S-a recalificat mecanic. Pregătea avioanele pentru alții. Într-un fel zbura cu aceia. Devenise irascibil, pîndea orice greșeală și cînd vinovatul ateriza, tăbăra asupra lui cu acuze și injurături. Îl suportau tot mai greu. Oameni tineri, altă generație, alte înțelegeri ale lucrurilor. Ia-i mai cu binișorul, l-a rugat Pachidermul. Au nevoie de încredere, dacă n-au încredere în ei o să țină marșa ca un făcălet... Dar eu, i-a răspuns, eu ce mai am? Nici nădejdea n-o mai am... Și de ce să cășuni pe ei?... Ei sînt călare pe șansă, să știe să se țină bine în șa... Totuși, ai grijă, Nichi... Eu am terminat-o cu grijile. Și cu speranțele am terminat.

— Cînd a spus asta, că a terminat și cu speranțele, își întrerupse Pachidermul povestirea, parcă mi-a venit să plîng, dacă aș fi putut, aș fi plîns, dar eu nu plîng, fire nenorocită. Speranța e un drum în fața ta. Mergi și mergi pe el și aștepți să se petreacă ceva ce-ți dorești. Cu cît e mai lung drumul, cu atît ai pentru ce să exiști, dacă înțelegi ce vreau să zic. Dar chiar și cînd mai rămîne doar un pas, încă e bine. Cînd drumul ăsta se înfundă, gata. Cobori în regn.

Dincolo de meditația destul de comună, răzbătea un sunet tînguitor. Parcă ar vorbi despre el, nu despre Prăjină, își spuse Pustiul. Precis că are și el nostalgia a ceea ce a fost. De ce o fi plecat din aviația militară?

— ...Nichi, i-am zis, continuă Pachidermul, fără speranțe nu ține figura. Trebuie să te agăți de un vis... Ce vis?... Oricare. Visele sînt infinit mai multe decît stelele. Oricare, Nichi... Dintre visele alea, cîte pot fi, eu nu am de ales decît unul, dar ăla mi-e interzis. Nu-ți mai bate capul tu pentru mine.

Pachidermul trecuse pe supersonic. Nichi își însușise, ca tehnic, noua generație de motoare. Știa supersonicul mai bine decît ce avea prin buzunare. Și mai bine decît tipul care-l concepuse și decît colectivul care-l proiectase. Îl știa și ca mecanic, și ca pilot. Cu ură spumega pentru fiecare inadvertență în manevrarea aparatelor. Unul i-a tăiat macaroana, cum nu reușiseră șefii, unul care se îngălbenea și se înverzea cînd trebuia să facă încă o dublă: Mă, nea Nichi, dacă ești așa zmeu, de ce nu-l zbori dumneata? Prăjină se scofîlcise, se gheboșase. De atunci, nu mai scotea un cuvînt cuvînt. Doar monosilabe. Dar odată, Pachidermul îl găsise în carlinga unui supersonic. Lucra ca și cum ar fi fost în misiune, între cer și pămînt... Ce faci, Nichi?... Zbor... Cum zbori?!... Scot din el tot ce poate da. Uzină și pasăre... Măi Nichi... Lasă-mă!... Te las, dar... Asta-i visul meu și speranța mea. Tu ai zis-o! Lasă-mă în sărăcia mea... Nu-i bine, Nichi... De mult nu mai e bine. Știi, parcă fac contactele, comunic cu zebra, rulez, gonesc, gonesc, mă desprind, cabrez, mă înfig în cer. Nici nu-mi dau seama de ce mă înfig în cer... Nichi, nu trebuie... Habar n-avem de ce trebuie și de ce nu trebuie... Ai fost... adică ești... am fost pilot. De ce n-aș mai fi?

Pachidermul se îngrozise. Odată și odată, Nichi nu se va mai controla. Își ceruse mutarea la aviația utilitară, în stagiul lui se adunaseră destule ca să-și motiveze raportul și presase și pentru trecerea lui Nichi tot acolo... Mi-ai făcut-o, îi reproșase Prăjină... Și mie mi-am făcut-o, i-a răspuns.

La utilitară erau adesea împreună sus... Vrei manșa? îl întreba Pachidermul... Nu, mulțumesc, asta ar fi ca dragostea cu prezervativ... Dar uneori, noaptea... ca și acum...

— Asta, Pustiule, încheie comandantul. Un story a la două orfeline. Tu ai vrut-o! Acum, nani!

Da, cam **melo** povestea, gîndi Pustiul. Lui nu i se putea întîmpla ceva de genul ăsta. Și de ce nu i se putea întîmpla? Și de ce tot îl bîrîia Pachidermul cu nani-nani? Sînt miliarde de vise, dar sînt și miliarde de întrebări într-o noapte ca asta.

— Și dacă odată, cînd visează și speră acolo, în carlingă, o să zboare, nu în imaginație?

— Poate o să zboare, șopti grav Pachidermul.

— Și?...

— Ce și?... Fă-te măcar că dormi, Pustiule! Uite, Nichi **a aterizat și a adus aparatul la punct.**

Pustiul ascultă, cu ochii închiși, pașii mecanicului care se apropia. Îi simți prezența, cum se oprește, cum își caută culcușul, cum se așază în marginea așternutului de pături și-și aprinde o țigară și trage adînc primul fum. Se înfioară ca în copilărie cînd bunica îl adormea cu un basm și el trăia tot ce trăiau personajele basmului. Și-și spunea că în liniștea unei nopți de vară se pot petrece fel de fel de întîmplări asemenea basmelor. Și se gîndea la zborurile lui din dimineața care avea să se nască peste cîteva ore, cînd roua va străluci în iarbă, și la celelalte, din alte dimineți, din alte zile, din alte nopți, zborurile lui. Se gîndea la ele cu o bucurie cît infinitul și cu o strîngere de inimă.

■ GHEORGHE BEJANCU

AVENTURA GENTILOMULUI ITALIAN

de Agatha Christie

POIROT și cu mine aveam o mulțime de prieteni și cunoștințe cu care ne întîlneam ocazional. Printre aceștia se afla și un medic, dr. Hawker, care locuia în vecinătate. Era un înfocat admirator al calităților geniale ale lui Poirot și uneori, seara, își mai băga capul pe ușa noastră.

Într-o seară, la începutul lui iunie, a venit la noi în jurul orei opt și jumătate și nu peste mult timp ne aflam în plină discuție pe o temă de senzație: arsenicul, otrava cea mai des folosită de criminali. După mai bine de un sfert de oră, ușa camerei noastre a fost deschisă cu violență, iar în cameră se năpusti o persoană feminină, agitată la maximum.

— Oh, doctore, este un caz urgent! Un glas înfricoșător! Simt că-mi pierd mințile!

Era menajera doctorului Hawker, miss Rider. Medicul era burlac și locuia la cîteva străzi de noi într-o casă sumbră, veche. Altădată atît de calmă, miss Rider părea complet pierdută.

— Despre ce glas înfricoșător este vorba? Cine e și ce s-a întîmplat?

— La telefon, doctore. Am ridicat receptorul și o voce striga: „Ajutor! doctore, ajutor! M-au ucis!" Apoi glasul a devenit foarte slab. Cine este acolo? am întrebat. Cine-i la aparat?! Am mai auzit doar o șoaptă: „Foscatini — sau ceva asemănător — Regent's Court".

Doctorul izbucni consternat:

— Contele Foscatini! El locuiește la Regent's Court! Trebuie să plec imediat acolo. Ce s-o fi întîmplat, oare?!

— Un pacient de-al dumneavoastră? întrebă Poirot.

— S-a îmbolnăvit ușor cu cîteva săptămîni în urmă și l-am îngrijit cu acest prilej. Este italian, dar vorbește perfect englezește. Vă trebui, deci, să-mi iau rămas bun de la dumneavoastră, dacă nu cumva...

Ezită cîteva clipe.

— Știu ce vreți să spuneți, interveni Poirot zîmbind. Vă voi însoți cu plăcere. Hastings, vă rog procurați-ne un taxi.

De cele mai multe ori durează o veșnicie pînă găsești un taxi — mai ales cînd ești grăbit — dar în cele din urmă am găsit unul și ne-am pus în mișcare în direcția Regent's Court. Acesta era un nou bloc de locuințe în apropierea străzii St. Johns Wood. Ridicat nu de mult, imobilul era prevăzut cu cele mai noi realizări în domeniul construcției de locuințe.

În hol nu era nimeni. Doctorul apăsă cu nerăbdare pe butonul liftului și de îndată ce acesta coborî îl luă din scurt pe liftierul în uniformă:

— Apartamentul unsprezece. Contele Foscatini. Acolo a avut loc un accident, după cîte am auzit!

Omul îl privi uluit.

— Este pentru prima oară cînd aud așa ceva. Domnul Graves, valetul contelui Foscatini, a ieșit acum o jumătate de oră și nu a spus nimic.

— Contele este singur în locuința sa?

— Nu, domnule, mai sînt doi domni la masă.

— Cum arată oamenii ăștia? am întrebat înfrigurat.

Eram deja în lift și urcam rapid spre etajul doi.

— De fapt eu nu i-am văzut, domnule, dar domnul Graves mi-a spus că sînt străini.

Liftierul trase grilajul de fier al liftului și am ieșit pe palier. Numărul unsprezece era chiar în fața noastră. Doctorul sună. Am auzit soneria, dar nu ne-a deschis nimeni. Mr. Hawker sună de mai multe ori, una după alta, dar... nimic.

— Mă-ngrijorează, mormăi doctorul.

Se răsuci și i se adresă din nou liftierului:

— Mai există vreo cheie?

— Da, jos, în camera portarului.

— Vă rog să o aduceți și — mă ascultați, nu-i așa? — anunțați și poliția.

Poirot făcu un gest aprobator.

Omul se întoarse repede. O dată cu el sosi și intendentul.

— Sînteți amabili să-mi spuneți, domnii mei, ce să însemne toate acestea? se interesă acesta rezervat.

— Desigur. Am primit un telefon din partea contelui Foscatini, a fost atacat și acum e pe moarte. Trebuie să înțelegeți că nu avem voie să pierdem timpul, dacă nu cumva e deja prea tîrziu.

Administratorul deschise ușa și am intrat în casă. Am ajuns la început într-un coridor îngust. În dreapta era o ușă întredeschisă. Administratorul dădu din cap spre ușă și zise:

— Sufrageria.

Dr. Hawker intră primul. Masa rotundă din mijlocul încăperii încă nu era strînsă; trei scaune erau împinse înapoi din dreptul mesei; totul părea ca și cum meseni s-ar fi ridicat nu de mult. În colț, în dreapta căminului se afla un birou masiv. În spatele acestuia ședea un om. Mort. Mîna sa dreaptă era încleștată pe receptorul telefonului. Omul primise o formidabilă lovitură în cap de la spate și se prăbușise în față. Arma cu care fusese lovit nu trebuia căutată. Pe birou se afla o statuetă de marmură al cărei soclu era năclăit de sînge.

Cercetarea nu luă mult timp.

— E mort, spuse dr. Hawker. Se pare că a decedat imediat după primirea loviturii. Mă mir că a fost totuşi în stare să telefoneze. Bine ar fi dacă nu ne-am atinge de el pînă nu vine poliţia.

Spre indignarea intendentului, ne-am uitat prin toată locuinţa. Desigur, fără rezultat. Ne-am înapoiat în sufragerie. Poirot nu ne-a însoţit în turul nostru prin apartament. Rămăsese în faţa mesei rotunde de mahon frumos lustruite şi o privea scrutător. În mijlocul acesteia se afla o vază cu trandafiri. Sub fiecare tacîm se afla un şervet alb triunghiular. Fructiera şi cele trei farfurii pentru desert păreau neatinse. Toţi trei bărbaţii băuseră cafea. Resturile din cesti lăsau să se deducă faptul că doi băuseră cafea simplă, iar unul cafea cu lapte. Cei trei bărbaţi consumaseră Porto; nu prea mult, căci sticla era pe jumătate plină. Unul fumase trabuc, iar ceilalţi doi ţigări. Setul pentru fumat, din argint, era deschis pe masă.

Am înregistrat toate aceste date, dar nu mi s-au părut deosebit de importante. Nu ştiam de ce a examinat Poirot atît de amănunţit masa. În cele din urmă l-am întrebat.

— Mon ami, mi-a răspuns, treceţi cu vederea, ca de fiecare dată, tocmai ce este mai important. Mă uit după ceva invizibil.

— Adică după ce?

— Caut o greşeală — o foarte mică greşeală — pe care au săvîrşit-o ucigaşii.

Se repezi spre micuţa bucătărie, privi înăuntru şi scuturâ capul.

— Monsieur, se adresa intendentului, unde-se pregăteşte mîncarea în această casă?

Intendentul se îndreptă spre o mică uşă din perete.

— Aici este un lift de bucătărie, explică acesta. Sus de tot, la ultimul etaj al blocului, se află bucătăria. Masa se comandă telefonic şi mîncarea se trimite în apartamente cu ajutorul liftului, fel după fel. La sfîrşit vesela murdară se trimite din nou sus. Blocul a fost construit special pentru chiriaşi care nu vor să gătească şi care astfel nu sînt obligaţi să servească masa la restaurant.

Poirot dădu din cap afirmativ.

— Deci vesela soseşte de sus, de la bucătărie. Îmi permiteţi să urc pînă acolo?

— Dacă doriţi, cu plăcere! Roberts, liftierul, vă va conduce pînă acolo, dar mi-e teamă că veţi găsi puţine lucruri care ar putea să vă fie de folos. Sînt sigur că, la ora aceasta, toată vesela murdară este deja spălată şi la locul ei.

Poirot rămase neclintit în hotărîrea sa. Am urcat în bucătărie şi ne-am adresat ospătarului care luase comanda de la apartamentul unsprezece.

— Comanda a fost un menu à la carte, pentru trei persoane, explică acesta, supă Julienne, File de Sole normandian, biftec cu sufleu de orez. Cînd a fost făcută? Cred că pe la ora opt. Nu! Mi-e teamă că vesela este de mult spălată... din nefericire. Vă gîndiţi desigur la amprente...

— Nu-i vorba numai de aceasta, răspunse Poirot cu un zîmbet enigmatic. Mai mult şi mai mult mă interesează pofta de mîncare a contelui Foscatini. A consumat din fiecare fel?

— Da, dar, desigur, nu vă pot spune cît. Farfuriile toate erau murdare, iar platourile goale, adică... goale cu excepţia platoului cu sufleu de orez. A rămas cam mult sufleu neconsumat.

— Ah... făcu Poirot, şi păru mulţumit cu cele aflate.

După revenirea noastră în apartament îmi spuse cu glas scăzut:

— Se pare că omul nostru are stil.

— Vă gîndiţi la asasin sau la contele Foscatini?

— Contele... era, fără îndoială, un om ordonat. După ce a cerut ajutor prin telefon şi a anunţat apropiatul său sfîrşit, a pus, grijuliu, receptorul din nou în furcă.

M-am uitat stupefiat la Poirot. Dintr-o dată cuvintele şi investigaţiile sale din bucătărie nu mi se părură atît de absurde.

— Vă gîndiţi la otravă? şoptii. Lovitura în cap a fost aplicată doar pentru a induce în eroare?

Poirot se mulţumi doar să zîmbească.

În apartament ne întîmpinară un inspector de poliţie şi doi poliţişti. Inspectorul nu părea prea bucuros de prezenţa noastră, dar după ce Poirot aminti asa... din întîmplare, de prietenul său, inspectorul Japp de la Scotland Yard, acesta tolera

PROZĂ „SF"

CETATEA PIERDUTĂ

Întîmplarea pe care vreau să v-o povestesc a avut loc demult, pe vremea cînd abia îmi terminasem studiile. Poate ea nu este atît de importantă, ba chiar o veţi considera plicticoasă, însă amintirea mea a păstrat-o ca pe un fapt cu totul deosebit, ca pe unul dintre acele stranii (şi aparent nesemnificative) amănunte (ori momente, dacă vreţi) care rămîn timp îndelung în amintire, la fel de vii, fără ca noi înşine să ne putem explica prin ce ciudat mecanism memoria ni le păstrează intacte şi ni le restituie peste ani (ori chiar peste o întreagă viaţă), în timp ce lucruri cu mult mai importante şi mai demne de a fi reţinute cad în uitare...

Era prin '75, abia terminasem examenele cînd, spre surprinderea mea, am primit invitaţia de a participa la o expediţie ştiinţifică internaţională, în partea de nord a Chinei. Am acceptat...

Expediţia a pornit din Beijing, a străbătut Munţii Shanxi şi, după unele cercetări geologice făcute pe Platoul de loess, s-a îndreptat către oraşul Wuwei, de la marginea deşertului Alaşan.

În dotarea expediţiei intra, între altele, şi un aparat de zbor, un IL-4 cu trei locuri, deosebit de rapid, avînd partea din faţă a cupolei tran-

PERSIDA FOLESCU : Drumul Mocrinului

cu mai multă înțelegere prezența persoanelor străine din preajmă.

A fost, de altfel, bine că am rămas pe loc, căci după cinci minute năvăli în cameră un bărbat cu sufletul la gură. Era Graves, valetul decedatului conte Foscatini. Ne-a relatat o poveste senzațională.

Cu o zi înainte, dimineața, au apărut doi domni și s-au interesat de conte. Erau italieni și cel mai în vîrstă dintre ei, un bărbat în jur de patruzeci de ani, s-a și prezentat: signor Ascanio. Cel tînăr era îmbrăcat elegant și nu părea să aibă mai mult de douăzeci și cinci de ani.

După toate aparențele, contele Foscatini se aștepta la vizită și îl trimisese pe Graves, dîndu-i o treabă oarecare.

Ajungînd aici, valetul făcu o mică pauză și ezită în continuarea povestirii. După cîteva clipe adăugă, cu reținere, că de fapt nu plecase imediat; fiind curios, a căutat să afle mai multe despre cei doi vizitatori.

Din păcate, discuțiile s-au purtat cu glas atît de scăzut încît la început nu a putut auzi nimic. În cele din urmă glasurile se înfierbîntaseră, iar cel care pîndea de după ușă a putut desluși că se discută despre bani. Îl auzise pe conte spunînd:

— Acum nu am timp să discut mai multe cu dumneavoastră, domnii mei, dar dacă mîine seară la opt veți binevoi să serviți masa cu mine, vom putea continua...

După această frază, pentru a nu fi prins trăgînd cu urechea, Graves părăsi apartamentul.

În următoarea seară cei doi domni apărură cu punctualitate, la ora opt fix. În timpul mesei s-au întreținut pe diverse teme: politică, vreme, teatru. După ce Graves a adus vinul — s-a băut Porto — și a servit cafeaua, contele i-a comunicat că în continuare este liber.

— Era un lucru obișnuit cînd avea musafiri? întrebă inspectorul.

— Nu, domnule. Acesta a fost de altfel motivul care m-a făcut să cred că era vorba de o afacere neobișnuită.

Aceasta a fost povestea lui Graves.

sparentă iar cea dinspre spate din metal, cu uși de o parte și de alta, prevăzute cu hublouri.

Expediția trebuia să facă prospecțiuni geologice în deșertul Alașan și, printre altele, să procedeze la o minuțioasă ridicare cartografică a reliefului din zonă.

Ne-am stabilit baza în apropierea unuia dintre rarele lacuri din largul deșertului. Zilele se scurgeau încet, toride, nopțile erau răcoroase. Munca se desfășura după un plan bine stabilit, în care perioadele de lucru alternau cu cele de odihnă. Eram cu toții rupți de lume și numai din cînd în cînd ascultam emisiunile radio. S-au scurs astfel cîteva săptămîni bune, răstimp în care mi-am dus la capăt în întregime sarcinile care-mi reveneau. Mă împrietenisem cu toți ceilalți, în special cu Cheng Da, coleg de „breaslă", geolog ca și mine, și cu Ting, pilotul expediției. Într-o zi îi văd pe amîndoi venind către mine cu un aer misterios:

— Vrei să mergi cu noi către Hora-Hota? E o regiune puțin cunoscută și deosebit de interesantă.

— Hora-Hota? am întrebat eu nedumerit.

— Da, a răspuns Ting, e o oază micuță, către granița cu Mongolia. Se spune că ar exista pe acolo fosile de dinozauri. Mulți povestesc lucruri ciudate despre locurile acelea.

Am privit cerul limpede al dimineții — era albastru și senin, soarele ardea. Era miercuri, ziua mea liberă... Totul părea prielnic unei excursii — nu aveam nimic important de făcut. Am zîmbit:

— Dacă ziceți voi, să mergem!

Peste puțin timp IL-ul nostru, în care încărcaserăm numeroase aparate de cercetare, lua înălțime. Cheng Da stătea în față, în dreapta pilotului, eu în spatele lor, pe al treilea fotoliu. Cheng se bucura ca un copil, rîdea și-i ta-

Valetul a părăsit apartamentul după ora opt și jumătate, a întîlnit un prieten, pe care l-a condus pînă la Metropolitan Music Hall din Edgware Road.

Nimeni nu i-a văzut pe cei doi părăsind apartamentul, dar momentul crimei s-a putut stabili cu precizie. Printr-o mișcare convulsivă a brațelor, contele aruncase pe jos un mic ceas, care se aflase pe birou; arătătoarele oprite indicau ora opt și patruzeci și șapte de minute. Ora coincidea cu apelul telefonic recepționat de miss Rider.

Medicul legist cercetă cadavrul și apoi îl așeză pe canapea. Cu acest prilej i-am văzut, în sfîrșit, și fața: ten măsliniu, nas lung, barbă neagră, stufoasă, buze roșii. Nu era o față prea simpatică.

— Bine, rosti inspectorul închizînd-și carietul de notițe. Cazul pare destul de clar. Trebuie să-l găsim pe acest signor Ascanio. Poate dăm de adresa lui în agenda victimei.

După cum remarcase și Poirot, defunctul conte Foscatini fusese un om foarte ordonat. Cu litere mici și regulate, în agendă era notat: signor Paolo Ascanio, Grosvenor Hotel.

Inspectorul se apucă să formeze un număr de telefon și după un timp se răsuci spre noi rînjind.

— Am sunat la timp. Gentlemanul nostru tocmai se pregătea să prindă trenul pentru feribotul spre continent... Ei bine, domnilor, aceasta-i tot ce am putut face în acest apartament. O poveste urîtă, dar... fără echivoc. Probabil unul din cazurile în legătură cu mafia italiană.

La scurt timp după aceasta ne aflam deja în lift. Doctorul Hawker era complet răscolit.

— Ca începutul unui roman, nu-i așa? Formidabil! N-aș fi crezut, dacă aș fi citit cele întîmplate.

Poirot tăcuse tot timpul. Toată seara fusese extrem de preocupat și abia dacă mormăi cîteva cuvinte ininteligibile.

— Ei, ce zice maestrul detectiv?! întrebă dr. Hawker bătîndu-l ușor pe spate. De această dată nu a găsit nimic pentru celulele materiei sale cenușii?!

— Credeți că nu?

— Ați remarcat totuși ceva deosebit?

— Ei da, de exemplu fereastra.

— Fereastra? După cîte-mi amintesc era închisă. Nimeni n-a putut intra sau ieși pe acolo. Precis! Îmi amintesc foarte bine!

— Sînteți chiar atît de sigur?

Doctorul păru descumpănit, iar Poirot se grăbi să explice.

— Ați observat draperiile? Nu erau trase, ori această reprezintă un element important. Al doilea punct îl reprezintă... cafeaua. Era prea neagră. Cafeaua era prea neagră... da, da...

— Ce vreți să spuneți cu toate acestea?

— Foarte neagră, repetă Poirot. Și apoi să nu uităm că din sufleul de orez s-a consumat foarte puțin. Ce concluzii putem trage de aici?

— Vreți să mă păcăliți?

— Nici pe departe! Nu am această intenție și în acest sens Hastings știe prea bine că spun adevărul.

— Cu toate acestea nici mie nu-mi e clar unde vreți să ajungeți, am intervenit și eu. Doar nu îl bănuiți pe valet! Poate fi un complice al mafioților? El să fi pus otrava în cafea? Alibiul său nu va fi verificat?

— Fără îndoială că da, prietene, dar pe mine mă interesează alibiul lui signor Ascanio.

— Credeți că are un alibi?

— Este tocmai ceea ce mă preocupă cel mai mult. De fapt nu am nici o îndoială că, în curînd, se va face lumină și în această problemă.

A doua zi dimineața am aflat noutățile din ziarul „Daily Newsmanager".

Signor Ascanio fusese arestat și pus sub acuzație pentru uciderea contelui Foscatini. La arestarea sa a mințit că nu îl cunoaște pe conte și a declarat că nu a fost în Regent's Court, nici în seara crimei și nici în dimineața zilei precedente. Bărbatul cel tînăr nu a putut fi găsit nicăieri. Signor Ascanio sosise singur la hotelul Grosvenor cu două zile înainte de înfăptuirea crimei. Toate încercările de a da de urma celui de-al doilea

PROZĂ „SF"

china prin radio pe cei de jos, de la bază.

Mă mulțumeam să privesc întinderile nesfîrșite. Cei care aud de deșerturile mongole ori chineze sînt tentați, evident, să compare aceste locuri cu întinderile pustii de nisip ale Saharei, fără să știe că este vorba aici despre cu totul altceva. Căci aceste „deșerturi" sînt imense „împărății" ale stepei, acoperite cu ierburi înalte, pustii, într-adevăr, dacă ne gîndim că nu sînt locuite de oameni, dar avînd o bogată faună specifică. Numai în foarte mică măsură ele sînt acoperite cu nisipuri ca în imaginile clasice ale deșerturilor africane.

Ne îndreptam spre nord în linie dreaptă. Altimetrul indica 2 500 de metri înălțime și Ting trecuse comanda pe pilotul automat. Discutam toți trei cu însuflețire în chinezește (învățasem să vorbesc limba în facultate, cu un coleg chinez), făcînd adnotări pe marginea celor observate, cînd am observat că, dintr-o dată, cerul se întunecă brusc.

— Se pregătește de furtună! a spus Ting.

— Ne ridicăm?

— Nu încă, am primit eu răspuns, mai așteptăm puțin, să vedem despre ce este vorba.

Am zburat așa timp de cîteva minute. Neguri dese veneau din ce în ce mai compacte asupra noastră. În cabină se lăsase o zăpușeală insuportabilă.

Deodată, o răbufnire violentă de furtună lovi avionul de jos în sus cu o forță înspăimîntătoare. Acul altimetrului sări la 3 000.

Ting trase maneta de gaze spre el, reducînd accelerația. Avea fața palidă, încordată.

— Ce se întîmplă? am întrebat, cuprins de îngrijorare.

— Atenție, l-am auzit, sîntem în mijlocul unei cicloane furtuni de nisip.

— Întoarce-te! țipă Cheng în urechea lui.

— Palonierele s-au blocat!

bărbat eşuaseră.

În cele din urmă signor Ascanio a trebuit să fie scos de sub acuzare, căci la poliţie s-a prezentat însuşi ambasadorul italian, care a confirmat că în seara cu pricina, între orele opt şi nouă, signor Ascanio a fost împreună cu el în sediul ambasadei. Acuzatul a fost eliberat, dar, desigur, mulţi au continuat să creadă că a fost vorba de o crimă politică muşamalizată cu grijă.

Poirot a urmărit chestiunea cu mult interes. Cu toate acestea am rămas extrem de surprins cînd, într-o dimineaţă, mi-a comunicat că la ora unsprezece ne va vizita însuşi signor Ascanio.

— Doreşte un sfat de la dumneavoastră?

— Nicidecum, Hastings. Eu sînt cel care doreşte să-l vadă!

— Dar pentru ce?

— Pentru crima de la Regent's Court.

— Vreţi să-i demonstraţi că totuşi el a comis-o?

— Gîndiţi-vă bine, Hastings! Încercaţi să vă puneţi judecata sănătoasă în funcţiune. Ah, se aude soneria... este precis prietenul nostru.

La scurt timp după aceasta apăru signor Ascanio, un bărbat mic de statură, subţirel, cu ochi bănuitori. Rămase în picioare şi privi cu suspiciune cînd la unul, cînd la altul.

— Monsieur Poirot?

Micuţul meu prieten se bătu pe piept.

— Luaţi loc, signor. Aţi primit scrisoarea mea, nu-i aşa? Sînt hotărît să dau de capătul acestei afaceri misterioase. Mă veţi putea ajuta în lămurirea unor chestiuni minore. Lăsaţi-mă să încep! I-aţi vizitat pe contele Foscatini însoţit de un prieten, în dimineaţa zilei de nouă...

Italianul făcu o mină supărată.

— Nu am făcut aşa ceva. Am jurat în faţa tribunalului că...

— Precisement, dar am senzaţia, totuşi, că aţi jurat strîmb...

— Mă ameninţaţi? Degeaba! Nu mă tem de dumneavoastră. Am fost declarat nevinovat.

— Desigur! Dar pentru că nu sînt un nătîng, nu vă ameninţ cu spînzurătoarea, ci cu opinia publică! Şi, după cum observ, aceste cuvinte nu prea vă sînt pe plac. De fapt am bănuit eu! Ştiţi, domnule, micile mele idei sînt foarte importante pentru mine. Singura dumneavoastră şansă este să discutaţi deschis. N-am să vă întreb cu ce misiune aţi venit în Marea Britanie. Ştiu însă că aţi sosit în mod special să-l vedeţi pe contele Foscatini.

— Nu a fost contel mirii italianul.

— Chestiunea aceasta am stabilit-o deja, căci numele lui nu figurează în Gotha. De altfel n-are nici o importanţă, doar ştim că pentru un şantajist titlul de conte este adesea un element foarte util.

— Se pare că ştiţi o mulţime de lucruri! Ei bine, în acest caz, voi discuta cu dumneavoastră deschis.

— Am frămîntat şi răsfrămîntat întreaga chestiune. Nu-i aşa, signor Ascanio, că în dimineaţa de marţi, totuşi, l-aţi vizitat pe cel asasinat?

— Da, dar în seara următoare nu am fost la el. Nu mai era necesar. Vreau să vă explic cum stau lucrurile. În posesia şantajistului au ajuns o serie de documente referitoare la un om bogat şi foarte influent în Italia. Individul a cerut o sumă foarte mare pentru restituirea documentelor. În vizita efectuată m-a însoţit unul din tinerii secretari ai ambasadei. „Contele" s-a dovedit a fi totuşi mai rezonabil decît m-aş fi aşteptat: cu toate acestea, suma pe care i-am achitat-o a fost foarte mare.

— Scuzaţi-mă, în ce monedă i-aţi plătit?

— În bancnote italiene. Eu i-am dat banii, iar el mi-a dat hîrtiile compromiţătoare. Apoi nu l-am mai văzut.

— De ce nu aţi declarat toate acestea după arestarea dumneavoastră?

— În situaţia delicată în care ajunsesem, a trebuit să declin orice legătură cu acest om.

— Şi cum vă explicaţi cele petrecute în seara următoare?

— Presupun că am fost substituit de cineva. După cîte am aflat, în locuinţa contelui nu s-au

Nu pot vira!

Se făcuse aproape întuneric, afară furtuna urla dezlănţuită în toată puterea ei şi la gîndul că avionul s-ar fi putut prăbuşi am simţit fiori reci pe şira spinării. Nisipul cădea ca o ploaie măruntă, într-un foşnet continuu, pe aripile şi pe cupola IL-ului. Vîntul zgîlţîia cu furie aparatul, înclinîndu-l cînd într-o parte, cînd în cealaltă. Auzeam, ca de departe, glasul lui Ting chemînd baza prin radio:

— Baza! Baza! Aici 016! 016! Răspundeţi! Recepţie!

Manevra febril butoanele, becurile de control ale tabloului aruncau în cabină o lumină palidă.

— Cheamă aeroporturile din zonă! m-am aplecat eu spre el.

— Nu prind nimic! Am încercat!

— Ce viteză are vîntul?

— 90 de kilometri pe oră. Bate dinspre nord-vest.

— Ştii unde sîntem?

— Nu, giroscopul e avariat. Bănuiesc că ne aflăm undeva dincolo de paralela de 40 de grade, cu mult la nord de Wuwei. Furtuna ne tîrăşte cu ea în largul deşertului, spre graniţa cu Mongolia! Atenţie!...

În momentul acela, avionul se înclină puternic pe o parte. Cureaua de fixare a unui trepied metalic se rupse şi, înainte ca cineva să prevadă, acesta îl izbi pe Cheng deasupra tîmplei stîngi. Geologul se lăsă moale în fotoliu, cu faţa scăldată în sînge.

Lucrurile luau o întorsătură dramatică. Fulgere uriaşe brăzdau din ce în ce mai des întunericul. La lumina unuia am întins mîna după trusa medicală de prim ajutor şi l-am pansat cum m-am priceput mai bine pe bietul Cheng.

— Profesore, treci în locul lui, a rostit în acel moment Ting, încleştat de manşă, fără să se întoarcă. Ajută-mă! Repede! Orice clipă contează!

L-am tras în spate pe Cheng şi l-am întins cît mai

găsit bani.

Poirot îl privi cu atenție și scutură din cap.

— Ciudat, mormăi acesta. Doar avem cu toții inteligență, dar atît de puțini dintre noi o utilizăm cum trebuie. La revedere, domnule Ascanio. Afirmațiile dumneavoastră îmi par veridice. Așa mi-am imaginat și eu lucrurile. Am vrut doar să capăt confirmarea lor.

După ce și-a condus oaspetele, Poirot s-a așezat din nou în fotoliu și mi-a zîmbit.

— Ei, ce gîndește căpitanul Hastings despre acest caz?

— Eu cred că are dreptate, cineva s-a dat drept Ascanio!

— O, de ce v-a mai înzestrat bunul Dumnezeu și cu creier, mon ami! Rechemați-vă în memorie cuvintele pe care vi le-am spus la părăsirea locuinței. Ele s-au referit la draperiile care nu au fost trase! Sîntem în iunie, la ora opt este încă lumină. Pe la ora opt și jumătate începe să se întunece. Aceasta nu vă spune nimic? Mă tem că nu va veni ziua cînd veți remarca, totuși, ceva! Lăsați-mă să continui. Cafeaua era — după cum am mai spus — foarte neagră. Cafeaua neagră lasă de regulă urme pe dinți. De aici am tras concluzia că numitul conte nu a băut cafea. Cu toate acestea în toate cele trei cești erau doar resturi de cafea. De ce trebuia să pară că Foscatini a băut cafea?

Am dat din cap vizibil stînjenit.

— Vreau să vă ajut, Hastings. Ce argumente există că Ascanio și prietenul său, sau alți doi oameni care s-au dat drept aceștia, au sosit în seara respectivă în acea locuință? Nimeni nu i-a văzut sosind, nimeni nu i-a văzut plecînd. Nu avem decît declarația unui singur om și cîteva elemente de recuzită.

— Ce vreți să spuneți?

— Cuțite, furculițe și platouri goale. Ah, o idee excelentă! Graves este el hoț și un asasin, dar și un om cu metodă! El trage cu urechea privind cele discutate dimineața și își dă seama că acuzația va cădea asupra lui Ascanio. În seara următoare, la ora opt, îi spune contelui că este căutat la telefon. Foscatini se așază la birou și întinde mîna după telefon. Graves îl lovește pe la spate cu statueta de marmură, după care se duce la telefonul din bucătărie și cere o masă pentru trei persoane. Aceasta sosește. Pune masa, murdărește farfuriile, furculițele, cuțitele etc. Dar trebuie să rezolve și problema mîncării. El nu este doar un om cu un cap deștept; el are și un stomac bun, primitor. După ce mănîncă trei fripturi, sufleul de orez e, totuși, prea mult pentru el! Fumează un trabuc și două țigări. Totul făcut perfect! Apoi, după ce fixează arătătoarele la ora opt și patruzeci și șapte de minute, oprește ceasul izbindu-l de podea. Uită însă un singur lucru: draperiile! Dacă ar fi fost vorba de un dineu adevărat, draperiile ar fi trebuit să fie trase o dată cu lăsarea întunericului. După aceea pleacă în grabă, avînd grijă să informeze liftierul despre cei doi oaspeți ai stăpînului său. De la un telefon public cheamă medicul și imită vocea stăpînului său... murind. Ideea aceasta a fost atît de grozavă încît nimeni nu a mai verificat dacă cu miss Rider s-a vorbit de la telefonul din apartamentul unsprezece.

— Evident, în afară de Hercule Poirot, completai sarcastic.

— Nici măcar Hercule Poirot, continuă prietenul meu zîmbind. Dar voi verifica acum. Am vrut doar ca dumneavoastră să fiți primul căruia îi relatez toate acestea. Veți vedea că am avut dreptate. Și apoi urmează ca Japp, căruia i-am făcut deja unele aluzii, să fie în măsură să pună mîna pe onorabilul Graves. Sînt curios cît a cheltuit deja din bani.

Poirot avusese dreptate. El are întotdeauna dreptate, fir-ar să fie!

■ În românește de
CRISTIAN CRĂMPIȚĂ

PROZĂ „SF"

comod pe fotoliul cu spetează lăsată. Respira greu. Am trecut repede în locul lui. Am privit prin cupolă: sub noi și în jurul nostru o mare fumurie de nori, în care fierbeau laolaltă fulgere orbitoare și cheaguri de întuneric într-un vîrtej ametitor, ca într-un cazan al iadului.

— Furtuna ne tîrăște cu ea către granița mongolă. Știi mongola?

— Nu!

— Cheng o știa!...

Am intuit ce vrea:

— Pot vorbi în franceză!

— Pregătește-te atunci să lansezi un mesaj SOS...

Mă gîndeam să-l întreb cum se face acest lucru, cînd i-am auzit glasul sugrumat de uimire.

— Privește!...

Dincolo de geamul cupolei norii se destrămau ca niște fuioare uriașe de fum, îndepărtîndu-se de noi în toate direcțiile.

— E uimitor! am șoptit.

Surprinzător, lumina soarelui izbucni puternică de peste tot, ca și cînd uraganul nu fusese decît o glumă nevinovată pe care o făcuse.

Cu un strigăt victorios, Ting, care meșterea ceva sub bord, își înălță capul:

— Gata! Am deblocat palonierele!

O priveliște neobișnuită se întindea sub noi: cîmpii imense de nisip ne veneau în întîmpinare, în timp ce linia orizontului se trăgea mereu înapoi, ca în dimensiunile altui spațiu. Parcă pierdusem noțiunea timpului.

Ici-colo, dune roșietice, sclipitoare, se ridicau din noianul întinderilor pentru ca să dispară cu iuțeală în urma noastră. Crestele lor aruncau pe cîmpiile de nisip umbre misterioase, înșelătoare.

În cabină se făcuse cald. Mi-era sete. Cheng căzuse într-un somn greu. I-am aranjat mai bine pansamentul.

— Nu cunosc acești munți! a zis deodată Ting.

M-am întors.

Curzio MALAPARTE (Kurt Suckert) s-a născut la Prato, în 1898. A participat la primul război mondial. După 1918, s-a înscris în mișcarea fascistă italiană, din care, ulterior, a fost exclus și exilat politic la Capri. Scriitor și ziarist, a fost inițiatorul curentului literar „Strapaese" („Din afara țării") și fondator al publicației de avangardă „900". Scrierile sale sînt caracterizate prin gust pentru senzațional și, deseori, grotesc, prin spirit ascuțit de observație, prin satiră inteligentă.

Romanul (într-un fel, autobiografic) „KAPUTT" (1945) face senzație în Europa. Mai mult, are și o „istorie" senzațională: „Înainte de a mă întoarce în Italia — mărturisește C.M. — am împărțit manuscrisul în trei părți, încredințându-le ambasadorului Spaniei la Helsinki, contele Augustin de Foxá..., secretarului Legației României la Helsinki, prințul Dinu Cantemir... și atașatului român de presă în capitala Finlandei, Titu Mihăilescu"... Cu încheierea ultimului capitol, „KAPUTT" și-a făcut intrarea în lume „cu dreptul" — puțin cam greoi din punct de vedere editorial, dar strălucit în cercurile de prieteni și apropiați.

Curzio MALAPARTE s-a stins la Roma, în 1957. Cărțile sale (menționăm și romanul „LA PELLE" — „Pielea", apărut în 1949) n-au fost încă editate în România. Facem un prim pas în acest sens.

Sub noi defilau crestele tocite ale unor munți acoperiți pe jumătate de nisipuri. Avionul zbura deasupra lor la mică înălțime, cînd o exclamație de uimire mi-a scăpat de pe buze:

— Ia privește!

— Unde?

— Lîngă culmea aceea... puțin mai înaltă... pe podiș!

Acolo, jos, la marginea unui defileu, la o altitudine de circa 20 de metri, își înălța turnurile spre noi o cetate, asemănătoare acelora din Europa medievală. Dar Nu era un miraj! Lucrarea, cu totul de neconceput în aceste locuri, era de o dezvoltare apreciabilă. Am putut vedea clar zidurile, de o construcție stranie, în zig-zag, trasate cu o precizie matematică și ridicate din bucăți uriașe de bazalt șlefuit.

Turnurile, de formă pătrată, donjoanele puternice, clădirile din interior, crenelurile confirmau acea impresie de masivitate, care te făcea să crezi că bastionul fusese construit și locuit parcă de giganți, nu de oameni. Nicăieri nu se vedea nici cea mai mică urmă de violență ori dezastru, dar totul era pustiu și încremenit. Privind încordați, am distins în piața centrală ceva asemănător unui monument, parcă cioplit în marmură neagră, înfățișînd o ființă umanoidă, care ținea în mîna dreaptă, întinsă înainte, o sferă, un glob din același element. Statuia, destul de artistic lucrată, părea să aibă impresionanta înălțime de 20—25 de metri.

În cele cîteva zeci de secunde cît avionul a survolat înălțimile acelea am mai apucat să văd un drum pietruit, foarte lat, care cobora de la poarta principală a cetății și se pierdea, spre poalele muntelui, în nisip.

Atît de tulburați eram că nici unul dintre noi nu s-a gîndit să acționeze aparatul de filmat. Cînd ne-am dat seama, era prea tîrziu.

Am vrut să ne întoarcem,

1. Agenții de circulație

În locul acela, pădurea se făcea tot mai deasă și mai adîncă, la o răscruce de drumuri, am văzut apărînd dintr-o dată din ceață, jos, în fața noastră, un soldat îngropat pînă la brîu în zăpadă: stătea drept, nemișcat, cu brațul întins indicîndu-ne direcția. Cînd am trecut prin dreptul lui, Schultz și-a dus mîna la chipiu — ca și cînd l-ar fi salutat și i-ar fi mulțumit. Apoi spuse:

— Uite unul care s-ar duce cu plăcere în Caucaz!... și începu să rîdă, răsturnîndu-se pe spetează.

După o bucată bună de drum, la altă răscruce, iată că apare în depărtare alt soldat, și el îngropat în zăpadă, cu brațul drept întins.

— Or să moară de frig, amărîții... zic.

Schultz se întoarce, mă privește, apoi:

— Nu e nici un pericol să moară de frig!

Rîde. În întreb de ce crede că amărîții ăia nu sînt în pericol să moară înghețați.

— Pentru că s-au obișnuit deja cu frigul. Hm! Nu vreți să-l vedeți de aproape? Veți putea să-l întrebați dacă-i e frig...

Oprește mașina. Cobor, mă apropii de soldat: e în picioare, nemișcat, cu brațul drept întins, indicîndu-ne direcția. E mort. Cu ochii holbați, cu gura întredeschisă. Un soldat rus mort.

— Iată agenții, patrula noastră de circulație. Noi îi spunem **patrula tăcută.**

— Sînteți sigur că nu vorbește...?

— Că nu vorbește? Întrebați-l ceva.

— E mai bine să nu-ncerc; sînt sigur că... mi-ar răspunde.

— Foarte amuzant! exclamă Schultz rîzînd.

— Da, foarte amuzant, nu-i așa?

Apoi, adaug cu aer indiferent:

— Cînd îi aduceți aici, sînt vii sau morți?

— Vii, desigur!

— Și apoi... desigur că mor de frig...

— Nu, nu mor de frig! Priviți aici...

Și Schultz îmi arată un cheag de sînge, un țurțure de gheață roșie, pe tîmpla mortului.

— Foarte amuzant!

— Foarte amuzant, nu-i așa? zice Schultz.

Apoi, adaugă zîmbind:

— Trebuie ca și prizonierii ruși să fie buni de ceva...

2. Pămîntul

„Aiurea!" — scria în românește, cu creionul, sub portretul lui Stalin.

Desigur, vreun țăran român scrisese „Aiurea!", vreun țăran român sărman, care nu văzuse niciodată de aproape o mașină agricolă, care nu pusese nicio-

PROZĂ „SF"

dar starea timpului s-a înrăutățit iarăși, la fel de brusc. Uraganul a început să ridice trombe de nisip spre înălțimi. Ting pilota cu greu, „pe bîjbîite", lui Cheng îi era din ce în ce mai rău. Sîngele îmi zvîcnea în tîmple. Furtuna urla în jurul nostru cu vuiet prelung.

Încercam o senzație de amețeală și sufocare. Ting repeta mereu apelul către bază prin radio. Indicatorul care arăta rezervele de carburanți cobora încet către zero.

Nu știu cît timp a trecut așa. La un moment dat am avut chiar impresia că am adormit ori că mi-am pierdut cunoștința.

La capătul unei epuizante lupte cu furtuna, am izbutit să luăm legătura cu un aerodrom. Am rămas uluiți cînd am aflat că era aerodromul din orașul Hami și că eram în ziua de joi, orele 12,00. De la plecarea noastră trecuseră deci 28 de ore. Cum a putut zbura avionul atîta timp, cînd trecuse noaptea, cum ajunseserăm în Hami, care era în nord-vestul Chinei, nu ne-am putut explica niciodată.

Cheng Da a primit imediat îngrijirile necesare. A doua zi era refăcut...

Au trecut, de atunci, atîția ani!

Am revenit la București, probleme noi ale vieții și ale serviciului m-au prins în horă lor. Cu toate acestea, de multe ori, gîndul îmi zboară la descoperirea făcută întîmplător în largul deșertului Alașan. Cine ridicase cetatea aceea acolo? De cît timp străjuia ea tăcerile nisipurilor? Ce se întîmplase cu locuitorii ei?... Zadarnic am încercat să aflu. N-am mai revăzut-o niciodată! Adeseori mă gîndesc, fără să vreau, că în sufletul fiecăruia dintre noi doarme o cetate ascunsă, inexpugnabilă fortăreață a eului nostru spre care zadarnic încercăm să redescoperim drumul uitat... Uneori revăd în vis și retrăiesc momentul acelui straniu zbor! Și

dată mîna pe o piuliță, care nu deșurubase niciodată ceva... Vreun țăran român sărac, pe care mareșalul Antonescu, temutul „Cîine roșu", cum îl numeau ofițerii lui, îl trimise cu forța în acel război de țărani împotriva imensei armate de mecanici a U.R.S.S.

M-am apropiat de portretul lui Stalin și am început să rup marginea afișului pe care scria „Aiurea!". În momentul acela, am auzit pași în curte. Am ieșit în ușă. Erau niște soldați români; m-au întrebat cît e ceasul.

— Șase.

— Mulzumiesco! au zis, asta înseamnă „mulțumesc", și m-au invitat să merg să beau cu ei o ceașcă de ceai.

— Mulzumiesco! am zis, urmîndu-i prin sat. Peste puțin timp, am ajuns la o casă pe jumătate dărîmată, unde alți cinci sau șase soldați m-au primit politicos, m-au invitat să iau loc, mi-au oferit un castron cu **ciorba de pui,** care este o ciorbă de pui, și o ceașcă de ceai. „Mulzumiesco" am zis. Apoi, am început să vorbim; soldații mi-au spus că erau temporar în satul acela, majoritatea diviziei lor era mai în față, în dreapta, la cîteva zeci de mile. Nu era țipenie de om în sat. Înaintea românilor, trecuseră nemții.

— Aiurea! am zis, ceea ce înseamnă „Ca dracu'!"

— Așa e... zise unul dintre ei, un caporal. Înaintea noastră au trecut nemții. Asta-i adevărul.

— Aiurea! am zis.

— Domnule căpitan (sic!), zise caporalul, dacă nu mă crezi, întreabă-l pe prizonier. Noi nu distrugem sate, nu facem rău țăranilor. Asta-i adevărul. Hei, ascultă! strigă, întorcîndu-se către un colț al camerei. Nu-i așa că înaintea noastră au trecut nemții?

M-am întors către colțul întunecat și-am văzut stînd jos, cu spatele sprijinit de zid, un om. Era îmbrăcat în pînză kaki; pe capul tuns zero purta un fel de plic galben; era desculț. Un tătar. Avea fața mică, slabă, cu pomeții proeminenți și pielea pe ei bine întinsă, o piele cenușie și strălucitoare, ochi negri, ficși, voalați poate de oboseală sau de foame. Mă fixa impasibil, cu ochii aceia încețoșați. La întrebarea caporalului nu răspunse, continuă să mă privească fix, de jos...

— Unde l-ați prins?

— Era în tancul din piață. Tancul avea ceva defect la motor, nu se putea mișca, dar continua să tragă. Nemții se grăbeau, ne-au lăsat pe noi să ne descurcăm cu tancul... Înăuntru erau doi. Au tras pînă la ultimul cartuș. Unul a murit. A trebuit să forțăm turela cu o rangă. Asta rămăsese fără cartușe, stătea cuminte, ghemuit înăuntru; nu voia să deschidă. Cum ziceam, celălalt, mitraliorul, era mort. Asta era șoferul. Trebuie să-l ducem la comandamentul nostru din Balta. Dar pe-aici nu trece nimeni, coloanele de ca-

---

mi se pare că mă aflu într-un oraș mai vechi decît Nilul și Eufratul la un loc! În jurul meu străzile gem de zarva norodului și cuvinte în zeci de graiuri răsună din toate părțile. Mă grăbesc să revin acasă, unde, într-un palat, înconjurat de lacuri de cristal pe care plutesc lotuși adormitori, o femeie peste puterea închipuirii de frumoasă mă așteaptă, dar greșesc mereu străzile, și mă încurc, și mă trezesc în puterea nopții, cu sufletul pustiu, cuprins de o stîngietoare nostalgie...

De multe ori, înainte de a veni în țară, am mai zburat cu Ting pe deasupra deșertului Alașan, în speranța că voi reuși să dau iarăși peste enigmaticul oraș. Dar, în ciuda străduințelor mele, nu l-am mai regăsit, cetatea a rămas pentru totdeauna pierdută în imensitatea pustiului de nisip — taină de nedezlegat.

■ IOAN POPA

PERSIDA FOLESCU: Lacul din pădure

mioane țin șoseaua principală. De trei zile n-a mai dat nimeni pe-aici...

— De ce i-ați furat cizmele? am întrebat. Soldații au început să rîdă, obraznici.

— O pereche de cizme! zise caporalul. Uite, domnule căpitan, ce cizme grozave au!

Se ridică și scoase din raniță o pereche de cizme tătărăști, din piele moale, fără lac.

— Sînt îmbrăcați mai bine decît noi! zise, arătîndu-mi bocancii scîlciați și pantalonii peticiți.

— E semn că au o patrie mai bună ca a voastră... am zis.

— Aștia nu au patrie; sînt niște animale!

— Și animalele au o patrie! am zis. O patrie mai bună decît patria voastră. Mult mai bună decît patria română, decît patria germană, decît patria italiană.

Soldații mă priveau fix, nu înțelegeau; mă priveau mestecînd în liniște bucățele de **pui** risipite prin **ciorbă;** iar caporalul zise jenat:

— O pereche de cizme ca astea fac cel puțin două mii de lei.

Soldații clătinau din cap, strîngînd buzele. Erau țărani români și țăranii români nu știu că și animalele au o patrie, nu știu ce sînt mașinile, că și mașinile au o patrie, mult mai bună decît a noastră. Sînt țărani și nu știu nici măcar ce înseamnă să fie țărani: legea Brătianu a dat pămînt țăranilor români, le-a dat pămîntul cum s-ar da o bucată de pămînt unui cal, unei vaci, unei oi. Știu că sînt români și ortodocși. Strigă „Trăiască Regele!", strigă „Trăiască mareșalul Antonescu!", strigă „Moarte U.R.S.S.!", dar nu știu ce-i aia Rege, mareșal Antonescu, U.R.S.S. Știu că o pereche de cizme ca acelea costă cel puțin două mii de lei. Sînt țărani săraci și nu știu că U.R.S.S. este o mașină, că se luptă cu o mașină, cu o mie, cu un milion de mașini. Dar o pereche de cizme ca acelea costă cel puțin două mii de lei...

— Mareșalul Antonescu, am zis, are o sută de perechi de cizme. Mai frumoase ca astea!

Soldații mă priveau fix, cu buzele strînse.

— O sută de perechi!? zise caporalul.

— O sută, o mie de perechi... și mult mai frumoase ca astea. N-ați văzut niciodată cizmele mareșalului Antonescu? Sînt foarte frumoase. Din piele galbenă, neagră, roșie, albă... Cizmele lui sînt mult mai frumoase decît ale lui Hitler și Mussolini. Cizmele lui Hitler sînt destul de frumoase. Le-am văzut de aproape. N-am vorbit niciodată cu Hitler, dar i-am privit cizmele de-aproape. Sînt fără pinteni. Hitler nu poartă niciodată pinteni, îi e teamă de cai; dar și fără pinteni sînt destul de frumoase... Și cizmele lui Mussolini sînt frumoase, dar nu servesc la nimic. Nu sînt bune nici la mers pe jos, nici călare. Sînt bune numai să stea la tribună, în timpul parăzilor, să vadă defilînd soldații cu bocanci rupți și puști ruginite...

Soldații mă fixau, strîngînd din buze.

— După război, am zis, o să mergem să-i scoatem cizmele mareșalului Antonescu!

— Și **domnului** Hitler! zise un soldat.

— Și **domnului** Mussolini! zise altul.

— Sigur, și lui Hitler și lui Mussolini! am zis.

Toți începuseră să rîdă, iar eu l-am întrebat pe caporal:

— Cît or fi costînd cizmele lui Hitler?...

■ Traducere, adaptare și note: **ANA HAȘ**

PERSIDA FOLESCU. Conacul

SCAMATORII

În societate, printre prieteni, nimic mai plăcut și mai distractiv!

1. Bancnotele misterioase

Luați două bancnote de cîte 100 de lei. Puneți-le una peste alta cum se prezintă în fotografia de mai jos. Pentru a le putea deosebi se reține seriile lor. Demonstrația începe cu înfășurarea acestora în jurul unui creion, începînd cu colțul comun; una dintre bancnote, cea care este dedesubt, se va răsuci mult mai repede decît cealaltă. Înfășurați pînă la capăt și faceți un tur în plus. Experiența este gata. Pariați că, prin desfășurare, bancnota aflată dedesubt va apare deasupra și invers. Desfășurați și veți cîștiga în mod sigur.

2. Clarviziune

Se ia o carte legată (important este să nu prezinte nici un titlu care să indice dacă este ținută într-o poziție sau alta) și se introduce un bold la un capăt, de pildă la pagina 127. Cartea astfel pregătită se oferă cu celălalt capăt unui domn din asistență cu rugămintea să introducă un bold între paginile ei. Luați cartea înapoi, o răsuciți cu dexteritate, faceți să dispară boldul introdus de persoana din asistență, apoi oferiți capătul preparat de dumneavoastră altei persoane, anunțînd că boldul introdus de persoana din asistență se găsește la pagina 127. Prietenii din jur vor rămîne uimiți de această dovadă de clarviziune.

3. Un truc de mare efect

O foaie de hîrtie obișnuită se împarte în două. Din prima jumătate faceți un cocoloș cît mai mic și-l păstrați asupra dumneavoastră. Cealaltă jumătate de coală o oferiți unei persoane din anturaj și o rugați să scrie, în cea mai desăvîrșită taină, o propoziție oarecare, apoi să facă din hîrtie un cocoloș cît mai mic. Luați un atlas, îl deschideți la întîmplare și rugați persoana să lanseze, de la mică înălțime, cocoloșul de hîrtie de cîteva ori deasupra unei hărți. După două, trei încercări vă declarați nesatisfăcut de modul de operare și-i „explicați" cum trebuie să procedeze. Printr-o palmare rapidă rețineți cocoloșul de hîrtie adevărat și-l puneți în joc pe cel fals. Acum sînteți mulțumit de lansări și rugați persoana să arunce cocoloșul pe geam sau mai bine să-l ardă. Vă retrageți cu atlasul în altă cameră „pentru cîteva pase magnetice". Desfaceți cocoloșul de hîrtie și memorați propoziția, apoi vă întoarceți și anunțați victorios că ați reconstituit inscrisul. Cu mare uimire, persoanele de față vor recunoaște că aveți calități paranormale. Veți căpăta astfel faima vestitei ghicitoare orientale Mafalda.

4. Experiență amuzantă

Dintr-un pachet de cărți de joc se extrag zece figuri și se așază cu imaginea în sus, perfect aliniate, pe o masă. Părăsiți camera și rugați pe cineva ca în lipsa dumneavoastră să rotească o carte sau mai multe cu 180 de grade, în final acestea rămînînd tot cu imaginea în sus și perfect aliniate. Reveniți în cameră și indicați cu exactitate ce cărți au fost rotite. Experiența, de efect, este foarte simplă. Din fabricație marginile albe ale cărților de joc (inferioară și superioară) nu sînt niciodată egale. Cînd aranjați cărțile pe masă, aveți grijă ca toate să fie așezate, de pildă, cu marginea albă mai lată în partea de sus.

5. Chibritul miraculos

O batistă de buzunar se „prepară" în felul următor. În tivul de pe margine (alegem o batistă cu tivul puțin mai lat) se introduce un băț de chibrit pînă se mascheză complet. În continuare se prezintă batista în grupul invitaților și o persoană este rugată să depună pe mijlocul acesteia un bețișor de chibrit, după care suprapunem colțurile cu mișcări repezi, acoperindu-l. Invităm aceeași persoană să rupă în două chibritul. Bineînțeles, îl prezentăm pe cel ascuns în tiv! Facem cîteva pase, pronunțăm trei cuvinte magice și desfacem batista. Spre stupoarea tuturor, bățul de chibrit din batistă este intact!

6. Scamatorie rapidă

Rugați un invitat să scoată o carte dintr-un pachet de cărți de joc pe care îl țineți în mînă cu fața în jos, după ce ați memorat în taină ultima carte. Fără să vă uitați, cereți persoanei să așeze cartea extrasă dedesubt (deci în fața cărții cunoscute). Înmînați pachetul cu cărți partenerului și îl invitați să le amestece bine. O dată terminată această operație, urmează să vă demonstrați abilitatea. Luați pachetul și prin filaj veți descoperi „corpul delict" în fața cărții cunoscute. (Arareori cele două cărți vor fi separate printr-un simplu amestec. Daca

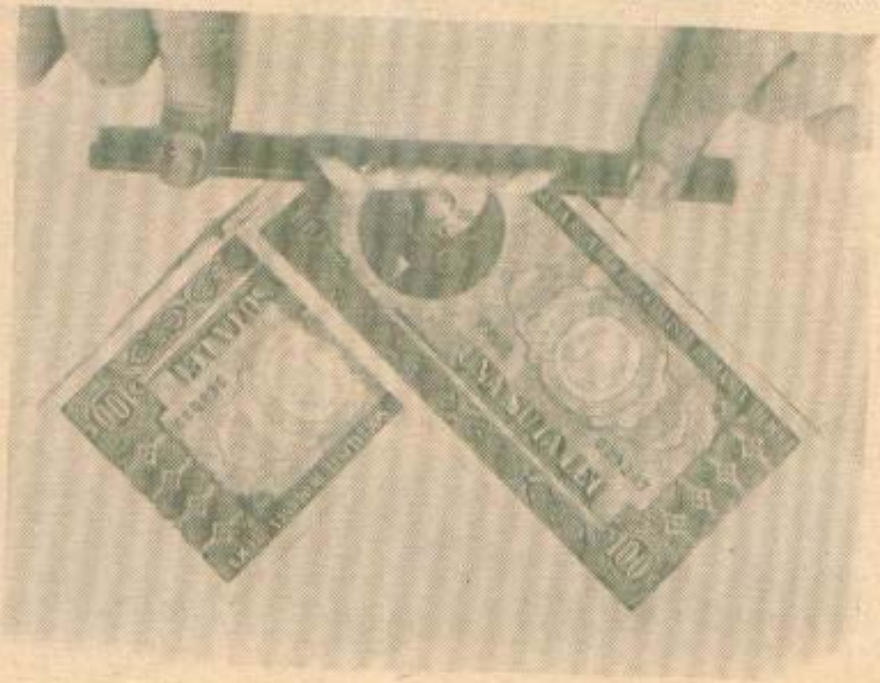

totuși se întîmplă, repetați experiența.

7. Un nor de fum misterios

În fața asistenței compusă din invitați urmează să prezentați un truc forte care va uimi pe toată lumea. După o „formulă magică" ridicați mîna dreaptă în sus și frecați degetul mare de arătător. Spectatorii se vor minuna cu siguranță de micul nor de fum ce apare la comandă. Secretul experienței? Se rade un strat subțire de pe marginea activă a unei cutii de chibrituri și se aprinde. Din cenușa rezultată se ia o mică parte cu două degete și se constată că prin frecare se produce o cantitate de fum.

■ MIHAI VASILACHE

SALON OFICIAL

(Părintelui Virgil)

Panopticum lă Foto-Otto!
Intrați, priviți și vă uimiți -
Din Xieng-Huang pînă-n Lesotho,
De la femei la amoniți,
Tot ce există azi sub soare
E prins cu ace pe pereți:
Albine, melci, vasali, vapoare,
Turbine, fresce și bureți,
Computere și Cruci-de-Piatră,
Viori, confetti, alivenci,
Cîini visători, pisici ce latră...
O lume-ntreagă prinsă-n clenci!

Intrați, priviți! - o picătură
De vreme dintr-un lac alpin,
O stea de mare, o răsură,
Un pui de păstrăv și-un carin,
Magnetofoane progresiste,
Un bunker fără ocupanți,
Boxeri, invadatori, artiste
Și-un cimitir de elefanți,
O pată mare de cerneală
Pe zidul ros de orizont,
Un os halucinînd în oală
Ca rîndunelele pe front...

Intrați! - drept înainte, iată,
Sînt albatroșii, încă vii
(Prezența lor e ca o pată
Pe nostalgiile tîrzii;
Ei stau aproape de speranță,
Îi vezi cu zorii discutînd
Și au, în ultimă instanță,
Albastrul strecurat în gînd);

Prin dedesubtul lor stă Marea,
Cu dealul valurilor nins,
Cu peștii năpădiți de sarea
În care singuri s-au cuprins...

Intrați! - la dreapta, miresmate,
Zvonindu-se dintre nămeți,
Stau visele crucificate:
Băile blînzilor asceți,
Ciupercile de prin subsoluri,
Inconsecvențele lui Ra,
Hotarele ce-nalță goluri
Și accidentele de stea,
O carte roasă, o grenadă,
Un tun olog, din patru'ș'cinci,
O urmă fragedă-n zăpadă
Și-un cui de maltratat opinci...

Intrați! - la mijloc vă așteaptă
Ca un dorit, de mult liman,
Van Gogh, gazeta „Vis și Faptă"
Și o lopată Linemann.

Intrați, priviți, muriți o clipă!
Vă veți trezi în cîte-un cui -
Fotografiați sumar, în pripă,
Cînd tocmai v-ați visat statui.
...Și moare-n cer cîte-o aripă
Și nu-i mai pasă nimănui...

■ CĂTĂLIN IOAN
— decembrie, 1979 —

UMOR

ATOT-PUTERNICUL TROTIL

Parcă nu-i venea să creadă că este sergent. De cîteva ori se sculă din somn să-şi mîngîie gradele, înfiorîndu-se la atingerea lor. Avea în mînă puterea. Adică pe umeri. Abia aştepta să comande. Atît de mult dorea sosirea acestei clipe că nu mai putu aştepta ora deşteptării şi strigă:

— Să se facă lumină!

Ţăcăni scurt un întrerupător şi se făcu lumină.

— Măiculiţă, parcă ar fi explodat o tonă de trotil, aşa-i bubuie vocea! constată soldatul Uşă.

Nu se ştie cum auziră ceilalţi, nu se ştie cine a avut ideea, dar gradatul primi din acel moment supranumele Trotil. Era în prima zi.

În ziua a doua a zis Trotil:

— Să fie tărie şi să se despartă apă de apă!... Adică noi, gradaţii, nu sîntem din aceeaşi apă cu soldaţii! îi lămuri el pe cîţiva care-l priveau întrebători.

Şi cum a zis Trotil, aşa se făcu.

În ziua a treia adună subordonaţii pe platou şi îi alinie într-o formaţie. Formaţia o numi Trotil pluton, că aşa se numea de mult, iar el rămase şef peste supuşii săi pînă la noi ordine.

A patra zi, mai precis în a patra noapte, trezindu-se şi încercînd să se deplaseze prin dormitor, văzu că e întuneric beznă. Fiind defectă reţeaua electrică, Trotil mai făcu o minune:

— Să vină luminători care să lumineze pămîntul! bubui el.

Şi se înfăţişară doi soldaţi cu lanternele să-i lumineze calea.

În ziua a cincea reîmpărţi sectoarele după chipul şi asemănarea fiecăruia. De soldatul Uşă avu grijă în mod deosebit. Îi pregătea infernul.

Enervat nu se ştie de ce sau de cine, în ziua a şasea făcu dobitoace cu patru picioare pe toţi ieşiţii în cale.

Într-a şaptea zi s-a odihnit Trotil de cîte a făcut, dăruind aleşilor săi, care îl periau şi-i aduceau ofrande sub formă de ţigări, somnul, chiulul şi mîncarea, adică un fel de sfîntă treime.

Şi după ce a rînduit astfel lumea, a trecut la înfăptuirea noului testament*.

■ **PAVELICĂ**

* *Dintr-o regretabilă eroare de tipar, în loc de cuvîntul regulament, s-a tipărit „testament". Rugăm cititorii să facă singuri cuvenita rectificare. (n.a.)*

— Jeane, tu mă marginalizezi...

Desene de
MIHAI ILIESCU

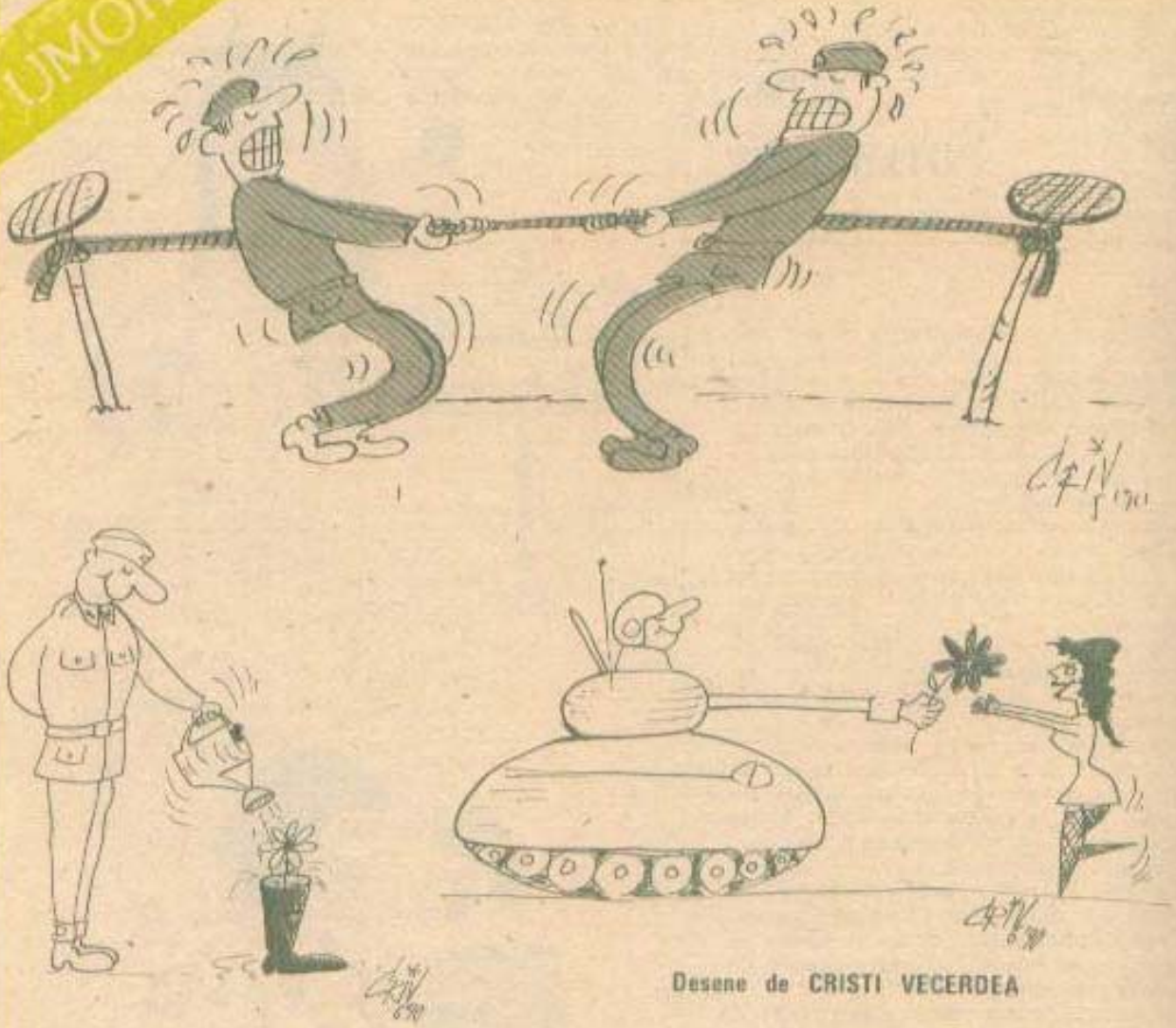

Desene de CRISTI VECERDEA

FILIGRAN

● Filosofind, am înțeles pe deplin legătura între universal și particular cînd am văzut pe șosea un Mercedes Benz cu număr de Călărași

● Arhitectura și medicina au fost visele de început ale oricărei dactilografe

● Soția a moștenit de la părinți o casă; soțul... o aluniță pe obraz

● Recunoaște că dragostea pentru colega de birou a fost o rătăcire. S-a pierdut de nevastă

● Fiind mereu o fetiță model, acum prezintă parada modei

● Am acționat conform legii, onorată instanță. E drept, conform legii junglei

● Împotriva braconierilor s-au pus în iaz plăcuțe avertizoare luminoase: „Consumați pește oceanic"

● Vînătorul: „Dacă și dracul a fost încornorat, prieteni, n-are rost să ne mai facem probleme..."

● Misoginii văd sub fiecare scufiță roșie o lupoaică

● Căpriorul renunță la un salt spectaculos, simțind că este vorba de o vînătoare organizată

● Deși nu mă pricep în domeniul dumneavoastră de activitate, îmi permit să vă dau cîteva sfaturi

● Cosmopolitul își rezervă loc pentru expresul Bucharest—Negrești—Wash

● Hai, te rog, fără falsă îngîmfare...

● Confucius a creat filosofia care-i poartă numele: confuzionismul

● Un ospătar își dă cu presupusul: nu se zice nici transversare, nici tranversare. Cred că se spune corect... transvazare

● N-ai zice, după voluminosul dosar de divorț, că la început s-au înțeles din priviri

● Evacuați sala, rosti solemn judecătorul. „Și eu?" întrebă timid acuzatul din boxă

● Cele mai legitime lacrimi de fericire sînt atunci cînd îți reușește tocănița de ceapă

● Și doar l-am rugat să-mi recite o fabulă, nu să fabuleze

● Am cunoscut o femeie frumoasă foc și una urîtă... care o făcea pe pompierul

● În privința educației are o lipsă de caracter deja formată

● Unul din efectele urbanizării: cînd o familie face scandal, restul blocului se scandalizează

Desene de MIHAI ILIESCU

● M-am convins că limbajul preţios nu are limite, auzindu-l pe vecin spunînd că a cumpărat „peşte mişcant"

● Cu greu o tehnologie de vîrf poate fi combătută cu o săptămînă record

● Prin mici topăieli cantitative, ţintarul reuşise saltul calitativ

● Inculpata întreabă, cochetînd în faţa instanţei: „Onorată instanţă, cîţi ani îmi daţi?"

● De unde să fi ştiut că inscripţia de pe tricoul cu care se fălea „Eagles of Massachussetts" nu era mai grozavă decît „Vulturii din Firţăneşti"?

● Paradoxal, numai prostia e ereditară

● Suport cu stoicism înţepătura ţînţarului, nu şi bîzîitul lui

● În plină epocă a roboticii, sărutul nu este altceva decît un scurt-circuit

● Aşteptarea unei femei frumoase pare, oricum, mai suportabilă

● Mult mai lesne îţi menţii un moral bun prin succese facile

● Nu-şi putea ascunde bucuria cînd directorul său i-a întins o cursă. Cursa Bucureşti—Madrid

● Văzînd incredibilele facilităţi acordate cîinilor, şomerului îi veni să latre

● S-a renunţat la serviciile sale, constatîndu-se că e un intrigant mediocru

● Deosebirea dintre un actor de teatru şi unul de cinema este că primul joacă, iar celălalt... toarnă

● „Hamlet" de la Piatra Neamţ a devenit, prin transfer în Capitală, „Polonius"

● Optez pentru adevărul incomod în locul compromisului convenabil

● Într-un bordel, fetele promovau cu note surprinzător de mari cursurile de reciclare la morală

● Văzînd că Adam şi Eva nu i-au respectat interdicţia, creatorul a exclamat: „Ce păcat!!"

● Birfă colegială: cimentul care aruncă praf în ochii tuturor spune despre cărămidă că ar fi... refractară

● Mie de aici mi se trage: eu am luat viaţa în derîdere, iar ea în serios

● La librăria din colţ găsiţi zilnic hrană spirituală

● Cu cît ai mai mulţi copii, cu atît singurătatea la bătrîneţe va fi mai profundă

■ CONSTANTIN ARDELEANU

UMOR MILITAR STRĂIN

— Ce era, vecină, militarul acela care a intrat ieri seară la tine? Artilerist sau tanchist?
— Cînd? Pînă la opt, sau după zece şi jumătate?

•

— Ce-ai mai desenat?, îşi întreabă ofiţerul fetiţa.
— Un soldat!, răspunde ea întinzîndu-i o foaie de hîrtie.
— Dar aici nu văd decît ceva ce seamănă cu un tufiş. Unde este soldatul?
— În tufiş, răspunde fetiţa. S-a organizat o ambuscadă!...

•

Soldatul Smith pleacă în concediu şi se întoarce în cazarmă după o absenţă de un an. Este trimis în judecată şi acuzat de dezertare. „Dar n-am dezertat", se apără el. „Nu scrie la regulament că am dreptul la un concediu ANUAL?".

•

Un trecător aflat pe o stradă pustie şi întunecată este oprit de un necunoscut care, foarte politicos, îi spune: „Fie-vă milă, domnule dragă, şi ajutaţi pe un biet veteran, sărac şi somer, căruia din gloria de altădată nu i-a mai rămas decît acest pistol..."

•

O doamnă se află cu un parașutist într-o ca-

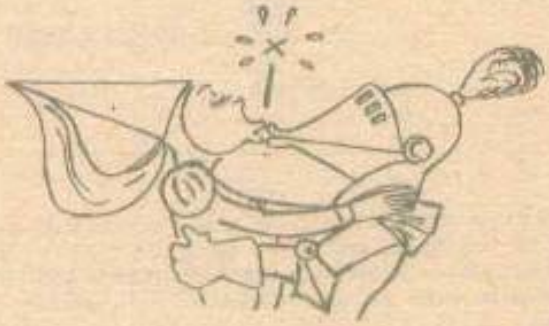

După „Soldier" (Marea Britanie)

meră de hotel. La un moment dat, se aud bătăi puternice în uşă, un bărbat furios cerînd insistent să i se deschidă.
— E soţul meu, spune doamna parașutistului. Sări repede pe fereastră!
— Dar nu se poate, răspunde el. Sîntem la etajul 13!
— Să-ţi fie ruşine! zice ea dezamăgită. Faci parașutiştii de rîs. În plin secol XX şi mai crezi în superstiţii...

•

Într-un restaurant a fost o dată afişat următorul anunţ: „În caz de atac nuclear, nu vă pierdeţi cu firea. Achitaţi nota de plată, APOI plecaţi în linişte şi nu vi se va întîmpla nimic!"

•

Băiatul pilotului se întoarce supărat de la grădiniţă. „Nu-mi dau seama unde am greşit", îi spune el mamei. „Am refăcut de zeci de ori calculele, dar rezultatul este mereu acelaşi... După cum mi-ai spus tu, cînd m-a adus barza aveam patru kilograme. Ei bine, luînd în calcul forţa musculară a unei berze, anvergura aripilor şi suprafaţa lor portantă, rezultă că nu putea sub nici o formă să transporte o încărcătură utilă atît de mare..."

•

— Ce faci, soldat?
— Scriu o scrisoare prietenei mele, don' sergent.

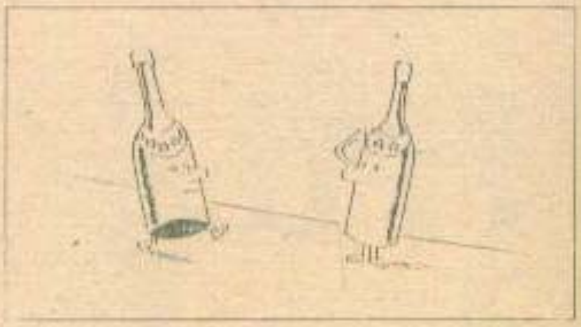

Trebuie să recunoaştem că Gianni are mare ghinion

(După revista italiană „Quadrante")

— Pe mine nu mă duci! Tu nu ştii să scrii!
— Aşa-i, don' sergent, dar nici prietena mea nu ştie să citească, aşa că n-are nici o importanţă...

•

— *Santinela:* Stai, cine vine?
— *Ofiţerul:* Ofiţerul de serviciu.
— *Santinela:* Stai, cine vine?
— *Ofiţerul:* Am mai spus o dată, ofiţerul de serviciu.
— *Santinela:* Stai, cine vine?
— *Ofiţerul:* Dumneata eşti surd?
— *Santinela:* Nu, să trăiţi! Dar la regulament spune să somez de trei ori...

ARME • ARME • ARME • ARME

O istorie modernă

ARMAMENTUL NUCLEAR

-o retrospectivă avertisment-

Armele nucleare și purtătorii acestora, rachete de diferite tipuri și destinații, avioane „invizibile" și avioane de vînătoare din generația viitoare, submarine și armament de artilerie, mine terestre, mine marine, și mijloace de luptă împotriva acestora, armamentul infanteristului anului 2000, tehnica formațiunilor speciale etc. sînt tot atîtea subiecte pe care le veți întîlni în paginile unui grupaj care sperăm să vă capteze interesul.

Desigur, nu tot ce veți citi reprezintă o istorie a armelor în cel mai strict sens al cuvîntului, căci, alături de istoria adevărată, istoria uitată, istoria ascunsă cu abilitate și istoria deformată, paginile care vă stau la dispoziție se vor un avertisment la o posibilă istorie a unor tragedii pe care omenirea le mai poate evita.

O istorie modernă a armelor spre o lume fără arme!

Paradoxal, omenirea a atins un asemenea grad de civilizație încît poate deveni propriul ei dușman, ucigașul planetei, nimicitorul vieții pe Pămînt, spulberînd în cîteva minute sau ore tot ceea ce a zămislit natura în milioane de ani de evoluție și tot ceea ce a realizat omul prin truda brațelor și a minții.

O serie de evenimente petrecute în ultimii ani, în cadrul cărora bombardarea unei centrale nucleare, avarierea și apoi scufundarea unor submarine nucleare cu rachete nucleare la bord, accidente de anvergură petrecute la centrala nuclearo-electrică de la Cernobîl au atras serios atenția față de imensul pericol al folosirii nechibzuite a energiei nucleare și, în cadrul acesteia, a armamentului nuclear.

Toate aceste evenimente, dar îndeosebi accidentele regretabile petrecute ne îndeamnă la o retrospectivă într-un domeniu care suscită un larg și justificat interes.

Avertisment ignorat...

Să ne întoarcem în 1965.

La 6 decembrie, ora 17,09, de pe aerodromul bazei militare de la Nörvenich (R.F.G.) decolează

într-o misiune de rutină maiorul Klaus Heinrich Lehnert. Pilotul în vîrstă de 33 de ani, experimentat comandant de escadrilă, se află la manşa unui avion *Starfighter F-104*, pe atunci încă mîndria forţelor aeriene vest-germane. După 11 minute de la decolare, cu avionul orientat pe direcţia nord-nord-est, Lehnert raportează la bază:

— Aici delta-alfa zona Dortmund. Aici delta-alfa 254...

A fost ultimul său semn de viaţă.

Avionul, accelerat la maximum, se apropie de graniţa cu Danemarca. În loc să vireze spre nord, conform programului de zbor, aparatul trece graniţa. Este luat în urmărire de aviaţia de interceptare daneză, dar atît urmărirea cît şi stabilirea legăturii radio cu avionul intrus eşuează. Acesta îşi continuă cursa cu motorul în plin, intră în spaţiul aerian al Suediei şi se apropie de cel al Norvegiei. În Peninsula Scandinavă se trece la starea de alarmă generală!

În cele din urmă, un avion de vînătoare norvegian reuşeşte să se apropie de Stafighter-ul dezlănţuit şi pilotul raportează că maiorul Lehnert stă pe scaunul său, cu capul aplecat în faţă, probabil leşinat sau mort. Calculele rapide efectuate la baza de la sol au indicat că avionul, consumîndu-şi rezerva de carburant, se va prăbuşi în apropierea localităţii Narvik. Populaţia oraşelului, cel mai nordic port al continentului, este mobilizată. Avionul se izbeşte în cele din urmă de stîncile unei zone nelocuite şi explodează după un zbor de 2 ore şi 53 de minute.

Agitaţia şi scandalul declanşate de acest caz au fost justificate.

Ce se putea întîmpla dacă „aicriul zburător" al lui Lehnert ar fi luat-o doar cu 2—3 grade mai spre est şi încărcat cu bombe s-ar fi prăbuşit nu la Narvik, ci la Murmansk? De menţionat că legătura telefonică directă, „linia fierbinte" dintre Moscova şi Washington, nu exista încă.

A fost un ultim avertisment, ignorat deliberat căci se obişnuiau pe atunci patrulări cu avioane avînd bombe nucleare la bord. Pentru „apărarea păcii", bineînţeles!

Nr. crt.	Data şi locul	Scurtă descriere
1	13 febr. 1950: bază în Oceanul Pacific	Un avion B-36 larghează din greşeală o bombă. Explodează doar încărcătura clasică. S-a produs o uşoară contaminare
2	11 apr. 1950 Manzano (New Mexico)	La 3 minute după decolare, un avion B-39 se izbeşte de un munte. Rămăşiţele sfărîmate ale bombei au fost „salvate" din avionul incendiat
3	13 iul. 1950 Lebanon (Ohio)	Un avion B-50 se prăbuşeşte; încărcătura clasică a unei bombe nucleare explodează
4.	5 aug. 1950 Travis (California)	Un avion B-29 se prăbuşeşte după decolare; încărcătura clasică a bombei explodează
5.	10 mart. 1956 Marea Mediterană	În condiţii meteo grele un avion B-47 cu două încărcături nucleare la bord dispare în valuri; nu a fost găsit niciodată
6.	26 iul. 1956 Bază în afara S.U.A. (?)	Un avion B-47 se prăbuşeşte pe un depozit de bombe nucleare; depozitul rezistă
7.	22 mai 1957 Kirtland (New Mexico)	Bomba „scăpată" de un avion B-36 este distrusă de încărcătura ei clasică; încărcătura nucleară nu detonează şi nu se produce contaminare radioactivă
8.	28 iul. 1957 Oceanul Atlantic	Din cauza avariei a două motoare, un avion E-124 „scapă" de încărcătura sa — două bombe nucleare; nu se produce explozie; bombele au dispărut pentru totdeauna (?) în valuri
9.	11 oct. 1957 Homestead (Florida)	Prăbuşirea unui avion B-47 cu o bombă nucleară şi o capsulă nucleară la bord; „s-au auzit două explozii puternice"
10.	31 ian. 1958 Bază în afara S.U.A. (?)	Un avion B-47 se prăbuşeşte la decolare; „craterul creat în urma exploziei este contaminat radioactiv"
11.	5 febr. 1958 Savannah (Georgia)	Ciocnire între un avion B-47 şi un avion F-86. bomba lansată după ciocnire nu a fost găsită niciodată
12.	11 mart. 1958 Florence (South Carolina)	Un membru al echipajului larghează o bombă nucleară deasupra oraşului după ciocnirea avionului purtător B-47 cu un alt aparat; pagube materiale
13.	4 nov. 1958 Dyess (Texas)	Un avion B-47 ia foc în timpul decolării, apoi se prăbuşeşte; încărcătura clasică a unei bombe explodează
14	26 nov. 1958 Chenault (Louisiana)	Un avion B-47 se aprinde la sol; încărcătura clasică a bombei explodează; „uşoară contaminare radioactivă în zonă"

Cad bombe nucleare pe teritoriul Europei!

Inevitabilul se produce la 17 ianuarie 1966. În acea zi, un avion de bombardament strategic B-52 din subordinea Strategic Air Command (Co-

mandamentul aviației strategice din cadrul F.A.M. al S.U.A.), decolat de la baza militară din Carolina de Nord, se ciocnește în aer cu un avion-cisternă KC-135 în timpul realimentării în zbor, deasupra teritoriului Spaniei.

Din acea zi, Europa ar fi putut avea propria ei Hiroșimă, care s-ar fi numit Palomares.

În urma ciocnirii produse deasupra acestei localități, din „corpul cel mai mare care ardea" — au declarat martorii oculari — s-au desprins opt corpuri a căror prăbușire vertiginoasă spre pământ a fost oprită de deschiderea parașutelor. De ele atîrnau patru oameni și patru „obiecte lungi și mari". Două din „obiecte", duse de vînt spre Mediterană, cad la mare distanță de uscat, în largul portului Aguilas. Celelalte două cad pe sol în apropierea localității Palomares.

Într-o febrilă și meticuloasă activitate, răscolind centimetru cu centimetru colbul Andaluziei. Ce caută? Probabil „fail-safe"-ul comandantului zdrobit în ciocnire și prăbușit împreună cu aparatul. S-a presupus că era vorba de un plic cu o cartelă codificată care, la ordin, se introducea în dispozitivul de amorsare a bombelor nucleare.

Într-o următoare etapă s-au recuperat acele obiecte prăbușite care au prezentat „un deosebit interes". Au fost 67 obiecte de acest fel.

În final au intrat în acțiune buldozerele care au decopertat terenul pe o adîncime de 20 cm iar pămîntul rezultat, 6 000 tone, a fost transportat în S.U.A. Măsuri de protecție împotriva contaminării radioactive? Da, dar și măsuri de recuperare a încărcăturii de uraniu și plutoniu produsă cu cheltuieli foarte mari.

15.	6 iun. 1959 Barksdale (Louisiana)	Una din bombele avionului C 124 prăbușit la foc: „ușoară contaminare radioactivă a zonei"
16.	25 oct. 1959. Handisberg (Kentucky)	Ciocnire între un B-52 și KC-135 în timpul realimentării în zbor; cele două bombe nucleare „se recuperează intacte" dintre sfărîmături
17.	10 iun. 1960 Mc Guire (New Jersey)	Explozie a unei rachete Bomarc în timpul lucrărilor de depozitare; rezervorul cu heliu explodat „avariază grav" capul de luptă; „ușoară contaminare radioactivă"
18.	24 ian. 1961 Goldsboro (North Carolina)	Cel mai periculos accident pe teritoriul S.U.A. Avariat, un avion B-52 larghează două bombe termonucleare; una din bombele de 24 Mt (de 1800 ori mai puternică decît cea de la Hiroshima) cade într-o mocirlă; cedează cinci din cele șase sisteme de siguranță independente
19.	14 mart. 1961 Yuba City (California)	Se prăbușește un avion B-52 cu două bombe nucleare la bord; nimic deosebit
20.	13 ian. 1964 Cumberland (Maryland)	Un avion B-52 se prăbușește cu două bombe fără încărcătură; nimic deosebit
21.	5 dec. 1964 Ellsworth (South Dakota)	O rachetă LGM-30 B Minuteman I se aprinde în timpul reparațiilor; nu se produc explozii și nici contaminare radioactivă
22.	8 dec. 1964 Bunker Hill (Indiana)	Avionul B-58 derapează pe pista înghețată și ia foc; o bombă nucleară de la bord arde și ea; „ușoară contaminare în zonă"
23.	12 oct. 1965 Wright-Patterson (Ohio)	În timpul alimentării ia foc un avion C-124; „anumite elemente" ale unei bombe nucleare ard; „ușoară contaminare"
24.	17 ian. 1966 Palomares	Coliziune dintre un avion B-52 și un avion cisternă KC-135; se „pierd" 4 bombe; căutări intense; zonă contaminată radioactiv și azi
25.	16 ian. 1966 Mayport (S.U.A.)	O rachetă nucleară navă-sol cade pe puntea unui crucișător în timpul îmbarcării. nimic deosebit
26.	21 ian. 1968 Thule (Groenlanda)	Un avion B-52 se prăbușește în flăcări; toate cele 4 bombe de la bord suferă deteriorări; se transportă în S.U.A. 23.700 metri cubi zăpadă și gheață contaminată radioactiv; lucrările durează patru luni
27.	19 sept. 1980 Damaskus (Arkansas)	În timpul lucrărilor de întreținere la o rachetă balistică Titan II unul din lucrători scapă din mîini o unealtă, care declanșează explozia treptei de start, capul de luptă azvîrlit din silozul rămîne intact; nimic deosebit (?)

În dosarul *Broken Arrow* („Săgeata ruptă") deschis de Pentagon filele se adună cu repeziciune. Se analizează cauzele accidentului, se stabilesc textele comunicatelor de „liniștire" a opiniei publice și se organizează o amplă acțiune de căutare a „elementelor nucleare neamorsate" zdrobite și pierdute în accident.

Accesul în zona Palomares se închide! Într-o primă etapă, timp de opt zile, 500 militari în costume speciale împărțiți în cinci echipe caută, cot la cot, pe suprafețe marcate de 200 x 300 m.

Căutările pe mare au mobilizat forțe însemnate: 17 nave de suprafață, 2 submarine, 2 escadrile de elicoptere, o unitate de scafandri, zeci de utilaje și aparate speciale. S-a apelat și la oceanografi, specialiști în domeniul curenților din Mediterană, căci, după cum s-a și dovedit, una din bombe a fost tîrîtă de curent spre țărmurile Algeriei.

Căutările pe uscat s-au încheiat pe 3 februarie, iar cele de pe mare la 18 martie și au costat 50 milioane dolari. În cadrul campaniei de liniștire a opiniei publice, proba cea mai spectaculoasă a

O imagine-cognac doar a trecutului. Să sperăm...

constituit-o baia în „marea curată". În zona accidentului, a miniștrilor spanioli ai informațiilor și transporturilor aeriene împreună cu ambasadorul S.U.A. la Madrid. Și totuși, un anumit grad de contaminare se semnalează și astăzi...

Accidentul de la Palomares — una din posibilele catastrofe nucleare — a fost precedat și succedat de multe alte accidente. În tabelul alăturat se menționează doar cele despre care au apărut informații în presa mondială. În ultima perioadă a crescut numărul accidentelor legate de rachetele nucleare, ceea ce este și firesc dacă avem în vedere numărul acestora. Se mai desprinde însă și concluzia că în numele rentabilității un sistem nuclear nu poate fi menținut la infinit în uz (vezi cazul rachetei Titan II din 1980)

Și totuși, dacă o mină de alienat...

Pe teritoriul național al S.U.A. există 121 obiective unde se fabrică, dislocă sau depozitează arme nucleare. Dacă adăugăm la acestea bazele din afara teritoriului american și bazele altor puteri nucleare, ajungem la câteva sute de obiective unde, în urma unor neglijențe, defecțiuni tehnice imprevizibile, terorism, alienare etc. etc., s-ar pu-

Încă un incident „fără urmări grave". Un avion de bombardament strategic B1—B staționează lângă la baza aeriană EDWARDS (04.10.1988). Nu a avut la bord obișnuitele bombe nucleare și rachete de croazieră...

le declanșa explozii nucleare chiar și în timp de pace.

Care ar fi urmările unei explozii nucleare?

Drept răspuns oferim cititorilor câteva cadre din studiul întitulat „Războiul nuclear și urmările medicale ale întrebuințării armelor nucleare", întocmit sub egida organizației „Medicii lumii pentru prevenirea unui război nuclear".

Studiul reprezintă concluziile unor fizicieni atomiști, matematicieni, biologi, medici de renume. Actualitatea sa a rămas neatinsă.

Autorii au presupus că deasupra orașului Boston explodează o încărcătură nucleară de 10 Mt. Rezultatul ar fi totala distrugere a orașului, căci efectele distructive ale exploziei ar fi de 1000 de ori mai mari decît cele resimțite la Hiroșima.

Pe o rază de 15 km de la epicentru totul, pînă și rocile și celelalte materiale, pur și simplu se volatilizează, iar zona devine un pustiu neted, sticlos, radioactiv. În afara acestei zone, temperatura extrem de ridicată (10 milioane grade Celsius) duce la incendierea tuturor materialelor, iar unda de șoc contribuie și la crearea unei adevărate furtuni de foc. Rezervoarele de gaze și carburanți explodează unul după altul, sporind conținutul de materiale incendiare din aer. Din cauza prafului, fumului și cenușii, pe pămînt cade așa-numita „ploaie neagră" radioactivă. Radiațiile ultraviolete și infraroșii puternice intensifică incendiile. Furtuna de foc este însoțită de fluxuri puternice de radiații alfa, beta, gamma, roentgen și de neutroni.

Din cele de mai sus rezultă că, de fapt, rămîn foarte mici șanse de supraviețuire.

Probabilitatea supraviețuirii, inclusiv în zonele suburbane ale orașului, este de 1:1 700. Și fiindcă probabilitatea nu alege, aceeași șansă o au și medicii. Aceasta înseamnă că dacă medicii supraviețuitori ar lucra 16 ore zilnic și ar acorda doar 15 minute asistență unui bolnav, acesta ar mai putea fi consultat abia peste 26 de zile. Dr. bolnavul prezintă arsuri grave și medicamente nu sînt.

Cei 2,2 milioane de morți, care ar zăcea nevindecați de la locul unde i-a surprins explozia, ar con-

■ Colonel ing.
CRISTIAN CRĂMPIȚĂ

(continuare în pag. 19)

CINCI ÎNCĂRCĂTURI NUCLEARE PE ZI

Cititorul interesat de istoria și evoluția armamentului nuclear este oarecum familiarizat cu imaginea și efectele primei bombe nucleare din literatura destul de amplă apărută pe această temă. Cursurile, fie și elementare, de fizică nucleară au furnizat informații suficiente pentru înțelegerea fenomenului de reacție în lanț și a mecanismului eliberării uriașei energii a atomului. Mai puțin familiare sînt însă imaginile reprezentînd armamentul nuclear modern din înzestrarea diferitelor armate. Prezentăm, deci, fotografia unei bombe nucleare strategice B 83 reprodusă din **Nuclear Weapons Databook**, publicație „controversată" care a furnizat de mai multe ori informații ce „nu servesc interesul național", după cum apreciază Departamentul Apărării al S.U.A. Iată și unele date privind producția de armament nuclear american:

- S.U.A. produc zilnic cinci încărcături nucleare și retrag din înzestrare (proces firesc, cerut de însăși securitatea arsenalului nuclear) alte patru încărcături;
- Cheltuielile de menținere în stare operativă a arsenalului nuclear au atins la sfîrșitul deceniului nouă, opt miliarde de dolari anual;
- Începînd cu anul 1945, în S.U.A. au fost produse peste 60 000 încărcături nucleare.

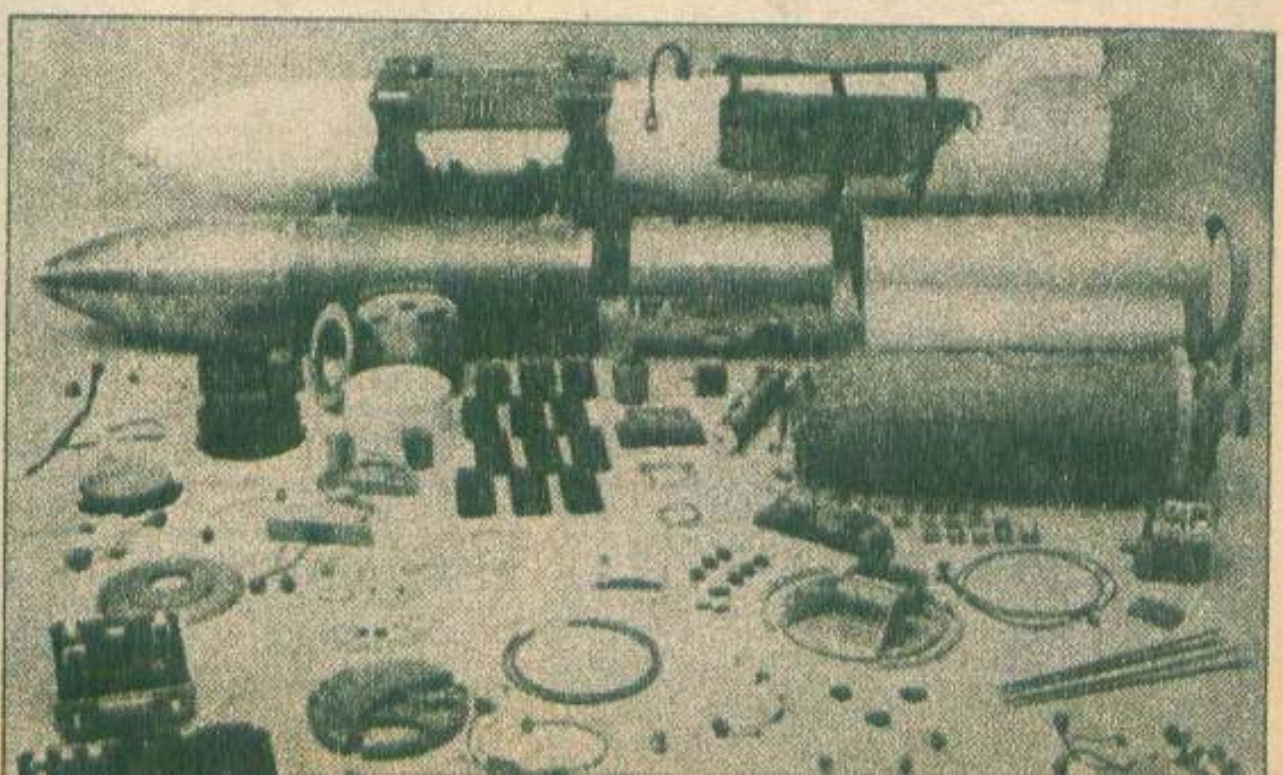

CALOTA POLARĂ

sub impactul cursei înarmărilor

Un neavizat ar putea crede că *„la marginea Terrei" (The Sunday Magazine)*, de pildă la cea de la extrema nordică, unde se întinde, cu imensitatea ce pare fără sfîrșit, calota polară, n-ar exista nici un fel de interese militare. Publicația menționată, ca și o lucrare editată de Institutul internațional pentru cercetări asupra păcii din Stockholm (SIPRI) sub titlul *„Războiul într-o lume fragilă"*, prin amănuntele extrem de interesante ce le oferă, demonstrează contrariul.

Supraveghere electronică continuă. Și totuși se mai greșește...

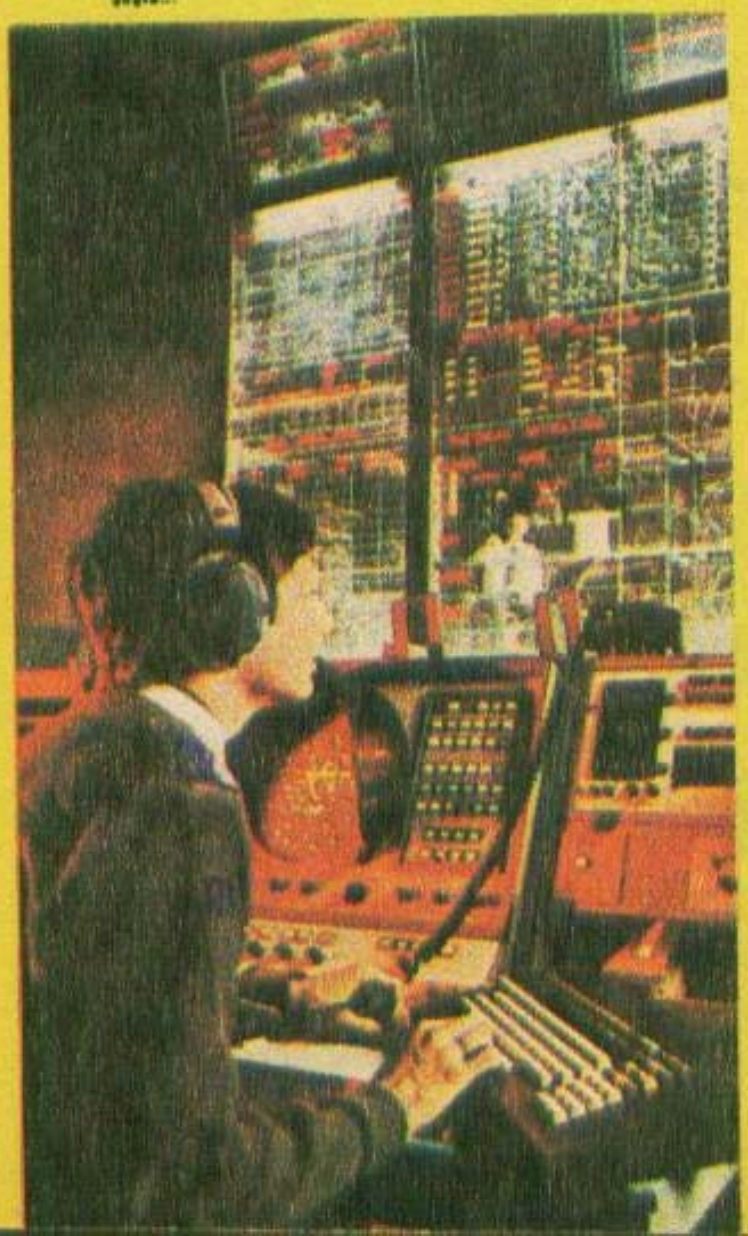

Arctica (menționăm că *„cealaltă margine"*, de la extrema sudică a Terrei, Antarctica, constituie prima dintre zonele denuclearizate de pe Pămînt) a devenit o bază militară de prin rang știi la suprafața cît și în adîncurile sale, bază unde se confruntă, departe de privirile cotidiene ale umanității, interese strategice dintre cele mai primejdioase.

„DEW Line" (Distant Early Warning Line — linia de alarmare prealabilă la distanță), ce dispune de 31 de stații dispersate pe o distanță de 3 000 mile din Alaska, nordul Canadei pînă în Groenlanda, stații unde lucrează, 24 din 24 de ore, cîte 20 de militari și 566 de civili, constituie unul dintre elementele majore militare din zona Polului Nord. *„Linia"* supraveghează o mare parte din spațiul aerian al Arcticii. Au fost stabilite coridoare aeriene pentru avioanele companiilor civile, în medie cu o lățime de circa 20 de mile, și orice obiect zburător ce apare în afara acestor coridoare este taxat drept „neobișnuit" și încadrat în una din următoarele categorii: ATU (Actual Track Unknown — curs actual necunoscut) pentru obiectele încă neidentificate; ATF (Actual Track Friendly — curs actual amic) pentru obiectele aparținînd *„prietenilor"* și ATH (Actual Track Hostile — curs actual inamic) pentru obiectele aparținînd *„potențialului adversar"*. Alarma se declanșează o dată cu semnalarea ATU și, dacă identificarea prezintă dificultăți, o imensă zonă devine *„roșie"*, ceea ce indică *„un atac masiv"*, fapt care pune pe picior de război mijloacele nucleare strategice ale S.U.A. Chiar dacă alerta *„roșie"* este provocată așa cum s-au petrecut lucrurile în timpul președinției lui Kennedy, de confundarea Lunii cu *„obiectul zburător neidentificat"* cînd doar trei minute mai erau pînă la *„declanșarea ripostei nucleare"*, însă președintele a decis să se aștepte căderea *„primei rachete inamice"* înainte de a apăsa pe butonul nuclear; chiar dacă „alerta roșie" este provocată de cîteva ori pe an *„de valurile de nisip aduse de vînturile ce bat dinspre Siberia spre Alaska, valuri care sînt luate drept formațiuni de bombardiere" („The Sunday Magazine")* sau de un simplu avion al companiei *„Air France"* ce s-a abătut, datorită unei defecțiuni la aparatele de navigație, de la coridorul stabilit.

„DEW Line" este un produs al *„războiului rece"*, cînd specialiștii marilor puteri nucleare au constatat că cel mai scurt drum al rachetelor și bombardierelor strategice spre obiectivele potențialului adversar trece peste calota polară nordică. Nici natura inospitalieră, nici cheltuielile enorme, estimate la peste un miliard dolari anual numai pentru întreținerea și continua modernizare a rețelei de dispozitive de observare aeriană, n-au împiedicat extinderea lor și crearea unor baze militare dintre care amintim pe cele americane de la Thule și Keflavik, fără a avea pretenția că am epuizat numărul lor.

Apele de sub calota Polului Nord sînt considerate *„un loc ideal pentru staționarea și navigația submarinelor cu propulsie nucleară avînd arme atomice la bord"*. Aceeași publicație informează că după navigația experimentală a unor asemenea submarine au fost stabilite toate *„găurile"* din calotă pe unde submersibilele pot ieși la suprafață și lansa rachetele cu 10—12 încărcături nucleare fiecare. Cu cît vulnerabilitatea bazelor pentru rachetele nucleare amplasate la sol devine mai mare, cu atît crește interesul strategilor pentru utilizarea apelor Oceanului înghețat de Nord *care la adăpostul ghețurilor permit ca activitățile militare să fie desfășurate la scară amplă fără ca ele să fie lesne observate"*.

Calota polară nordică mai are încă o caracteristică foarte primejdioasă. Noua caracteristică a scăzut mai ales după seria de cîteva sute de teste nucleare în atmosferă și a transformat zona în cea mai radioactivă regiune a Terrei. Și nu numai calota, ci și tundra arctică, unde masa lichenilor care formează cea mai importantă parte a hranei animalelor și unde există populația eschimosă, reține îndeosebi Stronțiul 90 și Cesiul 137 vreme de decenii. Studiul editat de SIPRI avertizează că aceste nuclide afectează viața oamenilor din regiunile respective și limitrofe într-o proporție întrecută doar de urmările bombardamentelor atomice de la Hiroshima și Nagasaki.

Dacă mai adăugăm perturbațiile atmosferice, cele magnetice, care pot influența funcționarea chiar și a celei mai sofisticate aparaturi electronice, pe care se bazează întregul sistem militar din zonă, mai dispunem de încă un argument în pledoaria pentru transformarea *„acestei ultime frontiere a Pămîntului"* într-o regiune denuclearizată, astfel ca Arctica să devină *„un laborator al cooperării pașnice"*, care să confere o nouă dimensiune unei regiuni în care își așteaptă valorificarea mari bogății naturale și unde oameni, foci, morse, urși albi, vulpi polare, zăpezi și ghețuri veșnice ce influențează clima să nu se mai afle sub impactul cursei înarmărilor.

■ VASILE IOSIPESCU

TELEMETRU CU LASER PENTRU TANCURI

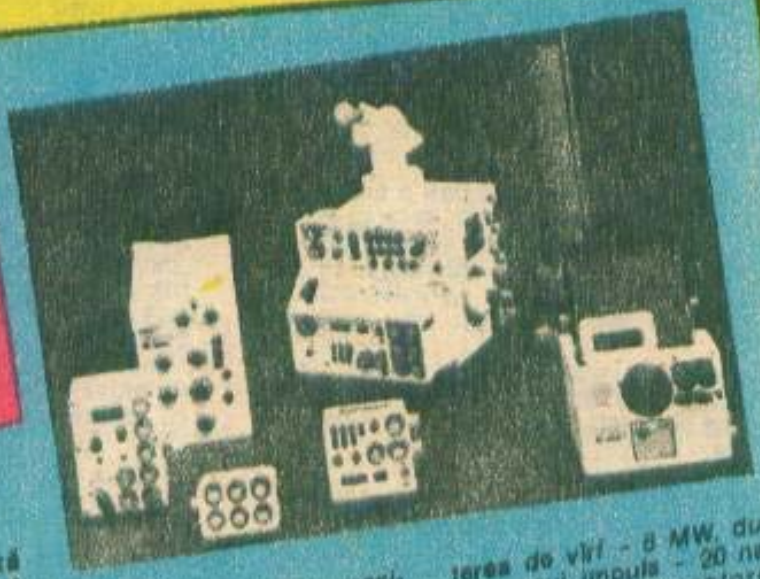

În Italia se realizează diferite tipuri de telemetre cu laser, între care se află și cel denumit „VAQ-33", destinat tancurilor pentru conducerea automată a focului. Gama de măsurare în distanță este între 400 și 9995 m, cu o precizie de ± 5 m. Emițătorul emite impulsuri scurte și coerente (lungimea de undă - 1,6 micrometri, puterea de vîrf - 6 MW, durata unui impuls - 20 nanosecunde). Receptorul folosește fotodiode în avalanșă.

Avion hipersonic

Japonia se pregătește să ocupe în viitor un loc de frunte și în domeniul industriei aeronautice, și anume printr-un mare salt spre generația avioanelor hipersonice. Evident, este vorba de un program de cercetări de durată. Motoarele hipersonicului japonez urmează să fie realizate în următorii șapte ani de concernele Mitsubishi și Kawasaki. Aparatul va zbura la altitudinea de 24 km, cu o viteză de cinci ori mai mare decît cea a sunetului. Japonezii consideră că au șanse bune în concurența cu proiectul similar american „Orient Express", anunțat în 1986, al cărui buget a fost redus în favoarea viitoarei stații cosmice. În plus, Japonia are un oarecare avans în domeniul materialelor ceramice rezistente la temperaturi înalte și foarte înalte.

SUBMARINE

– navighează ele în siguranţă? –

În ceea ce mă priveşte, cred în butade că un pesimist informat de vine optimist, deşi totul este la fel de adevărat şi invers

A scrie chiar şi cîteva rînduri despre o problemă atît de delicată se încadra, nu demult, în larga sferă a „posibilităţilor care nu există". Acum lucrurile s-au mai schimbat, iar nevoia de informare, cît se poate de firească şi avidă mereu, ne îndeamnă să dezvăluim publicului larg şi subiecte tabu de altădată...

Prezentăm în acest sens, pentru început, o serie de informaţii publicate în revista „Jane's Defence Weekly" privind siguranţa în funcţionare a submarinelor sovietice.

Factorii de risc ce acompaniază acest complex tehnic militar, care este submarinul, au fost şi sînt încă mari, cu toate progresele galopante realizate în perioada postbelică. Se pare însă că factorii de risc nu ocolesc nici submarinele sovietice purtătoare de rachete nucleare strategice. Numeroasele incendii, contaminări radioactive, coliziuni, avarii de tot felul şi chiar „pierderi" depăşesc limitele normale, chiar dacă ţinem seama şi de marele număr al submarinelor care străbat continuu mările şi oceanele planetei. Cu tot secretul care înconjoară asemenea evenimente, în ultimii douăzeci de ani opinia publică a luat cunoştinţă de 24 de accidente mai mult sau mai puţin serioase. Unele însă foarte grave. Flota de submarine nucleare sovietice este încă mai mică decît flota de submarine clasice. În 1966 ea a reprezentat 13 la sută, în 1976 a crescut la 39 la sută, iar în anii '80 a atins 43 la sută din total.

Submarinele înzestrate cu motoare Diesel simple şi sigure au fost implicate doar în cinci accidente mai semnificative, deşi numărul lor în ultimul deceniu s-a menţinut în jurul a 170 (pînă atunci navigau peste 250). Se pare însă că submarinele cu propulsie nucleară, cu numeroasele lor sisteme automate auxiliare, au fost realizate la limitele competenţei şi posibilităţii constructorilor. De altfel, numărul relativ mare de clase de submarine (prezentate cu numele de cod NATO – n.n.) ca NOVEMBER, ECHO, HOTEL, ALFA prevăzute cu acelaşi tip de sistem de propulsie nucleară, care nu au cunoscut o producţie de serie mare, certifică faptul că perioada căutărilor soluţiilor optime nu a fost pe deplin depăşită.

Sistemul de propulsie nucleară al submarinelor a fost preluat după modelul celui instalat pe spărgătorul de gheaţă „Lenin" care, după o oarecare perioadă de funcţionare corespunzătoare, a prezentat două cazuri de avarie identice. Reactorul nuclear s-a „topit" atît pe spărgătorul de gheaţă, cît şi pe unul din submarinele clasei ALFA în 1970. Cele mai frecvente cazuri de defecţiune au constat totuşi în „scurgerea" de radiaţii, care în şapte situaţii au fost extrem de serioase, producînd decesul imediat a cinci marinari şi contaminarea radioactivă gravă a mai multor membri ai echipajelor, soldată cu o lungă serie de decese ulterioare.

Dar şi în condiţii aşa-zis normale radiaţiile radioactive la bordul submarinelor sovietice cu propulsie nucleară sînt deosebit de mari. Ele sînt atît de „murdare radioactiv" încît nu au fost rare nici cazurile în care, în cursul unor aplicaţii, navele de suprafaţă sovietice au putut urmări submarinele nucleare după „sîngele radioactiv" lăsat în urmă!

Incendiile de la bord au reprezentat o altă categorie gravă de accidente care s-au soldat de multe ori cu necesitatea intervenţiei altor nave pentru limita-

La suprafaţa apei parcă, totuşi, te simţi mai bine

rea dezastrului. Submarinele cu propulsie Diesel n-au fost scutite nici ele de asemenea accidente, mai ales cele din clasa GOLF, unul din acestea scufundîndu-se din această cauză în Oceanul Pacific, cu întreg echipajul la bord.

Dintre tipurile de submarine cu propulsie nucleară, cel mai nesigur pare a fi clasa ECHO II, deşi aprecierea este relativă, avînd în vedere faptul că se cunosc doar 13 accidente în care au fost identificate şase clase de nave, în alte nouă accidente clasa de nave rămînînd necunoscute pentru opinia publică.

Coliziunile cu alte nave au constituit o altă sursă de accidente, în acest domeniu sumarinele din clasele VICTOR și YANKEE înscriindu-se cu cîte trei evenimente fiecare.

Nici submarinele cu propulsie nucleară din noua generație nu au fost scutite de probleme. În decursul a 11 luni, noiembrie 1983 - septembrie 1984, submarinele din clasa VICTOR au suferit trei accidente. Unul a avut probleme cu sistemul de propulsie și a trebuit remorcat din Oceanul Atlantic, iar celelalte două au suferit coliziuni (cu un petrolier sovietic în Gibraltar și cu nava americană KITTY HAWK în Marea Japoniei).

Nu trebuie să acreditäm totuși ideea că insecuritatea submarinelor este exclusiv o problemă sovietică. De altfel, orice încercare în acest sens ar fi un eșec, căci opinia publică românească a fost informată cu promptitudine despre aproape toate „catastrofele" occidentale de orice fel. Retrospectiva în acest domeniu indică un an deosebit de nefast - 1986 - pentru submarinele nucleare occidentale. Au pierit atunci în abisuri submarinele MINERVE (francez), DAKAR (israelian) și SCORPION (american), pierzîndu-și viața 220 marinari. O catastrofă comparabilă cu aceasta a fost doar scufundarea submarinului nuclear american THRESHER în 1963.

Dînd credit publicațiilor occidentale, să facem același lucru și cu datele furnizate de revista sovietică „Morskoi Sbornik" care menționează că pînă în 1970 submarinele occidentale au suferit 133 de accidente, din care 75 americane, 40 engleze, nouă franceze și alte nouă aparținînd altor țări.

Revenind la problema securității submarinelor sovietice, se poate concluziona că în special cele cu propulsie nucleară s-au dovedit mai nesigure decît cele cu propulsie Diesel, dar trebuie menționat și faptul că cele trei clase de submarine (NOVEMBER, HOTEL și ECHO) care au înregistrat o treime din totalul accidentelor cunoscute au fost scoase din exploatare.

Este de așteptat ca lecțiile dureroase primite să-și spună cuvîntul, iar noua generație de submarine să dovedească un grad de siguranță mai mare. Sperăm aceasta, în primul rînd pentru marinarii de la bordul lor, dar și pentru noi, oamenii, care nu dorim un ocean planetar poluat de epave nucleare. De fapt, dorim oceane și mări nepoluate de nici un fel de nave militare. De ne-ar auzi și Cel de sus...

■ C. PIȚĂ

ERYX contra GOLIAT

Unul din tipurile de mijloace aflate la dispoziția unui infanterist este aruncătorul de grenade antitanc. În luptă cu GOLIAT-ul de peste 60 tone, blindat, acesta și-a dovedit eficacitatea uneori zdrobitoare. Acum, cînd blindajele au devenit extrem de puternice, greu de perforat, aruncătoarele traversează o perioadă de impas din care vor ieși în cele din urmă fortificate... sub forma unor noi modele. Unul din acestea, armamentul antitanc de bază al infanteristului francez, este și instalația portativă de rachete a.t. ERYX. Cu masa doar de 15 kg (inclusiv racheta), aceasta este prima instalație din această clasă care adoptă dirijarea prin fir. Capul de luptă, cu diametrul de 160 mm, poate perfora un blindaj de oțel de 900 mm. Racheta se poate lansa și din încăperi. Raza de acțiune - 600 m, durata de traiect - 4 secunde.

VÎNĂTOAREA DE SUBMARINE

O imagine reprodusă din publicația MTH care nu necesită explicații suplimentare. Menționăm doar că în acerba competiție armă-contraarmă nu a lipsit nici domeniul luptei antisubmarine. Perfecționărilor aplicate submarinelor purtătoare de rachete nucleare le-au urmat măsurile de lărgire a numărului mijloacelor de luptă antisubmarină.

1 – Elicopterul de luptă antisubmarină, cu dispozitivul de căutare coborît, semnalează prezența unui submarin; 2 – Un avion de vînătoare antisubmarină lansează un baraj de balize radiohidroacustice (5), care stabilesc coordonatele obiectivului. Avionul transmite datele culese unei nave vînătoare de submarine; 3 – Vînătorul de submarine lansează torpilele autodirijate (7); 4 – O altă navă lansează o salvă de grenade antisubmarine cu reacție; 6 – Atacul unui submarin cu bombe de adîncime; 8 – Submarine.

INFANTERIA

o regină a bătăliilor neglijată?

Reflectînd la misiunile şi problemele cu care se va confrunta infanteria pe cîmpul de luptă al viitorului, unii specialişti au ajuns la concluzia că tehnologia modernă nu a reuşit, încă, să redreseze dezechilibrul existent dintre infanterist şi sistemele de armament sofisticate pe care urmează să le înfrunte. Spre deosebire de acestea, infanteria a beneficiat mult prea puţin de aplicarea în folosul ei a cuceririlor ştiinţei şi tehnicii, sub al căror impact tehnica altor genuri de armă a făcut salturi calitative de neimaginat chiar cu puţini ani în urmă. Este adevărat – se afirmă – infanteristul are azi un echipament mai uşor, o armă mai bună, dar în esenţă a rămas un luptător fără prea mari deosebiri faţă de omologul său de acum o sută de ani şi mai bine.

Adevăr sau mistificare?

Există, desigur, argumente care să susţină punctul de vedere de mai sus şi tot atîtea care să îl contrazică.

Situîndu-ne exclusiv pe tărîmul argumentării tehnice, putem admite, într-adevăr, că armurăriile zeului Marte n-au „forjat" încă armamentul şi echipamentul ideal al infanteristului, dar trebuie să remarcăm contribuţia evidentă a acestora la sporirea puterii de foc, a protecţiei, capacităţii de supravieţuire pe cîmpul de luptă şi a mobilităţii „copilului teribil" al tuturor războaielor de pînă acum.

Desigur, pentru cei ce aşteaptă o imagine radical schimbată a infanteristului, sub impactul noilor tehnologii, progresele relevate – de neconceput nici ele fără aportul cercetării ştiinţifice în domeniul militar – ar putea însemna încă prea puţin. Acestora şi tuturor celor care din considerente politice, militare, economice aşteaptă o escaladare şi în acest domeniu doar aparent neglijat, laboratoarele de cercetare ale trupelor de uscat din diferite armate moderne, o serie de firme angrenate în producţia de tehnică militară le răspund prin studii, prognoze şi prezentări de echipamente şi armament care prefigurează imaginea soldatului anului 2000.

Un astronaut pedestru...

Cum va arăta, deci, infanteristul la începutul noului mileniu? O primă sinteză a atît de variatelor

2000. Un cosmonaut pedestru... cu puterea de foc a unui tanc

prognoze emise ne aduce în faţă imaginea unui... astronaut.

Echipamentul său, asemănător cu cel purtat de pionierii expediţiilor selenare, are menirea să-l izoleze de mediul ostil vieţii, de un mediu creat de om împotriva omului, de puterea distructivă a armamentului clasic şi a celui de nimicire în masă. Un mediu în care infanteristul este pîndit nu numai de gloanţe şi schije, ci şi de invizibila forţă nimicitoare a substanţelor radioactive, de pericolul contaminării cu substanţe toxice de luptă şi cu agenţi biologici.

Judecînd după calitatea echipamentului, protecţia şi capacitatea de supravieţuire par a constitui deziderate predominante. Echipamentul, format dintr-o combinaţie de cămaşă-bluză, salopetă foarte uşoare, lavabile, absorbante de radiaţii infraroşii, asigură o protecţie completă faţă de agenţii chimici şi biologici. Vopsit în culori de mascare şi modele imprimate riguros studiate, echipamentul se poate adapta perfect mediului înconjurător specific, mimetismul spontan realizîndu-se cu ajutorul unor spray-uri cu coloranţi degradabili la spălare.

Sub acest echipament, militarul anului 2000 va purta lenjerie de corp formată din două piese, prevăzute cu un sistem de încălzire-răcire alimentat de la sursa de energie pe care acesta o poartă în raniţa-container.

Ghetele cu carîmbi înalţi completează echipamentul, fiind vopsite

■ C.I. CRISTIAN

Se poate considera neglijat un „pitan" al cărui echipament costă 980 dolari?

(continuare în pag. 199)

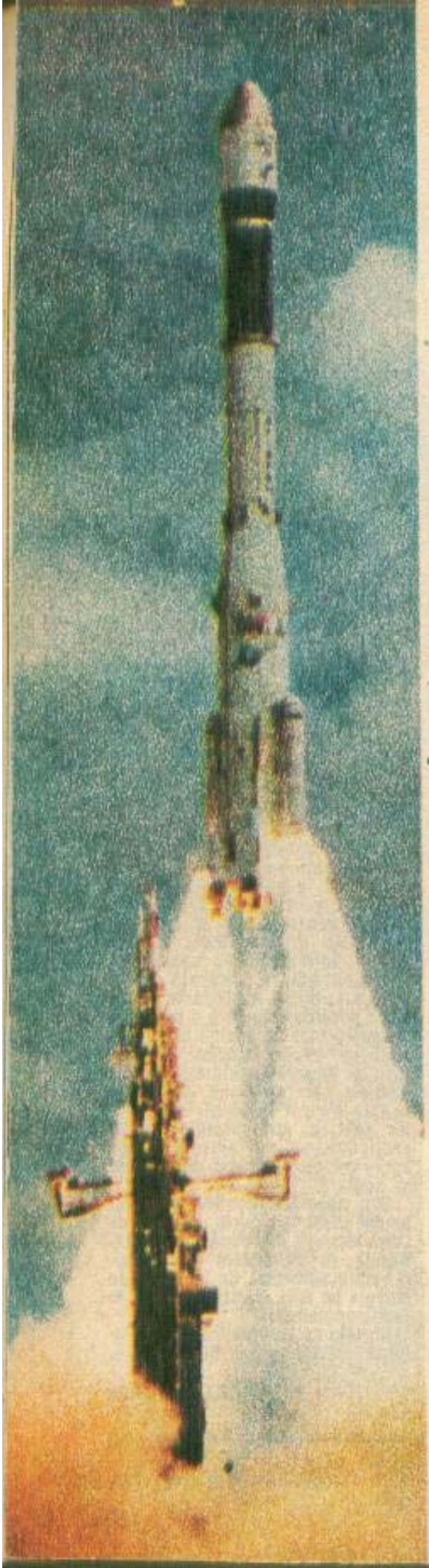

PROGRAMELE SPAŢIALE VEST-EUROPENE pe panoplia zeului Marte

Drum deschis de rachete balistice

În paginile telexurilor din lumea întreagă numele ARIANE, HERMES, HELIOS şi COLUMBUS figurează tot mai frecvent. Pentru cei iniţiaţi în domeniu ele reprezintă simbolurile autonomiei Europei occidentale în domeniul programelor spaţiale şi al tehnologiilor de vîrf legate de acestea.

Franţa a fost prima ţară occidentală europeană care a sesizat că rămînerea în urmă în domeniul cercetării spaţiale ar însemna un handicap irecuperabil pentru viitor.

Bazîndu-se pe experienţa acumulată în construirea rachetelor balistice intercontinentale de concepţie proprie, Franţa a iniţiat programul vest-european de realizare a rachetei purtătoare EUROPA, stopat înainte de finalizare din cauza eşecurilor înregistrate la lansările din 1967—1971. În schimb, succesele obţinute cu racheta DIAMANT — derivată a unei rachete balistice intercontinentale capabilă să plaseze pe orbite joase sateliţi cu diferite destinaţii — au determinat Agenţia Spaţială Europeană (ASE) să încredinţeze Centrul Naţional de Studii Spaţiale (CNES) din Franţa cu dezvoltarea „rachetei purtătoare europene". Hotărîrea luată în acest sens la 30 iunie 1973 a stabilit etapele realizării rachetei purtătoare ARIANE 1. Prima lansare reuşită a avut loc la 24 decembrie 1979 la baza KOUROU din Guiana Franceză.

Au urmat serii de lansări reuşite, s-au construit între timp şi rachetele ARIANE 2 şi 3, iar în prezent se lucrează la dezvoltarea tehnologică a rachetelor ARIANE 4 şi 5, avînd ca obiectiv strategic realizarea celei mai ieftine rachete purtătoare din lume şi acapararea monopolului de lansare de sateliţi artificiali. Se pare că încercarea va reuşi căci încă de pe acum o rachetă ARIANE costă 1,56 milioane dolari faţă de cele 34 milioane dolari cît costă o rachetă americană similară. Franţa a investit însă sume considerabile în dezvoltarea bazei de lansare de la KOUROU, înfiinţată în 1968, astfel că încă de la sfîrşitul anului 1987 se puteau efectua, aici, 16—17 lansări anual.

Dar spectaculoasa apariţie a navetei spaţiale americane pe panoplia mijloacelor de cucerire, dar şi militarizare a spaţiului cosmic a pus, pentru moment, sub semnul întrebării eficienţa tuturor programelor de lansare „clasice". Într-adevăr, naveta spaţială prezintă o serie de avantaje: este refolosibilă, asigură condiţii pentru o activitate umană mai îndelungată în spaţiu, oferă condiţii tehnologice superioare lansării sateliţilor pe orbite joase etc. Dar... (şi nici nu se putea altfel) ea este purtătoarea unor neajunsuri izvorîte din pionieratul acesteia şi mai ales din concepţia întrebuinţării, cu tot mai pregnante valenţe militare. Iată cîteva neajunsuri: masa maximă admisibilă la aterizare este de 14 t; pregătirea unei noi lansări durează mult (patru luni între a doua şi a treia lansare a navetei americane); în caz de „defecţiune", pierderile sînt uriaşe (exemple există, din păcate); lansarea sateliţilor cu ajutorul navetei spaţiale este încă o încercare foarte scumpă, mai ales de cînd spaţiul rămas disponibil după instalarea „încărcăturilor speciale" se scoate pur şi simplu la... licitaţie. Neajunsul cel mai important l-am lăsat la urmă. Navetele spaţiale oferă şanse minime de întrebuinţare pentru lansări de sateliţi „comerciali" atîta timp cît reprezintă mijloace de seamă în materializarea programului S.D.I. şi constituie punctul central al diferitelor programe de militarizare a cosmosului.

În aceste condiţii, apariţia navetelor spaţiale a dat, de fapt, un nou impuls tehnologiei aerospaţiale

ARIANE — o rachetă cu strămoşi militari. Şi ea va purta uniformă

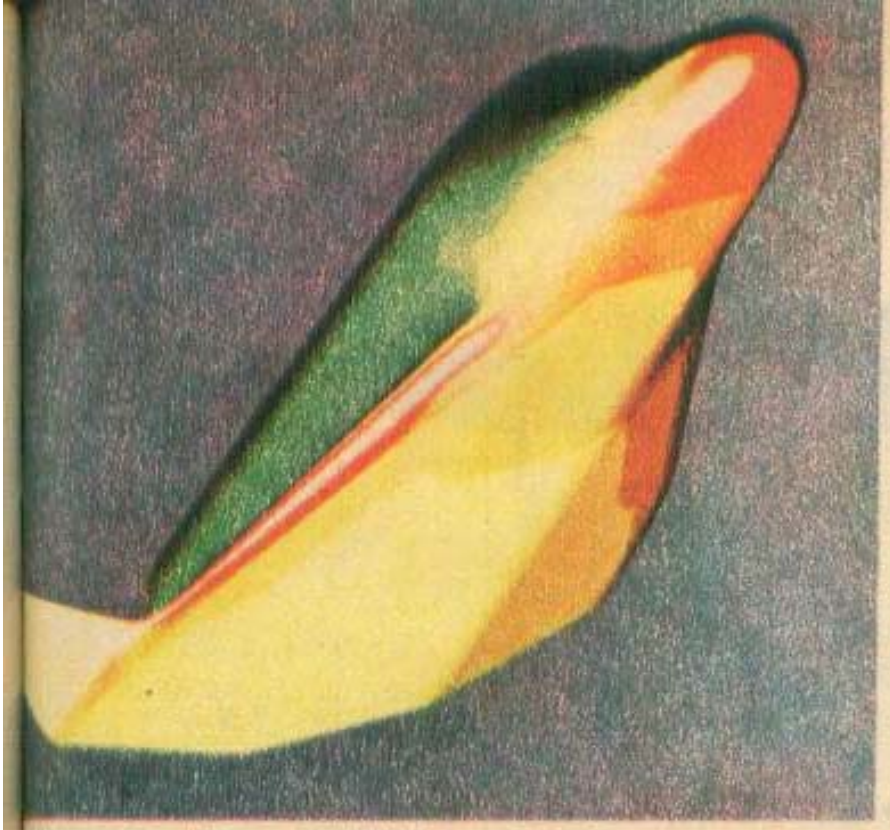

Prima navetă spațială europeană HERMES va zbura în 1998

vest-europene, implicit programul ARIANE. La începutul anului 1981, ASE a anunțat că un obiectiv principal al programului ARIANE va fi lansarea viitoarei navete spațiale europene HERMES (10 tone, echipaj 5 oameni, autonomie 7 zile, misiuni de lansare de sateliți și reparare de sateliți defecți și alte misiuni). Acordul încheiat la 25 octombrie 1985 între ASE și CNES prevede o largă participare internațională (11 țări) la care, totuși, efortul principal este preluat de Franța (45%) și R.F. Germania (30%) și stabilește, de asemenea, construirea în perspectivă a stației orbitale COLUMBUS.

Primul zbor (fără echipaj) al navetei HERMES este programat pentru 1998.

ARIANE va purta uniformă militară

Deși inițiatorii programelor spațiale vest-europene susțin că acestea servesc exclusiv țeluri pașnice, este limpede că ele oferă un vast potențial de materializare a unor obiective militare. Potențialul a fost deja exploatat și nu sîntem decît la început. Astfel, de pildă, în 1984 o rachetă ARIANE a plasat pe orbită satelitul britanic SKYNET 4 cu destinație militară; s-au pus la dispoziția forțelor armate franceze două canale de transmisie ale satelitului TELECOM 1 de asigurare a transmisiei de date utilizînd sistemul de telecomunicații prin satelit SYRACUSE. În conformitate cu dispozițiunile conducerii armatei franceze, începînd cu anul 1987, timp de 10 ani, se vor aloca cîte 15 miliarde franci construirii satelitului militar heliosincron HELIOS și dezvoltării rețelei militare de transmisiuni prin satelit SYRACUSE II. Se pare că, după refuzul vest-german de participare la acest program, Italia, cu o contribuție de 14 la sută, și Spania s-au angajat și la preluarea unor sarcini de fabricație.

Satelitul de cercetare HELIOS — o adevărată piatră de încercare pentru industria aerospațială vest-europeană — va evolua la o altitudine de 800—900 km, iar imaginile furnizate vor avea o calitate superioară celor asigurate de satelitul „comercial" SPOT utilizat din plin în scopuri militare. Una din misiunile principale ale lui HELIOS va fi descoperirea, localizarea și stabilirea caracteristicilor de funcționare ale radiolocatoarelor inamicilor potențiali. În acest scop, satelitul va cuprinde și o instalație ELINT (Electronic Intelligence) modernă. Construcția satelitului se va încheia în 1993.

Programul de dezvoltare la nivelul complexității prevăzute a sistemului SYRACUSE II se va finaliza în 1991; se vor putea realiza legături sigure și rapide între trupele de uscat, aviația militară, marina militară și trupele franceze dislocate pe teritoriul altor țări.

Acum, cînd sîntem abia la început și ARIANE și HELIOS au îmbrăcat deja uniforme militare, este greu de crezut că „scenariștii războaielor viitoare" n-au găsit încă nici un rol pentru HERMES, COLUMBUS and CO.

■ C. CRÂMPITĂ

SALVARE ÎN SPAȚIU

„Echipamentul spațial de manevră" care se experimentează în prezent în laboratoarele de specialitate americane este destinat salvării cosmonauților. Pentru salvarea echipajelor navelor avariate a fost imaginat și realizat un echipament de transfer cu ajutorul căruia se poate transporta de la nava spațială avariată la nava spațială de salvare un membru al echipajului care nu dispune de costum de supraviețuire și manevră autonom. Acesta „va călători" în sfera vizibilă din stînga figurii.

Se experimentează, de asemenea, și procedeele de salvare cele mai eficace pentru recuperarea cosmonauților ieșiți în spațiu, echipați cu costum de supraviețuire și manevră autonom. Se pare că cele mai bune procedee s-au dovedit cele „față în față" și „cap la cap".

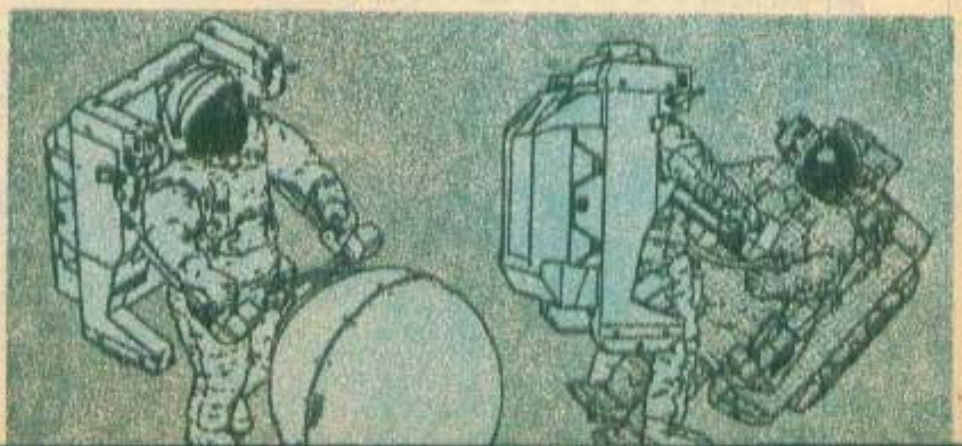

B-2 – UN VIS SAU UN COŞMAR?

B—2, un avion care costă mai mult decît greutatea sa în aur

Păreri...
În ciuda publicităţii zgomotoase, avionul de bombardament „invizibil" B-2 a rămas pe mai departe unul din cele mai bine păstrate secrete militare din lume. Iată ce declară cei care l-au cunoscut totuşi mai bine decît mulţimea de specialişti şi publicişti prezenţi la 22 noiembrie 1988 la Palmdale (California) în ziua prezentării sale:

- Sinteză a unei munci de aproape un deceniu în domeniile de vîrf ale tehnologiei „stealth" (ascuns, invizibil – n.n.) şi construcţiei aeronautice (Edward Aldrige" – secretar al F.A.M. americane);
- Sistemul de control al zborului, cu calculatorul său de mare viteză, reprezintă a opta minune a lumii (colonelul Richard Couch – pilot de încercare);
- Să nu-mi spuneţi că este hidos privit dintr-o parte. Este ca şi cum cineva ne-ar spune că... copiii noştri arată hidos... (unul din proiectanţi);
- B-2? Un mare rezervor din plastic, extrem de inflamabil, prevăzut cu scaune (şeful grupului de intervenţie al aerodromului)

Cît costă?
Este considerat cel mai scump avion din lume! F.A.M. americane declară că ar costa 530 milioane dolari, dar proiectul de realizare impune o majorare anuală a costului programului cu opt milioane dolari. În aceste condiţii se apreciază că avionul cu masa de 70 tone va ajunge la aproximativ 1 miliard de dolari şi va depăşi astfel costul greutăţii sale în aur!

În legătură cu aceasta, iată şi meditaţia unuia din pompierii militari ai aerodromului: Am învăţat că în cazul unui accident trebuie salvat întîi echipajul. Rămîne valabil acest principiu şi cînd e vorba de un avion de un miliard de dolari?

Armament
Rachete aer-sol cu rază mică de acţiune, bombe nucleare B-83 şi rachete de croazieră ACM-129 cu încărcătură nucleară. Armament comparabil cu cel al avionului B-1B.

Dimensiuni
Înălţime 17 picioare (1 picior = 30 cm), lungime 69 picioare, anvergura 172 picioare. Deci nu este mai lung decît un avion de vînătoare F-15, dar are o anvergură cît un avion de bombardament B-52.

Este practic „invizibil" pentru staţiile de radiolocaţie de dirijare a traficului aerian. În zborurile de încercare a avut la bord un amplificator de ecou radar pentru a-şi putea semnala poziţia. În luptă va fi „invizibil" – aşa se pretinde – şi pentru cercetarea aeriană de la sol şi pentru cea din satelit.

Echipaj
Doi piloţi. A fost prevăzut un post şi pentru un al treilea membru al echipajului.

Alte caracteristici
Raze de acţiune – 6 000 mile marine; altitudinea maximă de zbor – 50 000 picioare; viteză subsonică; capacitate de realimentare în aer.

Vom mai auzi de el...

• **AVION DE LUPTĂ SUBSONIC.** În Marea Britanie se lucrează la proiectul unui avion de luptă subsonic, de concepţie nouă, cu mare capacitate de manevră. Este cunoscut sub denumirea de „avion de luptă mic, rapid" (SABA). Proiectanţii vizează realizarea unui avion de sprijin care să poată lupta cu succes împotriva elicopterelor, rachetelor de croazieră ale anilor '90 şi a avioanelor de vînătoare-interceptare, care zboară la joasă altitudine. Greutatea avionului gata de luptă va fi de 4 536 kg, inclusiv greutatea armamentului de la bord — de 1814 kg. În principiu, aparatul va fi înzestrat cu 6 rachete aer-aer, plus un tun (calibrul — 25 mm). Se preconizează ca în viitor avionul să fie dotat cu un locator cu laser. Structura aparatului va fi formată din materiale compozite şi aliaje metalice de înaltă calitate, iar postul de pilotaj va fi blindat; sistemul de comandă va fi de tip electric, iar flapsurile vor fi acţionate automat.

• **PATHFINDER.** Aparatură de vedere pe timp de noapte în infraroşu pentru echiparea avioanelor. Aparatura poate fi montată fie într-un container aerodinamic lung de 1,98 m, cu masa de 84 kg, fie pe o grindă de acroşare dispusă sub aripa avionului. Sistemul permite efectuarea zborurilor pe timp de noapte, utilizînd procedee care se aplică ziua. Senzorul în infraroşu are un cîmp de vedere pentru navigaţie de 28 x 21 grade şi 9 x 7 grade pentru detectare, identificare şi tragere, asigurînd o imagine TV corespunzătoare terenului. Aceasta, împreună cu informaţiile privind executarea zborului şi a misiunii propriu-zise, se proiectează în carlingă pe monitorul „priveşte sus".

ATF — mortal, invizibil, agil

Sfîrșitul deceniului care a trecut a fost extrem de spectaculos, dacă nu chiar senzațional în ceea ce privește dezvăluirile oficiale privind tehnica de aviație militară. Ne referim la prezentarea avionului de bombardament „invizibil" *B-2*, la ridicarea vălului care a acoperit atît de bine, timp de aproape un deceniu, avionul de vînătoare „invizibil" *F-117*, la apariția în diferite expoziții de tehnică aeronautică a avionului de vînătoare *Mig-29* și a elicopterului de atac (antitanc) *Mi-28*. S-au publicat, de asemenea, informații privind programele de construcție a viitorului elicopter ușor de atac al trupelor de uscat americane și a viitorului elicopter antitanc/sprijin franco — vest-german. În acest context, fără să-și piardă actualitatea, publicitatea făcută viitorului „avion de vînătoare tactic cu tehnologie înaintată" *(ATF)* american pare să fi părăsit orbita interesului prioritar. Să încercăm o refocalizare a atenției asupra sa, fără a intra totuși în detalii tehnice.

■ **Stadiul actual.** În prezent, în baza unui contract de 691 milioane dolari, două grupuri de firme realizează, în baza unor concepții proprii, cîte două prototipuri pentru un viitor examen final. Cerințele impuse de F.A.M. americane sînt identice.

■ **Cum va arăta.** Cum va arăta exact, cum va fi construit, cum va zbura *ATF* nu știe la această oră încă nimeni; nici colonelul James A. Fain jr., directorul Sistemului *ATF*. Tot ceea ce se știe este că *ATF* trebuie să devină un avion de vînătoare superior pentru perioada 2000—2010, fiind în măsură să depășească cu succes „amenințările" evaluate pentru această perioadă. Mai concret, va trebui să fie de cel puțin două ori mai bun decît avionul *F-15 EAGLE*, ceea ce presupune:

● capacitate de supraviețuire mărită, prin asigurarea cerinței „observă primul — lovește primul" și prin reducerea la minimum a indicilor proprii de demascare prin utilizarea tehnologiei *„Stealth"*;

Pilotul va avea la bord un extrem de rafinat prieten electronic și va comunica cu el prin voce...

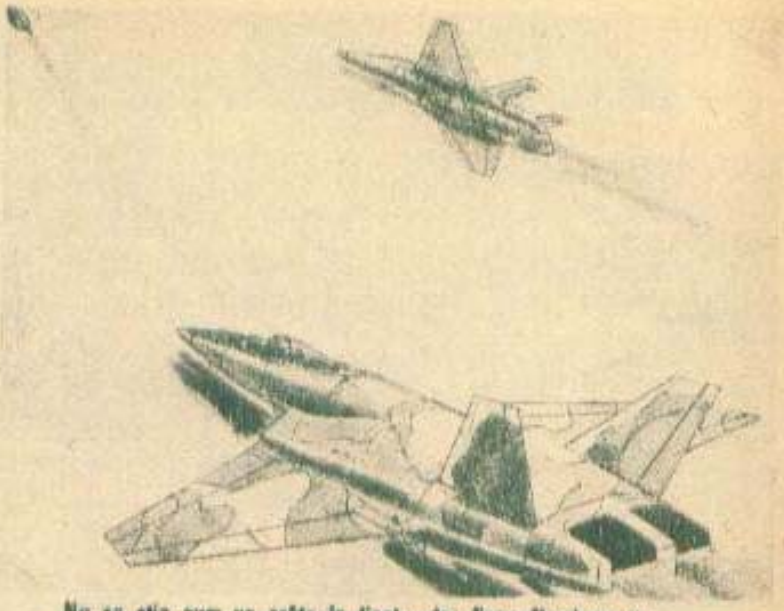

Nu se știe cum va arăta în final... dar firma Northrop va construi un ATF asemănător cu cel din imagine

● micșorarea cîmpului de reacție la amenințarea inamicului; viteza supersonică ridicată și mare capacitate de manevră; decolare și aterizare scurte, fără a se lua în considerație o soluție *STOVL* (decolare scurtă și aterizare verticală);

● rază de acțiune mare, asigurată de cantitatea de carburant de la bord, permițînd executarea unor misiuni de patrulare și de atac în adîncimea apărării inamicului în formații mari;

● întreținere ușoară, timp scurt de reluare a misiunii.

■ **Avionica.** În această privință, imaginea viitoarei carlingi (o variantă) prezentată este edificatoare. Display-ul de mari dimensiuni va afișa sintezele informațiilor primite în flux continuu; pilotul va putea zbura și executa misiuni de luptă fără suprasolicitări. Alte facilități:

● comandă/control vocală; calculator de bord *VHSIC 1750, Ada software*, sisteme expert, sistem electronic integrat de ducere a luptei *(INEWS)*, sistem integrat de transmisiuni, navigație și avionică de identificare *(ICNIA)*, transmisii de date prin fibre optice.

Cu alte cuvinte, pilotul va avea „un prieten electronic de încredere în spatele său".

■ **Armamentul.** Avionul va putea fi înzestrat cu rachete aer-aer din generația actuală *AIM-7M SPARROW* sau *AIM-120 A*, sau cu ultima variantă a polivalentei rachete *AIM-9 SIDEWINDER*, precum și cu racheta *AIM-132* care se va construi în Europa.

Experiența acumulată în Vietnam impune și prezența tunului de bord, probabil un tun *Gatling*, calibru 20 mm, cu o construcție nouă. Nu este exclus să asistăm la apariția, în final, a unui armament și a unor muniții cu totul noi.

Deși nu a fost menționat, avionul va dispune probabil, prin însăși destinația sa tactică, de rachete aer-sol antiradiolocație și rachete cu submuniții inteligente.

Primul zbor al prototipurilor a fost planificat pentru ultimul trimestru al anului 1993, urmînd ca aparatul să atingă capacitatea operațională cerută la mijlocul anilor '90.

Nu este exclus ca rațiuni politice, militare și nu în cele din urmă economice să deturneze un program de realizare aparent liniar.

Au mai fost cazuri...

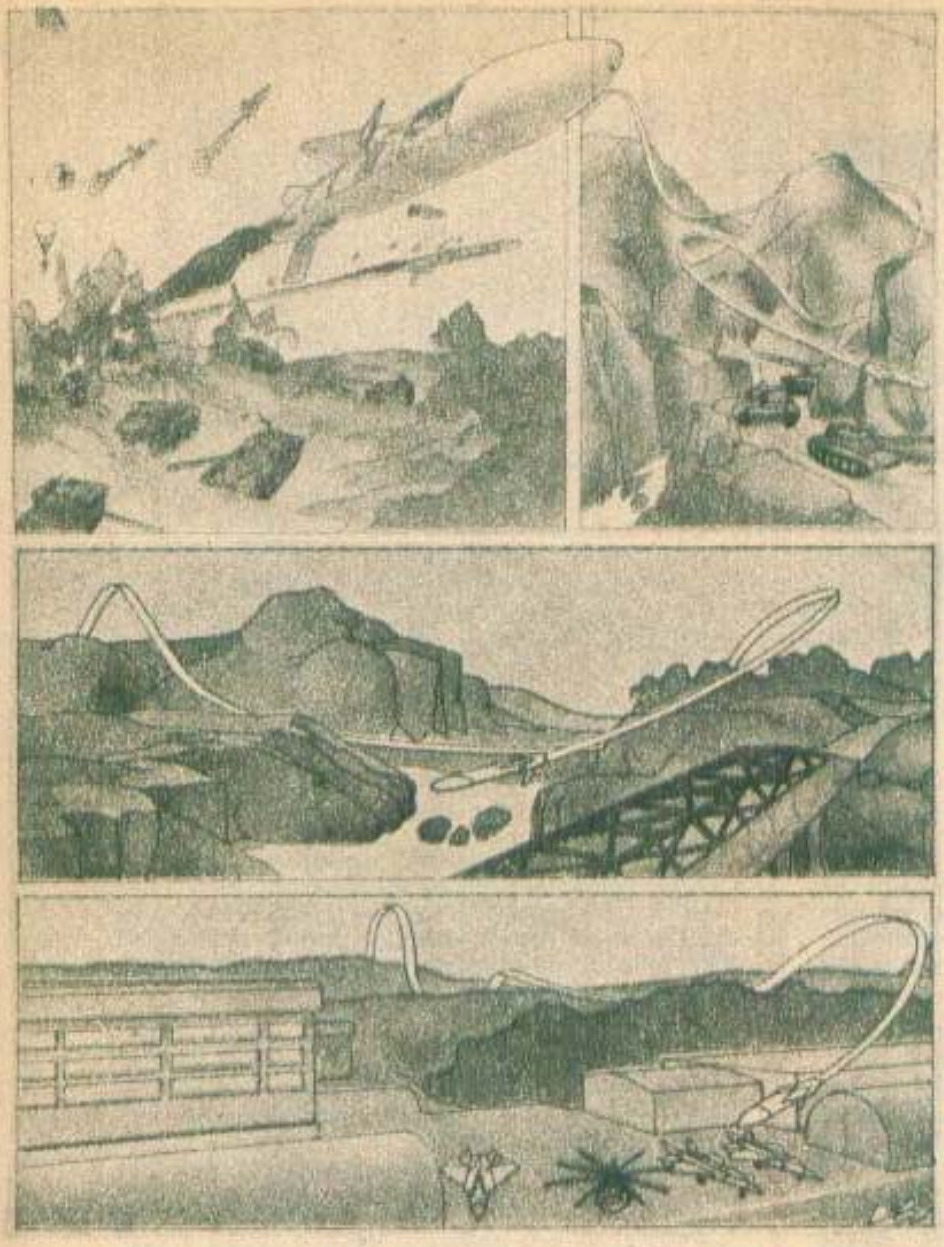

ARME GENIALE ARME INTELIGENTE

● MSOW. O abreviere care ascunde în spatele ei un armament deosebit de complex şi eficace. Este vorba de „Modular Stand — Off Weapon", o armă a cărei denumire tradusă — fără a avea pretenţia că ar fi laconică — este următoarea: *armament modular care se poate lansa asupra forţelor inamicului dintr-o zonă situată în afara razei de acţiune a apărării antiaeriene a acestuia.*

Simplificînd, avem în faţă un distribuitor de submuniţii inteligente (distribuitorul fiind considerat „genial") care se poate lansa de către un avion purtător de la peste 25 km distanţă de obiectiv. Distribuitorul nedetectabil cu propulsie-rachetă este prevăzut şi cu un sistem de navigaţie prin satelit pentru a ajunge cu precizie în raionul prevăzut, în zbor la joasă altitudine. Aici intră în funcţiune un grup de senzoare care preiau dirijarea de precizie finală, selectează obiectivele (nu confundă o căpiţă de fîn cu un tanc sau un tun cu un autoturism) şi distribuie submuniţiile cele mai adecvate (din 2—4 tipuri existente la bord) pentru nimicirea obiectivelor. Imaginile sînt edificatoare.

Fără a atinge încă performanţele prefigurate, industria de armament din Italia a realizat un distribuitor de submuniţii care poate transporta o încărcătură de luptă de 745 kg şi care are o viteză de 0,8 Mach, o anvergură de 1,5 m şi lungimea de 4,5 m. Poate fi transportat în zona de lansare de avioane TORNADO, F-16, AMX şi MIRAGE.

TRAGERI fără cartuşe reale

Gama largă de simulatoare şi dispozitive pentru antrenarea militarilor în vederea trageri cu armamentul de infanterie s-a îmbogăţit cu un nou reprezentant. Dispozitivul din imagine, destinat simulării tragerilor cu pistolul, utilizează un complet care funcţionează în spectrul infraroşu şi este format din următoarele elemente: ● o ţintă electronică sub formă de disc cu diametrul de 80 mm, acoperită de fotocelule şi alimentată de la o baterie încorporată ● două tipuri de cartuşe cu emiţătoare electronice integrate pentru asigurarea tragerii la 10 sau 25 m (cartuşele au dimensiuni identice cu cele reale) ● un bloc optic.

În timpul şedinţei de antrenament, cartuşul cu emiţător electronic se introduce în ţeavă, iar blocul de lentile se montează la gura ţevii unde rămîn pe toată durata exerciţiului.

La apăsarea pe trăgaci, percutorul loveşte capsa piezoelectrică a cartuşului electronic, care emite un impuls luminos focalizat şi îndreptat de blocul de lentile spre ţinta electronică.

Dacă ochirea a fost corectă, spotul luminos cade pe ţintă, iar fotocelulele semnalează locul de „lovire".

Dispozitivul, extrem de simplu, permite desfăşurarea instruirii în cele mai diverse locuri; funcţionarea sa nu prezintă pericol pentru vedere, nu produce zgomot şi fum şi nu uzează ţeava.

JAMES BOND — o ficţiune. Recuzita — o realitate

ARME ASCUNSE...

În mai puţin de trei secunde un expert poate asambla un pistol-mitralieră special cu calibrul 9 mm din cutia paralelipipedică ce o transportă în buzunar, capabil de a „debita" 650 de lovituri pe minut. Capacitatea încărcătorului este de 32 de lovituri. Concepută special pentru lupta antiterorist, arma cîntăreşte în faza de prototip numai 2,3 kg. Utilizarea materialelor compozite la realizarea cutiei mecanismelor şi a unor piese mai puţin solicitate va permite reducerea greutăţii la numai 1,5 kg. Cînd este montată, are o lungime maximă de 480 mm, iar demontată nu are nici o şansă de a fi detectată ca armă. În acest mod este utilizabilă în misiunile de protecţie şi escortă. Deşi producătorii dau asigurări asupra strictei distribuţii a armelor de acest tip numai către organele de menţinere a ordinii, este greu de imaginat ca în o parcurgere a evidenţei „onoratei clientele" să nu găsim şi cîte un James Bond de al nostru...

■ C. CRĂCIUNOIU

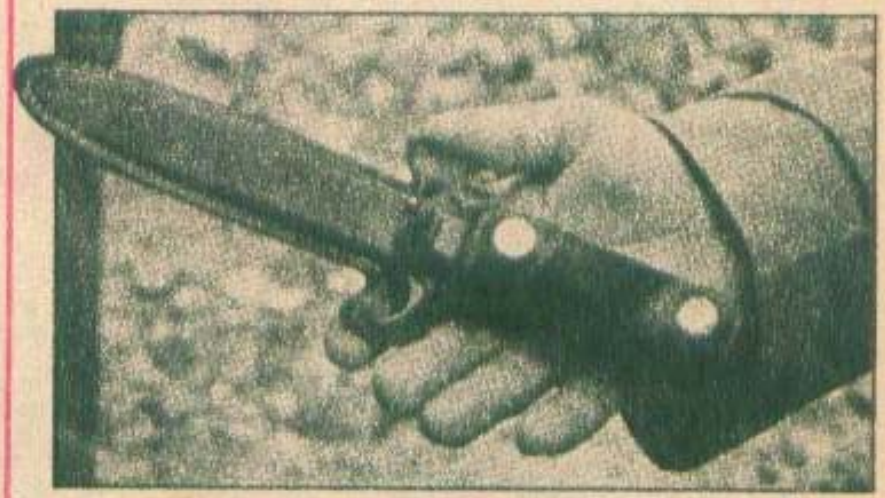

CUŢIT-PISTOL

Cuţitul din imagine este doar aparent unul obişnuit. Industria de apărare chineză a realizat prototipul unui cuţit-pistol destinat „forţelor speciale", inspirat după un model asemănător aflat în înzestrarea trupelor de desant cu misiuni speciale sovietice.

Garda cuţitului are o construcţie deosebită, un capăt al gărzii evînd rol de trăgaci iar celălalt rol de cătare. În mînerul cuţitului se găsesc patru ţevi încărcate cu cartuşe de calibrul 22. Prin răsucirea unei siguranţe care blochează de regulă arma în poziţia „cuţit", se realizează practic armarea mecanismului de dare a focului. La apăsarea trăgaciului pleacă o singură lovitură, eficacitatea focului fiind garantată pe o distanţă de 30 metri. Arma cîntăreşte 464 g, lungimea totală este de 262 mm, iar viteza iniţială a glonţului este de 250 m/s. Reîncărcarea armei se realizează prin demontarea mînerului.

(Rubrica continuă în pag. 200)

Arma BIOLOGICĂ

Lumea poate fi liniștită. Convenția privind armamentul biologic – semnată în 1972 – este în prezent acceptată oficial de peste 100 de state. Acestea, cu diferite prilejuri, își exprimă satisfacția privind interzicerea unei întregi categorii de arme. Să fie oare lucrurile chiar atît de limpezi?

După cît se pare, nu prea... La sfîrșitul anului 1988, medici kurzi au semnalat că Irakul a folosit arma bacteriologică împotriva populației kurde, răspîndind o epidemie de febră tifoidă. Mai tîrziu, surse americane au afirmat că dovezile furnizate nu ar fi concludente. În luna ianuarie 1989, Israelul a infirmat zvonurile conform cărora ar fi făcut apel Statelor Unite să avertizeze Irakul privind încetarea fabricării armamentului bacteriologic. S-a afirmat, totodată, că Israelul nu ar fi amenințat nici direct și nici indirect Irakul, că va bombarda uzinele de armament biologic dacă activitatea acestora nu încetează.

Se pare însă că Departamentul Apărării al S.U.A. suspectează atît Irakul cît și Israelul că ar fabrica armament biologic, pe lista „suspecților" ar mai intra U.R.S.S., R.P. Chineză, R.P.D. Coreeană, Taivan, Egipt, Iran și Siria.

BILANȚ SUMAR

Acuzații și suspiciuni de acest fel nu sînt o noutate în acest domeniu. Cele mai vechi informații privind întrebuințarea în luptă a „bolilor" se pierd în negura vremurilor. Unele reprezintă certitudini, altele... Să apelăm la cîteva exemple mai vechi și mai noi.

– 1346. Oastea tătară care asedia cetatea Feodosia din Crimeea a început să fie decimată de ciumă; tătarii au azvîrlit în cetate trupuri ciopîrțite ale ciumaților și i-au contaminat pe apărători. Oribil;

– Un procedeu asemănător utilizează și trupele rusești în 1710 în luptele duse pentru cucerirea localității Reval, apărată de suedezi. Istoria se repetă;

– Se afirmă că însuși Napoleon a încercat să contamineze locuitorii orașului Mantua cu febră galbenă, în 1797, în timpul campaniei din Italia. La război, ca la război...;

– În America de Nord, istoria a consemnat ordinul comandantului armatei britanice, Jefrrey Amherst, care a dispus contaminarea cu variolă a unor triburi indiene prin distribuirea păturilor folosite de bolnavii de variolă. În scurt timp, epidemia decima galopant populația din regiune. Comandantul a primit titlul de „Sir";

– În războiul de independență, americanii au folosit și ei „variola" împotriva britanicilor. Glorie;

– Primul război mondial, fără a furniza certitudini, lasă suficiente motive să credem că beligeranții au încercat îmbolnăvirea în masă a diferitelor animale din tabăra inamicului (mai ales cai și oi). Vorbe;

– Propagandă sau nu, valul de gripă din Europa postbelică a fost pus pe seama germanilor, care ar fi recurs la declanșarea epidemiei, înainte de a pierde primul război mondial. O simplă răceală;

– Perioada interbelică consemnează eforturi deosebite ale viitorilor beligeranți de a-și asigura o nouă armă. În Marea Britanie se realizează o varietate relativ mare de arme biologice, mai ales bombe cu antrax. Nu au fost folosite în războiul care a urmat, dar insula Guinard din nord-vestul Scoției, unde s-au efectuat experiențele în teren, este contaminată și astăzi cu antrax. O nouă operație de decontaminare a poligonului de experimentări desfășurată în 1986 (!) a costat aproape un milion de lire. Oile fermierilor de pe insulă continuă să moară de antrax. Ce e de făcut?

– S.U.A. au investit sume uriașe în uzina de armament biologic de la Fort Detrich (Maryland), dar pe porțile ei – afirmă oficialitățile – nu au ieșit arme biologice în toată perioada războiului. Așa să fie?

– Este deja bine cunoscut efortul japonezilor din perioada celui de-al doilea război mondial în acest domeniu; au folosit la experiențele lor peste 3 000 de prizonieri ruși și chinezi; se afirmă că specialiști, care au lucrat la aceste arme folosind cobai umani, au beneficiat de imunitate juridică în S.U.A. în schimbul informațiilor acumulate, desigur... Schimburi echivalente?

Japonezii au folosit arme biologice împotriva a cel puțin 11 localități din nord-estul Chinei; au murit peste 700 de oameni, fără a se obține un avantaj militar. A fost oare un experiment mai amplu? Dovezile privind acest ultim eveniment sînt de dată recentă. Unde sînt vinovații?

– Acuzaţii însoţite de tot tam-tamul caracteristic perioadei „războiului rece" cu gradul de veridicitate corespunzător au vizat şi Vietnamul şi U.R.S.S. (problema epidemiei de antrax din regiunea Sverdlovsk din 1979 şi campania din Afganistan). „Război rece", arme biologice... „calde".

Este justificată această trecere în revistă? Declanşează sau întreţine ea alarme false?

O ARMĂ LIPSITĂ DE PUBLICITATE

Despre arma biologică s-a vorbit şi s-a scris mult mai puţin decît despre celelalte arme de nimicire în masă (arma nucleară şi arma chimică). Să ridicăm puţin vălul ce o acoperă.

Militarii clasifică armele biologice în raport cu cele mai importante caracteristici ale acestora: letalitate, transmisibilitate, infectivitate. În raport cu alte puncte de vedere se admit o mulţime de clasificări. Iată şi una din ele care priveşte natura agenţilor biologici:

- Bacterii (B) – organisme mici, cultură uşoară, reproducere prin diviziune, răspund la tratamentul cu antibiotice;
- Viruşi (V) – agenţi submicroscopici, mai mici decît bacteriile, se înmulţesc în cadrul celulei gazdă; nu răspund la antibiotice;
- Richetsi (R) – organisme intermediare între bacterii şi viruşi; se dezvoltă în diferite celule gazdă; nu răspund la antibiotice;
- Fungi (F) – plante primitive, trăiesc fără fotosinteză; existenţa sub formă de spori sau drojdii;
- Toxine (T) – apărute recent în panoplia agenţilor biologici; substanţe anorganice de origine biologică sau sintetizate chimic.

Arsenalul biologic a înregistrat aproximativ 14 boli care ar putea fi „manevrate" în caz de război, din care prezentăm cîteva, după criteriile clasificării militare. În paranteză apar agenţii

Antrax (B): infectivitate – ridicată; transmisibilitate – ridicată; mortalitate – 80% din cazuri.

Tifos (R): infectivitate – ridicată; transmisibilitate – nu; mortalitate – peste 70% din cazuri.

Ciumă (B): infectivitate – ridicată; transmisibilitate – ridicată; mortalitate – de regulă fatal.

Febră galbenă (V): infectivitate – ridicată; transmisibilitate – nu; mortalitate – peste 40% din cazuri.

Din cele 14 boli, trei sînt fatale, alte trei sînt fatale în 80% din cazuri, iar celelalte produc decesul între 10–40% din cazuri. Nu trebuie să ne facem însă iluzii privind vreuna din „bolile" din recuzita agenţilor biologici, căci dizenteria, de exemplu – categorisită cu mortalitate foarte scăzută – a decimat sute de mii de oameni în timpul celor două conflagraţii mondiale.

De ce ne trebuie şi armă biologică cînd avem arma chimică? Să vedem care sînt factorii care o fac „atractivă":

- la aceeaşi greutate, este mult mai eficientă decît arma chimică;
- produce moartea după o perioadă mai lungă de la contaminare; efectul asupra vegetaţiei se poate perpetua lungi perioade de timp;
- poate fi întrebuinţată diferenţiat împotriva oamenilor (se admit şi aici alte diferenţieri) sau împotriva doar a anumitor animale.

Arma biologică are însă şi „neajunsuri":

- posibilitate limitată de a ţine sub control aria de manifestare a urmărilor;
- efecte persistente şi efecte secundare imprevizibile pentru un timp îndelungat;
- nu ucide imediat după întrebuinţare.

Colonel ing. C. CRĂMPIŢĂ

(continuare în pag. 202)

În istoria omenirii ultima epidemie ar fi războiul nuclear. Să nu ajungem să ne privim vreodată astfel...

PROTECŢIA ÎMPOTRIVA INCENDIILOR ŞI AVARIILOR LA O BAZĂ DE AVIAŢIE MODERNĂ

Baza Edwards a Forţelor Aeriene Militare ale S.U.A. este apreciată a fi una dintre cele mai moderne, mai bine dotate în lume. Aici au cunoscut „botezul aerului" avioane militare dintre cele mai sofisticate, printre care şi controversatele bombardiere strategice B 1-B şi B-2 „Stealth", avionul experimental X-29 şi avionul de luptă F-15 E.

Protecţia împotriva unui eventual incendiu constituie o preocupare majoră a proiectanţilor şi specialiştilor, avînd în vedere complexitatea deosebită şi costul exorbitant al unui aparat de tipul B-2 (circa 530 mil. dolari, dar, în final, s-ar putea ridica la 1 miliard dolari, mai scump decît greutatea sa — 70 t — în aur).

În cazul bombardierului B-2, considerat a fi aparatul în jurul căruia se păstrează cel mai mare secret, protecţia împotriva incendiului şi posibilităţile de salvare a echipajului în caz de avarie ocupă un loc important în preocupările constructorilor, dar datele publicate sînt numai ipotetice. În acest sens, revista *„Military Fire Fighter"* precizează că pentru fiecare aparat B-2 de la baza menţionată există, la sol, o echipă de pompieri specializată, pregătită permanent de intervenţie. De asemenea, hangarele pentru fiecare din aceste aparate amintesc, prin măsurile de protecţie, de grajdurile pentru cai de rasă. Astfel, aceste hangare sînt echipate cu sisteme de semnalare a focarelor de incendii pe bază de senzori ce detectează cea mai firavă emanaţie de fum, care sînt cuplaţi cu echipament de stingere cu spumă şi (sau) cu gaze inerte. Protecţia contra incendiilor la bordul aparatelor B-2 se pare că se bazează pe sisteme cu gaze inerte comprimate în butelii, dispuse în zone vitale, acţionate automat de senzorii specializaţi sau la comanda pilotului.

Riscul de accident la sol, la decolare sau la aterizare, ridică probleme deosebite în ce priveşte salvarea echipajului şi reducerea la minimum a stricăciunilor. Se pune întrebarea dacă în cazul unui aparat ce costă între 0,5 şi 1 miliard de dolari salvarea echipajului de 2—3 oameni continuă să rămînă prioritară în caz de accident. O dificultate deosebită din acest punct de vedere este generată de faptul că structurile din material plastic compozit se aprind în cazul temperaturii ridicate generate de o eventuală explozie a tancurilor de carburanţi. Pentru reducerea acestui pericol, elemente de structură din laminate de aliaj şi compoziţi plastic sînt prevăzute cu spaţii vidate menite să întîrzie propagarea focului. Apoi, accesul pompierilor la postul de pilotaj, pentru salvarea echipajului, este foarte dificil, datorită fragilităţii suprafeţei aripii. Un om ridicat în picioare pe aceasta o poate rupe, riscînd să cadă printre elementele de structură, situaţie deosebit de periculoasă, care nu se întîmplă la aeronavele clasice, mai puţin sofisticate.

Un alt risc major în caz de avarie îl prezintă cele peste 28 tone de muniţie cît însumează armamentul de bord, constînd din lansatoare rotative de rachete cu rază mică de acţiune, bombe nucleare gravitaţionale de tip B-83 şi rachete de croazieră perfecţionate ACM-129. Aceste probleme trebuie avute în vedere, consideră specialiştii, atît pe timpul probelor la sol, al bazării pe aerodromurile operative, cît şi la realimentarea în aer, avînd în vedere incidentele ce s-au întîmplat pînă acum cu acest aparat.

Scoţînd în evidenţă necesitatea existenţei unor formaţiuni de salvare-avarii foarte bine pregătite, mai ales pentru a salva prototipurile unor aparate supersofisticate, revista menţionată relatează incidentul petrecut cu unul din primele exemplare ale bombardierului strategic B 1-B decolat de la baza militară aeriană Dyess din Texas, în octombrie 1986.

Înainte de a ajunge la aterizare, la Baza Edwards, comandantul aeronavei a observat că partea din faţă a trenului de aterizare nu lese în poziţie de funcţionare, toate eforturile lui şi ale coechipierilor rămînînd fără rezultat.

Avionul nu avea muniţii la bord, aşa că, a continuat zborul pînă la consumarea aproape în întregime a carburantului, după care a aterizat numai pe trenul principal, pilotul menţinînd ridicat botul avionului pînă la limita de viteză, după care acesta a atins pista, parcurgînd astfel o mică distanţă, fără a suferi avarii majore. Alertate încă din momentul anunţării incidentului, echipele de salvare-avarii, dotate cu mijloace tehnice speciale, au ocupat poziţii la pistă, pregătite să intervină pentru a salva pe cei patru membri ai echipajului, a stinge eventualele focare de incendii şi a limita dimensiunile avariilor.

Căpitan de rangul I C. ALEXANDRU

Un nou elicopter

Viitorul elicopter antitanc european (PAH—HAC) va dispune de o protecţie menită să-i ferească de efectele schijelor şi proiectilelor, cel puţin în ce priveşte părţile vitale, cum ar fi cabina de pilotaj, motorul şi rezervorul de carburant. S-a avut în vedere, de asemenea, reducerea la minimum a detectabilităţii. Rezervorul de combustibil este acoperit, în interior, cu o spumă de autoetanşare. Întreaga structură a aparatului, palele şi axul rotorului sînt confecţionate dintr-un material compozit care nu poate fi deteriorat de focul armamentului uşor, reducînd substanţial puterea semnalului radar reflectat de asemenea, emisiunea de radiaţii infraroşii este micşorată la minimum, întrucît gazele de evacuare sînt dispersate de către palele rotorului principal. Carbine şi rezervorul au fost blindate. Motorul va asigura capacitatea de zbor chiar în situaţia în care unele piese au fost avariate.

STARK STORY—AIRBUS TRAGEDY

incidentul STARK - tragedia AIRBUS

Moto: Războiul este un sinistru măcel între oameni care nu se cunosc, condus de oameni care se cunosc, dar nu se măcelăresc.

Războiul dintre IRAK şi IRAN a fost unul din cele mai lungi, cele mai sîngeroase şi cele mai costisitoare războaie ale secolului al XX-lea. Numărul victimelor a depăşit un milion, iar distrugerile materiale sînt de-a dreptul incomensurabile. Dar, ca întotdeauna, adevăratul sfîrşit al războiului nu este cel marcat de semnarea tratatelor de pace, iar adevărata lui dimensiune depăşeşte cu mult limitele ororilor cărora le-au supravieţuit sau nu beligeranţii...

Pe fundalul acestui conflict militar de anvergură au avut loc două evenimente, „erori regretabile", soldate cu victime şi distrugeri, care s-ar fi pierdut în nesfîrşitul şir al tragediilor războiului dacă prin semnificaţie şi dramatism n-ar fi focalizat asupra lor atenţia opiniei publice mondiale. În primul, forţele beligeranţilor n-au fost angajate decît parţial, iar în cel de-al doilea, deloc. Şi totuşi oamenii au murit din cauza războiului...

Este vorba de „incendiul" în care fregata americană STARK a fost lovită de două rachete aer-navă EXOCET lansate de un avion de vînătoare şi tragedia doborîrii avionului de pasageri iranian AIRBUS 300 B2, distrus în zbor, deasupra apelor Golfului, de două rachete navă-aer lansate de pe crucişătorul american VINCENNES.

Cele două evenimente, deşi desfăşurate la un interval de peste un an, au un numitor comun: au fost consecinţe ale unei politici anacronice, de întreţinere şi escaladare a conflictelor militare în diferite zone ale globului.

Se trage în petroliere „războinice" şi în fregate „paşnice"

La 17 mai 1987 ora 21.09, fregata americană purtătoare de rachete STARK (FFG-31) este lovită în plin de o rachetă EXOCET lansată de pe un avion MIRAGE-F-1 irakian, care la cîteva zeci de secunde „trimite" o a doua rachetă de acelaşi tip şi cu aceeaşi destinaţie. Mor 37 de marinari americani din echipaj, iar fregata suferă distrugeri grave. Incidentul, datorat unei „regretabile erori" a pilotului irakian care a confundat fregata cu un petrolier (!), s-a produs în una din cele mai fierbinţi zone ale globului din acea perioadă, în Golf.

„Războiul petrolierelor" era în plină desfăşurare şi aviaţia irakiană ataca sistematic nave care transportau în lume petrolul iranian, iar aviaţia şi marina iraniene loveau, la rîndul lor, nave ce transportau mărfuri Irakului sau nave-petrolier ale statelor arabe aliate acestuia.

Nesfîrşitul du-te-vino al petrolierelor şi al car-

Fregata HUS STARK după ce a „încasat" două lovituri. Şi totuşi nu se va scufunda

gourilor, ce asigurau lumii occidentale peste 60% din necesarul de petrol, a fost perturbat și amenințat începînd din 1961. Pericolul tăierii acestei carotide de țiței a sporit și mai mult după 1984 cînd în „războiul petrolierelor" s-a angrenat și Iranul. Bilanțul: în perioada 1984—1987 au fost lovite cu proiectile și rachete 340 nave (259 petroliere, 52 cargouri, 29 nave diferite) navigînd sub pavilioanele a nu mai puțin de 39 țări; s-au înregistrat mari distrugeri, 116 morți, 167 răniți.

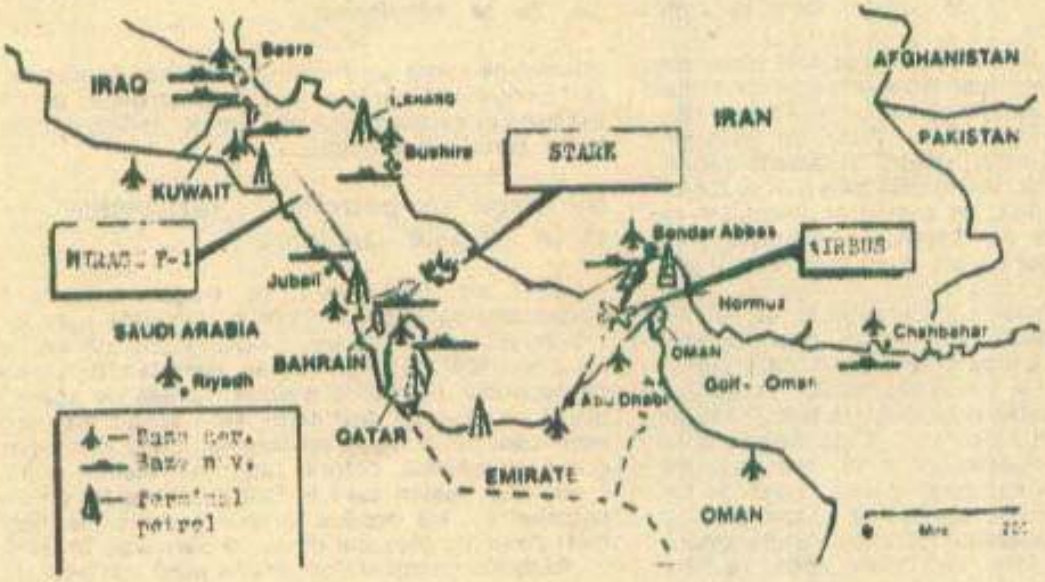

GOLFUL. O intensă zonă în care au murit oameni nevinovați din cauza unui război la care nu au participat

37 dispăruți, dar cifrele reale sînt mai mari (rezultatele a 47 de atacuri nu au fost dezvăluite nici de atacatori și nici de victimele lor); numai în 1987 cînd s-a produs „incidentul STARK", forțele armate irakiene loviseră 88 nave, iar cele iraniene alte 91.

Din jurnalul de bord

În seara zilei de 17 mai 1987 fregata STARK staționa în apele Golfului, la 27° 26' latitudine nordică și 55°51' longitudine estică, mult în afara zonelor de luptă declarate de beligeranți.

■ Ora 20.00. Fregata primește informații de rutină de la bordul unui avion E-3 AWACS (sistem aeropurtat de alarmare și control) care execută supravegherea neîntreruptă a întregii zone, via centrul de transmisiuni de la bordul distrugătorului COONTZ (DDG-40), ancorat în portul Manama. Se semnala, în timp real, apariția unui avion de vînătoare irakian la peste 500 mile marine distanță de fregata STARK.

■ Ora 20.05. Comandantul navei este informat asupra situației.

■ Ora 20.10. Fregata STARK cere și primește confirmarea că avionul irakian care se apropie este un avion de vînătoare MIRAGE F-1; în acest moment între avion și navă mai erau 200 mile marine.

■ Ora 20.15. Căpitanul navei sosește în „centrul de informații de luptă " (CIC) al navei, unde „ofițerul cu acțiunile tactice" (TAO) raportează despre situația avionului. Nu există nici un pericol iminent.

■ Ora 20.58. Radiolocatorul SPS-49 de cercetare aeriană al navei semnalează prezența avionului la 70 mile marine. Dacă avionul își păstra cursul de zbor, la ora 21.02 urma să fie la o distanță de patru mile de navă!

■ Ora 21.02. Este detectată emisiunea radiolocatorului de bord CYRANO-IV al avionului, care timp de cîteva secunde baleiază fregata; era un indiciu evident al pregătirii unui atac, căci avionul executase de fapt introducerea datelor despre navă în capul de dirijare al rachetei EXOCET. Nava întîrzie trimiterea de semnale de avertizare spre avion.

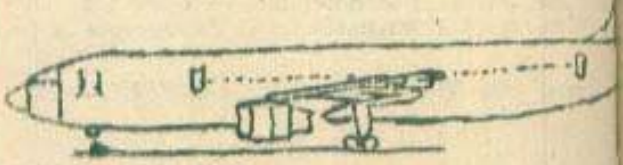

AIRBUS A 300

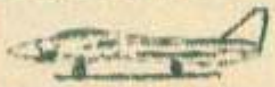

GRUMMAN F 14

Două avioane (la aceeași scară) confundate (?) de un echipaj antrenat și un armament ultrasofisticat

■ Ora 21.05. Avionul MIRAGE F-1 trece pe „curs de interceptare" la 32,5 mile marine de STARK, dar și acest lucru rămîne cîteva zeci de secunde (foarte mult) nesesizat; fregata continuă să se comporte ca o țintă navală ideală.

■ Ora 21.07. Avionul lansează prima rachetă de la o distanță de 22,5 mile marine; pe fregată se observă, în sfîrșit, schimbarea cursului avionului și chiar lansarea rachetei, care este însă interpretată, eronat, ca „un contact al unui corp cu suprafața mării". Comandantul navei nu este găsit la timp pentru a i se raporta noutățile.

■ Ora 21.08. Fregata STARK contactează avionul irakian pentru a-și declina indentitatea; tardiv, căci în acel moment pilotul lansa deja a doua rachetă EXOCET. Operatorul de luptă radioelectronică de la consola SLQ-32 „aude" din nou baleia-

DRAGOR DE MINE TELECOMANDAT

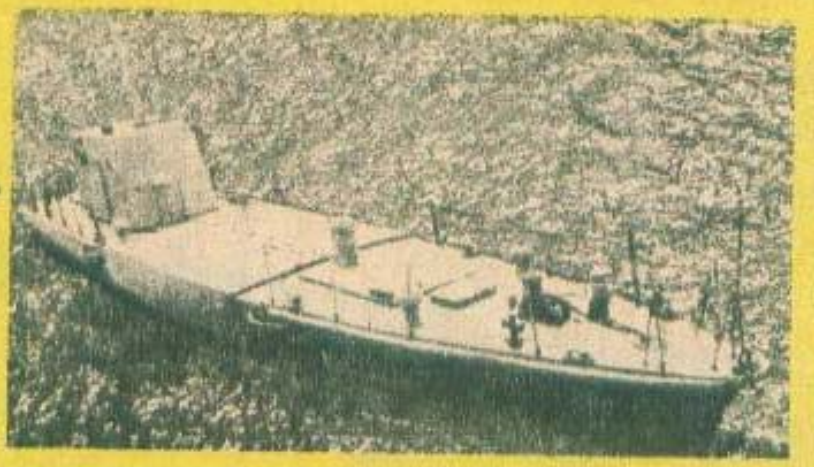

Forțele Maritime Militare chineze vor primi în înzestrare un nou și oarecum inedit tip de navă. Este vorba de o navă-dragor telecomandată, destinată în special operațiilor de dragare a porturilor și a estuarelor unor fluvii importante. Nava va dispune de senzoare magnetice și acustice destinate localizării minelor ancorate și de fund instalate de pușitoare de mine sau scafandri de luptă inamici. Se apreciază că nava va putea fi dirijată de la un punct de comandă terestru sau – și mai probabil – de pe o navă-dragor cu echipaj. Nava telecomandată poate transporta, totodată, și un echipaj format din trei marinari. Prevăzută cu o singură elice, nava va fi propulsată de un motor Diesel, iar în timpul operațiilor de dragare propriu-zise – de un motor electric. Cu o lungime de 20,94 m, lățime de 3,9 m, un pescaj de 2,1 m și un deplasament de 46,5 t, dragorul de mine teleghidat va dezvolta o viteză maximă de 11,6 noduri. Autonomia navei este de 12 ore. Telecomanda navei se poate realiza de la o distanță maximă de trei mile marine.

...ul executat de radiolocatorul de bord al avionului, care încetează după 8—10 secunde. Pericolii Se pun în poziție gata de luptă lansatoarele de dipoli reflectori pentru bruierea capetelor de dirijare ale eventualelor rachete atacatoare și sistemul PHALANX de apărare antirachetă al navei. Se trimite un semnal de avertizare spre avion. Prea tîrziu! Prea tîrziu!

■ Ora 21.09. Fregata STARK trece la urmărirea avionului cu sistemele sale de antene combinate; se semnalizează apropierea de navă a unei rachete, dar acest raport nu mai ajunge niciodată la „ofițerul cu acțiunile tactice". Prima rachetă lovește nava în suprastructură. Comandantul navei, care tocmai intra în „centrul de informații de luptă" observă cu ochiul liber apropierea celei de a doua rachete, care explodează în corpul navei la 20—30 secunde după prima lovitură.

PORTAVION

Forțele Maritime Militare italiene dispun în prezent de 47 nave de luptă, 27 nave-dragor și două nave-ambol, asigurate cu un personal de 44 800 militari, din care 5 200 ofițeri. Mîndria flotei de război italiene o constituie portavionul Giuseppe Garibaldi. Cu un deplasament de 13 430 tone, nava dispune de un armament puternic (tunuri de calibru 40 mm și rachete s.a. ASPIDE). De pe punțile de construcție specială a navei (ski-jump) pot decola avioane STOVL (decolare scurtă și aterizare verticală) de tip SEA HARRIER FRS.2. Pe navă vor urca aproximativ 12 avioane de acest tip, dar într-o primă etapă nava-portavion este, de fapt, o navă-portelicopter, având la bord 18 elicoptere embarcate SEAKING. În această configurație, nava constituie mai degrabă o puternică unitate de luptă antisubmarină.

Dezvăluiri, ironie, șansă

De ce nu a fost evaluată amenințarea la justa ei valoare? De ce nu a ripostat fregata cu rachete a.a. STANDARD? De ce nu au funcționat sistemele de bruiaj și sistemul de apărare antiracheta ai navei? Iată doar o parte din întrebările la care trebuie găsit răspunsul pentru evitarea repetării cazului.

În conformitate cu instrucțiunile Comandamentului Forțelor din Orientul Mijlociu (CoMidEast-For), în subordinea căruia intra și fregata STARK, „posibilitatea unui atac deliberat asupra unei nave de luptă americane este scăzută", deși doar în ultimele două luni aviația irakiană executase 330 misiuni de luptă lovind 40 nave diferite, lansând aproximativ 100 rachete EXOCET.

Cu toate că echipajul se afla în starea de „capacitate de luptă de gradul trei", operatorii din centrul de informare de luptă erau relativ relaxați, căci nava fusese de mai multe ori survolată de avioane militare, iar avioanele AWACS, care țineau sub un control minuțios și permanent întreaga zonă, nu desemnaseră niciodată aceste avioane drept ostile.

Trebuie spus, însă, că numai cu trei zile înainte, echipajul distrugătorului COONTZ a acționat mai hotărît: la apariția unui avion MIRAGE F-1 la 39 mile marine de navă, a cerut prin radio identificarea trecînd simultan la urmărirea avionului cu antenele sale de radiolocație; a pregătit de lansare o rachetă a.a. STANDARD și încărcăturile cu dipoli reflectori. Avionul nu a mai continuat apropierea de navă.

Revenind la cazul fregatei STARK, s-a constatat că nici radiolocatorul de cercetare aeriană SPS-49 și nici sistemul de contramăsuri radioelectronice SLQ-32 (V)2 nu au detectat rachetele EXOCET sau, dacă au făcut-o, operatorii de la consolele de afișare au ignorat, dintr-un motiv sau altul, semnalele de avertizare. Nu este exclus nici faptul ca pilotul avionului să fi bruiat sistemul SLQ-32 (V)2 și nici ca banca de date a calculatorului sistemului să nu fi conținut și date privind caracteristicile rachetelor EXOCET, condiție în care nici nu se mai pune problema recunoașterii acestora.

Pare o ironie, dar este adevărat că doar cu trei zile înaintea „incidentului", în cadrul unui exercițiu desfășurat în Porto Rico, F.M.M. ale S.U.A. au executat un atac simultan cu rachete asupra unei fregate din clasa OLIVER HAZARD PERRY, din care face parte și fregata STARK. Cu acest prilej s-a apreciat că sistemele de apărare antiracheta

(continuare în pag. 203)

„MICRODROME"

Nu se poate învăța nici trageres antiaeriană fără o instrucție cît mai realistă. Dacă pentru un infanterist și un artilerist acest lucru nu mai constituie o problemă, pentru serviții armamentului a.a. acest obiectiv nu este atît de simplu, și totuși...

Firma British Aerospace a realizat un simulator pentru instruirea serviților complexelor de rachete a.a. cu rază de acțiune mică și pentru serviții instalațiilor de rachete a.a. portative. Simulatorul denumit Microdrome are o construcție emisferică (diametrul de 10 m și înălțimea de 5,6 m), realizat din masă plastică și se poate instala în orice încintă corespunzătoare ca mărime. Dispozitivele anexă asigură redarea stereofonică a zgomotelor de pe cîmpul de luptă, iar imaginile specifice sînt reproduse pe pereții emisferei prin proiecții simultane realizate cu 12 camere de proiecție. Patru proiectoare cu laser reproduc imaginile diferitelor ținte aeriene în evoluție la distanțe simulate de 200 la 1400 metri. Un alt proiector simulează traiectoria rachetei trase de servant. Instructorul dirijează întregul proces de instruire de la o consolă de unde poate comanda apariția diferitelor ținte aeriene. Acțiunile serviților în raport cu imaginile simulate proiectate se înregistrează pe o imprimantă, ceea ce permite o analiză obiectivă a ședinței de tragere executate.